

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

פרשת ויקרא תשפ"ה

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

קון הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

בגלל מנשה דלא עשה תשובה. והמשיכן כולן אחריה: כאשר עשה אחאב. דמשמע כשיעור השנים שחטא אחאב במלכו חטא מנשה והיינו כי"ב שנה שחטא בהם כנגד יובל כי שנים שמתוך אחאב: פשו להו' ל"ג. שעשה תשובה: וישמע אליו ויחתר לני. ובמחוקי חתיב ויחתר לו כך משמתי: מרת הדין. היתה מעכבט שלא להקביל פני מנשה בתשובה ועשה הקב"ה

הלכות בו דנין שרי בבל דינים שלחם: באתרא דמריה תלא זייניה. מקום שהאדון תולה כליה: קולבא רעיא. נבל רועה: קולותיה תלא. כדו תלה לשם כמו (בראשית כד) כרד דמתרגמינן קולתא. ל"א קולותיה מקדוהו כמו (סוטה דף טו.) מקדוה לרס: והנה עלה כולו קמשונים זה אמון. שיעמלה שממית ע"ג המובח לקמן: כבו פניו חרולים זה יהויקים. שכתב פניו מאורו

של הקב"ה כדאמר לקמן כלום אנו זריכים אלל לאורו ישול אורו: על שדה איש עצל עברתי זה אחו. ולהכי קרי ליה עצל שחטם את התורה ובטל את הצעדים לקמן: ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה. שקדד אכזרות והרס את המובח (ל"א) חרולים אורטיג'יש זה צדקיהו. שהיה צדיק ונחרס בין המקדש בימיה: שדו את לוצצים. משת הקב"ה את ידיו מן הלוצצים שלא להתקרב אלם: לא יגורך רע. היינו מספרי לשון הרע דכתיב בתריה תאבד דוברי כוב איש דמים וגו' ועד דכתיב בתריה קרובם הוות קבר פתוח גרובם וגו': שלא תמצא אשתך ספק נדה וכו'. והיינו באהלך באשתך כדאמר אין אהלו אלא אשה ובעשה שאדם בא מן הדרך קשה לו כשימצא את אשתו ספק נדה ויחור מנדה ודאית שעל ספק הוא מיצר ויצרו תקפו ואומר טהורה היא ועל חנם אני מונע: עד כאן ברכו אביו. דוד אביו שלמה בנה מסתמא לפי ענין הברכות של דוד כדור ברכות שכן דרך האב בדברים האלו בספק נדה ובניגודי הבהרהוים רעים ובבנים ותלמידים שלא יקדוהו בשלם ברבים אבל אשה אינה נותנת דעת בכך אלא ממורכת הלב שיש לה מתפללה על בנה שינצל מאנן גנף ומורחין ושדון לפיכך קא דריש לפי הענין שאלו ברכות ברכתו אמו כי מלאכיו יצוה לך מיר ועוד משום דכתיב כי מלאכיו משמע על דסלקי ענין אחד דברכה ומכי מלאכיו עד כי בו חשק מליק חד ענין הלבך מוקים דמי לדמי דע"כ ברכו אביו וכו'. כ"י

בגלל מנשה דלא עבד תשובה. אמר רבי יוחנן, כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא. מרפה דייחן של בעלי תשובה, דתני תנא קמיה דרבי יוחנן, מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנים, דכתיב 'בן שתיים עשרה שנה מנשה במלכו, וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים, ויגש [אשרה] כאשר עשה אהאב מלך ישראל'. כמה מלך אהאב, עשרין ותרתינן שניו. מנשה כמה מלך, חמשים וחמשי. דל מנייהו עשרים ותרתינן, פשו להו תלתין ותלת. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, מאי דכתיב 'וישמע אליו ויחתר לו', ויחתר לו' מיפעי ליה, מלמד שעשה לו הקדוש ברוך הוא כמין מתחרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה, מפיך מידת הרדין. ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, מאי דכתיב 'בראשית ממלכות יהויקים בן אישיהו', וכתיב 'בראשית ממלכת צדקיהו', וכי עד האידינא לא הוו מלכין? אלא, בקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם כפולו לתהו ובהו בשביל יהויקים, נסתכל בדורו ונתקשרה דעתו. בקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם כפולו לתהו ובהו בשביל דורו של צדקיהו, נסתכל בצדקיהו ונתקשרה דעתו. בצדקיהו נמי כתיב 'ויגש הרע בעיני ה', שהיה בידו למחות ולא מיחה. ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, מאי דכתיב 'איש חכם נשפט את הוא, כעסתי על אהו ונתתיו ביד מלכי דמשק, ויבח ויקטר [לאלהיהם], שגאמר ויבוח לאלהי דרמשק

המפיק בו ויאמר [פי] אלהי מלכי ארם הם מעוררים אותם להם אצוב ויעורונו והם היו [לו] להכשילו ולכלל ישראל. שחקתה עם אמציה ונתתי מלכי ארם בידו, הביא אלהיהם והשתחוו להם, שגאמר ויהי אחריו בא אמציה מהכות את ארומים ויבא את אלהי בני שעיר ונעמדם [לו] לאלהים ולפניהם ישתחוו ולהם יקברו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, כפי ליה למר דלא ידע, הייכו למר דלא ידע, ווי ליה למר דלא ידע בין טוב לביש. ויבאו כל [שרין] מלך ככל [וישבו] בשער התהן, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, מקום שמתחבין בו הלכות. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, באתרא דמריה תלא ליה זייניה, תמן קולבא רעיא קולתיה תלא. (סימן) על שדה' [בתים' לא תאוגה]. אמר רב חסדא, אמר רבי ירמיה בר אבא, מאי דכתיב 'על שדה איש עצל עברתי' ועל פרם אדם חסר לב, והנה עלה כולו קמשונים פסו פניו חרולים וגדר אבניו נחרסה'. על שדה איש עצל עברתי, זה אהו. ועל פרם אדם חסר לב, זה מנשה. והנה עלה כולו קמשונים זה אמון. פסו פניו חרולים זה יהויקים. וגדר אבניו נחרסה, זה צדקיהו שנתקרב בית המקדש פניו. ואמר רב חסדא, אמר רבי ירמיה בר אבא, ארבע פיות אין מקבלות פני שכניה, פת לצרים, פת שקרנים, פת חניפים, פת למים, פת מספרי לשון הרע. פת לצים, דכתיב 'משך ידו את אוצצים'. פת שקרנים, דכתיב 'דובר שקרים לא יפון לנגד עיני'. פת חניפים, דכתיב 'כי לא לפניו חנף בוא'. פת מספרי לשון הרע, דכתיב 'כי לא אל הפץ רשע אתה לא יגורך רע', צדיק אתה, ולא ירעה במגורך רע. ואמר רב חסדא, אמר רבי ירמיה בר אבא, מאי דכתיב 'לא תאונה אלוד רעה לא יקרב באהלך', 'לא תאונה אלוד רעה' שלא ישלוט [בך] יצר הרע. ויגע לא יקרב באהלך, שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שתבא מן הדרך. דבר אחר, לא תאונה אלוד רעה, שלא יבעתך חלומות רעים ויהרהורים רעים. ויגע לא יקרב באהלך, שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תכשילו בפרים. עד כאן ברכו אביו, מפיך ואילך ברכתו אמו, כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכך, על פנים ישאונך וגו' על שחל ופתן תדרוך וגו'. עד כאן ברכתו אמו, מפיך ואילך ברכתו שמיים, כ"י

27 המפיק בו ויאמר [פי] אלהי מלכי ארם הם מעוררים אותם להם אצוב ויעורונו והם היו [לו] להכשילו ולכלל ישראל. שחקתה עם
28 אמציה ונתתי מלכי ארם בידו, הביא אלהיהם והשתחוו להם, שגאמר ויהי אחריו בא אמציה מהכות את ארומים ויבא את
29 אלהי בני שעיר ונעמדם [לו] לאלהים ולפניהם ישתחוו ולהם יקברו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, כפי ליה למר דלא
30 ידע, הייכו למר דלא ידע, ווי ליה למר דלא ידע בין טוב לביש. ויבאו כל [שרין] מלך ככל [וישבו] בשער התהן, אמר רבי יוחנן
31 משום רבי שמעון בר יוחאי, מקום שמתחבין בו הלכות. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, באתרא דמריה תלא ליה זייניה, תמן
32 קולבא רעיא קולתיה תלא. (סימן) על שדה' [בתים' לא תאוגה]. אמר רב חסדא, אמר רבי ירמיה בר אבא, מאי דכתיב 'על
33 שדה איש עצל עברתי ועל פרם אדם חסר לב, והנה עלה כולו קמשונים פסו פניו חרולים וגדר אבניו נחרסה'. על שדה איש
34 עצל עברתי, זה אהו. ועל פרם אדם חסר לב, זה מנשה. והנה עלה כולו קמשונים זה אמון. פסו פניו חרולים זה יהויקים.
35 וגדר אבניו נחרסה, זה צדקיהו שנתקרב בית המקדש פניו. ואמר רב חסדא, אמר רבי ירמיה בר אבא, ארבע פיות אין מקבלות
36 פני שכניה, פת לצרים, פת שקרנים, פת חניפים, פת למים, פת מספרי לשון הרע. פת לצים, דכתיב 'משך ידו את אוצצים'. פת שקרנים,
37 דכתיב 'דובר שקרים לא יפון לנגד עיני'. פת חניפים, דכתיב 'כי לא לפניו חנף בוא'. פת מספרי לשון הרע, דכתיב 'כי לא אל
38 הפץ רשע אתה לא יגורך רע', צדיק אתה, ולא ירעה במגורך רע. ואמר רב חסדא, אמר רבי ירמיה בר אבא, מאי דכתיב 'לא
39 תאונה אלוד רעה לא יקרב באהלך', 'לא תאונה אלוד רעה' שלא ישלוט [בך] יצר הרע. ויגע לא יקרב באהלך, שלא תמצא
40 אשתך ספק נדה בשעה שתבא מן הדרך. דבר אחר, לא תאונה אלוד רעה, שלא יבעתך חלומות רעים ויהרהורים רעים. ויגע
41 לא יקרב באהלך, שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תכשילו בפרים. עד כאן ברכו אביו, מפיך ואילך ברכתו אמו, כי מלאכיו
42 יצוה לך לשמרך בכל דרכך, על פנים ישאונך וגו' על שחל ופתן תדרוך וגו'. עד כאן ברכתו אמו, מפיך ואילך ברכתו שמיים, כ"י

כי בי חשק, לא שיק אלא ברבנא דעלמא כלומר אותו שחפץ בי ובידאיתא אפלטוהו ע"ן שברשעים תלויה, שאינה כתובה בשיטת אמותיה התיבה אלא תלויה היא למעלה ונראה ככתוב רשים: כיון שנתפשה אדם רש מלפמה, שיש לו שוואק ואין רוח הבריות נוחה הימנו: נעשה רש מלמעלה, כידוע ששוואק אותו מלמעלה

להכי כתוב רשים שני מיני רשות: ולא נתבחרה לעיני' בלה: משום כבודו של דוד. 1
אשך חדרו נגלה בדיקים דודו היו לו 2
שוואים הרבה: ותחמה בן חבליה, שהיו לו 3
שוואים הרבה מגוים שמבקשן להרגו על 4
שהיה בונה בית המקדש כדתיבי בעורא 5
(במחנה ד) ואחת מחוקת השלח וגו' לא היו 6
לו קנאים מישראל דכתיב (שם ז) רבים 7
ביהודה בעלי שבועה כי כי הוא חתן 8
לשכניה בן ארז שהיו מבזין אותו. כדורשין 9
(דף ע.) מפרש האיר קרא ולחכי אכתוב 10
לומר שבשמים ותחמה ולא בדיקים: ה"א 11
שונה חמשים וחמשה פנים בתורת כהנים. 12
ספר ויקרא היה מחדש בו כל שנה ושנה 13
והדרשו מפלפלה: לא חיוין, אלא היו לעולם 14
הבא עם הדיקים ואין נודוין נמן בגיהנם 15
ודוקא קאמר מלכי ישראל אבל שלמה 16
ודקדקו במית דוד אתו ואף על גב דכתיב 17
בהו ירעש הרץ חיון קל לעתיד: אהו ואחיה. 18
ממלכתי יהודה וקם ליהוה שרעים ואמון 19
ויהויקים לא חשיב ואף על גב דהוה שרעים 20
מאר דבולגן, בהוהו קים ליהוה דחיון: הוה 21
את כולם, שהיו נבאקס בכובד במשאוי: 22
כמ"ד שתרנן ישעיה. ונתקן קאמר קרא מלא 23
את ירושלים פה לפה שנשמטו של צדיק 24
שקולה כמו שמולא את ירושלים חללים: 25
כתוב (מלכים) ואת"ב (לג) וישם את פסל 26
הסמל אשר עשה בבית האלהים: וכתיב 27
והעמיד את האשרים והפסילים ב"ה (שם): 28
ולבסוף עשה. מנשה איתרו דמות ד' 29
פרצופים: כדי שתראה שכניה מכל צד. 30
שבתכם להחליט תראה פרצוף כנגדו וכוונתו: 31
מלהשתרר עליו שני ריעים. שכניה דמות 32
הפרצוף: מצע. בית המקדש: תעשה לו 33

פי' כי חשק ואפלטוהו אשגבוהו פי' ידע שמי, וקראני 1
ואענהו עמו אנכי בצרה אפלטוהו ואבקרנהו, אורך 2
מים אשביעהו ואראהו בישועתי. אמר רבי שמעון 3
בן לקיש, מאי דכתיב ויפגעו מרשעים אורם תורע 4
רמה תשארם, מפני מה עיני' של רשעים תלויה, כיון 5
שנעשה אדם רש מלפמה, נעשה רש מלמעלה, ולא 6
נכתביה בל"ז? רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר, מפני 7
כבודו של דוד. וחד אמר, משום פבורו של ליתיה בן 8
חכליה. תנו רבנן, מנשה היה שונה חמשים ותמשה 9
פנים בתורת כהנים, כנגד שני מלכותו. אחאב, שמינים 10
ותמשה. וירבעם, מאה ושלושה. תנאי, היה רבי מאיר 11
אומר, אבשלום אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר 12
ויכפו את אבשלום וימיתוהו, ויפוחו בעולם הזה, 13
וימיתוהו לעולם הבא. תנאי, רבי שמעון בן אלעזר 14
אומר משום רבי מאיר, אהו ואחיה וכל מלכי ישראל 15
שכתוב בהן ויעש הרע בעיני ה', לא חיון ולא נידונין. 16
וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא 17
את ירושלים פה לפה לבד מתפאתו אשר החטיא את 18
יהודה לעשות הרע בעיני ה'. הקא תרגימו, שהרג 19
ישעיה. כמערכא אמרי, שעשה צלם משאוי אלף בני 20
אדם, ובכל יום ויום הורג (את) כולם. כמאן אולא הא 21
דאמר רבה בר בר חנה, שקולה נשמה של צדיק אחד 22
כנגד כל העולם כולו'. כמאן דאמר, ישעיה הרג. פתיב 23
פסל, וכתוב פסילים, אמר רבי יוחנן, פתחלה עשה 24
לו פרצוף אחד, ולבסוף עשה לו ארבעה פרצופים, 25
כדי שתראה שכניה ותבעום. אהו העמידו בעליה, 26
שנאמר ואת המזבחות אשר על הגג עליית אהו וגו'. 27

מסכה צרה. כאשר שנעשית צרה לחברתה: חעלה שממית. קורי עכביש שבטל 1
עבורה מכל וכל עד שארגו עכביש קוריתן ע"ג המבוכה: היתר. נעשה לו בחיבה: 2
ממקום שיצאת משם. מקום שאדם יוצא ממנו שבע אהו ממנו ואינו מתאחד 3
להנאת אותו מקום: קפאני לא ידעי לארמוי. מלכים ארשונים קפאנו לא היו 4
ידעים להכעיס המקום כמו שהוא חרף 5
ואמר כלום את צריכין אלא לזרוט שמאיר 6
לנו השמש ויטול אורה: שאנו משמשין 7
בו. שמאיר ביתה: אכסרו לו. בני דורו והלמי 8
כסף וכו' דבני דורו צדיקים היו כדאמרן 9
ונסתכל בדורו של יהויקים ונתקרה דעתו: 10
מפני מה לא מנו את יהויקים. בחדי הך 11
שאין להם חלק לעולם הבא: משום דכתיב 12
ויתר דברי יהויקים. בתמיהה משום דכתיב 13
על רשע כזה לא מנאוהו: שם בעריה וזה 14
בין גופו. מתוך שהיה ארוך בהם שם שמים. 15
משום כיוון: שכלים לא שמעתי. מפני מה 16
לא מנו את יהויקים: בהדימושות שמעתי. מפני 17
מה לא מנו מיכה בחדי ארבעה הידות 18
דמתניתין: פתו מצויה לעוברי דרכים. שהיו 19
כל העולם מתארחין אצלו כדתיבי (במקרא) 20
כל העובר ושב אל הלוים זה מיכה: זה פסלו 21
של מיכה. שכתוב משת את השם והשליכו 22
על נילוס השכלת ארונן של יוסף פה מיכה 23
ונטלו בהבאם והיינו דכתיב ועבר בים צרה 24
כשהעברי הקדוש ברוך הוא לישראל עבר 25
מיכה עמדם שבידו השם לעשות העגל ל"א 26
מיכה עמדם פסלו והביאו עמו שכעברו 27
ישראל היום: נבל. מקומו של מיכה גיבוי היה 28
פסלו של מיכה והבשילה היה המשכן: 29
לדוחפו. למיכה: ועל דבר זה. על פסלו של 30
מיכה שהיה מידו ישראל בידו נעשו אנשי 31
פילגש בנבעה שפולו ביד בנימין והרגו מהם 32
ארבעים אלף: לנימה. אכילה שמאבלין 33
אורחיה: שתי משפחות. עמון ומואב שלפי 34
שלא קדמו לישראל עליהם ובמים נכתב שלא 35
יבאו קדמו: שיש ישראל בנימין נכתב שלא 36
מעלמת מעיני המקום עליו לחביט ברשעו 37
לשלם לו כדרכו הורגה אלא עושה כאילו 38
אינו רואה במעשהו: 39
עמון

מנשה העמידו בהיכל, שנאמר וישם את פסל האשרה אשר עשה בבית אשר אמר ה' אל דוד 1
ואל שלמה [בנו] בבית הנה ובירושלים אשר בחרתי: מכל שבמי ישראל אשים את שמי לעולם. 2
שנאמר פי' קצר המצע מהשתרע ותפסקה צרה בהתכנסם. מאי פי' קצר המצע מהשתרע, אמר רבי 3
[פי] קצר המצע זה מלהשתרר עליו שני רעים פאחד. מאי ותפסקה צרה וגו', אמר רבי שמואל בר 4
נחמני, רבי יוחנן פי' הנה מופי להאי 5
קרא, הנה קא בפי. מי שפתב בו פ'זנס פגד מי תים, תעשה לו מסכה צרה. [אחזו בפסל את העבודה] 6
ותחס את התורה, שנאמר צור 7
תעודה חתום תורה בלמודי'. מנשה קדר את האזפרות, והרס את המזבחת. אמון [שרף את התורה], 8
והעלה שקמית על גבי המזבחת. 9
אהו היתר את העריות. מנשה פא על אחורו. אמון פא על אמו, שנאמר פי' הוא אמון הרבה אשמה'. רבי יוחנן 10
וירבי אלעזר, חד אמר, 11
ששרף את התורה, וחד אמר, שפא על אמו. אמרה לו אמו, כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו. אמר לה, 12
כלום אני עושה אלא 13
להכעיס את בוראי. פי' אתא יהויקים, אמר, קפאני לא ידעי לארמוי. כלום אני צריכין אלא לאורה, יש לנו 14
זהב פרויים שאנו משתמשין 15
בו, ויטול אורו. אמרו לו, ותלא ספף וזהב שלו הוא, שנאמר לי' הספף ולי' הזהב ואם ה' צבאו'. אמר להם, 16
כבר נתנו לנו, שנאמר 17
השמים שמים לה' והארץ נתן לבני האדם'. אמר ליה רבא לרבה בר מרי, מפני מה לא מנו את יהויקים, משום 18
דכתיב ביה ויתר 19
דברי יהויקים ותעבותיו אשר עשה והתנמא עליו. מאי והתנמא עליו, רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר, 20
שחקק שם על אמתו. אמר ליה, במלכים לא שמעתי, בהדימושות שמעתי. מפני מה לא מנו את מיכה, 21
מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים, שנאמר כל העובר ושב אל תלויים, ועבר בים צרה ותפה בים גלים, אמר רבי יוחנן, 22
זה פסלו של 23
מיכה. תנאי, רבי נתן אומר, מוגרב לשילה, שלשה מילין, והיה עשן המערכת ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה, 24
בקשו מלאכי השרת 25
לדוחפו. אמר להן הקדוש ברוך הוא, הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים, ועל דבר זה נענשו אנשי פלגש 26
בנגבעה'. אמר להן הקדוש 27
ברוך הוא, בכבודי לא מחיתם, על כבודו של בשר דם מחיתם. אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קסמא, גדולה 28
לנימה שהרחיקה 29
שתי משפחות מישראל, שנאמר על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים'. ורבי יוחנן ידידיה אמר, מרתקת את הקרובים, 30
ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים, ומשרה שכניה על גביאי הפעל, ושגנתה עולה דון. מרתקת את הקרובים, 31
מעמון

עמו ומואב. קרובין לישראל שבאו מלות בן אחי אברהם ורחוק המקום שלא יבאו בקהל ל"א קרובין ממש לכאב למימרו דהא מרין מבני קטורה היו בני אברהם וקרובים היו בני מדין לישראל יותר ממדין ומואב שהם בני אברהם אלא עמו ומואב שכנים וקרובים היו לארץ ישראל עמו ומדין וחוקים להם היו: וישבו בלבשת

הנזית. ממשפחות סופרים והאי קרא מפרש
 להי כלי בספריו בפרשת ואמת משה
 לחובב: כהה הנינו בשכני הכנאים וצמח אבי בית
 רבב. וקנינים אלו בניו של יתרו דכתיב ובני
 קניני חותן משה ובניו של יתרו הן הן בניו של
 רבב דכתיב הקנינים הכנאים תמות אבי בית
 רבב ככתיב (ירמיה לה) ולבית הכרובים אמת
 ירמיהו כי כה אמר ה' וגו' יען אשר שמעתם
 (עלו מצות יהונדב) אביכם וגו' לא יכרת
 איש ליונדב בן רבב ועומד לפני כל הימים
 ואמרנין בספרא אפרח גויים הם וגונסק
 להיכל הורי כל ישראל לא נכנסו להיכל
 אלא שחיו וישבין בסנהדרין ומרין בדברי
 תורה. מ"ה: מ"יכה. דאמרנין לעיל הניחו לו
 פשוט מציא לעוברי דרכים: וישנה שכניה
 על נביאי הבעל מחברו של עדי הנביא.
 פדעו והשימוע בד' עמל מכתב אל שיהירב
 מדני שבתא עתיד בן ירבעם צלמים דכתיב
 (ממ"א יג) והנח איש האלילים בא מיהודה
 וגו' ויאמר מזבח מזבח ומפרש בסדר עולם
 הדיינו עדי הנביא וכא נביא השקר והטעהו
 לעדו והשיבו לבית אל והעבירו על מצות
 הקב"ה שאמר לו אל תשוב לבית אל
 והאבילו וזכותו שהאבילו שרתה עליו
 שכניה שנאמר ויהי דבר ה' אל האיש הנביא
 אשר השיבו להאבילו אצלו: ושנתה עולה
 דהוה. שהיה מצניו בהיותן ששגג הלא הלוחה
 לדוד שתי כבדות ונענש דאמר רב יהודה
 וכו': לוחה. שדך ליה: לא תהנה גוב. שלא
 היה צריך דרך לשאלו להם מכתה גוב ואל
 היה דורג מלשין עליהם: וכל הוא שאל
 תהנה על אותו עון: שמושל. דאביו יתם ובנו
 חוקיה: ושאר משראל ששבו להדות בנין
 ותלמידיו וכל מי שישב לביתך הדינו
 תלמידיו כמתורגמין ושאר דכל חטאי
 ודבתו חטאי תלמידיה: מאי כובס
 דבבשינו לפאי. שכבש את בניו והיה
 מתבישו מפני ישעיה: כובס. כפי כובש:
 אובל דקצרי סחף א"רשה. כלי מנוקש של
 כובסקן שמולפין בו מים על הבגדים ואותו

מעמון ומואב. ומקרבת את הרחוקים, מיתרו, דאמר
 רבי יוחנן, בשכר קרואן לו ויאכל להם, וכו' בני בניו
 וישבו בלבשת הנזית, שנאמר [וגושפחות] סופרים
 יושבי ערבי תעניתים שמעתיים סוכתים המה הקנינים
 הכנאים מחמת אבי בית רבב, וכתבי התם לבני
 קניני חותן משה עליו מעיר התמרים את בני יהודה
 כדבר יהודה אשר נגנב ערך וילך וישב את העם.
 ומעלמת עינים מן הרשעים, ממכרה. ומשרה שכניה
 על נביאי הבעל, מחברו של עדי הנביא, דכתיב
 ויהי הם וישבים אל השלחן ויהי דבר ה' אל הנביא
 אשר השיבו. ושנתה עולה דהוה, דאמר רב יהודה,
 אמר רב, אלמלי הלוחה והזנתן לדוד שתי כבדות
 להם, לא תהנה נזב עיר הפהניס, ולא תמרד דואג
 האדומי, ולא תהנה שאל ואלשת בניו. ומפני מה
 לא מנו את אהו, אמר רבי ירמיה בר אבא, מפני
 שמוטל בין שני צדיקים, בין יתם לחוקיהו. רב יוסף
 אמר, מפני שהיה לו בלש פנים מישעיהו, שנאמר
 ויאמר ה' אל ישעיהו צא נא לקראת אהו אתה
 ואשר ישוב בנגד אל קצה תעלת הפרכה העליונה
 אל מסלת שדה כובס. מאי פובס, איפא דאמר,
 דבבשינהו לפאי ותלף. ואיפא דאמרי, אובל דקצרי
 סחף ארישה ותלף. מפני מה לא מנו את אהו,
 מפני כבודו של ישעיהו. וישנה נמו לא נמי, מפני
 כבודו של חוקיהו. ברהא מנין אבא, אבא לא מנין
 ברהא, דכתיב [ואין מדי מצייל, אין אברהם מצייל את
 ישעיהו, אין יצחק מצייל את עשו. השתא דאית
 להכי, אהו נמי לא אימנין משום כבודו של חוקיהו.
 ומפני מה לא מנו את יוחקים, משום דרבי תיאי
 רבי אביוה, דאמר רבי תיאי רבי אביוה, פתיב על
 גולגלתו [של] יוחקים, זאת ועוד אחרת. וקיני דרבי
 פרידא, אשפה גולגלתא דהנה קא שריא בשערי
 ירושלים, וכתבי בה 'זאת ועוד אחרת'. קברה, ולא

כלי הפך אחו על ראשו כדי שלא יכירו ישעיה שהיה מתבייש וממנו: ואישיה. בן
 אמון: חוקיהו. אבי מנשה: וברא מוכה אבא וכו'. אישה מוכה אמון אביו ולא
 חוקיה מנשה בנו דכתיב אין מדין מציל ודרשין ליה בהגדה אין אברהם מציל וכו':
 השתא דאיתת להכי. דברא מוכה אבא: וכו'. לא תימד דבשינהו ולאפהו
 אלא מפני כבודו של חוקיה לא מנאוהו:
 מפני מה לא מנו את יוחקים. באותן שאין
 להם חלק לעולמי: משל דה' תיאי בר
 אביוה. ונתפצר על שאלו שני לקברה וכל
 הני מפני מה לא מנו לא בעי אלא מהך דהוה
 רשעים גמורים כדחשיבנא להו לעיל אחו
 חתם את התורה וכו'. וזאת ועוד כו'. נקמה
 נעשית בה חבר רבוע: וזאת חזרת תעשה בה:
 פרידא. כך שמו: סיפרא. ארגו: כשכיל הטוב
 מה אמת. בשכיל חוקיה ושביחא אתו עצמו
 דאמר הטוב בעיניך עשיתי גרם לו שאמר
 מה אתה כי אעלה בית ה' ששאל את
 מהקב"ה שיעריה גורתה בעריה: אבלו
 בכרי על שולחנה. אותם ששלחו לו מרוך
 בלאן ספרים ומנחה על ידם: ומשמש עליו.
 עליהם. הוא עצמה מנותן להם הדינו בית
 נכתה לשון נכבה על שם צלע שנפחתה מן
 האדם ומנחה נברא אמר בית גניו. והכי
 מתרגמינן בית גניוהו ומנחם פתר בבחברתו
 לשון סמננים מנו (בראשית אל) נבאת וצרי
 ולוט: וין אובל וין. כגון פרולא דשילט
 בפרולא איבה. ויל בנימטויא: ב"ל: כבירות.
 כבירות (דף ב.) חשיב להו: לקו בא"ב. שכל
 מגילת איכה סודיא באלפא ביתא: כהה
 ברה. וישוין יחידיים ואינו מתירדא: אין מן
 הגויים ולא חיות רעות: רבתי עם. גם
 שמתרבה והולך יותר משאר עם: קטנה
 לגדול. ש"ז של קטן אינו מבושל ואינו מורע
 מהר כשל גדול וכן רחם של קטנה אינה
 קולטת מהר כשל גדולה לפיכך משניא
 גדולה לקטן כדי לכשתהא רעה ומבושלו
 קולט מהר וקטנה לגדול כדי שיחא שכבת
 רעה קולט מהר ולא קטנה לקטן שעווק
 להוליד ולא קטן וקטנה ממש אלא שעומקן
 על פרקן וראויין הם להוליד ומיהו אין רע
 שלחם מבושל כל כו'.

איקברא. קברה, ולא איקברא. אמר, גולגלתו של יוחקים היא, דכתיב ביה 'קבורת חמור
 יקבר סחוב והשלך' וגו'. אמר, מלפא הוא, ולא איכשר לזלוזלי ביה. כרבה בשריא, וואותבה בסופתא. חויתא דכיתיהו, סברא, הא
 דאיתתא קמייית תוה, דהא לא קא מנשי לה. שגרא תגרא וקלתה, היינו דכתיב 'זאת ועוד אחרת'. תניא, אמר רבי שמעון בן
 אלעזר, בשכיל 'הטוב בעיניך עשיתי'. 'מה אות', בשכיל 'מה אות', נכרום אכלו על שולחנו, בשכיל שנקרים אכלו על שולחנו
 גרם גלות לבניו. מפניע ליה לחוקיה, דאמר חוקיה, כל המעמון עובר פוכבים לתוף ביתו ומשמש עליו, גורם גלות לבניו, שנאמר
 'ומנדיך אשר יצאו מפיך [אשר תוליד] יקחו והיו סריסים בתיכל מלף בבל'. 'וישמח עליהם חוקיה ויראם את בית נכתה את
 הכסף ואת הזהב ואת הנפשיים ואת השמן הטוב' וגו'. אמר רב, מאי 'בית נכתה', אשתו השקתה עליהם. וישמואל אמר, בית
 גניו וקניני להם. רבי יוחנן אמר, ולא אובל וין. הרהא לתוה 'איכה ישבחך ברה', אמר רבא, אמר רבי יוחנן, מפני מה לקו ישראל
 באיבה, מפני שעברו על שלשים ונש פירות שבתורה. אמר רבי יוחנן, אמר הקדוש ברוך הוא, אני אמרתו [ישפן] ישראל כמות ברה עין
 שנתנה באלף ב"ה. 'ישבחך ברה', אמר רבא, אמר רבי יוחנן, אמר הקדוש ברוך הוא, אני אמרתו [ישפן] ישראל כמות ברה עין
 ועקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו וערפו טל. עכשיו יהיה ברה מושכם. 'העיר רבתי עם', אמר רבא, אמר רבי יוחנן, שהיו
 משיאין קטנה לגדול, וגדולה לקטן, כדי שיהיו להם בנים הרבה. 'היתה פאלמנה', אמר רב יהודה, אמר רב, 'פאלמנה', ולא אלמנה
 ממש, אלא פאשה שהלך בעלה למדינת תים, ודעתו לחזור אליה. 'רבתי בגוים שרתי פמדינות', אמר רבא, אמר רבי יוחנן, כל
 מקום שהן הולכין, נעשין שרים לארצותיהן. תנו רבנן, מעשה בשני בני אדם שנששו בהר הפרמל, והיה שבאי מלהך אחריהם,

אחד. מן הגשמים לחברה גמול. זו שמהלכת לפנינו סומא וכו': ומצד שירואה. שאינה אובלת פעמים מצד ימין ופעמים מצד שמאל כבהמה הירואה שאובלת מכאן ומכאן אלא מצד שירואה אובלת: ו'י' מוטפפת ושוקק. בפרקע ורואין אנו רבי רגליו הטיפין שנפלו כעבורה הגמול במקום זה מצד אחד שקועין ומצד אחר הטיפין של שמן

שצפים נפנה לצדדיו. שכן דרך ישראל
1 הדיחיו צנור: דרף. השבאי דרך הגמול
2 והמנהיג ומצא כדוריה ואמר אותם יודים
3 על אותו שבאי אדונייהם שהוא נב קלסתר
4 מלך אשקנ'ק בלעז' שהיה דיוקנו דומה
5 לממנת פניו על אותו קלסתר של מלך
6 שבנות הלודי: על עסקי ילמה. לפי שכבר
7 אותו לילה שבאי תבית בניו. קולו נשמע יותר
8 מבינים. כדאמרין בעלמא (ויזמא דף כ.) מפני
9 מה אין הקול נשמע ביום כבלילה מפני לגול
10 חמה המכסר ברקיע והיינו דשמי כבתי הבתכה
11 בלילה כך שיהא אוקלת ויחמנו עליה
12 ואף על פי כן אין מנחם לה: כוכבים ופולות
13 כוכבים. שנכמרו רחמי עליה: כוכב כנורו.
14 מתוך שנשמע תחמיא מרוב לבו של אדם
15 השומע קולו לכתוב עמו: ריסי עיניו. שער
16 שבכתב העין היה נופל והכפל על העין מרוב
17 הדעות: אלו. עקוב קינה מתרגמינן אלייא: על
18 בעל נעוריה. שבוכה תמיד ומצויה המתוע: על
19 ליה. לשון חלות ונבחרת חלו וחיבש: מכאן
20 לקובלנא מן התורה. כשאדם מודיע צערו
21 לאחר צריך שיאמר לו לא תבא זאת לך כמו
22 שבא עלי כי תהיה קשה הוא לשמוע פעמים
23 חזרות וכן הדין והמקפיד על כך אין בו משום
24 נחוש. ל"א לקובלנא כשיש לו צרה וידיעה
25 לרבים שאלו עצה ל"א נגד דמרתמיני
26 קבל כאדם שאומר לחברו לא כנגד אני
27 אומר: וירדתי. ושרף אותה והיינו שאנוני
28 כעובר דת שדוני באש כסדום: לא אליבא.
29 נביא היה מתנודד על החורבן כאילו באה
30 עליו צרה והתפכה לאחריים ואומר להם
31 ישראל לא היה לכם צרה חוב ממומה לו
32 נביא היה מדבר כנגד בני משה או כנגד
33 השטנים שלא הגלה ובוכדכבנ: וירדתי. לשון
34 שביחה כמו (במדבר כד) וירד מיעקב כאדם

29 עיניו. למחר הכירו בו תלמידיו והוציאו משבנתו. ו'דמעתיה על לחתי'. אומר רבא. אמר
30 רבי יוחנן. כאשר שבוכה על בעל געוריה. שגאמר 'אלי כבתיולה חגורת שק על בעל געוריה'. היו צריה לראש/ אומר רבא. אמר רבי
31 יוחנן. כל המוצר לישראל געשה ראש. שגאמר 'פי לא מועף לאשר מוצק לה פעת הראשון הקל ארצה וכולון ארצה נפתלי והאחרון
32 הקביר דרך תים עבר תירדן גליל תגוים'. אומר רבא. אומר רבי יוחנן. שפל המוציק לישראל. אינו ערף. ל'א אליקים כל עוברי דרך/ אומר
33 רבא. אומר רבי יוחנן. מפאן לקובלנא מן התורה. 'פל עוברי דרך/ אומר רב עמרם. אומר רב. עשאוני עוברי על דת. דאילו בסדום
34 פתיב 'וה' המטיר על סדום/ ואילו בירושלים פתיב 'ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה' וגו'. וכתיב 'ויגדל עון בת עמי מחמאת סדום/
35 וכי משוא פנים יש בדרך. אומר רבא. אומר רבי יוחנן. מדה יתירה היתה בירושלים. שלא היתה בסדום. דאילו בסדום פתיב 'הנה זה
36 היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם יוד עני ואכילון לא החזיקה' וגו'. ואילו בירושלים פתיב 'ידי נשים רחמניות בשלו לדיהן. מלכה
37 כל אבירי ה' בקרב'. פאדם שאומר לחברו 'נפסלה מטבע זו'. 'פצו עלוך פיהם'. אומר רבא. אומר רבי יוחנן. בשביל מה הקדים פ'א
38 לעי'. בשביל מרגלים שאמרו בפהם. מה שלא ראו בעיניהם. 'אוכלי עמי אכלו לחם ה' לא קראו'. אומר רבא. אומר רבי יוחנן. כל
39 האוכל מלחמן של ישראל. טועם טעם לחם. ושאינו אוכל מלחמן של ישראל. אינו טועם טעם לחם. 'לא קראו'. אלו הדינין.
40 ושמואל אמר. אלו מלפדי תינוקות. מי מנאין? אומר רב אשי. אנשי ננסת הגדולה מנאים. אומר רב יהודה. אומר רב. בקשו עוד למנות
41 אחד. באה דמות דיוקנו של אביו. ונשמחה לפניהם. ולא השיגוהו עליה. באה אש מן השמים. ולחקה אש בספסליהם. ולא השיגוהו
42 עליה. יצאה בת קול ואמרה להם 'חיות איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתצב בל יתצב לפני חשופים'. מי שהקדים ביתי לביתו.
43 ולא עוד. אלא שביתי בנה בשבע שנים. וביתו בנה בשלש עשרה שנה. לפני מלכים יתצב [בל יתצב] לפני חשופים. ולא השיגוהו
44 עליה. יצאה בת קול ואמרה 'המעמך ישלמנה פי מאסת פי אתה תבחר ולא אני' וגו'. דושי רשמוות היו אומרים. מולן באין לעולם
45 הנבא. שגאמר 'לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראש' יהודה מחוקקי מואב סיר רחצי על אדום אשליף נגלי עלי פלשת החרוועי'. לי
46 גלעד. זה אחאב שגפל ברמות גלעד. מנשה. כממשעו. אפרים מעוז ראשי. זה ירבעם דקאתי אפרים. יהודה מחוקקי. זה אחיורפל

המושל בחברו להלקותו ולשברה: הכי גרסינן ויגדל עון בת עמי מחמאת סדום וכי משוא פנים יש ברב. והואיל ישראל רעים יותר מסדום למה לא נחפכו כסדום לשון אחר וכי משוא פנים יש בדבר הדתם כתיב 'וה' המטיר על סדום בעצמו וזכא כתיב שלח על ידי שליח: סרה יתירה למבוק. דבירושלים פתיב ידי נשים רחמניות בשלו לדיהן

אמר לו אחד מהם לחברו, גמול שמהלכת לפנינו, סומא באחת מעיניה, וטעוניה שתי נודות, אחת של יין ואחת של שמן, וישני בני אדם המנהיגים אותה, אחד ישראל, ואחד נכרי. אמר להן [שבאי], עם קשה עורף, מאין אתם, ודעו. אמרו לו, גמול מעשבים שלפניה. מצד שירואה, אובלת. מצד שאינה רואה, אינה אובלת. וטעוניה שתי נודות, אחת של יין ואחת של שמן. של יין מוטפפת ושוקק, ושל שמן מוטפפת וצף. וישני בני אדם המנהיגים אותה, אחד נכרי ואחד ישראל, נכרי ונקמה לדרך, וישראל נקמה לצדדיו. דרך אחיהם, ומצא פדריהם. בא ונשקן על ראשו, והביאן לביתו, ועשה להן סעודה גדולה, והיה מרקד לפניהם, ואמר, ברוך שבחר בורעו של אברהם ונתן להם מחממתו, וככל מקום שהו חולכים נעשין שרים לארוניהם, ופמון [וחלון] לבתיהם לשלום. 'בכה תבכה בלילה', שתי בכיות הללו, אומר רבא, אומר רבי יוחנן, אחד על מקדש ראשון, ואחד על מקדש שני. 'בלילה', על עסקי לילה, שגאמר 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא'. אומר רבא, אומר רבי יוחנן, אותו [תלילה] ליל תשעה באב היה, אומר רבא, אומר רבא, אומר רבי יוחנן, ואני אקבע לכם בכיה לדורות. דבר אחר, 'בלילה', שקל תבוכה בלילה קולו נשמע. דבר אחר, 'בלילה', שקל תבוכה בלילה, כוכבים ומזלות בזמן עמו. דבר אחר, 'בלילה', שקל תבוכה בלילה, השומע קולו בוכה בגדרו. מעשה פאשה אחת, שכתבו של רבן גמליאל, שמת בגנה, והיתה קולה עליו בלילה, ששמע רבא גמליאל קולה בוכה בגנה, עד שגשרו ריסי

דקא
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

דקא אתי מיהודה. דקאמר לו דוד ואתה אנדש כערכי אלופי ומיודעי שהיה קורא
לאחיתופל מיודעי קרובי שהיה משפט יהודה כדוד: מואב סיר רחצי. דוד דקא
אתי ממוואב: סיר רחצי. גחוי שור נצטרע על עסקי רחציה: על אדום אשליך נעלי.
אבעל אתום בגן עדן: אם יבא עוד ויחשבת את הפלשתה. ויצעק לפניך על שאתה

בעור. משמע בעור בנו של בלעם היה: בנו הוא. לבלעם בנביאות שבלעם גדול
מאביו היה בנביאות: הא שאר גוים אתו. כלומר מכלל חשבי הנא דמתניתין
דבלעם שהיה גוי בהדי הדיוטות וקאמר דאין לו חלק מן דקא דשאר גוים של להם
דחלק מתניתין מני וכו'. אל ר' יחושע אלו נאמר ישבוו רשעים בשלבל חבלה

נתת חלק לדואג ואחיתופל לעוה"ב מה
אתה עשה להפסי דעתו שהם היו שונאין
אתה: אמר להם. עלי לפיסול וישתונון רשעים
ואתוהבים לו ליה דהיינו התרועעי לשון
רעות: ושמואל אמר מאי תשובה נצחת
כדיג [בואו] עשרה בני אדם וכו': עבר
ושכרוו רבו. ומשהו ששמכרוו הקב"ה:
לנבוכדנצר והגרשו ממעלו: יש לו עלינו בלביה:
מאי דכתיב ודוד עברי נבוכדנצר עברי.
שקראו לאתונו עבר עבד כמו שקראו לדוד
דכתיב בסוף רשעים (מב) הגני שולח ולקחתי
את נבוכדנצר עברי אל מפיני שדומה לו ליה
אלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם
שעתידין ישראל לומר כבר מכרתו הקב"ה
לנבוכדנצר לפיכך הקדים הקב"ה וקרא
עברי לנבוכדנצר בדין לחזור ליה תשובה:
עבר למי נפסים למי. כלומר נבוכדנצר
עברי הוא וכל מה שקנה לו הוא ועדין לא
יצאתם מרשותי והעולה על הרוחב היה לא
תהיה. כל מה שאתם סבורים לא יתהיה: כל
כי האי ריתתא. מי נתן ויבא לנו ה' הכעס
בחימה שפוכה אמלוק עליכם שיגאלנו בעל
כרתו ומלךו ענתו: איך אבא בר כתנא.
היינו תשובה בעלמא דמרתו ליה אלהים יורנו
שאין גנו יכלוין ליסר אותה: בלא עם. שאין
לו חלק עם עם: שבלה עם. שבלבל ישראל
בעצתו שחשאיאו בלבק כדבעין למימר
לקמן והפיל מהם כ"ד אלפיים: בעור שבא
על בעיר. שבא על אתונו כמו בהמה
דמתרגמינן בעיר: תנא הוא בעור. אבוי של
בלעם הוא כושן רשעים: הוא לן הארמי:
אחת בימי עקב. שרדף אחריו ובקש לעקרו
הכל: ואחת בימי שופטים. לאחר מיתת
יחושע דכתיב (שופטים א) ויתר אף ה'
בישראל ויתנם ביד כושן רשעים: בנו

דקאתי מיהודה. 'מואב סיר רחצי', זה גחוי, שלקחה
על עפקי רחציה. 'על אדום אשליך נעלי', זה דואג
הארומי. 'עלי פלשת התרועעי', אמרו מלאכי השרת
לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אם יבא דוד
שהרג את הפלשתי והוריש את בןדו גת, מה אתה
עושה לו. אמר להן, עלי לעשותן רעים לו לזה. 'מדוע
שוכבך העם הזה וישלשים בשוכבך נצחת' וגו'. אמר
רב, תשובה נצחת השיבה פנסת ישראל לנביא, אמר
להן נביא לישראל, חזרו בתשובה, באבותיכם שהטאו
היכן הם. אמרו לו, ונביאיכם שלא הטאו היכן הם,
שנאמר 'באבותיכם אתה הם והנביאים הלעולם יהיו'.
(אמר להן, באבותיכם) חזרו והודו, שנאמר 'אך דברי
וחקו אשר צייתי את עבדי הנביאים' וגו'. שמואל
אמר, באו עשרה בני אדם וישבו לפניו, אמר חזרו
בתשובה. אמרו לו, עבד שמכרוו רבו, ואשה שגרשה
בעלה, כלום יש ליה על זה כלום. אמר לו הקדוש ברוך
הוא לנביא, לך אמור להן 'אתה ספר בפרותות אמכם
אשר שלחתהו או מי מגנשי אשר מכרתו אתכם לו הן
פגועותיכם נמפרתם וכפשעכם שלחה אמכם'. והיינו
דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'דוד עברי', ונבוכדנצר
עברי. גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתידין
ישראל לומר כן, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא
וקראו 'עברי', עבד שקנה נפסים, עבד למי, נפסים למי.
'העולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים
נהיה כגוים כמשפחות הארצות אשר יוצאין, חיו
אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה וברצוע נטויה
ובהימה שפוכה אמלוק עליכם'. אמר רב נחמן, כל
שהי ריתתא, ליתתח רחמינא עלו, ולפרוקינו. ויפרו

למשפט אלהיו ורנו', אמר רבה בר בר חנה, אמר רב
אמר להם, יפרו וגריבם. אמרו לו, אלהיו ורנו: ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחוי: 'בלעם', בלא עם. דבר אחר, 'בלעם'
שבלה עם. 'בן בעור', שבא על בעיר. תנא, הוא 'בעור', הוא 'בושן רשעים', הוא לכן הארמי. 'בעור', שבא על בעיר. 'בושן רשעים',
דעבר שתי רשעיות בישראל, אחת בימי יעקב, ואחת בימי שפוט השופטים, ומה שמו 'בן הארמי' שמו. פתיב 'בן בעור', ופתיב 'בנו
בעור', אמר רבי יוחנן, אביו, בנו הוא לו נבניאיות. בלעם, הוא דלא אתי לעלמא דאתי. הא שאר גוים אחרינו, אתו. מתניתין מני, רבי
הושע היא. דתנאי, רבי אליעזר אומר, 'ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים', 'ישובו רשעים לשאולה' אלו פושעי ישראל.
'כל גוים שכחי אלהים', אלו פושעי עובדי פוכבים, דברי רבי אליעזר. אמר לו רבי הושע, וכי נאמר 'בכל גוים', והלא לא נאמר
אלא 'כל גוים שכחי אלהים'. אלא, 'ישובו רשעים לשאולה', מאן ניהו? כל גוים שכחי אלהים'. ואף אותו רשע, נתן סימן בעצמו,
אמר 'תמות נפשי מות ישרים', אם תמות נפשי מות ישרים, תהא אחירתי כמותו. ואם לאו, 'הנני הולך לעמו'. ויכלו זקני מואב וקני
מדן, תנא, מדון ומואב לא היה להם שלום מעולם, משל לשני פלכים שהיו בעדר. והיו צהובין זה לזה. בא זאב על האחד, אמר
האחר, אם איני עוזרו, היום הורג אותו, ולמחר בא עלי, הלכו שניהם ויהנו הזאב. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, כרבושתא
ושנארא עבדו הלולא, מתקבא דביש גדיא. 'וישבו שרי מואב עם בלעם', ושרי מדון להיכן אויל? בידו דאמר להו 'לינו פה הלילה
והשבותי אתכם דבר', אמרו, כלום יש אב ששונא את בנו. אמר רב נחמן, חוצפא, אפילו כלפי שמאי מהני, מעיקרא פתיב 'לא תלך
עמכם', ולבסוף פתיב 'קום לך אתם'. אמר רב ששת, חוצפא, מלכותא בלא תאנא היא, דכתיב 'ואנכי תיום רך ומשוה מלך והאנשים
האלה בני צדיקה קשים ממני' וגו'. אמר רבי יוחנן, בלעם, חזיר ברגלו אחת היה, שנאמר 'ולך שפי'. שמשו, בשתי רגליו, שנאמר
'שפיפו עלי אורח הנושף עקבי סוס', בלעם, סומא פאתח מעיניו היה, שנאמר 'שחום העין'. קוסם באמתו היה, פתיב הקא 'נאפל
וגלוי עינים', וכתיב התם 'והנה הקן נופל על הכפה' וגו'. איתמר, מר וזמרא היה, קוסם באמתו היה. מר בריה דרבנא אמר, שבא
על אתונו. מאן דאמר, קוסם באמתו היה, כדאמרי, ומאן דאמר, בא על אתונו היה, פתיב הקא 'בצר שכבי', וכתיב התם 'מן רגליה

כרע נפל. מה כריעה דחתם דאית ביה נפילה בעילה היא אף כריעה דהכא דכתיב נופל בעילה היא שבא על בחמתו דעת כהנתו לא הוה ידע. מאי בעיא לאהדורי כדמרש דאמרי ליה שרי בלק מאי טעמא לא רכבת אסוסיא: כרשיבא. באחו לרעות עשבים לדחי: אמר להו לשטינא בעלמא. לישא משאות ולא לרכוב. אמרה

ליה אשר כרע עלי: אקראי בעלמא. כשאין לי סוס מומין: אמרה לו מעודך: מעשה אישות. שאתה הוגלי. סוכנת. מחמת: עד השמיים ועד הגליל: משותטא בשמים ועד שנכנסו לארץ וחסטא בגלגל עשיתי מעמם צדקות הרבה: כל אותן הימים. שהיה בלעם מצפה לקללכם בשעה שהקב"ה כועס בה כל הקלות מתקיימות: הרי ג' לא זעם ה'. אותן הימים לא זעם ה': אל זועם בכל יום. קרא הוא: כמה זעמו רגע. כדמרשק ליה מיקראי כי רגע באפו חיים ברונגו: בתלת שעי קמייתא. של יום זעמו קימה שכל שלש שעות זמן קימה לתקנות: הרי ג' כועס הקב"ה בשעה שרואה המלכים שמתחרים לחמה בשעה שמיקחן כחריהם בראשם כדלקמן: כרבלתא. קרשתא' בלעז': כל שעתא נמי חיורא. רוב שעות מלכותו ומכסת שמינה כל שעה בחוק אדמימות: סווייקי סומקי. אפי' שבמכסת שיה בה שרות שרות אדמות מאד כרגילות אבל אותה שעה כולה מכסתה: ועש לצדיק לא טוב. אף נכון לצדיק שיהא מעניש ולא הוה ליה איניש עניש בשבילא אחבה. שאחב הקב"ה את אברהם ביטלה שורה של גדולה שחשב הוא בעצמה: ושנאה. ששנא בלעם הרשע את ישראל ביטלה שורה של גדולה שחשב הוא בעצמה: מ"ב קרבנות. בין פרים לאילים ו' פרים ו' אילים ג' פעמים הרי מ"ב בין פרים

כרע נפל שכב' וגו'. יודע דעת עליו, השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליו הוה ידע. מאי דעת בהמתו, דאמרי ליה, מאי מעמא לא רכבת סוסיא. אמר להו, שדאי להו פרטיבא. אמרה ליה, הלא אנכי אתונדי, למעניא בעלמא. אישר רכבת עלי, אקראי בעלמא. מעודך עד היום הזה, ולא עוד, אלא שאני עושה לך] מעשה אישות בלילה, פתיב הכא ההספן הספנתו, וכתביבתם וחתיה לו סוכנת'. אלא, מאי יודע דעת עליו, שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקדוש ברוך הוא פועם בה. והיינו דקאמר להו נביא לישראל, עמי ובר נא מה יעז בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השמים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה'. מאי למען דעת צדקות ה' אמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא פעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע, שאילמלא פעסתי כל אותן הימים לא נשתיר מושבתיכון של ישראל שריר ופליט. היינו דקאמר ליה בלעם לבלק, מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם ה', מלמד שכל אותם הימים לא זעם ה'. אל זועם בכל יום, וכמה זעמו, רגע, שנאמר כי רגע באפו חיים ברזנו' וגו'. איבעית אימא, לך עמי בא בהררוד וסגור דלתיך בעדך הכי

ואילום: אורה ארעא למיטר חכי. וכי דרך ארץ בן שיאמרו וייטב אליהם שם שלמה משמך והא חלשא דתעיה דאמרי ליה שירא גדול מאביו: מעין שמך. קאמר ליה ומעין כסאך ולא גדול ממש: נשים כהאל. שרה רבקה רחל ולא שרה ורבקה דכתיב וביאה יצחק האהלה שרה אמו וגו' רחל ולא שרה דכתיב (בראשית

לא) ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: אורה ארעא. שאמרה דבורה ליעל (שתהא) ברובה משרה ורבקה אלא מעין ברבת שרה קאמר: ופליגא. ופליגא דמבטן שם שלמה משרה: מעין פליגא דר' יוסי בר חוני: בנו מניין. שאינו מקאב בו: משלמה. דקאמרי ליה לרוד ייטב אליהם שם שלמה משמך ותלמידי: איבעית אימא דקאמר ליה אליהו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ונתן לו אליהו ולא נתקא בו: ויפסוך את ידיו עליו ויצוהו. אע"ג דהקב"ה לא א"ל אלא וסמכת את דרך עליו חיה אזיל אריו וספך תורתו מלאך. שממרו הקדוש ברוך הוא ומלאך שלא יניחו לקלל. חבה. נתן בפי בלעם שלא היה מניחו לקלל והיינו ויטב. מברכותיו אתה למי פה את הלה. דכתיב ויהפך ה' אליהו לך את הקללה לברכה הוא היה רוצה לקללם בכך שלא יהיו בתי כנסיות ולא נתן ליה אומר מה טובו אהודיך. ריחו נודף. ממצות: יוסי מאנג מלכו. מברגמין ותתקף מאנג שתהא ארוח מלכותו עתה: וכולך כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה כוננו ממחילה: חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות. שלא יפסקו מישראל לעולם: הקלה לברכה. אחת מן הקלות הפך לברכה שלא חזרה לעולם ולא כל הקלות לברכות שחור: עתרות. ונפכות כמו עתר שמפך התבואה כלומר נאמנים פצעי אורח ונפכות מנאמנות נשקות שונא:

מחליף

כרע נפל שכב' וגו'. יודע דעת עליו, השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליו הוה ידע. מאי דעת בהמתו, דאמרי ליה, מאי מעמא לא רכבת סוסיא. אמר להו, שדאי להו פרטיבא. אמרה ליה, הלא אנכי אתונדי, למעניא בעלמא. אישר רכבת עלי, אקראי בעלמא. מעודך עד היום הזה, ולא עוד, אלא שאני עושה לך] מעשה אישות בלילה, פתיב הכא ההספן הספנתו, וכתביבתם וחתיה לו סוכנת'. אלא, מאי יודע דעת עליו, שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקדוש ברוך הוא פועם בה. והיינו דקאמר להו נביא לישראל, עמי ובר נא מה יעז בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השמים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה'. מאי למען דעת צדקות ה' אמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא פעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע, שאילמלא פעסתי כל אותן הימים לא נשתיר מושבתיכון של ישראל שריר ופליט. היינו דקאמר ליה בלעם לבלק, מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם ה', מלמד שכל אותם הימים לא זעם ה'. אל זועם בכל יום, וכמה זעמו, רגע, שנאמר כי רגע באפו חיים ברזנו' וגו'. איבעית אימא, לך עמי בא בהררוד וסגור דלתיך בעדך הכי

כרע נפל שכב' וגו'. יודע דעת עליו, השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליו הוה ידע. מאי דעת בהמתו, דאמרי ליה, מאי מעמא לא רכבת סוסיא. אמר להו, שדאי להו פרטיבא. אמרה ליה, הלא אנכי אתונדי, למעניא בעלמא. אישר רכבת עלי, אקראי בעלמא. מעודך עד היום הזה, ולא עוד, אלא שאני עושה לך] מעשה אישות בלילה, פתיב הכא ההספן הספנתו, וכתביבתם וחתיה לו סוכנת'. אלא, מאי יודע דעת עליו, שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקדוש ברוך הוא פועם בה. והיינו דקאמר להו נביא לישראל, עמי ובר נא מה יעז בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השמים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה'. מאי למען דעת צדקות ה' אמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא פעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע, שאילמלא פעסתי כל אותן הימים לא נשתיר מושבתיכון של ישראל שריר ופליט. היינו דקאמר ליה בלעם לבלק, מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם ה', מלמד שכל אותם הימים לא זעם ה'. אל זועם בכל יום, וכמה זעמו, רגע, שנאמר כי רגע באפו חיים ברזנו' וגו'. איבעית אימא, לך עמי בא בהררוד וסגור דלתיך בעדך הכי

כרע נפל שכב' וגו'. יודע דעת עליו, השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליו הוה ידע. מאי דעת בהמתו, דאמרי ליה, מאי מעמא לא רכבת סוסיא. אמר להו, שדאי להו פרטיבא. אמרה ליה, הלא אנכי אתונדי, למעניא בעלמא. אישר רכבת עלי, אקראי בעלמא. מעודך עד היום הזה, ולא עוד, אלא שאני עושה לך] מעשה אישות בלילה, פתיב הכא ההספן הספנתו, וכתביבתם וחתיה לו סוכנת'. אלא, מאי יודע דעת עליו, שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקדוש ברוך הוא פועם בה. והיינו דקאמר להו נביא לישראל, עמי ובר נא מה יעז בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השמים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה'. מאי למען דעת צדקות ה' אמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא פעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע, שאילמלא פעסתי כל אותן הימים לא נשתיר מושבתיכון של ישראל שריר ופליט. היינו דקאמר ליה בלעם לבלק, מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם ה', מלמד שכל אותם הימים לא זעם ה'. אל זועם בכל יום, וכמה זעמו, רגע, שנאמר כי רגע באפו חיים ברזנו' וגו'. איבעית אימא, לך עמי בא בהררוד וסגור דלתיך בעדך הכי

מחליף

מחליף. לאחר שנקצץ: אינו עומד במקום מים. והאי דכתיב כארזים עלי מים שכבה היא דאמרה איהו אמר כארזים כלומר שאין עומדין במקום מים שכבה אמרה עלי מים וכן כולוהו מפרש בגאדה ככה"ג כנחלים נטיו הוא אמר כנחלים פוסקין לפעמים יצאה בת קול ואמרה: נטיו הוא אמר כנגות אמרה בת קול עלי נדר

הוא אמר כאחיה יצאה בת קול ואמרה נטע
ה: רוח דרומית. קשה: לא עמנו היות
באותה עצה. שגור פרעה היה כל הבן הילוד
היאורה בתמיהה היאה היות כדלמך: ומי
הושיבך אצל איתיני עולם. שעתידין בניך
לישב בלשכת הגזית והיינו דכתיב איתן
מושבך וכי בין איתיני עולם אתה יושב מי
היה איתן עומד עמנו כשם אל: עשה
עצמו אלוה כמו פרעה החרים: לשון אחר מי
שפחיה עצמו. כלומר איז להם לאתון בני
ארם משמין ומעדין עצמן כבועה"ו ופורקין
עול תורה מלך עצמם ומשמנתן את עצמן:
משמו אל. כשמישים הקב"ה פדיון לעצמו
לאומה נגדול לצדיקים שתמיד לבא. כך
שמעתי: איז לה לאומה שתמצא. איז לה
לאומה שתהיה באותן הימים שעתה על
דעתה לעכב ישראל: מי מטיל כסות בין
לביא וכו'. לעכב שלא יודקו זה לזה
דמוכין הוא כלומר מי באים שיכול לעכב את
ישראל הקב"ה מכניסם ציים. ספונת
גדולות כמו (שעיה' אל) רצי אדיר (בל)
יעברנו: וצים מיד כתיב אמר רב ליבא
אספרי. דכתיב היינו מקום ששמו רב: עד
אשור מקמל קצילי. ומאשור ואילך ועל
משעבדי להו שעבודי: וצים מיד כתיב ועני
אשור. דקטלי להו וענו עבר דמשעבדי להו
עד אשור: כתיב. רוצים כלומ' אתון אומות
שדביא הקב"ה צים עתידין להרוג את כל
האומות עד אשור ומאשור ואילך מניחין
אתון ומשעבדין בהם (ומניחין אתון) ולעתיד
קא מריה: חן הזה היו לבני ישראל אל גרטינן
אלא הי' חני הולך לעמ' לבת איעצך אשור
עשה חנ' חן הולך לעמ' לבת חיה חנ' חנע
ליה. שחשיא עצה לבלק שנכשלו בה ישראל

מחליף ושרשיו מרובין, ואפילו כל רוחות שבעולם
באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו מקומו. אלא הוא
הולך ויבא עמהו, בין שדוקמו הרוחות, עמד קנה
במקומו. אבל בלעם הרשע, ברחב בארץ, מה ארו זה
אינו עומד במקום מים, ושרשיו מועטין, ואין גענו
מחליף, אפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו,
אין מזיזות אותו מקומו, בין שנשבה בו רוח דרומית,
מיד עוקרתו והופכתו על פניו. ולא עוד, אלא שושבה
קנה ליפול ממונו קלמנו לכתוב ספר תורה
נביאים וכתובים. וידיא את הקינו וישא משלו, אמר
לו בלעם ליתרו, קינו, לא ריתו עמנו באותה עצה. מי
הושיבך אצל איתיני עולם? והיינו דאמר רבי חייא בר
אבא, אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה עצה, אלו
הן, בלעם, איוב ויתרו. בלעם שניעץ, יתרו. איוב
ששחק, נידון בפורין. ויתרו שפרת, וכו' בניו לישב
בלשפת הגזית, שנאמר ומשפחות סופרים וישיבי יעבץ
תרעתים שמעתיים סוכתים הפה הקינים הפאים
מחמת אבי בית רכב. וכתיב יבני קינו חותן משה עלו
מעיר התמרים. וישא משלו ויאמר אוי מי יהיה משמו
אל, (אמר רבי שמעון בן לקיש, אוי מי שמחיה עצמו
בשם אל). אמר רבי יוחנן, אוי לה לאומה שתמצא
בשעה שתקדוש ברוך הוא עושה פדיון לבניו, מי
מטיל כסותו בין לביא ללביאה, בשעה שנוקקין זה עם
זה. וצים מיד כתיב, אמר רב, ליבון אספרי. וגענו
אשור וגענו עבר, עד אשור קטילי מקמל, כוכאן ואילך
משעבדי שיעבדי. והני הולך לעמי לבת איעצך אשר
עשה העם הנהו לעמך, עמך לעם הנהו מיבעי ליה?

הן הנה היו לבני ישראל דבר בלעם: ותולה קללתו בחברו. וכך בלעם לא רצה
לחלות שפלות זה בבלק שיאה הוא צריך לבקש עצה היאך יכשלו בה ישראל אלא
ישראל תלה השפלות לומר שכן צריכון לעצה שיכשלו בה בני מואב שלא
תתקוף ידי מואב על ישראל והיינו דכתיב על ישראל ויהיו עשירי יעשה הנהו לה לעמך. מ"ר. ל"א
תולה קללתו בחברו כלומר שתלה הכתוב
קללה במואב ולא רצה לכתוב כלפי ישראל
כמו שאמר בלעם הרשע: קלעים. האילים של
קלעים כמו שמשין בשוקים: עברות מואב
מהר שלג. שני: כשהיה אומר לה. ישראל
כלי פשתן זה בכמה זקנה אומרת לו דמי
שווי וילדה אומרת לו בפחות מכדי שווי
וכן עשה עד ג' עמיים ברור
לעצמן. כל תכשיטין שאתה רוצה: צרצרי.
נרות: בוער בו. שהיה משכר ובער בו יצר
הרע: השמיעי. היו משעתל משמיש: פיעור.
כך היתה כבודתו של פוער שמתחייב לפניו:
ה'ג כלום מבקשין ממך אלא פיעור הואו
עושה טוב אומרת לו פפור בתורת משה
רבך הואו עושה: וינורו לבשת. סרו מדרבם
והלכו אחר הנות: כאהבם. מתוך תאות
אבתם חזתו השוים שמקציעם שוכפין
בחקב"ה: ותקראן. גנופן ותקראן (ומשעו)
לשון מקרה: מאי רפידים. איידי דלמעול
אפילונו בני ר' ר' יהושע ושלש דלמעול
דשמיס קטט נמי רפידים דפליגי ביב כבי האי
גונאי: לא הפנו אבות אל בנים. להטיב
להם: מפני רפיון יריב. של תורה ומצות הובי
נמי רפידים רפיון דידם הוא כלומר שבר
שרפו יריב נמי התורה כאל עליהם עמלק שבר
כ"ד אלפים מישראל. שהרגו בעצתו הלך
בליעם מבלק ומקצי מדין: גמול תבע קרני.
כך בלעם שאל שכר ונתרגו: נמי מניה. החבו
ממנו: בלעם בן בעור הקוסם החרב.
הואו קרא יהושע כתיב: ולכמות. שנתן
עיניו לקלל את סגנני טילה ממנו בנאות
ונעשה קוסם: סגנני ושלמא הוא. אשת
סגנני היתה: איינן לנבאר נאי. ונתת
למושכי חבל ספינה ל"א נגרי חרשים:
הרנו

אמר רבי אבא בר כהנא, פארם שמקלל את עצמו, ותולה קללתו באחרים. אמר [לו], אליהם של אלו שונא ויזמה הוא, והם מתאווים
לכלי פשתן, בוא ויאשיאך עצה. עשה להן קלעים, והושיב בהן זונות, וקנה מבחוני, וילדה מבפנים, וימכרו להן כלי פשתן. עשה להן
קלעים מהר שלג' עד ל'בית הישימות', והושיב בהן זונות, וקנה מבחוני, וילדה מבפנים, ובשעה שישאל אובלין וזותין ושמחין,
ויוציאין למטיל בשוק, אומרת לו הקינה, אי אתה מבקש כלי פשתן, וקנה אומרת לו משהו, וילדה אומרת לו בפחות, שתים ושלש
מקמים, ואחר כך אומרת לו, הרי את כן בית, שב ברור לעצמך. וצדצורי של זון עמוני מוצא אלה, ועדיין לא נאסר זון של נכרים.
אמר לה, רצונך שתשלה פוס של יין, פון ששלה, בער בו. אמר לה, השמיעי לי. הוציאה ורצתה אומרת, אמרה לו, עבדו עוה.
אמר לה, הלא יהודי אני. אמרה לו, ומה איכפת לך, כלום מבקשים ממך, אלא פיעור. (והוא אינו יודע שעבודתה בקד). ולא עוד,
אלא שאינו מנחקה עד שתחפור בתוך משה רבך, שנאמר 'המה באו בעל פוער וינורו לבשת ויהיו שקוצים באהבם'. וישב ישראל
בשמים, רבי אלעזר אומר, בשמים' שמה. רבי יהושע אומר, שנתעסקו בדברי שטות. ויתקראן לעם לזכחי אליהו, רבי אלעזר אומר,
ערימות פגועי בהן. רבי יהושע אומר, שגעשו פיון בעלי קריין. מאי לשון 'רפידים', רבי אלעזר אומר, רפידים שמה. רבי יהושע אומר,
שרפיו עצמן מדברי תורה, שנאמר 'לא הפנו אבות אל בנים מרפיון יריב'. אמר רבי יוחנן, כל מקום שנאמר 'ישב', אינו אלא לשון
צער, שנאמר 'ישב ישראל בשמים והחל העם לזנות אל גנות מואב'. 'ישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען', ויבא יוסף את דפתם
רעה אל אביהם. ונאמר 'ישב ישראל בארץ גשן', ויקרבו ימי ישראל למות. 'ישב יהודה וישראל לכסח איש תחת גפנו ותחת
התננו', ויקם ה' שסון לשלמה את הדר האדומי מנרע המלך הוא באדום. 'ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וגו' ואת בלעם בן
בעור הרגו בהרבו, בלעם, מאי בעי התם? אמר רבי יוחנן, שהלך ליפול שכר עשרים וארבעה אלף [שהפיל מישראל]. אמר מר זוטרא
בר טוביה, אמר רב, היינו דאמרי אינשי, גמלא אזלא למיבעי קרני, אודינו דהוה ליה, זון מניה. ואת בלעם בן בעור הקוסם, 'קוסם,
נביא הוא. אמר רבי יוחנן, בתחלה נביא, ולבסוף קוסם. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, מסגני ושלמי הוא, איינן לנבירי נגרי.
הרנו

הרגו אל חלליהם. מיתות הרבה משמע שתלאוהו והציתו אש תחת הצליבה ותחבו ראשו ונפל לתוך האש עליה היינו חק חתיכת הראש הרג כשנפל לארץ סקילה כשנפל לאור היינו שריפה; בר תלתין ותלת. ור"ח לית ליה דר' סימאי דאמר לדעיל שלשה היו באותה עצה דפרעה בלעם ואיבו ויתרו דלר' סימאי בלעם

זיה יותר מן מאתיים ועשר שנים דהא היה בעצת פרעה דכל הבן הילול היאורה תשלכותה דלרבי סימאי כל אותן מאתיים ועשר שנים שהיו ישראל בגלות מצרים עד מלחמת מדין היה בלעם: הנראה. תרגום של פיטוס: בר קטל יתיה פנתם ליספאה. שר צבא ואפילו קטליה אחר כל המלחמה נקראה על שמו: מבלוהו. מלכים והדיעות: לא תפיש ותדרוש. לגנאי: לבר מבלעם. דכל מה דמשכחת ליה לגנאי דאשר: שמו יצאה ות תלכות רעה לאחר שיצא יצאו בה רעה רעה ווי. לכך תבוב דרובי א"ל הקב"ה לדואג וחלא גבור אתה בתורה. למה תתהלל לספר לשון הרע על דה: לא חסד תורה עליך. לא חסב בתורה אתה דבתי משה (כל מבלוהו) ותורת חסד על לשונה: מרצחים. שחרג נוב: עלי פ"ד. ולא בלב: בתחלה ייראו. הצדיקים היו יראים שלא יומד אדם מעמיש של דואג שהיו הורוטט בעוליהו: ולבסוף. שמת בחצי ימיו רשב וגמולו בראשו ישחקו: חיל בלע ויקיאנו. המתן עד שתשכח תורתה: אסר לפניו ומכשנו וירשנו. אל אלה המתן כל עד שתשכח את תורתו כשכוננו: בעי מדרשא. מאהל זה היה המדרש: ושרשך מארץ חיים סלה. שורש שלו בחסד מארץ חיים דלא לחוו ליה בנין רבנן: כל אותיות שבתורה. שהיה בקי בחסירות ויתירות: שוקל קלום. וידע דלרשב בקל

ה'רגו בני ישראל [בחרב] אל תלל'הם, אומר רב, ששקינו בו ארבע מיתות, סקילה, ושריפה, הרג ויחנק. אומר ליה ההוא מינא לרבי חנינא, מי שמיעי לך בלעם, בר פסח הוה. אומר ליה, מיכתב לא פתיב. אלא, מודכתיב אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, בר תלתין וחקלת שניו או בר תלתין וארבע, אומר ליה, שפיר קאמרת. לדידי חיו לי פנקסיה דבלעם, והוה פתיב ביה 'בר תלתיין וחקלת שניו בלעם חנינא, פד קמיל ויתיה פנתם ליספאה'. אומר ליה מר בריה דרבנאי, לבריה, ככולוהו לא תפיש למדרש, לבר מבלעם הרשע, דכמה דמשפחת ביה, דר'ש ביה. פתיב ד'ואג', וכתבי ד'ויג'. אומר רבי יוחנן, בתחילה יושב הקדוש ברוך הוא ודואג, שמו יצא זה לתרבות רעה. לאחר שציצא, אומר 'ווי שציצא זה'. (סימן גבור, ורשע, וצדיק, חיל וסופר). אומר רבי יצחק, מאי דכתיב 'מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום', אומר לו הקדוש ברוך הוא לדואג, לא גבור בתורה אתה? מה תתהלל ברעה. לא חסד אל נטוי עליך כל היום? ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'וירשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי', אומר לו הקדוש ברוך הוא לדואג הרשע, מה לך לספר חוקי, בשאתה מנועי לפרשת מרצחים, ופרשת מספרי לשון הרע, מה אתה דורש בהם. ותשא בריתי עלי פיך, אומר רבי אמי, אין תורתך של דואג אלא

וחומר: במגדל הפורח באויר. מתג עליונה שלמעלה מן הלמד' מפני מה כפופה למטה. לשון מ"ר מפי השמועה. ל"א במגדל הפורח באויר הנכנס לארץ העמים בשירה תיבה ומגדל אם הוא טמא אם לאו. ל"א ג' מאות הלכות במגדל הפורח באויר שלש מאות הלכות בנטיעות באויר דעשות כיושף להעמיד מגדל באויר כגון שלש מאות הלכות בנטיעות קשאון דאמרן בפירקין דלעיל (דף סח). ולמורי נראה דה"ג שלש מאות הלכות במגדל העומד (באויר) ומשנה אחת באהלות (פ"ד משנה ג') דמתעב' הבכי מגדל העומד באויר וטומאה בתוכה כלים שבתוכו טמאים מן נראה לר': וברוח לפנעאי בעיי. ולמדר תורה חנמא לבא בעי דהא בשני דרב יהודה כולוהו תניו בסדר נויקין היה כל הגמרא שלהן לא היה אלא בסדר נויקין שלא היו מוכיין כל כך (לדרוש: והא שכתבש ידק בקרייה. לא אשכחתיה במסכת עוקצין שכובשת ידק. בחומץ או בציר טהורים דאין מקבלין טומאה ע"י עוקצין שאם נגע טומאה בשרשי העלין טהורין שאין נעשין יד לעלין מאחר שכבשם שאין מניחין טהורין למרא: ויתים שכבשן בשרפיהן, איתא במסכת עוקצין (פ"ב מ"א): שריפה; עלין שלש טהורין הויתים שאין נעשין להם בית די להכות להם טומאה: הויתו דרב שמואל קא חוינא הכא. דלא הוה ידע מאי טעמא הו טהורין: תליבר מתיבתא. ר"ג ישיבות שאנו עסקין כולן במסכת עוקצין וירדעין אותה יפה ואפי' ביה בהם היו חסידים יותר ממנו דאלו רב יהודה כו': לא ככירי. לא היו יודעין הלכה לפרשה בתקנה טעמא: דלא בללא לחו שמעתתא כו'. שלא זכו לקבוע הלכה כמותן: ומתרגמינן לחלושין. ואנן תנן לשון לחלושין גבי מצורע: אלופי. היינו רבי: אובל

מפשה ולחיו. ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'ויראו צדיקים ויראו ועליו ישחקו', ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'חיל בלע ויקיאנו מבטנו וירשנו אל', אומר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, ימות דואג. אומר לו, 'חיל בלע ויקיאנו'. אומר לפניו, 'מבטנו וירשנו אל'. ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'גם אל ותצד לצנח', אומר הקדוש ברוך הוא לדוד, ינתי דואג לעלמא דאתי. אומר לפניו, 'גם אל ותצד לצנח'. אומר הקדוש ברוך הוא לדוד, 'אמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'את המגדלים, איה סופר איה סופר', כל אותיות שבתורה. איה שוקל, ששוקל כל קלים וקמורים שבתורה. איה סופר' את המגדלים, שהיה סופר שלש מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר. אומר רבי אמי, ארבע מאה בעי, ענו דואג ואחיותפל במגדל הפורח באויר [ולא איפשט להו חד]. אומר רבא, רבותא למכני בעי? בשני דרב יהודה, פול' בניקין, ואנן קא מתנינן טובא בעוקצין, וכי הוה מטי רב יהודה, 'איה שפוכי'ש ידק בקרייה'. ואמרי ליה 'יתים שפכשן במפרתין טהורים'. אומר, הויתו דרב שמואל קא חוינא הכא. ואנן קא מתנינן בעוקצין, תבלי סרי מתיבתא, ורב יהודה שלחן סמניה ואחא מטרא, ואנן צוהינן וליבא דמשנא בן אלא, הקדוש ברוך הוא ליבא בעי, דכתיב 'וה' יראה ללבב'. אומר רב משרשיא, דואג ואחיותפל לא הוו ככרי שמעמא. מתקופ לה מר ויטרא, מאן דכתיב ביה 'איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים', ואת אמרת' לא הוו ככרי שמעמא. אלא, דלא הוה סלקא להו שמעמא אליבא דהלכתא, דכתיב 'סוד ה' ליראיו'. אומר רבי אמי, לא מת דואג, עד ששכח תלמודו, שצאמר 'הוא ימות באין מוסר וברוב אולתו ישגה'. רב (אשי) אומר, נצטרע, שצאמר 'הצמתה כל זונה מופד'. פתיב חתם 'לצמיותו' ומתרגמינן 'לחלושין'. ותנן, אין בין מוסגר ומוחלט אלא פרעה ופרימה (סימן שלשה, ראו, ונצי, וקראו). אומר רבי יוחנן, שלשה מלאכי חבלה נודמנו לו לדואג, אחד ששיפח תלמודו, ואחד ששרף גשמתו, ואחד שפיר עפרו בכתיב פנסיות ובכתיב מודרשות. (אמר רבי) [ואמר רבי] יוחנן, דואג ואחיותפל לא ראו זה את זה, דואג בימי שאול, ואחיותפל בימי דוד. ואמר רבי יוחנן, דואג ואחיותפל לא חצו ימיהם. תניא נמי הכי, 'אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם', כל שנתויו של דואג לא היו אלא שלשים וארבע, ושל אחיותפל אינן אלא שלשים ושלש. ואמר רבי יוחנן, בתחלה קרא דוד לאחיותפל 'רבו', ולכסוף קראו 'כבירו', ולכסוף קראו 'תלמודו'. בתחילה קראו רבו, 'ואתה אנש קרפרי אלופי ומידעי'. ולכסוף קראו כבירו, 'אשר יהדו נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברנש'. ולכסוף קראו תלמודו, 'גם איש שלומי אשר בטחתי בו

אוכל לחמי. לומר תורת: שהפך משכבו של לילה לשל יום. שהיה משמש מטו
 ביום כדי שהיה שבע מתשמיש ולא יזרח אחר אשה כל היום: ונתקלמה ממנו
 והלכה. שהמשיבע אברו פתמי רעב ומרבה תאוה: ד"ג מתהלך על גג המלך
 ולא גרסין והיינו חלתא: כוורת: פתמי [בית] גירא. ככוורת כלומר שהכה ושברה
 ל"א פתחה שברה והפתחה: מתקדשת

נשיו שלא לעגנו: בנחתא אשחה. אפילו בשעת אנחתא אשחה בכל לילה: מפת. תשמש
 תשמש המטה ענין סוד ומאוס (אכזה א) קרי ליה: ברמיתא ערשי אפטה. שבשעת
 דמעתי אני ממאוס את מטתי בתשמיש: יאמרו מלך שבמתי. חסיד שבמתי הרגו
 בנו והו מתרעמן על מדותיו של הקב"ה ונמצא שם שמים מתחלל בפרהסיא:

מושב אעבור ע"ה. ואחלה את השם אני
 לבדי ולא יחלו (ואותו כל העם: אמר ליה.
 חשי הארכי לדוד הקב"ה לא עבד דינא
 בלא אלה שנועמדי מבין להרנך דאת מאי
 טעמא נסבת יפת תואר דאמנו לא אבשלום
 מנכה בת תלמי מלך גשור (שמואל ב א)
 ותפסה דוד במלחמה דאין לומר בעבידה
 באה לו דהא נתבין מנא (מלכים א טו) רק בדבר
 אוריה החתי: סודר כותי. דרכו לפנות את
 סחרותו מעט מעט להעמידה על דמים
 מעומים: שניאות מי יבין. מי יכול להשמר
 משנות: אמר ליה הקב"ה: שביקאי קל. מחלו
 לך: נסתרות. (מדרש) של צנעורה ודים. מיד
 של פרסה: הג' אל ישעלו בי דלא
 לישתעו בי רבנן. והיינו אל ישמשו לשון
 משל שלא ידעו בתבאית חבמי הדורות
 ואז אינם: שלא ידעו סורתי. שמתחוק
 אותה פרשה מן המקרא וישתבח הדבר
 לעומים: כל הפרשה. שכחותה כבר
 שעשית אותו חסא: על אחת ככל וכמה.
 שלא תעקור תחטאני באוב. מכלל שהיה
 צריך טהרת אוב כמפורש:
 בחבון

אוכל לחמי הגדיל עלי עקב'. אמר רב יהודה, אמר
 רב, לעולם אל יביא אדם עצמו לירי נפיון, שהרי
 דוד מלך ישראל הביא עצמו לירי נפיון, ונכשל.
 אמר לפניו, רבונו של עולם, מפני מה אומרים אליה
 אברהם, אלהי יצחק, ואלהי יעקב, ואין אומרים
 אלהי דוד. אמר, איננה מינסו לי, ואת לא מינסית
 לי. אמר לפניו, רבונו של עולם, פהגני ונסני, שצאמר
 'פהגני ה' ונסני' וגו'. אמר, מינסנא קל, ועבדינא
 מילתא פהקד. דלדידהו לא הודעתניהו, ואילו אנא
 קא מודענא קל דמנסנא קל פהקד ערונה. מיד וירי
 לעת הערב ויקם דוד מעל המשב' וגו'. אמר רבי
 יהודה, שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום,
 ונתקלמה ממנו הלכה: אבר קמין יש באדם, משפיעו,
 רעב. ומרעיו, שבע. ויתחלל על גג בית המלך וירא
 אשה רוחצת מעל הגג והאשה מוכת מראה כמד,
 בת שבע הוה קא חיפא רישא וותי חלתא, אהא
 שפון אידמי ליה כציפרתא, פתק ביה גירא, פתקה
 לחלתא, איגליה וחזייה, מיד וישלח דוד וירדוש לאשה ויאמר הלא זאת בת שבע בת
 אלעם אשת אוריה החתי, וישלח דוד מלאכים ויקחה ותבא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת מטומאתה ותשב אל ביתה. והיינו
 דכתיב 'בתנה לבי פקרת לילה צרפתי כל המצא ומותי בל יעבר פי', אמר, איכו וממא נפל בפומיה דמאן דסני לו, ולא אמר פי הא
 מילתא. דרש רבא, מאי דכתיב 'למנצח לדוד ביה' חסיתי אוך תאמרו לנפש נודי הרכם צפור, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא,
 רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון, שלא יאמרו, הר שבעם צפור גדרתו. דרש רבא, מאי דכתיב 'לך לבדך חטאתי והרע בעיניך
 עשיתי למען תצדק בדברך תופה בשפוק', אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, גליא וידעא קמך, דאי בעיא למכפיה ליצירי, הוה
 פיפנא. אלא אמנא, דלא לימרו, עבדאי וכי למריה. דרש רבא, מאי דכתיב 'כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד', ראוייה היתה
 בת שבע בת אלעם לדוד ממשתי ימי בראשית, אלא שפאה אליו במכאוב. וכן תנא רבי רבי ישמעאל, ראוייה היתה לדוד בת שבע
 בת אלעם, אלא שאכלה פנה. דרש רבא, מאי דכתיב 'ובצלעי שמהו ונאספו נאספו עלי גנים [ולא ידעתי] קרעו ולא דמו', אמר
 דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, גלוי וירוע לפניך שאם היו קורעין בישרי, לא היה דמי שותת. ולא עוד, אלא בשעה
 שהם עוסקין בארבע מיתות בית דין, פוסקין ממשנתן ואומרים לי, דוד, הפא על אשת איש, מיתתו פמה? אמרת לי להם, הפא על
 אשת איש מיתתו פהנקי, ויש לו חלק לעולם הבא. אבל המלכות פני חביון ברבים, אין לו חלק לעולם הבא. אמר רב יהודה, אמר
 רב, אפילו בשעת חליו של דוד, קיים שמונה עשרה עונות, שצאמר 'געתי באנחתי אשחה בכל לילה מפתני ברמיתא ערשי אפטה'.
 ואמר רב יהודה, אמר רב, פקש דוד לעבוד עבודה זרה, שצאמר 'ויהי דוד פא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים, ואין ראש'
 אלא עבודה זרה, שצאמר 'והוא צלמא רישיה די דהב טב'. והנה לקראתו חושי הארצי קרוע פתתו ואדמה על ראשו', אמר לו
 לדוד, אמר, מלך שבמתי עבוד עבודה זרה? אמר לו, מלך שבמתי הרגנו פנו? מוטב יעבוד עבודה זרה, ואל יתחלל שם
 שמים פפרהסיא. אמר, מאי טעמא קנסית פת תואר? אמר ליה, פת תואר הרקנא שרייה. אמר ליה, לא דרשת סמוכין? דסקיך
 ליה 'פי יהיה לאיש מן סורר ומורה', כל הונאש פת תואר, יש לו פן סורר ומורה. דרש רבי דוסתאי דמן בירי, למה דוד דוקה,
 לסורר כותי. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, שניאות מי יבין. [אמר ליה], שביקו קל. ומנסתרות נקני, שביקו
 קל. גס מודים חשוד עבדך, שביקו קל. 'אל ישלחו בי אז איתם', דלא לישתעו בי רבנן, שביקו קל. ונקייתו מפשע רב, שלא יכתב
 סרחוני. אמר לו, אי אפשי. ומה וי"ד שצמלתי משרי, עומד בצונח פמה שנים, עד שבא והושע והוספת לי, שצאמר 'ויקרא משה
 להושע על גון יהושע'. כל הפרשה פולה, על אחת פמה וכמה. ונקייתו מפשע רב, אמר לפניו, רבונו של עולם, מחול לי על אותו
 עון כפול. אמר, כבר עתיד שלמה בנד לומר בהקמתו, 'החיתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה, אם יחלך איש על הנחלים
 וירגלו לא תפניה, פן הפא על אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה'. אמר ליה, פל הכי נטרד ההוא גברא. אמר ליה, קבל עליך
 וסורין, קבל עלי. אמר רב יהודה, אמר רב, ששה חדשים נצטרע דוד, ונסתלקה הימנו שכניה, ופירשו ממנו סנהדרין. וצטרע/
 דכתיב 'תחטאני באוב ואמחר תכבסני ומשגל אלבין'. ונסתלקה הימנו שכניה, דכתיב 'השיבה לי ששון ישעד ורוח נדיבה תסמכני'.
 ופירשו ממנו סנהדרין, דכתיב 'ושבו לי וראד' וגו'. ששה חדשים מנלך, דכתיב 'ותימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה',

בחרון

בחרונו מלך שבע שנים וששה חדשים. מדהבא חשיבו להו ובו אידך קרא לא חשיבו להו שימי לא היה מלכותו שלימה שנצטרע אותו ו' חדשים: ה"ג אבל בחיי בנינו אני מודיע ולא גרסיתן לוי: כ"ד רגנות. בין הפלה תחנה ורגנה איכא כ"ד: וילך אלישע דמשק להוביא אולו: מנגדת מתכת בלא נגיעה כעין אותה שלועזין קלאמנטי'ה בלע"ז ועל ידי אותה אבן

העמיד עגלים של ריבנים באויר: רבנן דהה 1
מקמייהו. התלמידים דחה משיבתו של 2
אלישע: צד ממנו. מכלל דעד האידנא לא 3
היה צד: הואיל וקח. השבע שאלישע שלחך: 4
ויפצד בו. גחזי העת לקחת את הבקב 5
והבגדים וגו'. שמנה דברים קח חשיב בהאי 6
קרא: ונחזו מי שקל כולי האי. מנעמן כסף 7
ובגדים הוא דשקל דכתיב ויצר כברים וגו': 8
אותה שקעה. והיא אלישע עוסק בפרק שמנה 9
שרצים אמר לו הגיע עת ליטול שכר פרק 10
שמנה שרצים שעסקתי וכו' ולהכי כתב

בהאי קרא שמנה דברים כנגד אותו פרק כלומר בכסף ובגדים שקבלת ממנו מנעמן כבוד אתה לקנות דברים הללו לזהותם לך שכר שמנה שרצים: יצ"ו. תאנתו אם מרחיקה ממנו לגמרי מנעט ישיבת עולם ואם מקרבה לגמרי בא לידי איסור שאינו יכול לכבוש יצרו מדבר עבירה: תנינן ואש"ה. דעתן קלה ואם תרחה אותם

מטרדן מן העולם: חלה. חד. חליו תרי. אשר 1
ימות בו תלת: בעא רחמי דלחיו חולשא. כ"ד 2
שידא פנאי לבינו לבא כל אחד ואחד 3
ממקומו להיות לית בעי בשעת מיתה שכיבן 4
שרואין שנפל למטה יודעין שימות 5
ומתבקעין ובאין: מתת. מתרפא: מתני' 6
לא ידון רוחא לא דין ולא רוח. שאין עומדין 7
בדין ואין להם רוח להיות עם הצדיקים שיש 8
להם חלק: ויפץ ה' אותם ומשם הפיצם. 9
ויפץ בעולם הזה ומשם הפיצם בעולם הבא: 10
אלו ואלו. אנשי דור המבול ואנשי סדום 11
ובחדא פליגי ר' נחמיה: 12
רשעים

ולא נענה, אמר 'שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולםם ויבא מלך הקבור. מי זה מלך הקבור ה' עניו ונבוד ה' גבור מלךמה', 11
ויאמר 'שאו שערים ראשיכם וישאו פתחי עולםם ויבא מלך הקבור' וגו', ולא נענה. כיון שאמר 'אלהים אל תושב פני משיחך וזכה 12
לחסדי דוד עבדך', מיד נענה. באותה שעה, והפכו פני שונאי דוד לשולי קריתו, וידעו כל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא 13
על אותו העון. 'גחזי', דכתיב 'מלך אלישע דמשק', להיכא אזל? אמר רבי יוחנן, שהלך להחזיר גחזי בתשובה, ולא חזר. אמר לו, 14
חזור בך. אמר לו, קד מקובלני ממוך, החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. מאי עבד? איכא דאמרי, אבן 15
שואבת תלה לחפאת ורבעם, והעמידה בין שמים לארץ. ואיכא דאמרי, שם חקק בפיה, והיתה מקרות ואומרת 'אנכי' ולא יהיה 16
לך. ואיכא דאמרי, רבנן דחה מקמיה, שנאמר 'יאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה [נא] המקום אשר אנהו יושבים שם לפניך 17
צד ממנו', מכלל דעד השתא לא הו' [צ"ר]. תנו רבנן, לעולם תהא 'שמאל דוחה ומיין מקרבת'. לא פאלישע, שדחפו לגחזי בשתי 18
ידים. [ולא ביהושע בן פרחיה, שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו]. גחזי, דכתיב 'יאמר נעמן הואיל וקח פקדים [ויפרץ] בו ויצר פקדים 19
כסף וגו'. 'יאמר אליו אלישע מאין גחזי ויאמר לא הלך עבדך אנה ואנה, ויאמר אליו לא לבי הלך פא'שר הפך איש מעל מרפבתו 20
לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וייתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות'. וי' שקל כולי האי, כסף ובגדים הוא 21
דשקל. אמר רבי יצחק, באותה שעה היה אלישע יושב ודורש ב'שמנה שרצים'. נעמן שר צבא מלך ארם היה מצורע, אמרה ליה 22
ההיא רביא דאי'שתבאי מארעא ישראל, אי אזלת לגבי אלישע, מפי לך. כי אתא, אמר ליה, זיל כבול בידך. אמר ליה, אחיכי קא 23
מתייבת בי. אמרי ליה הנהו דהוו בהריה, מאי נפקא לך מינה, זיל נפי. אזל ומבל בידנא, ואיתפי. אתא, איתיה ליה כל הני דנקיט, 24
לא צבי לקבולי מיניה. גחזי, איפטר מקמיה אלישע. אזל, שקל מאי דשקל ואפקוד. כי אתא, הוניה אלישע לצרעת דהנה פרחא 25
עליה רשייה. אמר ליה, רשע, הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים, 'יצרעת נעמן תרדבן קד וברעד עד עולם ויצא מלפניו מצורע 26
משלג'. 'וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער', אמר רבי יוחנן, גחזי ושלשה בניו. [הושע בן פרחיה מאי היא? כד קמלינהו 27
ויאי מלכא לרבנן, אזל 'הושע בן פרחיה וישו אל'אכסנדראי של מצרים. כי הוה שלמא, שלח ליה שמעון בן שטח, מיני ירושלים 28
עיר הקדש, ליכי אל'אכסנדראי של מצרים, אחותי, בעלי שריו בתוךך ואנכי יושבת שוממה'. קם, אתא ואתרמי ליה ההוא אושפיזא. 29
עבדו ליה וקרא טובא. אמר, כמה יפה אכסניא זו. אמר ליה, רבי, עיניה טרוטות. אמר ליה, רשע, כדך אתה עוסק? אפיק ארבע 30
מאה שפירי, ושמתיה. אתא לקמיה כמה וימנין, אמר ליה, קבלן. לא הו' קא משנה ביה. וימא חד הוה קא קרי קריאת שמה, אתא 31
לקמיה. סבר לקבולי. אחזי ליה ביה. והוא אכר, מירדא דחיה ל'. אזל, וקף לבנימא והשתתתה לה. אמר ליה, הדר בך. אמר ליה, קד 32
מקובלני ממוך, לא החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ואמר מר, ישו בישף והסית והדחיק את ישראל. 33
תנאי, אמר רבי שמעון בן אלעזר, יצא, תנינן ואש"ה, תהא שמאל דוחה ומיין מקרבת. תנו רבנן, שלש תלאים חלה אלישע, אחה, 34
שגירה דבוס בתניוקות. ואחר, שדחפו לגחזי בשתי ידים. ואחר, שמת בו. [שנאמר 'ואלישע חלה את חליו וגו']. עד אברהם, לא 35
היה וקנה. כל דחיו לאברהם, אמר האי יצחק. כל דחיו ליצחק, אמר האי אברהם. בעא אברהם רחמי דלחיו ליה וקנה, שנאמר 36
'ואברהם וקן בא בנימים'. עד יעקב, לא היה חולשא. בעא רחמי והוה חולשא, שנאמר 'ואימר ליوسف הנה אביך חולה'. עד אלישע, 37
לא היה איגיש חליש דמיתפת. ואתא אלישע ובעא רחמי ואתפת, שנאמר 'ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו': משנה דור 38
המבול, אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדין בדין, שנאמר 'לא ידון רוחי באדם לעולם', לא דין ולא רוח. דור הפלגה, אין 39
להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ'. [וכתיב 'ומשם הפיצם']. 'ויפץ ה' אותם, בעולם הזה. 40
'ומשם הפיצם', לעולם הבא. אנשי סדום, אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ואנשי סדום רעים ותפאים לה' מאד'. 'רעים', 41
בעולם הזה, 'ותפאים' לעולם הבא, אבל עומדין בדין. רבי נחמיה אומר, אלו ואלו אין עומדין בדין, שנאמר 'על פני לא יקומו 42

רשעים דור המבול. דכתיב (בהו) כי רבה רעת האדם (בראשית ו) **הטאים אנשי סודם**. דכתיב בהו רעים וטמאים (שם יג) **אבל עומדים הם כו'**. שהיו נדונים: **גמ'** נשמתי קשה להם בגיהנם. נשמת עצמן שרפתן דכתיב ורוחם אש תאכלם (ישעיה לג) **בשביל לגלג העין**. שראוי טובתן שלמה והיו גוברים עיניהם ומנאפין אחר עיניהם: כמים.

- 1 שדמה לגלגל העין מעינות שנובעין
- 2 ממקום קטן כמו עין: שלשה נשתיירו.
- 3 מאותן מעינות של דור המבול שהיו חמין
- 4 כדאמר לקמן ברותחין קלקלו ברותחין
- 5 דגוה: ויכול חורר. להודונו עם מניניהם: חוץ
- 6 מתושלמי. עוף הוא שאלוהו עדיין תרבות
- 7 רעה שמדווד עם הכל. תושלמי עוף אחד
- 8 ומבסכת חוליץ (דף סב) גבי שמונה ספיקות

1 **רשעים במשפטם וטמאים בעדת צדיקים' על פן לא**
 2 **יקומו רשעים במשפט' זה דור המבול, וטמאים**
 3 **בעדת צדיקים' אלו אנשי סדום. אמרו לו, אינם**
 4 **עומדין בעדת צדיקים, אבל עומדין בעדת רשעים.**
 5 **(מרגלים, אין להם חלק לעולם הבא, שצאמרו וימיתו**
 6 **האנשים מוציא דבת הארץ רעה בפגופה לפני ה')**
 7 **ומתו, בעולם הזה, בפגופה', לעולם הבא.)** דור
 8 **המדרב', אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדין**

4 **איאת והרונגא תושלמי ומרדא ודרבו של אותו עוף להריבע כל הבית:**
 5 **שוקה. החמס עצמוו במקל היינו החמס קם למטה רשע: לא מהם. אין תועלת**
 6 **לא בהם ולא בהמונם ולא במשמא: מהמהם. אשטריא בלעז: כי נחמתי כי**
 7 **עשיתם נתי. סמוכין דרש: יפה עשיתו וכו'. שאיברתי דרך רשעים כוה: לא**
 8 **יפה עשיתו. דאפשר היו חוררין: כל שכן.**
 9 **אילו הוה בדרותו אתרם היה צדיק יתיר:**
 10 **פלייטון. בושם שריחו נודף ואינו אפרסמון:**
 11 **מקלפת. מצוף כוה וצף הרבול דמתרגמינן**
 12 **וקפא (מלכים ב ו) בויקין. נודות: לא יפנה**
 13 **דרך ברמים אברו לו וכו מעכב. (מרד)**
 14 **שאינו עושה אש יש בידו כח לעשות כך**
 15 **[פירדה] אחת יש לי להוציא מכם.**
 16 **מתושלח הצדיק ימות קודם ולא יהיה נדון**
 17 **עמכם:**

9 **בדין, שצאמרו בפמדרך היה יתמו, ושם ימות', דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, עליהם הוא אומר אספו לי חסדי פורתי בריתי**
 10 **עלי וכו'. עדת קרה, אינה עתידה לעלות, שצאמרו ויתכם עליהם הארץ', בעולם הזה. ויאיברו מתוך הקהל', לעולם הבא, דברי רבי**
 11 **עקיבא. רבי אליעזר אומר, עליהם הוא אומר ה' ממות ומתקה מוריד שאול ועל: גמרא תנו רבנן, דור המבול, אין להם חלק**
 12 **לעולם הבא, שצאמרו וימח את כל היקום אשר על פני הארמה'. וימח את כל היקום, בעולם הזה. ויפחו מן הארץ', לעולם הבא,**
 13 **דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בתייא אומר, לא חיון ולא גדונו, שצאמרו לא דון רוחי באדם לעולם', לא דין, ולא רוח. דבר**
 14 **אחר, לא דון רוחי, שלא תהא נשמתי חוזרת לגדנה. רבי מנחם בר יוסף אומר, אפילו בשעה שהקדוש ברוך הוא מחזור נשמתי**
 15 **לפגרים מתים, נשמתי קשה להם בגיהנם, שצאמרו תהרו חשש תלדו קש ורוחכם אש תאכלכם'. תנו רבנן, דור המבול לא נתגאו**
 16 **אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא, ומה פתיב בהם בפתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם, וכתיב שורו**
 17 **עבר ולא יגעול תפלט פרתו ולא תשכל', וכתיב ישלחו כצאן עוליהם וילדיהם וירשו, וכתיב ישאו בתוף ובגור וישמחו לקול**
 18 **עוגב, וכתיב יבלו ימיהם פטוב ושנותם בנעמיים, וכתיב וברגע שאול וחתו, והיא נרמה שצאמרו לאל סור מפניו ורעת דרביך**
 19 **לא חפצנו, מה שדי פי נעברנו ומה נועל פי נפגע בו'. אמרו, כלום צריכין אנו לו אלא למיפה של נשמים, יש לנו בהרות ומעניות**
 20 **שאינו מסתפקין מהן. אמר הקדוש ברוך הוא, בפגופה שהשפיעתי להן, בה מכעיסין אותי, ובה אני דן אותם, שצאמרו ואני הנני**
 21 **מביא את המבול מים'. רבי יוסי אמר, דור המבול לא נתגאו אלא בשביל לגלג העין, שדומה לבלג העין, שדומה למים, ושצאמרו ויקחו להם נשים**
 22 **מכל אשר בחרו'. לפיכה, דן אותן במים, שדומה לגלגל העין, שצאמרו נבקעו כל מעינות תהום וברבות השמים נפתחו'. אמר**
 23 **רבי יוחנן, דור המבול, ברבבה' קלקלו, וברבבה' נידונו. ברבבה' קלקלו, שצאמרו וירא ה' כי רבה רעת האדם'. וברבבה' נידונו, שצאמרו**
 24 **כל מעניות תהום רבה'. אמר רבי יוחנן, שלשה נשתיירו מהם, בלועז' דגרי, והמי טבריא', ועינא רבת' דבירם. כי השחית**
 25 **כל בשר את דרכו על הארץ, אמר רבי יוחנן, מלמד שהרביעו בהמה על תהה, וחייה על בהמה, והכל על אדם, ואדם על הכל.**
 26 **אמר רבי אבא בר פהאי, וכולם חזרו חוץ מ'תושלמי'. ויאמר אלהים לנח קח קץ כל בשר בא לפני, אמר רבי יוחנן, בא וראה כמה**
 27 **גדול פחה של חיסם, שהרי דור המבול עברו על הכל, ולא נתתם עליהם גור דינם עד שפשטו ידיהם בגול, שצאמרו כי מלאה**
 28 **הארץ חסם מפניהם והניי משיחתם את הארץ'. וכתיב 'החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם',**
 29 **אמר רבי אליעזר, מלמד שזקף עצמוו כמקל, ועמד לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו רבוננו של עולם, לא מהם ולא מהמונם,**
 30 **ולא מהמהם ולא נה בהם, (אף על נח נתתם גור דין, שצאמרו ו'לא נח בהם'). תנא דבי רבי ישמעאל, אף על נח נתתם גור דין,**
 31 **אליא שמצא חן בעיני ה', שצאמרו נחמתי פי עשיתם, ונח מצא חן בעיני ה'. ויניחם ה' פי עשה את האדם בארץ', כי אתא רב**
 32 **דמי, אמר, אמר הקדוש ברוך הוא, רפה עשיתי שחנקתי להם בקרות בארץ. מאי עשיתי פתיב הכא ויניחם ה' וכתיב התם**
 33 **ויניחם אותם וידבר על לבם'. ואיכא דאמר, לא יפה עשיתי שחנקתי להם בקרות בארץ. פתיב הכא ויניחם ה' וכתיב התם ויניחם**
 34 **על תרעה אשר דבר לעשות לעמו'. אלא תולדות נח [נח אישי צדיק תמים היה בדרותיו]. אמר רבי יוחנן, בדרותיו ולא בדרות**
 35 **אחרים. וריש לקיש אמר, בדרותיו, כל שכן בדרות אחרים. אמר רבי הנניא, משל דרבי יוחנן, למה הדבר דומה, לחבית של יין**
 36 **שהיתה מונחת במרתף של חומץ. במקומה, ריחה נודף, שלא במקומה, אין ריחה נודף, אמר רבי אושעיא, משל דרש לקיש, למה**
 37 **הדבר דומה, לצלוחית של פלייטון שהיתה מונחת במקום הטפופת. במקומה, ריחה נודף, וכל שכן במקום הבוסם. וימח את כל**
 38 **היקום אשר על פני האדמה' אם אדם הוא, בהמה מה הטאה? תנא משום רבי יהושע בן קרחה, מושל לאדם שעשה חופה לבנו,**
 39 **והתקין מפל מיני סעודה, לימים מת בנו, עמד [ויפזר] את חופתו. אמר, כלום עשיתי אלא בשביל בני, עכשיו נשמתי, חופה לפה**
 40 **לי. אף הקדוש ברוך הוא אמר, כלום בראתי בהמה וחייה אלא בשביל אדם, עכשיו שאדם חוטא, בהמה וחייה לפה לי. מ'מכל**
 41 **אשר בחרתי מתו, ולא דיגים שבנים. דרש רבי יוסי דמן קסרי, מאי דכתיב 'קל הוא על פני מים תקולל חלקתם בארץ', מלמד**
 42 **שהיה נח הצדיק מוכיח בהם, ואומר להם עשו תשובה, ואם לאו, הקדוש ברוך הוא מביא עליכם את המבול, ומקפה נבלתכם על**
 43 **המים בויקין, שצאמרו 'קל הוא על פני מים'. ולא עוד, אלא שלוקחין מהם קללה לכל באי עולם, שצאמרו 'תקולל חלקתם בארץ':**
 44 **'לא יפנה דרך פרמים', מלמד שהיו מפגים דרך פרמים. [אמר] לו, וכו מעכב? אמר להם, פרידה אחת יש לי להוציא מכם.**

א"כ לא נפנה דרך כרמים. וכלומר לא נסור ולא נפנה את דרך הכרמים) אלא כל שנה נלך בהם כלומר אי"כ לא נלך דרך כבושה ולא נחזור מסורינו אלא נלך ונקלקל השורה דרכים משובשים בקוצים וברקנים כעין שבילי כרמים: לעשותות. כמו עשתות ועושבים שאנו ודושבין וחושבנות רעות: עלייתם שמה. אין אש שוטל

בה: מנין עקבי רגליכם. בשבכת זרע שלכם יכול למחות אתכם ל"א מנין עקבי רגליכם מן הרגל ויציא ממש מים אם היה רוצה ואי אפשר לשכתו ולגליכם בגרשית: בשבכת זרע. רותחין ועבין היו עבין ל"ג ופי' הוא: חמת המלך ששבכה. נהא מרתחו הי' מים נחו מרתחו: סדרי בראשית. היינו לשבעת הדימות: סדר שבעת ימי בראשית שניה להם: זמן קצון אחר זמן גדול. בתחילה אמר להן ודדו ימיו מנא ועשרים שנה כשעבר זמן זה ולא שבו לטובה חזר וקבע להם מן קטן: אישות סדר שבמה פי' אית ליה. נקבה אשת: נשבת לכמה זכרים ואין זו אישות: שלא נקבה כהן עבירה. שלא נוקט אלא לבן זוגם: מבליגה. זה הוא: כמותר לי. אפי' באשתי אש: עור: אפי' נש: נקבה ורפת): רק. רוקק זרע מפני לפיה של נקבה: לקח בעורו. שיצא ממנו כוש: מאתו. בני עורב לא כתיב מאתו מכאן שדירתם כר כלומר הנאה הוא. שדרים אשכנזים שמכירים בצדיקים

כדאמר' בדוכתי אחריתא: זית טרף בפי'. בפי' היתה שואלת מוזן טרף של זית למשפחותיהם יצאו מן התיבה. ללא כל חד חוד בפני עצמו היה ולא היו אוכלין כולם באבוס אחד אלא משפחות ומשפחות היו שרויין: א"ל אליעזר. ועבד להבין אתה: גדול בנו של נתן. גדול בנו של נתן: היא היתום יכלוק להבין עניניהם בכך לעשות לכל בריה ובריה חפצה: וקיתא. שם בריה: פאלי. מתוך כמו פלי פלוי במסכת נדה (דף כ"ה): אישתא ונתיה. היתה מאתו נדה ולא חושש לדרוס משאר בהמות: לא בציר משיאת ולא מפי מתיירס ויזנא אישתא. אין לך חמה קלה שלא אתה חממתו יכולה לזנוג ששת ימיו שלא יתה בלא מאכל ואין לך חמה שיכולה לזנוג יותר מי"ב ימים בלי מאכל ומשתה כ"ש ואת' דגריס' זנתא פחות משיאתא ירחו ולא טפי מתיירס זנתא אשאתא וארי' קאי כלומר לא פחות משהוא חרשים ולא יותר מי"ב חדשים ולא נהירא לי: אורשינא. עוף בשמן חול בלשון המקרא ואינו מת לעולם: בספגא. בחדר ספון ומתוקן לה: גאוס' (כ"ו) אליעזר אמר מותו. נאם ה' לאדוני אמר הקב"ה לאברהם שב לימיני אדני וכו': ממודה זה אברהם. שבא מארם נהרים שהוא במורת הכתיב (שמברר כ"ב) מן ארם יצתה לך מלק מוצא וכו': כל דהוה סלקא ליה. כל דבר המאורע ליה: בהר

אם פן, לא נפנה הדרך כרמים. דרש רבא, מאי דכתיב 'לפיד בוז לעשותות שאנן נכון למועדי רגל', מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח אותם, ואמר להם דברים שהם קשים פלפידים, והיו [מכזיין] אותו. אמרו לו, וכן, תיבה זו, למה? אמר להם, הקדוש ברוך הוא מביא עליכם את המבול. אמרו, מבול של מה. אם מבול של אש, יש לנו דבר אחד [ועלייתו] שמה. ואם של מים הוא מביא, אם מן הארץ הוא מביא, יש לנו עששיות של ברזל, שאננו מחפשי בהם את הארץ. ואם מן השמים הוא מביא, יש לנו דבר [ועקב] שמו, ואמרו לה 'עקש' שמו. אמר להם, הוא מביא מנין עקבי רגליכם, שאנמר 'נכון למועדי רגל', תניא, מימי המבול, קשים פשכבת זרע, שאנמר 'נכון למועדי רגל'. אמר רב הסדאי, ברותחין קלקלו פשכבדיה, וברותחין נידונו. פתיב הקא וישפו המים, וכתיב התם 'וחמת המלך ששכח'. והיו לשבעת היםים ומי המבול היו על הארץ, מה טיבם של שבעת היםים? אמר רב, אלו ימי אבילות של מותישלח, ללמדך שהספדן של צדיקים מעבדין את הפורענות לבא. דבר אחר, 'לשבעת', ששינה עליהם הקדוש ברוך הוא סדר בראשית, שהיתה חמה ויצאת ממערכב ושוקעת בפורח. דבר אחר, שקבע להם הקדוש ברוך הוא זמן גדול, ואחר כך זמן קטן. דבר אחר, 'לשבעת היםים', שהמעמים מעין העולם הפא, כדי שידעו מה טובה מנעו מהן. 'מבול הבהמה הפאורה' תפח לך שבעה שבעה איש ואשתו, אישות להבמה מי אית לה? אמר רבי שמואל בר תלמי, אמר רבי יוחנן, מאותם שלא נקברה בהם עבירה. מנא ידע? אמר רב הסדאי, שהעבדין לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתו, בידוע שלא נקברה בהם עבירה. וכל שאין התיבה קולטתו, בידוע שנקברה בה עבירה. רבי אבהו אמר, מאותן הפאין מאיליהן. עשה לך תיבת עצי גופר, מאי 'גופר'. אמר רב אדא, אמרו רבי ישילא, זו 'מבליגה', ואמרו לה 'גולמיש'. 'צוהר תעשה לתיבה', אמר רבי יוחנן, אמר לו הקדוש ברוך הוא לנה, קבע בה אבנים טובות ומרגליות, כדי שיהיו מאירות להם פצתרים. 'ואל אמה תכלהה מלמעלה', דבקהי [הוא] דקיימא. 'תחתים שנים ושלישים תעשה', תנא, תחתים, לזבל. אמר רב, רבד שזאנאי, ואתה שזאנאי. רבד שזאנאי, מן הפאורין שבעה, מן הפאומים שנים. ואתה שזאנאי, שאתה מניח ממוין שבעה, ושולח ממוין שנים. אם פוגע בי שר תהא או שר צנה, לא נמצא עולם חסר בריה אחת, או שפא לאשתי אתה צריך. אמר לו, רשע, במוחתר לי, נאסר לי. בנאסר לי, לא כל שפן. ומנלן דנאסרו, דכתיב 'באבת אל התיבה אתה ורבנד ואשתך ונשי בנדך אתה, וכתיב 'צא מן התיבה אתה ואשתך ונשי בנדך אתה', ואמר רבי יוחנן, מיפן אמרו דנאסרו בתשמישי המטה. תנו רבנן, שלשה שמשו פתיבה, וכולם לקו. עורב, ורחם. כלב, וקשר. עורב, רק. חם, לקח. עזרו. וישלח את הזינה מאתו לראות הינה המים', אמר רבי רימיה, מכאן שדירתן של עופות תהורים עם הצידיקים. 'והנה עדה זית טרף בפי'. אמר רבי אלעזר, אמרה הנה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, והיו מוונתי מורים פתח ומסורים עליה, ואל יהיו מתוקים פדכש ומסורים בנד בשר ודם. מאי משמע דהאי 'טרף' לישנא דמוזני הוא, דכתיב 'המריפני להם חוקי', למשפחותיהם יצאו מן התיבה? אמר רבי יוחנן, 'למשפחותם' ולא 'הם'. אמר רב הונא בר חיננא, אמר ליה אליעזר לישם רבא, פתיב 'למשפחותיהם יצאו מן התיבה' אתהו היכן הותיו. אמר ליה, צער גדול תהא לנו פתיבה, בריה שדרקה להאכילה ביום, האכילה ביום. שדרקה להאכילה פלילה, האכילה פלילה. האי וקיתא, לא תהו ידע אבא מה אכלה. וימא תר, תהו ימיב וקא פאלי רמונא. נפל תולעתא מינה, אכלה. מיפן ואילך, תהו גביל לה תיורא. פי מתלע אכלה אריא אישתא זינתיה, דאמר רב, לא בציר משיאתא, ולא מפי מתיירס ויזנא אישתא. 'אורשינה', אשפחיניה אבא, דגני בספגא דתיבותא. אמר ליה, לא בעית מוזני? אמר ליה, חזינך דהות מרדיא, אמניא לא אצערך. אמר ליה, יהא רענא דלא תמות, שאנמר 'ואומר עם קני אגעו ויחול ארבה ימים'. אמר רב הונא בר לואי, אמר שם רבא לאליעזר, פי אתה עלייכו מלכי מורח ומענד, אתון היכי עבדייתו. אמר ליה, אייתי הקדוש ברוך הוא לאברהם, ואותיבה מימניה, ותהו שדינן עפרא, ותהו חרבי גילי ותהו גירי, שאנמר 'מומר לרוד נאם ה' לאדוני שב לימיני עד אשת אויבך הדום לרגליך', וכתיב 'מי העיר ממורח צדק וקראוהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן מעפר חרפו פקש נדף קשתו'. נחום איש גם זו, תהו רגיל דכל דהוה סלקא ליה, אמר 'גם זו לטובה'. וימא תר, בעו [וישראל] לשדורין דרוזן לקיסר. אמר, בהרי

היםים ומי המבול היו על הארץ, מה טיבם של שבעת היםים? אמר רב, אלו ימי אבילות של מותישלח, ללמדך שהספדן של צדיקים מעבדין את הפורענות לבא. דבר אחר, 'לשבעת', ששינה עליהם הקדוש ברוך הוא סדר בראשית, שהיתה חמה ויצאת ממערכב ושוקעת בפורח. דבר אחר, שקבע להם הקדוש ברוך הוא זמן גדול, ואחר כך זמן קטן. דבר אחר, 'לשבעת היםים', שהמעמים מעין העולם הפא, כדי שידעו מה טובה מנעו מהן. 'מבול הבהמה הפאורה' תפח לך שבעה שבעה איש ואשתו, אישות להבמה מי אית לה? אמר רבי שמואל בר תלמי, אמר רבי יוחנן, מאותם שלא נקברה בהם עבירה. מנא ידע? אמר רב הסדאי, שהעבדין לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתו, בידוע שלא נקברה בהם עבירה. וכל שאין התיבה קולטתו, בידוע שנקברה בה עבירה. רבי אבהו אמר, מאותן הפאין מאיליהן. עשה לך תיבת עצי גופר, מאי 'גופר'. אמר רב אדא, אמרו רבי ישילא, זו 'מבליגה', ואמרו לה 'גולמיש'. 'צוהר תעשה לתיבה', אמר רבי יוחנן, אמר לו הקדוש ברוך הוא לנה, קבע בה אבנים טובות ומרגליות, כדי שיהיו מאירות להם פצתרים. 'ואל אמה תכלהה מלמעלה', דבקהי [הוא] דקיימא. 'תחתים שנים ושלישים תעשה', תנא, תחתים, לזבל. אמר רב, רבד שזאנאי, ואתה שזאנאי. רבד שזאנאי, מן הפאורין שבעה, מן הפאומים שנים. ואתה שזאנאי, שאתה מניח ממוין שבעה, ושולח ממוין שנים. אם פוגע בי שר תהא או שר צנה, לא נמצא עולם חסר בריה אחת, או שפא לאשתי אתה צריך. אמר לו, רשע, במוחתר לי, נאסר לי. בנאסר לי, לא כל שפן. ומנלן דנאסרו, דכתיב 'באבת אל התיבה אתה ורבנד ואשתך ונשי בנדך אתה, וכתיב 'צא מן התיבה אתה ואשתך ונשי בנדך אתה', ואמר רבי יוחנן, מיפן אמרו דנאסרו בתשמישי המטה. תנו רבנן, שלשה שמשו פתיבה, וכולם לקו. עורב, ורחם. כלב, וקשר. עורב, רק. חם, לקח. עזרו. וישלח את הזינה מאתו לראות הינה המים', אמר רבי רימיה, מכאן שדירתן של עופות תהורים עם הצידיקים. 'והנה עדה זית טרף בפי'. אמר רבי אלעזר, אמרה הנה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, והיו מוונתי מורים פתח ומסורים עליה, ואל יהיו מתוקים פדכש ומסורים בנד בשר ודם. מאי משמע דהאי 'טרף' לישנא דמוזני הוא, דכתיב 'המריפני להם חוקי', למשפחותיהם יצאו מן התיבה? אמר רבי יוחנן, 'למשפחותם' ולא 'הם'. אמר רב הונא בר חיננא, אמר ליה אליעזר לישם רבא, פתיב 'למשפחותיהם יצאו מן התיבה' אתהו היכן הותיו. אמר ליה, צער גדול תהא לנו פתיבה, בריה שדרקה להאכילה ביום, האכילה ביום. שדרקה להאכילה פלילה, האכילה פלילה. האי וקיתא, לא תהו ידע אבא מה אכלה. וימא תר, תהו ימיב וקא פאלי רמונא. נפל תולעתא מינה, אכלה. מיפן ואילך, תהו גביל לה תיורא. פי מתלע אכלה אריא אישתא זינתיה, דאמר רב, לא בציר משיאתא, ולא מפי מתיירס ויזנא אישתא. 'אורשינה', אשפחיניה אבא, דגני בספגא דתיבותא. אמר ליה, לא בעית מוזני? אמר ליה, חזינך דהות מרדיא, אמניא לא אצערך. אמר ליה, יהא רענא דלא תמות, שאנמר 'ואומר עם קני אגעו ויחול ארבה ימים'. אמר רב הונא בר לואי, אמר שם רבא לאליעזר, פי אתה עלייכו מלכי מורח ומענד, אתון היכי עבדייתו. אמר ליה, אייתי הקדוש ברוך הוא לאברהם, ואותיבה מימניה, ותהו שדינן עפרא, ותהו חרבי גילי ותהו גירי, שאנמר 'מומר לרוד נאם ה' לאדוני שב לימיני עד אשת אויבך הדום לרגליך', וכתיב 'מי העיר ממורח צדק וקראוהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן מעפר חרפו פקש נדף קשתו'. נחום איש גם זו, תהו רגיל דכל דהוה סלקא ליה, אמר 'גם זו לטובה'. וימא תר, בעו [וישראל] לשדורין דרוזן לקיסר. אמר, בהרי

בהדי מאן ביד מי נשלח? כי מלא ליהוה דיירא. כשהגיע לאותו מלך למיכת. ללון: שרינתו לביטפיה. התירו הארגזים והמרצופין ופתחום ונטלו כל מה שבתוכו: אחוכי. מצחק: הנך דיורי. אותן בני הכפרים: א"כ ליבנו אחד כפורה. א"כ שבנו כדי לעלות לרקיע למה בנו אותו? בביקעה היה להם לבנות על אחד ההרים: הפיצם ה'. פיזרם בכל העולם: שרים. יש להם צורת אדם ואוכלין ושוחין כבני אדם: וחיין. בלי גוף וצורה: לילין. צורת אדם אלא שיש להם כנפים במסכת נדה (דף ק"ד) ויש ש' שאומרת עבוד ע"ז כי שם בלל ה'. בבלל לשונם כדי שלא יהא אחד ממוקן לדעת חיבורי לעבוד ע"ז: שליש [נבכלל] נבכלעו שידותיה משועטת ע"ז וישקיע עד שליש קליש מעלה נשרף ושלש אמצעי עייש בקרקע ולא כשלא עומד בארץ. אויב מגיל. מראש הגדל (כדומה) וכמו איריה של עירי מי שעומד סביב ומגדל ורואה איריה ומראה גובה שלו: משכח. שכן גורו על אותו מקום שישכח ולכך הם עצמם שכחו את לשונם: ככל ובורסיה סימן רח' לתורה. שמשכחין הלמוד מפני שמוגדים באור המגדל: למה נקרא שמה בורסיה בור שאפי' בור שנתרוקן מימיו כלומר משכח האדם כל מה שלומד: שאפי'. כמו (ב"מ ט"ו) ה' השופה את היין לשון (ירמיה מז) הורק מכלי אל בלי ומפני שמה בבל (שמשכחתו) אמר ר' יוסף כי שם בלל לפי שבלבל הקדוש ברוך

הוא את לשונם לשם לכך היא משכחת: סימן רע. כלומר שמם סימן שכחה היא: רעים בגופם. שטופים בודמה: השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' והיה כך חסא. והיינו ממוקן: ארץ ממנה יצא להם. ארץ שבעה טובה היא: ותחתיה נחפז כמו אש. ואחר כן נחפזה: וכי מאחר שארץ ממנה יצא להם. שיש לנו שיפוע להם למה לנו עוברי דרכים: ונשכח. שלא יעברו עוברי דרכים בארצנו: פירין. הקב"ה נחל גפירתו ואש: מועם נה. ומקום הליכתו שזוהיה הולך בעמלה והשליכו עליהם הנשכחים מני רגל ונתדלדלו (מאדם) [מארעם] ונעו לדראקן: נה. קורטטיל בלע"ז כמו (שמואל ב ד) מים הנגרים: תהורתו. ונקבש תמויות ותואנות: תרצו בולבם. ע"ז קור נטוי וגדר החזיה: יופם חתמו לנו. היום סתומים וסורגין כאלו לא ידעו אור כלומר סתומין וחומתין: אפרסמון. שדא לחדהפקדו ביד בעלי ממון כדי שיהו מניחין פקדון שלהם בבית גזוהם ובלילה מריחין האפרסמון וחותרין שם מנהגו לא מקפיד צורר חתום: דרש ר' יוסי. כי מדרשא חתר בחשך כתיב: ואחריו שלח מאה מהרתרא. ע"ז ריח אפרסמון חתו מריחין ויודעין היכן מניחין ממונם. מי היה ידענא דאתו נבני ליא מי היה ידענא דגבני אתון. שפעו מרובי דציפורי דמא. דאדם גדול היה ואיידו דאמר לעיל אחתרו מחרתו בצפורי דאתרא דרבי יוסי' חתם הוה נקט נמי הא מילתא דכי נה נפשיה כו' לאשמועינן דמצפורי הוה:

בקרדומות, פדי שזיובו מימיו. מחכו עלה במערבא, אם בן, ליבנו אחד כפורה. (אלא) אמר רבי ירמיה בר אלקנה, נחלקו לשלש פיתות. אחת אומרת, נעלה ונשב שם. ואחת אומרת, נעלה ונעבוד עבודת פוכבים. ואחת אומרת, נעלה ונעשה מלחמה. זו שאומרת נעלה ונשב שם, הפיצם. וזו שאומרת נעלה ונעשה מלחמה, נעשו קופים, ורוחות וישידים ויליין. וזו שאומרת נעלה ונעבוד עבודת פוכבים, 'כי שם בלל שפת כל הארץ'. תנאי, רבי נתן אומר, פולס לשם עבודת פוכבים נתפוננו, פתיב הקא נעשה לנו שם, וכתיב התם ישם אלהים אחרים לא תזכירו, מה להלן עבודת פוכבים, אף פאן עבודת פוכבים. אמר רבי יוחנן, מגדל, שליש נשרף, שליש נבלע, שליש קיים. אמר רב, אורי מגדל, משפחה. אמר רב יוסף, ככל ובורסיה, סימן רע לתורה. מאי 'בורסיה'? אמר רבי אפי', בור שאפי' אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא וכו': תנו רבנן, אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא, שנאמר ואנשי סדום רעים ותטאים לה' מאד, רעים בעולם הזה, ותטאים לעולם הבא. אמר רב יהודה, רעים בגונף, ותטאים, במקומם. רעים, בגונף, דכתיב ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת ותטאתי לאלהים, ותטאים במקומם, דכתיב והיה כך חטאי. לה', זו ברפת השם. מאד, שתמפוננים וחוטאים. במתניתא תנא, רעים במקומם, ותטאים בגונף. רעים במקומם, ותטאים בגונף, דכתיב ותטאתי לאלהים. לה', זו ברפת השם. מאד, זו שפיתות דמים, שנאמר גם דם נקי שפך מנשה (בירושלים) הרבה מאד [וגו']. תנו רבנן, אנשי סדום, לא נתנאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא, ומה פתיב בהם, ארץ ממנה יצא להם ותחתיה נחפז כמו אש, מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו, נתיב לא ידעו עיני ולא שפפתו עין איה, לא הדריקהו בני שחין לא עדה עליו שחל. אמרו, וכי מאחר שארץ ממנה יצא להם, ועפרות זהב לו, למה לנו עוברי דרכים, שאין פאים אלינו אלא לחסרנו [ממנוגנו]. בואו ונשכח תורת רגל מארצנו, שנאמר פרחי נחל מעם הם הנשפחים מני רגל דלו מאנשי נעו. דרש רבא, מאי דכתיב עד אנה תהותתו על איש תרצונו כלכם מקור נטוי גדר הרהויה, מילמד שהיו נותנין עניניהן בבעלי קמון, ומושכיבן אותו אצל קור נטוי, ודוחין אותו עליו, וקאים ונטולין את ממונו. דרש רבא, מאי דכתיב חתר בחשך פתיים יומם חתמו לנו לא [ידעו] אור, מלמד שהיו נותנים עניניהם בבעלי קמון, ומפקדים אצלו אפרסמון, ומניחים אותו בבית גזוהם. לערב, פאים ומריחין אותו ככלב, שנאמר ישובו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר, ובאים וחותרים שם, ונטולין אותו קמון. ערום [ליבנו] מפלי לבוש ואין פסות בקר, חמור יתומים ויהגו ויחלו שור אלמנה, גבלות וישנו עדר גזלו וירעו, והוא לקברות יובל ועל גדיש ישקוד. דרש רבי יוסי בצפורי, אחתרון תהיא ליליא תלת מאה מהרתרא בצפורי. אתו, וקא מצערי ליה. אמרו ליה, יתבית אוזחיה לנגבי. אמר להו, מי הוה ידענא דאתו נבני. פי קא נה נפשיה דרבי יוסי, שפעו מרובי דציפורי דמא. אמרי, דאית ליה חד תורא, מרעו חד וימא. דלית ליה, לירעו תרי יומי. ההוא יתמא בר ארמלתא, הבו ליה תורי למרעיה. אול, שקלינהו וקטלינהו. אמר להו, דאית

דאית ליה תורא. כך היה מנהגם של אנשי סדום מי שהיה לו שור אחד רועה כל בהמות העיר וים א' וימי שאק לו בהמה מגלגלין עליו לרעות ב' ימים: אמר להו. ימי למרי דתורא דאית ליה חד תורא כו: דעבר במברא. שהמעברות שלהם מימיו עוזין וזין כן: דלא עבר במברא. אלא בא דרך אחה: דה"ל דרא דלגני.

מי שהיה לו שורת לבנים ומגבל ועושה אותן היה בא כל חד וחד ונטול אחת: שרי תומי או שמכי. מי שהיה מפור ושטוח לפניו שומים או בצילם לכיבש כל א' ואי היה נטול אחת: אומר לו. לנגול מה סחתי לך לא לקחתי ממך אלא שום אחד ונמצא קרח מכאן ומכאן: ויפא. ומצלי דין: ויהבה ניהליה. וישכב עמה עד שתהיה מבורחת: עד דקדחה. עד שתצמח אונג: דפדע. עשה לו פצע כמו פדעת במסכת ע"ז (דף כח). כפרדורא בלעז: דעבר במיא. עובר ברגליו במים: גללא. מקל: א"ל אבן: א"ל. דינא לאליעזר מאי איהו. א"ל. לאליעזר אגרא דמחייבת לי דשקל לך דמא חב ליה להחזא וגברא דשקל לי דמא חזוי וידיי דקיימי קיימי ל"א ה"ג ולואי בדקאי קאי כך אמר ליה ר' יוחנן מי יתן שדיחתי כבתחילה: ה"ב עבר אבריהו כל מאן דמומן. אבטנא לבי הלולא: לשלחו לגליפיה. שפישו את בגדי ארתו האיש שהומנו: ואתא אליעזר. עד עבר אברהם: ויתב אסיפא וכולהו. הלך וישב בסוף כולם: א"ל מאן אומנך להבא: א"ל אליעזר למאן דיתיב גביה את ומנתינא להבא: שקל גליפיה. ויתב לגביה ורדת לקרא שדיחא מתירא שלא שמעו אנשי הבורס אליעזר אמר שהוא זימנו ולישלחו למאניה הלך וישב לו אצל השני ואמר כמו כן וכן לכל אחד ואחד עד דאולי כולחו ואכל אליעזר כל הסעודה: כי

דאית ליה תורא, נשקול חד מןשפא. דלית ליה תורא, נשקול תרי מןשפי. אמרו ליה, מאי האי. אמר להו, סוף דינא פתחילת דינא, מה תחילת דינא, דאית ליה תורא, מרעי חד זומא, דלית ליה תורא, מרעי תרי יומי. אף סוף דינא, דאית ליה חד תורא, לשקול חד, דלית ליה תורא, לשקול תרי. דעבר במברא, ניתוב חד זומא. דלא עבר במברא, ניתוב תרי. דהוה ליה [דנא] דלגני, אתי כל חד וחד, שקלו כרא. אמר ליה, אגרא חדא דשקלי. דהוה שדי תומי או שמכי, אתו כל חד וחד שקול חד. אמר ליה, אגרא חדא דשקלי. ארבע דיניו היו בסדום, שקראי, שקורואי, ויפו, ומצלי דינא, דמחי ליה לאיתשתא דחקריה ומפלא ליה אמרי ליה, ויתבה ניהליה דנעעברה ניהליך דפסיק ליה לאורנא דחקרא דחקריה. אמרו ליה, תבה ניהליה עד דקדחה דפדע ליה לחכריה. אמרי ליה, הב ליה אגרא דשקל לך דמא. דעבר במברא, יהיב ארבעה זווי. דעבר בפמיא, יהיב תמיני זווי. זימנא חדא, אתא ההוא פובס, איקלע לתתם. אמרו ליה, הב ארבעה זווי. אמר להו, אגא פמיא עברי. אמרו ליה, אם בן, הב תמינא, דעברת בפמיא. לא יהיב. פרווהו. אתא לקמייה דרבינא. אמר ליה, הב ליה אגרא דשקלי לך דמא, ותמינא זווי דעברת בפמיא. אליעזר עבד

אריך ניצו ליה. כשהאורח ארוך יותר מן המטה מקצרין אותו בסכך גיצי לשון גוך כן שמעתי ואית דגריסי גידי ליה: ומתחין ליה. עד דמתפרקי אבריה: וכתבי שמיה עליוהי. כדי שיכיר כל אחד וא' דינר שלו ויחזור ויטלנו: ורפתא לא ממטו ליה. התנו בניניהם שלא יתנו לו פת כדי שימות ברבע ושמתא אויל כל חד וחד ושקיל לדינא ברבע ידידיה: רביחא. נגדה: כמצבא. בתוך כך שלח כשירצאת לשאוב מים: שפוייה. סכו אותה: אינר שורא. על גג החומה: כו' כ"ב. על עסקי ריבה: רבי יהודה כן כתיירא אומר ויאבדו הרי הן כאבדיה המתבקשת. ובאין לעולם הבא שכך אמר עד על בני קרח תעיתי כשה אובד בקש עבדך הם תעו כשה אובד ואתה ברחמיך הרבים בקש עבדך ותביאם לעוה"ב: מצותיך לא שכתתי. שקימו כל מצותיך כדכתבי: (מדבר טז) כי כל העדה כולם קדושים: מקח רע. התחיל לקרוא ששעה קרחה בישראל: שנבלעה שחרתיה. שהכעיס הקהה שני מולידיה. שנתבישו אבותיו במעשיה הרעים: בקש הרמים על עצמו. שלא יאה נעמה מהם: א"ו מרגלים. דלא כתיב ברון פלוגי כן ועקב: שאיבר לכבו. חוק לכבו כמו (שעיה מז) אבירי לב: שישב באנינות. ששעה תשובה על שהיה עמם: תחילה בעצה: נעשו לו פלאות. (שפירש) ושניתי מהם: ראה והבין. שאין מנהגן כשורה ופירש מהם: אי מר רבה. אם ניצח משה ככל מקום אתה תלמיד ואם קרח מנצח אתה תלמיד מר לך בשררה זו: הוא בעצה. אני היתתי עמך בעצה ונשבעתי להם שאם יקראוני אלך עמם: דכולה כנישתא קדישין. כולם צנועים וקדושים ולא יכנסו אלו אם אני פרועה: סתרה

אברתם, איתרמו התם. פרווהו, אתא לקמייה דרבינא. אמר ליה, תבה ניהליה לתאי, וזווי ידידי פדקיימי קיימי. תווא שקל גללא, פרווהו איהו דרבינא. אמר, מאי האי. אמר ליה, אגרא דנפק לי מינך, הב ניהליה לתאי, וזווי ידידי פדקיימי קיימי. תווא להו פרווהו, דהו כמני עלה אורחין. פי מארדך, גיזיו ליה. פי גיזי, מתחין ליה. אליעזר עבד אברהם, אקלע לתתם. אמרו ליה, קום גני אפרורא. אמר להו, נרדא נדרי, מן זומא דמיתת אפא, לא אגינא אפרורא. פי הוה מרמיז להו עניא, ויתבו ליה כל חד וחד דינרא, וכתבי שמיה עליה, ורפתא לא הוה ממטו ליה. פי הוה מית, אתי כל חד וחד, שקול ידידיה. הכי אתני בינייהו, כל מאן דמומן גברא לבי היולאי, לשלח גלמא. הוה האי היולאי, אקלע אליעזר לתתם, ולא יתבו ליה נהמא. פי בעי למסעד, אתא אליעזר ויתב לסיפא דכולהו. אמרו ליה, מאן אומנך להבא. אמר ליה לההוא [דיתבי], אתה זומנא. [אמר, דילמא שמעי פי דנאנא אומינותיה, ומשלחי ליה מאניה דתאי גברא]. שקל גלמיה, ההוא דיתיב גביה ורדת לגרא. וכן עבד לכולהו, עד דנפקין פולחא, ואכלא איהו לסעודתא. תווא תהיא רביחא, דהות קא מפקא ריפתא לעניא כמצבא. אוגלאי מלתא, שפוייה דובשא, ואוקמוה על אינר שורא. אתא זיבורי ואכלהו, ותיינו דכתבי [יאמר ה'] ועקת סדם ונעמורה פי דבה, ואמר רב הוודה, אמר רב, על עיסקי ריבה: מרגלים אין להם חלק לעולם הבא, ושנאמר [וימתו האנשים מוציא דפת הארץ רעה בפנופה, וימותו בעולם הזה, בפנופה] לעולם הבא: עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא, ושנאמר [ותחם עליהם הארץ] בעולם הזה, [ויאבדו מותוך הפקח] לעולם הבא, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, עליהם אמר הפקח ה' ממות וכתיה מוריד שאלו ועל: תנו רבנן, עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא, ושנאמר [ותחם עליהם הארץ] בעולם הזה, [ויאבדו מותוך הפקח] לעולם הבא, דברי רבי עקיבא. רבי יהודה בן בתריא אומר, הרי הן כאבדיה המתבקשת, ושנאמר [תעיתי פשה אבד פקש עבדך פי מצותיך לא שכתתי]: [ועקב ארנח], אמר ריש לקיש, שקלח מקח רע לעצמו. [קרח] שנעשה קרחה בישראל. [בן יצחק] בן שרתיה עליו את כל העולם כצדקיהם. [בן קהת] בן ששקיה שני מולידיו. [בן לוי] בן שנעשה ליה בגיהנם. [וליהשוב נמי] [בן ועקב] בן שעקב עצמו לגיהנם. אמר רב שמואל בר רב יצחק, ועקב ביקח הרמים על עצמו, ושנאמר [בסדם אל תבא נפשי ובקחלים אל תחד כבדי]. [בסדם אל תבא נפשי], אלו מרגלים. [ובקחלים אל תחד כבדי] זה עדת קרח. [דתן] שעבר על דת אל. [אבירים] שאיבר עצמו מעשות תשובה. [ואון] שישב באנינות. [פלת] שנעשו לו פלאות. [בן ראובן] בן שראא וכתבי. אמר רב, און בן פלת, אשתו הצילתו. אמרה ליה, מאי נפקא לך מיניה. אי מר רבה, אנת תלמידא. אמר ליה, מאי אעבידי, הוא בעצה ואשתבעי לי בהדיחיה. אמרה ליה, דענא דכולה כנישתא קדישתא ניהו, דכתבי [פי כל העדה פלם קדושים]. אמרה ליה, תוב דנאנא מציילא לך. אשקיתיה חמרא, וארוימיה, ואגניותיה גואי. אותבה על כבא, וכתרה

[דף ט"ז ע"א]

תריז בגוי דרבי נפקון, חד רישיה מגלי, ושלח סנדלוי, <מופשט> וחד רישיה מכסי, ולביש סנדלוי. רבי יונה סלק לגבי רבי גריון, נפק לגביה לביש סנדלוי. אמר ליה: מזה, את סבר דילפין עובדא מנה? לא ילפין עובדא מן בר נש זעיר: "ומלקרות בתורה". אמר רבי יוחנן: (איוב ב, יג) "ואין דבר אליו דבר", ואפלו דבר שלתורה. אמר ליה רבי שמעון בן לקיש: כל גרמיה, אלו תנא, לא הוה מנית! מיי כהו? ביי דאמר רבי יודה בר פזי בשם רבי יוחנן: בשלא היו יודעין במה לפתח לו, אם בגופו, אם במקומו, אם בנפש בגוי ובנותיו. חד תלמיד מן דרב הסדא אבאש. שלח ליה תריז תלמידין דיתנון עמיה. אתעביד קמיהון קמין הוי, ואפקוה, ודמו. חד תלמיד מן דבר פדיה אבאש. שלח ליה תריז תלמידין דיתנון עמיה. [818] אתעביד קמיהון קמין בוכבא ואפקוה ודמו. תני: אכל שונה הוא במקום שאינו רגיל. כהדא: רבי יסא הוה ליה עובדא. שלח ליה רבי יוחנן תריז תלמידין דיתנון עמיה. אן משום דשרי, לא ידעין, ואן משום דלא רגיל, לא ידעין. ורבי יסא לא רגיל? אלא בגון אלון מליהון דרבנין, דבר נש משתאל בהון, וקיים ליה כמון דלא רגיל. רבי יוסה בר פטרס, חמוי דרבי יהושע בן לוי קדמין, הוה ליה עובדא. שלח ליה בר קפרא תריז תלמידין דיתנון עמיה. אן דשרי, לא ידעין, ואן משום שהיה להוט אחר התורה, לא ידעין. ותני בן: "אם היה להוט אחר התורה, מתר." על כל דבר האמור בתורה כהן מטמא, ישראל מתאבל. הוסיפו עליהם אחיו ואחותו מאמו, ואחותו הנשואה, מתאבל ואונן, אכל לא מטמא. ארוסתו, לא מתאבל ולא אונן ולא מטמא. תני: כל שמתאבלין עליו, מתאבלין עמו. רב, דמכת אחתיה, ופקד לחיה בריה, אמר ליה: פד תי סליק לגבי, <כאשר תהיה עולה אצלי> הוי שלח סנדלך. רבי מנא, הוון בגוי דרבי חנינה אחוי מותין. אתון ושאלון לרבי יוסה: מהו לכפות את המטה? אמר לון: לא צריך. מהו לישן על גבי מטה כפוי? אמר לון: לא צריך. מהו לקרות את שמע ולהתפלל? אמר לון: נשמענה מן הדא: "הרי שהיה עסוק עם הפת בנכר, והגיעה עונת קרית שמע, פורש למקום טהרה, ולובש את תפלו וקורא קרית שמע ומתפלל." מאימתי בופין את המפות? משניצא הפת מפתח החצר. דברי רבי ליעזר. ורבי יהושע אומר: משניפתם הגולל. וכשמת רבן גמליאל, בין שניצא מפתח החצר, אמר רבי ליעזר לתלמידיו: כפו את המפות. וכשנפתם הגולל, אמר רבי יהושע לתלמידים: כפו את המפות. אמרו לו: כבר כפינום על פי זמן. "בערב שבת הוא זקוף את מפותיו, במוציא שבת, הוא כופן." תני: דרגש נזקפת ואינה נכפית. רבי שמעון בן אלעזר אומר: שומט קלמנטרין שלה, ודיו. רבי יוסה בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה פרבי שמעון בן אלעזר. רבי יעקב בר אחא בשם רבי יסא: מטה שנקליטיה עולין ויורדין עמה, שומטן ודיו. איזו היא מטה ואי זו היא דרגש? אמר רבי ירמיה: כל שמוסרגין על גופה, זו היא מטה; וכל שאין מוסרגין על גופה, זו היא

דְּרַגְשָׁה. וְהָא תַנְיָנָן: (משנה כלים טז, א) "הַמָּטָה וְהַעֲרִיסָה, מִשְׁיִשׁוּפָם בְּעוֹר הַדָּג." אִם מְכַרְגַּהּ הוּא עַל גּוּפָהּ, לֹאִי זֶה דְבָר הוּא שְׂפָה? אָמַר רַבִּי יִצְחָר:

[דף ט"ז ע"ב]

תַּפְתָּר בְּאַלְיָן עַרְכָּתָא קִיסְרִינְתָה דְאִית לְהוֹן נְקִיבִין. וּמַנִּין לְכַפֵּית הַמָּטָה? רַבִּי קְרִיסְפִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: (איוב ב, יג) "וַיֵּשְׁבוּ אֹתוֹ לְאָרְצוֹ." עַל הָאָרְצִי אֵין כְּתוּב בָּאָן, אֵלָּא "וַיֵּשְׁבוּ אֹתוֹ לְאָרְצִי", דְבָר שְׂהוּא סְמוּךְ לְאָרְצִי. מִכֵּן שְׂהוּי וְשָׁנִין עַל מָטָה כְּפִיּוּת. בַּר קַפְרָא אָמַר: אֵיקוּנִין אַחַת טוֹבָה הֵיטָה לָךְ כְּתוּדָּ בֵיתָךְ, וְגַרְמַתְנִי לְכַפּוּתָהּ, אַף אֶתְּ כְּפָה מִטְּתִידָ! וְאִית דְּמַפְקִין לְשָׁנָא: יִכְפֶּה הַפְּרָסוּר. רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵה, תַּרְיָהוּן בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ, חַד אָמַר: מִפְּנֵי מָה הוּא יִשָּׁן עַל מָטָה כְּפִיּוּהָ? כִּדִּי שְׂיֵהָא גְעוֹר כְּלִילָה וְנִזְכָּר שְׂהוּא אֲבָל; וְחִרְנָה אָמַר: מִתּוֹדָ שְׂהוּא יִשָּׁן עַל גְּבֵי מָטָה כְּפִיּוּהָ, הוּא גְעוֹר כְּלִילָה וְנִזְכָּר שְׂהוּא אֲבָל. "אָמַר "אֵינִי כּוֹפֶה אֶת הַמָּטָה, הֲרִי אֲנִי יִשָּׁן עַל גְּבֵי הַסְּפָסֵל", אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שְׂאָמַר "אֵינִי כּוֹפֶה אֶת הַמָּטָה", אֲבָל אִם אָמַר "הֲרִי אֲנִי כּוֹפֶה אֶת הַמָּטָה", שׁוֹמְעִין לוֹ. מִתְּנִיתָה לָא אֲמָרָה כֵּן, אֵלָּא: (משנה סנהדרין ב, א) "וּכְשִׁמְכָרִין אוֹתוֹ, כָּל הָעָם מְסַבִּין עַל הָאָרְצִי, וְהוּא מְסַב עַל הַסְּפָסֵל".

כְּכַתֵּן גְּדוּל, הָא כְּכַתֵּן הֲדוּמָה, לֹא; וּבְרַבִּים, הָא בְּיָחִיד, לֹא. וְלֹא עֲבָדִין כֵּן. "כְּפִיּוּת הַמָּטָה, פְּעָמִים עוֹשֶׂה שְׂשֵׁה, חֲמִשָּׁה, אַרְבַּעַה, שְׁלֹשָׁה. בְּעַרְב שַׁבַּת, שְׂשֵׁה; בְּעַרְב שַׁבַּת עִם דְּמִדּוּמֵי חֲפָה, חֲמִשָּׁה; יוֹם טוֹב לְאַחַר שַׁבַּת, אַרְבַּעַה; שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שְׁלָרֵאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁלֹשָׁה." חַד תַּלְמִיד מִן דְּרַבִּי מְנַא הוֹרִי לְחַד מִן קְרִיבֵי דְנִשְׂאִיא: [819] מִשְׂהוּא זִוְקָפָה, טוֹב אֵינוֹ כּוֹפֶה. כְּפָה יָמִים הֵיךְ לוֹ? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא בְּשֵׁם רַבִּי יִסָּא: שְׁנֵי יָמִים הֵיךְ לוֹ. רַבִּי בָּא, רַבִּי אָמִי, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זְבִדִי בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק: שְׁלֹשָׁה. רַבִּי חֵינִנָּא בַּר פַּפָּא הוֹרִי לְכַפּוּתָהּ אֲפִלוּ יוֹם אֶחָד. וְאִתְחַמֵּי לִיהּ: (מלכים א יג, כא) "יַעַן כִּי מָרִיתָ". תַּנְיָ: תַּדָּר

בְּפִנְדָק, אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְכַפּוּת, דְּלֹא יִהוּוֹן אֲמָרִין "הֲרֵשׁ הוּא". "הֲרִי שְׂמַת חֲמִיו אוֹ חֲמוּתוֹ, אוֹ אֶחָד מִקְרוֹבֵי אֲשֶׁתוֹ, אֵינוֹ כּוֹפֶה לֹא לְכַחַל וְלֹא לְפָקֶם, אֵלָּא נוֹהֵג עִמָּה כְּדָרְךָ שְׂהוּא נוֹהֵגֶת. וְכֵן הוּא, שְׂמַת חֲמִיָה אוֹ חֲמוּתָהּ, אוֹ אֶחָד מִקְרוֹבֵי כְּעֵלָה, אֵינָה לֹא כּוֹחֶלֶת וְלֹא פּוֹקֶסֶת, אֵלָּא נוֹהֵגֶת עִמּוֹ כְּדָרְךָ שְׂהוּא נוֹהֵג." שְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא שָׁנוּ אֵלָּא חֲמִיו אוֹ חֲמוּתוֹ, הָא אֶחָד מִכָּל הַקְּרוֹבִים, לֹא. רַבִּי בָּא בַר כַּתָּן אָמַר קַמֵּי רַבִּי יוֹסֵה: רַבִּי יוֹדָה בַר פְּזִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כִּדָּר עֲמוּ. קָם רַבִּי יוֹסֵה עִם רַבִּי יוֹדָה בַר פְּזִי, אָמַר לִיהּ: אֶתְּ שְׂמַעְתָּ מִן אַבּוּדָּ הַדָּא מִלְתָּא? אָמַר לִיהּ: אֲבָא לֹא תוּהַ אָמַר כֵּן, אֵלָּא אַחֻזָּה דְאִתְתִּיבָה דְבַר נְחִמְיָה מִית, אֲתוֹן שְׂאֵלוֹן לִיהּ: מַחוּז לְכַפּוּת אֶת הַמָּטָה? אָמַר לוֹן: לֹא צְרִידָ. "מִפְּנֵי שְׂאָמְרוּ, שַׁבַּת עוֹלָה וְאֵינָה מִפְּסָקָת, וְהִרְגָּלִים מִפְּסִיקוּן וְאֵינָן עוֹלִין." רַבִּי סִימוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שְׂהוּא מִתָּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה. קָם רַבִּי יִרְמְיָה עִם רַבִּי יוֹדָה בִּירַבִּי סִימוּן, אָמַר לִיהּ: כַּהֵן, מִן כָּל תַּלְמִידֵי דְרַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שְׂמַע בַּר נֶשׁ מְנִיָה הַדָּא מִלְתָּא, אֵלָּא אַבּוּדָּ. אָמַר לִיהּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא: אֵן דְאִתְאֲמַרְתָּ, לֹא אִתְאֲמַרְתָּ

אלא מן אלין מליא דהכז חכז. מלתיה דרבי יהושע בן לוי אמר: שהוא אסור בתשמיש המטה. דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: והלא אמרו "אין אבל ברגל"? אלא שהרבים נוהגין בו בצנעה. מהו בצנעה? שהוא אסור בתשמיש המטה. התיבון: הרי הרגל, הרי הוא אסור בתשמיש המטה, ואינו עולה; אף השבת, הואיל והיא אסורה בתשמיש המטה, לא תעלה! אמר רבי בא: אפשר לשבעה בלא רגל, אבל אי אפשר לשבעה בלא שבת.

[דף י"ז ע"א]

הלכה ז משנה רבי אליעזר אומר: משתרכ בית המקדש, עצרת כשבת. רבן גמליאל אומר: ראש השנה ויום הכפורים כרגלים. והכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא עצרת כרגלים, וראש השנה ויום הכפורים כשבת.

גמרא דבית רבי יני אמרי: עצרת עולה שבעה כרגלים. בעון קמי רבי יוסה: שלשה לפני העצרת, שלשה, ועצרת שבעה, הרי עשרה? אמר לון: שלשה לפני עצרת, שבעה, ועצרת שבעה, הרי ארבעה עשר. אמר רבי יוסה בירבי בון: וכני: יום אחד לפני עצרת, מונה חמשה לאחר העצרת; שנים, מונה ארבעה; שלשה בטלו ממנו גזרות שבעה. תני: אין מראין פנים, לא בראש השנה, ולא ביום הכפורים. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: יום הכפורים שחל להיות בשבת, מראין בו פנים. כהדא: רבי הוקיה הוה ליה עובדא. סלקון רבנין לגביה, מהמניה ליה אפיין בצומא רבא. אמר לון: כלום אמרו, "אין מראין פנים, לא בראש השנה ולא ביום הכפורים" לא מפני התפלה? שניא היא יום הכפורים שחל להיות בשבת, שניא היא יום הכפורים שחל להיות בחל?

הלכה ז משנה אין קורעין, ולא הולצין, ולא מברינן, אלא קרובין שלמות; ואין מברין אלא על מפות וקופות. ואין מוליכים בבית האבל, לא בטבלא ולא באסקוטלא, ולא בקנון, אלא בסלים. ואין אומרים ברפת אבלים במועד, אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטריין את הרבים.

גמרא אמר רבי ירמיה: ובלבד קרובין שהון ראויין להתאבל. כהדא דתני: "חכם שפומת, הפל קרוביו, ואפלו קרובים שאינן ראויין להתאבל." כהדא: רבי אבון דמוך במועדא, ולא גמל ליה רבי מנא חסד. והוון צפוראי אמרינן: "עד מות שניא!" בתר מועדא עבד ליה איקריה. עאל ואמר קמיהו: כהדא דתני: [820] חכם שפומת, הפל קרוביו. באנון דהוון גביה; אנו לא הוונן גביה. הקורע מן המלל, מן השלל, מן הרדיד, אינו קרע; מן האחוי, הרי זה קרע. אי זהו אחוי? אמר רבי אחא: כל שאין מקומו נפר. "עשרה קרעים אסורין באחוי: הקורע על אביו, ועל אמו, ועל רבו שלפודו חכמה, ועל הנשיא, ועל אב בית

דין, ועל שמועות הרעות, ועל קללת השם, ועל שרפת תורה, ועל ירושלים, ועל בית המקדש. על אביו ועל אמו, ועל רבו שלמדו חכמה, מניין? (מלכים ב, ביא-יב) "ויעל אליהו בסערה השמים, ואלישע ראה, והוא מצעק: אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו! ולא ראהו עוד, ויחזק בכנדיו ויקרעם לשנים קרעים." רבי מתון בעא רמי רבי יוחנן:

[דף י"ז ע"ב]

ומאלישע אנו למדין תורה? אמר ליה: מתון, מתון! מה הפתה, משחויא מסתלק, עוד אינו רואהו, כן זה, משנסתלק, עוד לא ראהו. בשם שקורעין על החכמים, כן קורעין על תלמידיהן. אי זהו תלמיד חכמין? הוקיה אמר: כל ששנה הלכות ועוד תורה. אמר ליה רבי יוסה: הדיא דאת אמר, בראשונה, אבל עכשו, אפלו הלכות. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: כל שהוא מבטל עסקיו מפני משנתו. תני: כל ששאלין אותו והוא משיב. אמר רב הושעיא: כגון אנו, דרבנינו משגחין עלינו, ואנו מתיבין לו. אמר רבי בא בר ממל: כל שהוא יודע לבאר משנתו. ואנו, אפלו רבנינו לא חכמין מבארה מתניתו. אינהו רבו? כל שפתח לו תחלה. דברי רבי אליעזר. רבי יהודה אומר: כל שרב תלמודו ממונו. רבי יוסה אומר: כל שהאיר עיניו במשנתו, אפלו בדבר אחד. רבי אבהו בשם רבי יוחנן: תלכה בדברי מי שהוא אומר: כל שרב תלמודו ממונו. ולמה לא אמר "ברבי יהודה"? אית תני ותני ומחלה. רבי לעזר קרע על שפתה לו תחלה. שמואל חלין על שהאיר עיניו במשנתו. ומה האיר עיניו במשנתו? אמר רבי יוסה בירבי בון: ב"שני מפתחות, אחד יורד לאמת השחי, ואחד פותח בין." (משנה תמיד ג, ו) מהו יורד לאמת השחי? שהיה שוחה אמה עד שלא יפתח. על הנשיא, ועל אב בית דין, ועל שמועות הרעות, מניין? (שמואל ב, איא-יב) "ויחזק דוד בכנדיו ויקרעם, וגם כל האנשים אשר אתו, ויכפדו ויכפו ויצמו עד הערב, על שאול ועל יהונתן בנו, ועל עם יי ועל בית ישראל, כי נפלו בחרב." ויכפו ויצמו עד הערב על שאול, זה הנשיא. [821] "ועל יהונתן בנו", זה אב בית דין. "ועל עם יי ועל בית ישראל כי נפלו בחרב", אלו שמועות הרעות. על קללת השם, מניין? (מלכים ב, יא, א) "ויחי בשמע המלך הוקיהו ויקרע את בגדיו." מהו לקרע על קללת הגוי? מן דאמר "רבשקה, גוי היה", קורעין; ומן דאמר "יהודי היה", אין קורעין. תני רבי הושעיא: אחד ששמע קללת השם מישראל, ואחד ששמע קללת השם מן הגוי, חיב לקרע. מה טעמא? (ירמיה לב, כז) "הנה אני יי אלהי כל בשר, הממני יפלא כל דבר?" מהו לקרע בזמן הזה? רבי יוסה, רבי ירמיה בשם רבי יוחנן: משרבו הגודפניו, פסקו מלקרע. מהו לקרע על הכנזיים? נשמענה מן הדא: רבי שמעון בן לקיש הוה מהלך באסרמא. אזדמן ליה חד כותי, ותוה מגדף, ותוה קרע. מגדף, ותוה קרע. נחת ליה מן המרא, ויחב ליה חד מרתוק גז לביה. אמר ליה: "רשע! אית לאפך מאניו מספקא לי?" הדיא אמרה, שקורעין על הכנזיים, וקורעין

בְּזִמְנֵי הַזֶּה. עַל שְׂרֵפַת הַתּוֹרָה מִנּוּן? (יְרֵמְיָה לׇ, כג) "וַיְהִי בְקִרְוֵא יְהוּדֵי שְׁלֹשׁ דְּלִתּוֹת וְאַרְבָּעָה". מֵהוּ "שְׁלֹשׁ דְּלִתּוֹת וְאַרְבָּעָה"? תִּלְתָּ אַרְבַּע פְּסִיקוֹן. בֵּינוֹן שְׁהַגִּיעַ לְפִסּוּק הַחֲמִישִׁי, (אִיכָּה א, ה) "כִּי יִי הוֹגָה עַל רֹב פְּשָׁעֵיהֶּ", מִיָּד, (יְרֵמְיָה לׇ, כג) "יִקְרָעָהּ בְּתַעַר הַסֶּפֶר, וְהִשְׁלַךְ אֶל הָאֵשׁ אֲשֶׁר אֵל הָאֵה, עַד תֵּם כָּל הַמִּגְלָה עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הָאֵה. (יְרֵמְיָה לׇ, כד) "וְלֹא פָחַדוּ וְלֹא קָרְעוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם, הַמְּלֶכֶת וְכָל עַבְדָּיו, הַשְּׂמָעִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה." "הַרְוֵאָה תִּלְמִיד חֲכָמִים שְׂמַת, כְּרוֹאָה סֶפֶר תּוֹרָה שְׁנִשְׂרָף." אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: יָבֵא עָלֵי, אִם טַעַמְתִּי כְּלוּם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. רַבִּי יוֹנָה הוּהָ בְּצוּר, שְׂמַע דְּדַמְדָּ בְּרִיָּה דְרַבִּי יוֹסֵה. אַף עַל גַּב דְּאָכַל גְּבִנָּא וּשְׂתָא מִיָּא, אֶסְקִיָּה צוּם הָהוּא וְיִמָּא. רַבִּי בָּא וְחֻנְנָא בְּרַ תִּיהָ הוּוֹן יְתִיבִין. אֶתְתַּ נְעֻמִיתָהּ, וְחִסְפַּת תְּפִלּוּי דְּחֻנְנָא בְּרַ תִּיהָ. צְדָהּ רַבִּי בָּא וְחֻנְנָא. אָמַר לִיהָ חֻנְנָא בְּרַ תִּיהָ: [822] עוֹד מַעַט וְהִינּוּ בְּאִין לַיְדֵי שְׂרֵפַת תּוֹרָה. אָמַר לִיהָ: וְאֵדִין אֶתְּ לִזּוּ? כֵּן אָמַר רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב: אִין קוֹרְעִין אֵלָּא עַל סֶפֶר תּוֹרָה שְׁשֻׂרְפוּ מְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל בְּזוֹרְעֵ. סְלִקוֹן לְבֵית רַב וּשְׂמַעוֹן רַב יִסָּא בְּשֵׁם רַב: אִין קוֹרְעִין אֵלָּא עַל סֶפֶר תּוֹרָה שְׁשֻׂרְפוּ מְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל בְּזוֹרְעֵ, בְּגוֹן יְהוּדִיקִים בְּן יִאֲשִׁיחוּ מְלֶכֶת יְהוּדָה וְחֻכְרִיו. עוֹלָא בְּרִיָּא, רַבִּי לְעוֹר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינְיָה: הַרְוֵאָה סֶפֶר תּוֹרָה שְׁנִשְׂרָף, חֵיב לְקַרְעַ עַל הַגּוֹיֵל בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְעַל הַכֶּתֶב בְּפָנֵי עַצְמוֹ. מַה טַעַמָּא? (יְרֵמְיָה לׇ, כז) "אַחֲרֵי שֶׁרַף שְׂרָף אֶת הַמִּגְלָה וְאֶת הַדְּבָרִים", "אֶת הַמִּגְלָה", זֶה הַגּוֹיֵל; "וְאֶת הַדְּבָרִים", זֶה הַכֶּתֶב. רַבִּי בְּרַכְיָה, רַבִּי חֲלָבוּ, עוֹלָא בְּרִיָּא רַבִּי לְעוֹר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינְיָה: עֲתִיד הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת

[דף י"ח ע"א]

רֹאשׁ חוֹלָה לְצַדִּיקִין לְעֵתִיד לְבֵא. מַה טַעַמָּא? (תְּהִלִּים מֵה, יד) "שִׁיתוּ לְכֶכֶם לְחִילָה", 'לְחוֹלָה' כְּתִיב. וְהַצְדִּיקִים מְרַאֲיוֹן אוֹתוֹ בְּאַצְבָּע וְאוֹמְרִים: (תְּהִלִּים מֵה, מו) "כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וְעַד, הוּא יִנְהַגְנוּ עַל-מוֹת." "עַלְמוֹת", בְּעַלְמוֹת. "עַלְמוֹת", בְּנִרְיוֹת. "עַלְמוֹת", כְּאֵלִין עוֹלְמָתָא. תְּרַגְּם עַקִּלָּם אֶתְנַמְּיָא, עוֹלָם שְׂאִין בּוּ מוֹת. וְהַצְדִּיקִים מְרַאֲיוֹן אוֹתוֹ בְּאַצְבָּע וְאוֹמְרִים: "כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וְעַד, הוּא יִנְהַגְנוּ עַל-מוֹת." "הוּא יִנְהַגְנוּ", בְּעוֹלָם הַזֶּה; "הוּא יִנְהַגְנוּ", לְעוֹלָם הַבָּא. "וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ", מִנּוּן? (יְרֵמְיָה מֵא, ה) "וַיָּבֵאוּ אֲנָשִׁים מִשְׁכֶּם מִשְׁלֹ וּמִשְׁמֶרֶז, שְׂמָנִים אִישׁ מִגְּזָחֵי זָקָן וַיִּקְרְעוּ בְּגָדִים." "אֶחָד שְׂשַׁמַּע שֶׁחֶרְבָּה יְרוּשָׁלַיִם, וְאֶחָד הָרוֹאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּחֶרְבָּנָהּ, חֵיב לְקַרְעַ. הַרְוֵאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִן הַצּוֹפִים, חֵיב לְקַרְעַ." אִיתַ תַּנִּי תַנִּי: "מוֹסִיף עַל הַקְּרַע". אִיתַ תַּנִּי תַנִּי: "תַּחֲלַת הַקְּרַע טַפְּחָ, וְתוֹסַפְתּוֹ, כָּל שְׁהוּא." וְאִיתַ תַּנִּי תַנִּי: "תַּחֲלַת הַקְּרַע, טַפְּחָ, תוֹסַפְתּוֹ שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת." רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי יְרֵמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי הִיָּה בְּרַ בָּא, רַבִּי חֻנְנָא רַבִּי יְרֵמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הִלְכָה בְּמֵי שְׂאוּמֶר: [823] "תַּחֲלַת הַקְּרַע טַפְּחָ תוֹסַפְתּוֹ כָּל שְׁהוּא". מֵהוּ לְתַבְדִּיל קְנָה שְׁפָה? רַבִּי יְרֵמְיָה, רַבִּי הִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי שְׂמַעוֹן בְּן לְקִישׁ: (שְׂמוּאֵל ב א, יא) "וַיַּחֲזֹק דָּוִד בְּבִגְדָיו", אִין חֻזְקָה פְּחוּתָ מְטַפְּחָ. "וַיִּקְרָעֵם", רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי

יהושע בן לוי: מִכֵּן שֶׁהוּא צָרִיף לְהַכְדִּיל קִנְיָה שְׁפָה. "מֵת לוֹ מֵת, קוֹרֵעַ. מֵת לוֹ מֵת אַחֵר, אֶפְלוֹ שֶׁשָּׁמַע עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ, וְעַל רַבּוֹ שֶׁלְּמִדּוֹ חֲכָמָה, קוֹרֵעַ קָרַע אֶחָד לְכָלֵן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אָמַר: קוֹרֵעַ עַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּבִלְבָד שְׂאֵל יַעֲשֶׂה שְׁלֵאָבִיו וְשֵׁלָאֻמוֹ תּוֹסֶפֶת." וְלֹא דָא הִיא קַדְמֵיתָא? אֵלָא שְׂאֵל יוֹסִיף, לֹא עַל שְׁלֵאָבִיו וְלֹא עַל שְׁלָאֻמוֹ. רַבִּי חֵלְבוֹ, רַב מִתְנָא, יוֹסֵה כּר מִנְשִׂיא בְּשֵׁם רַב: הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן תִּימָא. "מֵת לוֹ מֵת, קוֹרֵעַ; מֵת לוֹ מֵת אַחֵר, מוֹסִיף עַל הַקָּרַע וְקוֹרֵעַ." עַד אֵיכֵן? אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָה: עַד שֶׁהוּא מוֹנִיעַ עַד טְבוּרוֹ. תִּנְא חַד סָב קָמֵי רַבִּי זְעוּרָא: אֶפְלוֹ נִתְמַנְה לּוֹ בְּגַד כָּל שִׁבְעָה, חֵיב לְקָרֵעַ. אָמַר לִיהִ רַבִּי זְעוּרָא: הֲדָא דְתָא אָמַר, בְּשִׂאָר הַקְּרוּבִים, אֲכָל עַל אֲבִיו וְעַל אִמּוֹ, אֶפְלוֹ לְאַחֵר כְּפֹה, חֵיב לְקָרֵעַ. "מֵת לוֹ מֵת, קוֹרֵעַ, מֵת לוֹ מֵת אַחֵר, מִרְחִיק שְׁלֵשׁ אֶצְבָּעוֹת וְקוֹרֵעַ." שְׁלָמוֹ מִלְּפָנָיו, מִתְחִיל מֵאַחֲרָיו; שְׁלָמוֹ מִלְּמַעַל, מִתְחִיל מִלְּמַטָּן; שְׁלָמוֹ אֵלּוֹ וְאַלּוֹ, רַבִּי חֵיָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי אֲדָא דִּיפּוֹ אָמַר: נַעֲשֶׂה כְּפּוֹחַח. רַבִּי חֲנִינְיָא כּר פִּפְא סִלַּק גַּבֵּי רַבִּי תַנְחוּם בְּרַבִּי חֵיָה. נִפְסַק לְגַבִּיהַ לְכִישׁ סְנַטוֹרִיָּה. מַהוּ סְנַטוֹרִיָּה? מֵאֵינֵן דְּלָא חֲפִיתִין. אָמַר לִיהִ: הֲדָא מִנָּן לָךְ? אָמַר לִיהִ: הֲכֵן תְּהוּהוּ רַבִּי יוֹחָנָן רַבִּי עֶבֶד. אָמַר לִיהִ: הֲתִפְלַל עֲלֵינוּ? אָמַר לִיהִ: יִסּוּג תִּרְעַתָּה. שְׁפַל אוֹתָהּ הַשְּׁנָה, הִדִּין מִתּוֹחַ בְּנֶגַד הַמִּשְׁפָּחָה. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שִׁבְעָה, הַחֲרַב שְׁלוֹפָה; עַד שְׁלֵשִׁים, הִיא רוֹפֶפֶת; לְאַחֵר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה חֲדָשׁ, [824] הִיא חוֹזֶרֶת לְתַעֲרָה. לְמַה הַדְּבָר דּוּמָה? לְכַפֵּה שֶׁל אֲבָנִים, בֵּינָן שְׁנַתְרַעְרַעַה אַחַת מִחֵן, נִתְרַעְרְעוּ כָּלָן. וְאָמַר רַבִּי זְעוּרָא: אִם נוֹלַד בֶּן זָכָר בְּאוֹתָהּ הַמִּשְׁפָּחָה, נִתְרַפֶּאֶת כָּל אוֹתָהּ הַמִּשְׁפָּחָה. מִנָּיִן שְׂאֵבֵל חֵיב לְקָרֵעַ מֵעוֹמֵד? דְּכִתִּיב: (אֵיזֵב א, כ) "וַיִּקַּם אֵיזֵב, וַיִּקְרַע אֶת מְעָלוֹ וַיִּגְזֹ אֶת רֹאשׁוֹ." רַבִּי יוֹדָה כּר פּוּז בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מִכֵּן שְׂאֵבֵל צָרִיף לְקָרֵעַ מֵעוֹמֵד. כַּד דְּמִדָּ רַבִּי יוֹחָנָן, הוֹרִי רַבִּי יִסָּא לְשַׁלַּל לְמַחֵר. כַּד דְּמִדָּ רַבִּי יִסָּא, הוֹרִי רַבִּי חֵיָה כּר בָּא לְנַעַל בּוֹ בַּיּוֹם. אָמַר רַבִּי זְעוּרָא: וְלֹא פְּלִיגִין; מִזֵּן דְּאָמַר "יִשְׁלַל לְמַחֵר", יִנְעַל בּוֹ בַּיּוֹם, וּמִזֵּן דְּאָמַר "יִנְעַל בּוֹ בַּיּוֹם", יִשְׁלַל לְמַחֵר. אָמְרוּ לוֹ "מֵת רְאוּבֵן", וְקָרַע, וְאַחֵר כַּד אָמְרוּ לוֹ "שְׁמַעוֹן הֵיחָה", כְּבָר יִצְא יְדֵי קָרְעוֹ. אָמְרוּ לוֹ "מֵת רְאוּבֵן", וְקָרַע, וְאַחֵר כַּד אָמְרוּ לוֹ "קַיִם הֵיחָה, וּמֵת", אֵית תַּנִּי תַנִּי: יִצְא יְדֵי קָרְעוֹ. אֵית תַּנִּי תַנִּי: לֹא יִצְא יְדֵי קָרְעוֹ. מִזֵּן דְּאָמַר "יִצְא יְדֵי קָרְעוֹ", כְּבָר קָרַע. מִזֵּן דְּאָמַר "לֹא יִצְא יְדֵי קָרְעוֹ", שְׁחַרֵי עַל חֵי קָרַע. וְעוֹד מִזֵּן הֲדָא, דְּתַנִּי:

[דף י"ח ע"ב]

קָרַע וְחוֹזֶרֶת בּוֹ נְשֻׁמָה, אִם עַל אֶתֶר, אִינוּ צָרִיף לְקָרֵעַ, אִם לְאַחֵר זְמוֹן, צָרִיף לְקָרֵעַ. כְּפֹה הוּא עַל אֶתֶר? כְּדִי דְבוּר. כְּפֹה הוּא "כְּדִי דְבוּר"? רַבִּי סִימוּן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לְוִי: כְּדִי שְׂאֵלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ. אֲבָא כּר כּר חֲנָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדִי שְׂאֵלַת שְׁלוֹם בֵּין הֶרֶב לְתַלְמִיד, וַיֹּאמֶר לוֹ "שְׁלוֹם עֲלֶיךָ רַבִּי?" רַבִּי יוֹחָנָן תְּהוּהוּ מִסְתַּמֵּךְ עַל רַבִּי יַעֲקֹב כּר אֲדִי, וְתוֹהוּ רַבִּי לְעוֹר חֲמִי לִיהִ וּמִטָּמֵר מִזֵּן קָמוּי. אָמַר: הָא תַרְתִּין מִלִּין תְּדוֹן בְּכִלְיָא עֶבֶד לִי. הֲדָא, דְּלֹא שְׂאֵל בְּשַׁלְמֵי, וְחֲדָא, דְּלֹא אָמַר שְׁמוּעָתָה מִזֵּן שְׁמִי. אָמַר

ליה: בן אנון נהגין גבון. ועירא לא שאל בשלמיה דרבא, דאנון מקומין: (איוב כט, ח) "ראוני נערים ונחבאו, וישישים קמו עמדי." [825] מי מהלכין, חמי ליה חד בית מדרש. אמר ליה: הקא הוה רבי מאיר יתיב ודרש, ואמר שמועתה מן שמייה דרבי ישמעאל, ולא אמר שמועתה מן שמייה דרבי עקיבה. אמר ליה: כל עמא ידעין דרבי תלמידיה דרבי עקיבה. אמר ליה: וכל עמא ידעין דרבי אלעזר תלמידיה דרבי יוחנן. ומה מעבור קמי אדורי צלמא? אמר ליה: ומה, את פליג ליה איקרא? עבור קמוי וסמי עינוי? אמר ליה: יאות רבי לעזר אבד לה, דלא עבר קפוד. אמר ליה: יעקב בר אדי, יודע את לפי! ורבי יוחנן בעי דיימרון שמועתה מן שמייה? אף דוד בקש עליה רחמים. אמר: (תהלים סא, ה) "אגורה באהלך עולמים". רבי פינחס, רבי ירמיה בשם רבי יוחנן: וכי עלת על לב דוד שהוא הוה לעולם? אלא כה אמר: אצבה שיהו דברי נאמרים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ומה הניא ליה? בר נזירא אמר: האומר שמועה משם אומרה, שפתותיו רחשות בקבר מה טעמא? (שיר השירים ז, י) "דובב שפתי ישנים", בכמר זה שלענבים שהוא זב מאליו. רבי היננא בר פפא ורבי סימון, חד אמר: כהן דשתי קונדיטון, וחרנה אמר: כהן דשתי חמר עתיק. אף על גב דהוא שתי ליה, טעמיה בפמיה. אין דור שאין בו ליצנים. ומה היו פריצי הדור עושין? היו מהלכין אצל חלונותיו שלדוד ואמרים: אמת יבנה בית המקדש? אימתי "בית יי נלה"? והוא אומר: אף על פי שהן מתפניין להכעיסני, ובא עלי שאני שמח בלבי: (תהלים קכב, א) "שמחתי באמרים לי, בית יי נלה." (דברי הימים א יז, יא-יב) "והיה כי מלאו ימיה ללכת עם אבתיה, והקימותי את זרעה אתריד אשר יהיה מבניה, והכינתי את מלכותו, הוא יבנה לי בית." אמר רבי שמואל בר נחמן: אמר הקדש ברוך הוא לדוד: דוד, ימים מלאים אני מונה לה, אין אני מונה לה ימים חסרים. כלום שלמה בנה בונה בית המקדש, לא להקריב בתוכו קרבנות? [826] חביב עלי משפט וצדקה שאת עושה יותר מן הקרבנות. מה טעמא? (משלי כא, ג) "עשה צדקה ומשפט נבחר ליי מזבח."

הלכה ח משנה אין מניחין את המטה ברחוב, שלא להרגיל את החספס, ולא שלנשים לעולם, מפני הכבוד. נשים בפועל מענות, אבל לא מטפחות. רבי ישמעאל אומר: הפסוקות למטה מטפחות.

גמרא על כל הפתים בלן, הוא דוחה בפטה, ואינו מרבה בעסקו. על אביו ועל אמו, מרבה בעסקו ואינו דוחה בפטה, שכל המרבה בעסקו על אביו ועל אמו, הרי זה משבת. אם היה שעת דחק או עונות גשמים, אפלו על אביו ועל אמו אינו מרבה בעסקו ודוחה בפטה. על כל הפתים אינו מבדיל קנה שפה, אלא על אביו ועל אמו. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כל קרע שאינו מבדיל קנה שפה, הרי זה קרע של תפלות. רבי יוחנן פליג על רבי יודה בתרתי. רבי יוחנן שמע דרבי חנינה תשיש. סלק, בעי מבקרתיה. גו אסרטא שמע דדמד. נחת מן חמריה, ואפיק מנוי טביא דשבתא ובועון.

[דף י"ט ע"א]

בני דתנינן תמן: כהן גדול פורם מקמטון, וההדיוט מקמעלן. רבי לעזר בשם כהנא: "למעלן", למעלן
מקנה שפה; "למטון", למטה מקנה שפה. רבי יוחנן אמר: למטה ממש. ואתיא דרבי לעזר בשם כהנא
ברבי יודה. אן ברבי יודה, לא יפרם כל עקר! מיי כדון? חמר הוא בכהן גדול, שאינו מבדיל קנה שפה.
"על כל המתים, הוא שולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים. על אביו ועל אמו, אינו מאחה
עולמית." תני בשם רבי נתן: האשה שוללת מיד, ומאחה לאחר שלשים; על אביה ועל אמה, אינה
מאחה עולמית. אי זהו אחוי? פאריג. "הסלם והקפש אין מעפבין." "על כל המתים, אינו קורע אלא
העליון בלבד; על אביו ועל אמו, אפלו עשרה זה על גבי זה. אין אפיקרסין מעפבת. האשה אינה
קורעת אלא העליון בלבד." תני: "רבי שמעון בן אלעזר אומר: האשה קורעת את הפנימי והופכתו
לאחוריה, [827] והונרת וקורעת את השאר." "על כל המתים, הוא אסור בגהויז עד שלשים; על אביו
ועל אמו, עד שנים עשר חדש." אי זהו גהויז? כלי צמר מוגהיזין חדשים, וכלי פשתן מוגהיזין לבנים.
"על כל המתים, הוא אסור בתגלחת עד שלשים; על אביו ועל אמו, עד שישלח פרע, או עד שינגערו
בו חבריו." בהדא: רבי שמואל בר אבדימי, דמכת אפיה קמי מועדא תקנניא יומין. אתא שאל לרבי
מנא, אמר ליה: כל דבר שהוא תלוי בשבעה ושלשים, הרגל מפסיק. ברם הכא, עד שישלח פרע, או
עד שינגערו בו חבריו. "על כל המתים, אינו מגלה את לבו, אלא על אביו ועל אמו. דברי רבי מאיר.
רבי שמואל בר אבדימי בשם רבי תנחום: מפני שבטלה מפנו מצות 'בבד'." "על כל המתים, אסור
לילך בקהורה עד שלשים יום; על אביו ועל אמו, עד שינגערו בו חבריו ויאמרו לו 'צא עמנו'." "על
כל המתים, הוא אסור לילך בפעודה עד שלשים יום; על אביו ועל אמו, עד שנים עשר חדש. אם היתה
חבורת מצות, או קדיש החדש, מתר." "הרי שהיה מחליף בגדים כל שבעה, חיב לקרע את בלן." רבי
תיה רבא ורבי חמא אבוי דרבי הושעיה, תריהון אמרין: [828] בלחן אסורין באחוי. בר קפרא אמר:
אין לחן אסור באחוי אלא יום הראשון בלבד. אמר רבי חנינא: פלגו אוחרי ביניהון: מן דמר "בלחן
אסורין באחוי", עושה שאר הימים כיום הראשון. אפלו יש עליו כפה בגדים, חיב לקרע את בלן. מן
דמר "אין לחן אסור באחוי אלא יום הראשון בלבד", עושה שאר הימים תוספת. אפלו יש עליו כפה
בגדים, אינו קורע אלא העליון בלבד.

הלכה ט משנה וכראשי חדשים, בחנפה ובפורים, מענות ומטפחות בזה וכוה, אכל לא מקוננות.
נקבר המת, לא מענות ולא מטפחות. אי זה הוא עיניו? שבלן עונות באחת; וקינה? שאחת מדברת,
ובכל עונות אחריה, שנאמר: (ירמיה ט, יט) "ולמדנה בנתיכם נהי, ואשה רעיתה קינה". אכל לעתיד
לבא מה הוא אומר? (ישעיה כה, ח) "בלע הפנות לנצח, ומחה יי אלהים דמעה מעל כל פנים" וגו'.

תְּלִמוּד

מִסְכַּת מוֹעֵד קָטָן

יְרוּשָׁלַיִם

גמרא רבי תנחום בר עלי דמוה בהנכתא. רבי דוסא דמוה בגריש ירחא דניסן. עבדין לון אבריא. סברין מימר, מון דעתון דרבנין, ובדקון ואשכחון דלא מן דעתון דרבנין. רבי קריספא דמוה במועדא ועבדין ליה אבריא. סברין מימר, מון דעתיה דרבי אמי. ובדקון ואשכחון דלא מן דעתיה דרבי אמי. רבי חלבון, רבי בא בר זבדא בשם רב:

[דף י"ט ע"ב]

אפלו לשעה. מון הדא: (במדבר כ, א) "ותמת שם מרים, ותקבר שם". ואנן חמיי רבנין עניין בדבורא. אמר רבי ירמיה: חברים וריוזין הו, ואינן באין לידי הספד. תני: "אין מוליכין חלילין לבית האבל, אבל מוליכין חלילין לבית השמחה ולבית המושטה."

הדרן עלה מסכת מועד קטן והדרה עלון. דעתון עלה מסכת ת מועד קטן ודעתה עלון, לא נתנשי מגף מסכת מועד קטן ולא נתנשי מגון. לא בעלמא הדיו ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמונתנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא.

חנינא בר פפא, רמי בר פפא, נחמן בר פפא, אחאי בר פפא, אבא מרי בר פפא, רפרם בר פפא, רמיש בר פפא, סוהב בר פפא, אדא בר פפא, דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפנינו ובפניוית עמך בית ישראל, ונהיה כלנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמה ולומדי תורתך:

מאיבי תחכמי מצותך, מי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיה, למען לא אבוש: לעולם לא אשפח פקודיה, מי כם חיייתי: ברוך אתה יי, למדני חקיה: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששימת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שימת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משפיעים להם משפיעים, אנו משפיעים לדברי תורה והם משפיעים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שבר והם עמלים ואינם מקבלים שבר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תזרידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו מייהם, ואני אבטח בה.

יהי רצון מלפניך יי אלהי, בשם ששעורתי לסיים מסכת מועד קטן, גן תעורני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקום את כל דברי תלמוד תורתך באהבה.

זכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, עצמוד לי ולרעי, שלא תמוש התורה מפי ומפי ורעי ורעי עד עולם. ותתקום בי בהתהלכה תנחה אתך, בשכבה תשמור עליה, והקיצות היא תשיחה: מי בי רבו מייה, ויוסיפו לה שנות חיים: אנרף ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד: יי עז לעמו יתן, יי ברוך את עמו בשלום:

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

הַלְקָה א' מִתְּנִי' חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן הייבום עד סוף העולם. בתו ובת בתו ובת בנו בת אשתו ובת בנה ובת בתו וחמותו ואם חמותו ואם חמיו אחותו ואחות אמו ואחות אשתו אשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו וכלתו:

גמרא כתי' (ויקרא ו) מצות תאכל לפי שהית' בכלל היתר ונאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון תלמוד לומר מצות תאכל מצוה. כיוצא בו (דברים כה) יבמה יבא עליה מצוה לפי שהיתה בכלל היתר ונאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון ת"ל יבמה יבא עליה מצוה ר' יוסי פתר מתניתא מצות תאכל מצוה לפי שהיתה בכלל היתר עד שלא הקדישה רוצה לוכל אוכל שלא לוכל אינו אוכל הקדישה ונאסרה קרב קומצה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון רוצה לוכל אוכל שלא לוכל אינו אוכל ת"ל מצות תאכל מצוה. כיוצא בו יבמה יבא עליה מצוה לפי שהיתה בכלל היתר עד שלא נישאת לאחיו רצה לכנס כונם שלא לנכנס כונם נישאת לאחיו ונאסרה ומת אחיו בלא בנים חזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון רצה לכנס כונם שלא לנכנס כונם אינו כונם ת"ל יבמה יבא עליה מצוה. רב הונא פתר מתני' מצות תאכל מצוה לפי שהיתה בכלל היתירה עד שלא קדשה רוצה לוכל חמין אוכל מצוה אוכל הקדישה ונאסרה קרב קומצה חזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון רוצה לוכל חמין אוכל מצוה אוכל ת"ל מצות תאכל מצוה. כיוצא בו יבמה יבא עליה מצוה לפי שהיתה בכלל היתר עד שלא נישאת לאחיו רצה לכנס לשם תואר כונם לשם ממון כונם נישאת לאחיו ונאסרה מת אחיו בלא בנים חזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון רצה לכנס לשם תואר כונם לשם ממון כונם תלמוד לומר יבמה יבוא עליה מצוה. אתיא דרבי הונה כאבא שאול דתנא אבא שאול אומר הכונם את יבמתו לשום נוי או לשום דברים אחרים הרי זו בעילת זנות וקרוב להיות הוולד ממזר

[דף א' ע"ב]

מה אבא שאול כר' עקיבה דר' עקיבה אמר יש ממזר ביבמה מה דא"ר עקיבה ביבמה שזינתה מה דאמר אבא שאול ביבמתו אתיא כר' יוסי בר חלפתא דרבי יוסי בן חלפתא ייבם את אשת אחיו חמש חרישות הרש וחמש נטיעות נטע ודרך סדין בעל אילו הן רבי ישמעאל בי ר' יוסי ר' לעזר בי ר' יוסי ר' מנחם בי ר' יוסי ור' חלפתא בר' יוסי רבי אבדימוס בי ר' יוסי. כתיב (ויקרא יח) ערות אשת אחיך

לא תגלה משמע הוא בין אשת אחיו מאביו בין אשת אחיו מאמו בין אשת אחיו שהיה בעולמו בין אשת אחיו שלא היה בעולמו בין לחיים בין לאחר מיתה בין שיש לו בנים בין שאין לו בנים הותרה מכללה על ידי ייבום יכול לכל דבר נאמר כאן (דברים כה) כי ישבו אחים יחדיו ונאמר להלן (בראשית ה) שנים עשר עבדיך אחים אנהנו מה אחים שנאמר להלן באחים מן האב

[דף ב' ע"א]

הכתוב מדבר אף אחים שנאמר כאן באחים מן האב יחדיו פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו ומת א' מהן הן מבחיים אפי' גירשה ומת זו פטורה ובן אין לו הא אם יש לו בן פטורה וכתוב (ויקרא יח) כי את כל אשר יעשה מכל התועבות האל ונכרת והלא אשת אחיו בכלל כל העריות הוית והותרה מכללה על ידי ייבום יכול אף שאר כל העריות הותרו מכללן על ידי ייבום. רבי זעירה בשם רבי יוסי בן חנינה עליה יבמה יבא עליה מה עליה שנאמר להלן באחין מן האב הכתוב מדבר אף עליה שנאמר כאן באחין מן האב הכתוב מדבר. ר' בנימין בר גידל ור' אחא הוו יתבין אמר רבי אחא

[דף ב' ע"ב]

הדא דרבי יוסי בן חנינה. א"ל ר' בנימין בר גידל או מה עליה שנאמר להלן בשאינה יבמה הכתוב מדבר אף עליה שנאמר כאן בשאינה יבמה הכתוב מדבר. א"ל רב אחא התורה אמרה ביבמה ואת אומר בשאינה יבמה א"ל ר' בנימין בר גידל התורה אמרה בשאינה יבמה ואת אומר ביבמה. ואיקפיד ר' אחא לקיבליה. א"ר יוסי לא דרבי אחא פליג אלא דהוא מקפד על לישנא דשמע מן רביה מה כדון יבמה יבא עליה מה עליה שנא' להלן בשאינה יבמה אף עליה שנאמר כאן אפי' יבמתו אמרה תורה (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח אין לי אלא היא צרתה מניין ת"ל לצרור לא לצרתה ולא לצרת צרתה. אין לי אלא אחות אשתו שאר כל העריות מנין ר' זעירה בשם ר' יוסה בר חנינה קל וחומר מה אחות אשתו מיוחדת ערוה שיש לה היתר לאחר איסורה הרי היא אסורה להתייבם. שאר כל העריות שאין להן היתר לאחר איסורן לא כל שכן. מה זו ערוה פוטרת צרתה אף שאר כל העריות פוטרות צרותיהן עד כדון כר' עקיבה כר' ישמעאל תני ר' ישמעאל קל וחומר מה אחות אשתו מיוחדת ערוה שהייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת הרי הוא אסורה להתייבם אף כל ערוה שהייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת תהא אסורה להתייבם. מה נפיק מן ביניהון אלמנה לכהן גדול מאן דמר ערוה שיש לה היתר לאחר איסורה זו הואיל ואין לה היתר לאחר איסורה הרי היא אסורה להתייבם מאן דמר ערוה שהייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת הרי זו אסורה להתייבם זו הואיל ואין חייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת תהא מותרת להתייבם. ר' אייבו

בר נגרי קריספי בשם רשב"ל (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר זו אשה שהיא זרה לו אמרה התורה לא תהיה לו לאשה אפי' מצוה. מעתה לא תהא צריכה חליצה אמר ר' ירמיה יבמתו יבמתו התורה ריבתה בחליצה. אי יבמתו יבמתו התורה ריבתה בייבום. תני רבי ישמעאל (דברים כה) מאן יבמי זו שמיאן יבמי לא שמיאינו שמים. מעתה לא תהא צריכה חליצה. הווי צורכה להון דאמר רבי ירמיה יבמתו יבמתו

[דף ג' ע"א]

התורה ריבתה בחליצה. רבי בון בר חיייה בעא קומי רבי זעורה אלמנה לכהן גדול מהו שתהא צריכה חליצה. אמר לא איפשר לומר קידושין תופסין בה ואת אומר אינה צריכה חליצה. א"ל הרי איילונית קידושין תופסין בה ואת אומר אינה צריכה חליצה. א"ל הרי איילונית מטעם אחר הוצאתה (דברים כה) אשר תלד יצתה זו שאינה יולדת. עד שאת למד כל העריות מאחות אשתו לאיסור למד כל העריות מאשת אחיו להיתר. א"ר מנא למידין שני איסורין משני איסורין. ואין למידין שני איסורין מאיסור אחד. ר' לעזר בשם ר' אבון כל דבר שהוא בא מחמת הגורם בטל הגורם בטל האיסור ודבר שאינו בא מחמת הגורם אף על פי שבטל הגורם האיסור במקומו. ומה אית לך אמר רבי יוסי בי ר' בון כגון אילו חמש עשרה נשים שלא תאמר בתו עד שלא נישאת לאחיו אסורה לו נישאת לאחיו מותרת לו. לוי בר סוסי בעא קומי רבי ניתני שש עשרה נשים אמו אנוסת אביו נשואה לאחיו מאביו אמר ליה ניכר אותו האיש שאין לו מוח בקדקדו ולמה אמר ליה בגין דר' יודה דר' יודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו ולא מודי ר' יודה שאם קידש שתפסו בה קידושין אלא בגין דתנינן שש עריות המורות מאילו מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות. ותני ר' חיייה כן אם יכולות להינשא לאחיו שלא בעבירה צרותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום ומכולם אין לך אלא אמו אנוסת אביו נשואה לאחיו מאביו. למה לא תניתה. בגין דתניתה ר' חיייה לא ניתנינה כל שכן ניתנינה. אלא בגין דתנינן אחותה שהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת ואת משכח בכלהון

[דף ג' ע"ב]

אחותו שהיא יבמתה מתייבמת חוץ מאמו אנוסת אביו נשואה לאחיו מאביו. יצחק בר איסטייה אמר רשב"ל בעי ניתני שש עשרה נשים חליצה פוטרת צרתה. א"ר יעקב דרומיאי קומי ר' יוסי ולמה לא תניתה בגין ר' עקיבה דאמר ר"ע יש ממזר בחלוצה ניתנינה על דרבנן לא אתינן מיתני אלא מילין דכל עמא מודיי בהון אתיאי דיצחק בר איסטייה כרבי אמי רבי יסא אמר איתפלגון ר'

יוחנן ורשב"ל. ר' יוחנן אמר הוא אינו חייב על החלוצה והאחין חייבין על החלוצה בין הוא ובין אחים חייבין על הצרה. רשב"ל אמר בין הוא בין אחין אינן חייבין לא על החלוצה ולא על הצרה. רבי אמי מחליף שמועתא אמר רבי זעירא קומי רבי יסא והא רבי אמי מחליף שמועתא אלא דעון דעון אית לרבי יוחנן ואפילו תאמר דעון דעון אית לר' יוחנן דעון דעון אית לר"ש בן לקיש. מילתיה דיצחק בר איסמיייה מסייעא לרבי אמי. ומיליהון דרבנן מסייעין לרבי יסא. דאמר רבי ירמיה רבי בא תריהון בשם רבי חייה בר בא

[דף ד' ע"א]

הכל מודין בצרה שהוא חייב. מה פליגין בחלוצה ר' יוחנן אמר הוא אינו חייב על החלוצה והאחין חייבין על החלוצה מיליהון דרבנן אמרי חליצה פטור שמעון בר בא בעא קומי רבי יוחנן מה בין חולץ ומה בין מגרש. א"ל את סבור חליצה קניין אינה אלא פטור אין האחין חייבין עליה משום אשתו של חולץ אבל חייבין עליה משום אשתו של מת ר' יודן בעא כמה דאמר בין הוא בין אחין אינן חייבין על החלוצה אבל חייבין על הצרה.

[דף ד' ע"ב]

ניחא הוא אינו חייב על החלוצה שכבר נראה לפטור בה. וחייב על הצרה שלא נראה לפטור בה. אחין מה בין חלוצה אצלו. מה בין צרה אצלו. חזר ואמר אין את יודע משם מה את מחייבו אין משום אשתו של חולץ אי משום אשתו של מת. אמר ר' יוסי מה את סבור חליצה קניין אינה אלא פטור אין האחין חייבין עליה משום אשתו של חולץ. אבל חייבין עליה משום אשתו של מת. ר' יודן בעי כמהן דאמר הכל מודין בצרה שהוא חייב. קידש אחד מן השוק את אחת מהן ובא היבם וחלץ לה ובא עליה נפקעו ממנה קידושין חלץ לחבירתה ובא עליה למפריעה חלו עליה קידושין אמר ר' שמי לא כן אמר ר' ינאי נמנו שלשים וכמה זקנים. מניין שאין קידושין תופסין ביבמה תלמוד לומר (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר שלא יהא לה הוייה אצל אחר. אמר ליה ר' יוחנן ולא מתניתא היא או לאחר שיחלוץ לך יבמיד אינה מקודשת

[דף ה' ע"א]

והיה ר' יוחנן מקלם לה (ישעיהו מז) הזלים זהב מכים (משלי ג) בני אל יליוו מעיניך (משלי כז) חכם בני ושמה לבי (משלי ט) תן לחכם ויחכם עוד (משלי א) ישמע חכם ויוסף לקח. אמר ר' שמעון בן לקיש בתר כל אילין קילוסייא יכול הוא אנא פתר לה כר' עקיבה דר' עקיבה אומר יש ממזר ביבמה.

מִסְכַּת יְבָמוֹת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

ז. הַעוֹשָׂה מֵאֲמָר בִּיבְמִתּוֹ וְמֵת - חוֹלְצָת וְלֹא מִתִּיבְמֵת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אוֹ חוֹלְצָת אוֹ מִתִּיבְמֵת, שְׂאֵם מֵאֲמָרוֹ מֵאֲמָר - מִתִּיבְמֵת, שֶׁהִיא אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן. כִּי־צִד מִצְוֹת יְבוּם? עוֹשֶׂה בָּהּ מֵאֲמָר וְאַחַר כֵּן כּוֹנֵסָה, כְּנִסְיָה עַד שֶׁלֹּא עָשָׂה מֵאֲמָר - קָנָה. הַעוֹשֶׂה מֵאֲמָר בִּיבְמִתּוֹ - קָנָאָה לְעַצְמוֹ, וּפְסָלָה עַל יְדֵי אַחִים, בָּאוּ עָלֶיהָ אַחִים וְעָשׂוּ בָּהּ מֵאֲמָר, נִתְּנוּ גִט וְחָלְצוּ - פּוֹסְלִים עַל יָדוֹ. הַעוֹשֶׂה מֵאֲמָר בִּיבְמִתּוֹ - נִפְטָרָה צָרְתָּהּ. הַנּוֹתֵן גִּט לִיבְמִתּוֹ - נִפְטָרָה הִיא וְצָרְתָּהּ, חָלֵץ לָהּ - נִפְטָרָה צָרְתָּהּ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ גִּט אַחַר גִּט וּמֵאֲמָר אַחַר מֵאֲמָר, מוֹדָה רַבֵּן גְּמְלִיאֵל לְחֻכְמִים, שֶׁיֵּשׁ גִּט אַחַר מֵאֲמָר, וּמֵאֲמָר אַחַר גִּט, גִּט אַחַר בִּיאַת מֵאֲמָר, וּבִיאַת מֵאֲמָר אַחַר בִּיאַת גִּט. כִּי־צִד הִיָּה רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר אֵין גִּט אַחַר גִּט? שְׁתֵּי יְבָמוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לִפְנֵי יָבָם אֶחָד, וְנָתַן גִּט לְזוֹ וְגִט לְזוֹ. רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חוֹלֵץ לְרֵאשׁוֹנָה, וְאֲסוּר בְּקִרְבוּתֶיהָ, וּמִתָּר בְּקִרְבוּת שְׁנֵיהֶן. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֲסוּר בְּקִרְבוּת שְׁתֵּיהֶן, וְצָרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין וְחִלְצָה לְאַחַת מֵהֶן. כִּי־צִד 'אֲמָר רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אֵין מֵאֲמָר אַחַר מֵאֲמָר? שְׁתֵּי יְבָמוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לִפְנֵי יָבָם אֶחָד, וְעָשָׂה מֵאֲמָר בְּזוֹ וּמֵאֲמָר בְּזוֹ, רַבֵּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נּוֹתֵן גִּט לְרֵאשׁוֹנָה וְחוֹלֵץ לָהּ, וְאֲסוּר בְּקִרְבוּתֶיהָ, וּמִתָּר בְּקִרְבוּת שְׁנֵיהֶן. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: נּוֹתֵן גִּט לְשְׁתֵּיהֶן, וְאֲסוּר בְּקִרְבוּת שְׁתֵּיהֶן וְחִלְצָה לְאַחַת מֵהֶן, וְכֵן אֶתָּה אוֹמֵר בְּשְׁנֵי יְבָמִין, וּיְבָמָה אַחַת. בְּעַל אֵת זוֹ וּבְעַל אֵת זוֹ. בְּעַל אֵת זוֹ וְעָשָׂה מֵאֲמָר לְזוֹ, בְּעַל אֵת זוֹ וְנָתַן גִּט לְזוֹ, בְּעַל אֵת זוֹ וְחָלֵץ לְזוֹ - אֵין אַחַר חִלְצָה כְּלוּם, חָלֵץ לְזוֹ וְחָלֵץ לְזוֹ, וְעָשָׂה מֵאֲמָר בְּזוֹ, חָלֵץ לְזוֹ וְנָתַן גִּט לְזוֹ, חָלֵץ לְזוֹ וּבְעַל אֵת זוֹ - אֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם. אֵף עַל פִּי שְׂאֲמָרוֹ: 'אֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם' - חִלְצָה אַחַר בְּעִילָה פּוֹסְלָת בְּכַהוֹנָה, כִּי־צִד? שֶׁלֹּשׁ יְבָמוֹת וְיָבָם אֶחָד, עָשָׂה מֵאֲמָר בְּזוֹ וּבְעַל אֵת זוֹ, וְחָזַר וְעָשָׂה

מֵאֲמָר בְּזוֹ, רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: רֵאשׁוֹנָה צָרִיכָה גִּט וְאֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם, מִקָּל וְחֹמֵר, וּמָה חִלְצָה שֶׁפּוֹסְלָת בְּכַהוֹנָה, 'חִלְצָה אַחַר בְּעִילָה' - אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם, בְּעִילָה שְׂאֵין פּוֹסְלָת בְּכַהוֹנָה - 'בְּעִילָה אַחַר חִלְצָה', אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יְהִי אַחֲרֶיהָ כְּלוּם? וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: צָרִיכוֹת שְׁלֹשָׁה גִטִּין וְחִלְצָה לְאַחַת מֵהֶן, אֵימַתִּי אֲמָרוֹ 'אֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם'? בְּזִמְן שֶׁהִיא בְּתַחֲלָה, אֵינָה בְּתַחֲלָה - הָרִי הִיא כְּמֵאֲמָר.

מִסְכַּת יְבָמוֹת פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי, מִצְרִי וְאֲדוּמִי, וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, נִתֵּן וּמִמְזָר שְׂבָא עַל בֵּת כַּהֵן, וְעַל בֵּת לְוִי וְעַל בֵּת יִשְׂרָאֵל - פְּסָלָה מִן הַכַּהוֹנָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל שְׂזָרְעוֹ כֶּשֶׁר - הִיא כֶּשֶׁרָה, וְכָל שְׂזָרְעוֹ פְּסוּל - הִיא פְּסוּלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שְׂאֶתָּה מִתָּר לְשֵׂא בְּתוֹ - אֶתָּה מִתָּר לְשֵׂא אֶלְמִנָתּוֹ, וְכָל שְׂאֵי אֶתָּה מִתָּר לְשֵׂא בְּתוֹ - אֵי אֶתָּה מִתָּר לְשֵׂא אֶלְמִנָתּוֹ, לְוִיָּה שֶׁנִּשְׁבְּתִית - בְּתָהּ כֶּשֶׁרָה לְכַהֲנָה, לְוִיִּם הַמְזוּהָמִים בְּאֶמֶן - לֹא חֲשָׁשׁוּ לָהֶם חֻכְמִים. לְוִיָּה שֶׁנִּשְׁבְּתִית, וְשֶׁנִּבְעָלָה בְּעִילַת זְנוּת - נּוֹתֵנִין לָהּ אֵת הַמַּעֲשֶׂר. בֵּת לְוִי מִן הַנְּתִינָה וּמִן הַמְּזוּרָת - אֵין נּוֹתֵנִין לָהּ אֵת הַמַּעֲשֶׂר. כַּהֵן הַדִּיּוֹט שֶׁנִּשְׂאָ אֵת אֵילוּנִית - הָרִי זֶה מֵאֲכִילָה בְּתִרוּמָה, כַּהֵן גְּדוּל לֹא יֵשׂא אֲנוּסָתוֹ וּמְפוֹתָתוֹ, אֲבָל נוֹשֵׂא הוּא אֵת הַמְּמָאֲנָת, כַּהֵן גְּדוּל שְׂמֵת אַחֲרָיו - חוֹלֵץ, אִם יֵשׁ שֵׁם אַחֲרָיו - אֵין חוֹלֵץ, וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: 'כַּהֵן גְּדוּל שֶׁעָשָׂה מֵאֲמָר בִּיבְמִתּוֹ לֹא יְכַנֵּס'? שְׂאֵין מֵאֲמָר קוֹנֵה קִנְיָן גָּמוּר.

ב. לֹא יִבְטַל אָדָם מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בָּנִים, בְּנֵי בָנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים, מֵת אֶחָד מֵהֶן אוֹ שֶׁנִּעְשָׂה אֶחָד מֵהֶן, סָרִיס - אֵין רִשְׁאֵי לְבִטּוֹל. אֵין הָאִישׁ רִשְׁאֵי לִישֵׁב שְׂלֵא בְּאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה רִשְׁאֵי לִישֵׁב שְׂלֵא בְּאִישׁ, הָאִישׁ אֵין רִשְׁאֵי לְשִׁתּוֹת כּוֹס עֶקְרִין שְׂלֵא

יוליד, והאשה רשאה לשנות עקרין שלא תלד.

ג. האישי אין רשאי לישא עקרה וזקנה, אילונית, קטנה, ושאינה ראויה לילד. האשה רשאה להנשא אפלו לסרים, רבי יהודה אומר: המסרס את הזכרים - חיב, ואת הנקבות - פטור. רבי נתן אומר, בית שמאי אומרים: שני בנים כבניו של משה, שנאמר (דברי הימים א כג, טז): "ובני משה גרשום ואליעזר". בית הלל אומרים: זכר ונקבה, שנאמר (בראשית ה, ב): "זכר ונקבה בראם". רבי נתן אומר, בית שמאי אומרים: זכר ונקבה. ובית הלל אומרים: או זכר או נקבה.

ד. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - אינו רשאי לבטל, אלא יוציא ויתן כתבה, שמא לא זכה לבנות ממנה, ואף על פי שאין ראיה לדבר - זכר לדבר, שנאמר אברהם בארץ כנען", לפי דרכנו למדנו, שאין ישיבת חוזה לארץ עולה מן המנין.

ה. מי שהיה בעלה זקן או חולה, או שהיה בעלה חבוש בבית האסורים, או שהלך בעלה למדינת הים, או שחלתה היא או שניהם חבושים בבית האסורים - אין עולין לו מן המנין, גרשה - תלך ותנשא לאחר, שמא לא זכתה לבנות ממנו, ועד כמה מתרת להנשא? עד שלשה. יתר על כן, לא תנשא אלא למי שיש לו אשה ובנים. נשאת למי שאין לו אשה ובנים - תצא שלא בכתבה, מפני שנשואיה נשואי טעות. רבי עקיבא אומר: כל השופך דמים - הרי זה מבטל את הדמות, שנאמר (בראשית ט, ו): "שופך דם האדם באדם - דמו ישפך". רבי אלעזר בן עזריה אומר: כל שאינו עוסק בפריה ורביה - הרי זה שופך דמים וממעט את הדמות, שנאמר: "כי בצלם אלהים עשה את האדם ואתם פרו ורבו". בן עזאי אומר: כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה - הרי זה שופך דמים,

ומבטל את הדמות, שנאמר (בראשית ט, ו): "כי בצלם אלהים עשה את האדם" וכתוב (שם ט, ו): "ואתם פרו ורבו" וגו'. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: נאין דברים כשהן יוצאין מפי עושיהן, יש נאה דורש ואין נאה מקים, נאה מקים ואין נאה דורש, בן עזאי נאה דורש ואין נאה מקים! אמר לו: מה אעשה? חשקה נפשי בתורה! ויתקיים העולם באחרים.

מִסְכַּת יְבָמוֹת פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. בת ישראל שנשאת לכהן, והכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל. עבדי מלוג - אוכלין משלה, ועבדי צאן ברזל - אוכלין משלו. אלו הן עבדי מלוג: אם פחתו או הותירו - הרי הן שלה. ואלו הן עבדי צאן ברזל: אם פחתו או הותירו - הרי הן שלו. הכניסתן בדמים - נוטלתן בדמים. ילדים - נוטלתן נערים. נערים - נוטלתן זקנים. אלו ואלו - פרותיהן לבעל. אלו ואלו - הבעל חיב במזונותיהן, וזה וזה - אין יכולין למכור. האישי אין יכול למכור - מפני שמשעבדים לאשה, ואשה אינה יכולה למכור - מפני שפירותיהן לבעל.

ב. מת, והניחה כמו שהיא, עבדי מלוג - אינן אוכלין, כדרך שאינה אוכלת, עבדי צאן ברזל - אוכלין, מפני שהן בחזקת היורשין, עד שעה שינתנו לה. הניח לה בנים - אלו ואלו אוכלין. הניחה מעפרת - אלו ואלו אין אוכלין. הניח לה בנים והניחה מעפרת, עבדי מלוג - אוכלין כדרך שהיא אוכלת, עבדי צאן ברזל - לא יאכלו מפני חלקו של עבר בהן; דברי רבי יהודה. רבי ישמעאל בן רבי יוסי אומר משום אביו: הבת מאכלת ואין הבן מאכיל. רבי שמעון בן יוחאי אומר: כלם לא יאכלו, שמא יהא עבר זכר, ואין לבנות במקום כלם.

ג. בת כהן שנשאת לישראל והכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל, מת, והניחה כמו שהיא, עבדי מלוג - אין אוכלין, כדרך

שאִינָה אוֹכֵלֶת. עֲבָדֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל - אוֹכְלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין, עַד שֶׁעָה שִׁינְתָנוּ לָהּ.

ד. חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שֶׁקָנוּ עֲבָדִים - אֵין אוֹכְלִין בְּתֵרוּמָה, אֲבָל אִם קָנוּ לָהֶן בֵּית דִּין, או שִׁמְנוּ בֵּית דִּין לָהֶן אֶפְסוּרופִין, או שִׁנְפְּלוּ לָהֶם בִּירוּשָׁה מִמָּקוֹם אַחֵר - הָרִי אֵלוּ אוֹכְלִין בְּתֵרוּמָה.

ה. כֹּהֵן שֶׁקָנָה עֶבֶד וְלִישְׂרָאֵל, אֶפְלוּ אֶחָד מִמָּאָה בּוֹ - אֵינוּ אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה. אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁקָנְתָה עֲבָדִים, וְעֲבָדֵיהָ שֶׁקָנוּ עֲבָדִים - הָרִי אֵלוּ אוֹכְלִין בְּתֵרוּמָה. עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָרַח, וְאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁמְרָדָה - הָרִי אֵלוּ אוֹכְלִין בְּתֵרוּמָה. לֹא יֵצֵא הַרוֹצֵחַ מִחוּץ לְגִבּוֹל עִיר מִקְלָטוֹ - בְּחֻזְקַת שֶׁכֹּהֵן גְּדוֹל קָיָם.

ו. הָעֶבֶר וְהַיֵּבֶם וְהָאֲרוּסִין וְהַחֲרַשׁ, וְכֵן תִּשְׁעַ שְׁנַיִם יוֹם אֶחָד - פּוֹסְלִין וְלֹא מֵאֲכִילִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּזוֹ מִדַּת הַדִּין לֹקָה, שֶׁאִם יֵשׁ מַעֲשֵׂה לִפְסֵל - יֵשׁ מַעֲשֵׂה לְהֵאֲכִיל, אִם אֵין מַעֲשֵׂה לְהֵאֲכִיל - לֹא יֵהָא מַעֲשֵׂה לִפְסֵל. בְּתוֹ פִּקְחַת הַנְּשׂוּאָה לְאַחֵיו חֲרַשׁ - צְרָתָה פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיְבוּס, מִקָּל וְחֹמֶר, אִם נְשׂוּאֵי בְּתָה נְשׂוּאִין - נְשׂוּאֵי צְרָתָה נְשׂוּאִין, אֵין נְשׂוּאֵי בְּתָה נְשׂוּאִין - לֹא יֵהוּ שֶׁל צְרָתָה נְשׂוּאִין?

ז. בְּתוֹ הַחֲרֻשֶׁת הַנְּשׂוּאָה לְאַחֵיו פִּקְחַ - צְרָתָה חוֹלְצָת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, חֲרֻשֶׁת שֶׁהַשִּׂיאָה אֲבִיָּה - הָרִי הִיא כְּפִקְחַת לְכָל דְּבָר. בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל פִּקְחַת שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן חֲרַשׁ - אֵין אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה, עֲבָרָה - לֹא תֹאכֵל, יִלְדָה - תֹאכֵל. נִתְחַתֵּן הָעֶבֶר בְּמַעֲיָה - תֹאכֵל. בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל חֲרֻשֶׁת שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן פִּקְחַ - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה. עֲבָרָה - לֹא תֹאכֵל. יִלְדָה - תֹאכֵל.

ח. בְּתוֹ כֹּהֵן פִּקְחַת שֶׁנִּשְׂאָת לִישְׂרָאֵל שׁוֹטֵה - טוֹבֵלֶת מִחֵיק בַּעֲלָהּ וְאוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה לְעָרֵב. עֲבָרָה - לֹא תֹאכֵל. יִלְדָה - לֹא תֹאכֵל, כֹּל שֵׁישׁ לָהּ זָרַע מִכֹּהֵן, בֵּין זָכָרִים

בֵּין נְקֻבוֹת, אֶפְלוּ זָרַע מְזָרַע - הָרִי זוֹ אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה.

ט. הֵיטָה בְּתָה מִישְׂרָאֵל נְשׂוּאָה לְכֹהֵן - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה, עַד שֶׁיֵּהָא לָהּ זָרַע מִכֹּהֵן תַּחֲלָה. כִּהְנִת שְׂמַת עֲבָרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה - הָרִי זוֹ אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה. הָאִשָּׁה שֶׁמְקַשָּׁה לְיִלְד - מִחֲתָכִין אֶת הָעֶבֶר בְּמַעֲיָה, וְאֶפְלוּ בַּשֶּׁבֶת, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֲבָרִים וְאֲבָרִים, מִפְּנֵי שֶׁחִיָּהּ קוֹדֵמִין לוֹ. יֵצֵא רֹאשׁוֹ, אֶפְלוּ בַּיּוֹם הַשְּׁנַי - אֵין נוֹגְעִין בּוֹ, שֶׁאֵין דוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ.

מִסְכַּת יְבָמוֹת פָּרָק עֲשִׂירִי

א. בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל פִּקְחַת, שֶׁנִּתְאַרְסָה לְכֹהֵן פִּקְחַ, וְלֹא הִסְפִּיק לְכַנְסָה עַד שֶׁנִּתְחַרַשׁ - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה. מֵת וְהִנִּיחָה לְפָנָי יָבָם, אֶפְלוּ חֲרַשׁ - אוֹכֵלֶת. יָפָה כַּח הַיָּבָם לְהֵאֲכִיל מִכַּח הַבַּעַל. בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל פִּקְחַת שֶׁנִּתְאַרְסָה לְכֹהֵן פִּקְחַ, וְלֹא הִסְפִּיק לְכַנְסָה עַד שֶׁנִּתְחַרַשָּׁה - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה. מֵת וְהִנִּיחָה לְפָנָי יָבָם, אֶפְלוּ חֲרַשׁ - אוֹכֵלֶת. יָפָה כַּח הַיָּבָם לְהֵאֲכִיל מִכַּח הַבַּעַל, בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל פִּקְחַת שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן חֲרַשׁ - אֵין אוֹכֵלֶת. מֵת וְהִנִּיחָה לְפָנָי יָבָם פִּקְחַ - אוֹכֵלֶת. חֲרַשׁ - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה עַד שֶׁתְּכַנֵּס לַחֲפָה לְשֵׁם נְשׂוּאִין, וְתַבַּעַל לְשֵׁם אִשׁוֹת. בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל חֲרַשׁ שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן פִּקְחַ - אֵין אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה. מֵת וְהִנִּיחָה לְפָנָי פִּקְחַ - אֵין אוֹכֵלֶת. בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל פִּקְחַת שֶׁנִּתְאַרְסָה לְכֹהֵן פִּקְחַ וּנְכַנְסָה לַחֲפָה לְשֵׁם נְשׂוּאִין, וְלֹא הִסְפִּיק לְבוֹעֵלָה עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה פְּצוּעַ דְּכָא וְכָרוֹת שֶׁפָּכָה - הָרִי זוֹ אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה, הוֹאִיל וּבָאֵת לְכָלֵל הַתָּר אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת. עוֹדָה אָרוּסָה וְנַעֲשֶׂה פְּצוּעַ דְּכָא וְכָרוֹת שֶׁפָּכָה - הָרִי זוֹ אֵינָה אוֹכֵלֶת. אֶלְמָנָה לְכֹהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלוּצָה לְכֹהֵן הַדְּיוּט שֶׁנְּכַנְסָה לַחֲפָה לְשֵׁם נְשׂוּאִין, וְלֹא הִסְפִּיק לְבוֹעֵלָה עַד שְׂמַת - הָרִי זוֹ כִּשְׂרָה לְכֹהֵנָה וְכִשְׂרָה לְאָכֵל בְּתֵרוּמָה. בָּא עֲלֶיהָ - פְּסָלָה מִן הַכְּהוֹנָה, וּפְסָלָה מִלְּאָכֵל בְּתֵרוּמָה.

ב. טַמְטוּם - אֵין אוֹכַל בְּתְרוּמָה, אֲשֶׁתּוּ וְעַבְדּוֹ - אוֹכְלִין, מְשׁוּף וּמִי שְׁנוּלַד כִּשְׁהוּא מְהוּל - הָרִי אֵלוּ אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה. אַנְדְרוּגִינוּס - אוֹכַל בְּתְרוּמָה, אָבַל לֹא בִקְדָשִׁים. טוֹמְטוּם - אֵינוּ אוֹכַל לֹא בְּתְרוּמָה וְלֹא בִקְדָשִׁים. מִי שְׁחִצּוֹ עֶבֶד וְחִצּוֹ בֶן חוֹרִין - אֵינוּ אוֹכַל לֹא בְּתְרוּמָה, וְלֹא בִקְדָשִׁים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁמַעְתִּי בְּאַנְדְרוּגִינוּס שְׁחִיבִין עַל מִשְׁכָּבוֹ סְקִילָה כְּזָכַר. בְּמָה דְבָרִים אָמּוּרִים? בְּזִמְן שְׂבָא עָלָיו דְּרַף הַזְכָּרוֹת, לֹא בָּא עָלָיו דְּרַף הַזְכָּרוֹת - פְּטוּר.

ג. אֵיזָה הוּא פְּצוּעַ דְּכָא? כָּל שְׁנַפְצָעוּ הַבָּצִים שְׁלוֹ, שְׁנַמּוּקוּ, שְׁנַקְבּוּ, וְשַׁחֲסֵרוּ. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה: שְׁמַעְתִּי בְּכַרְם בִּיבְנָה, מִי שְׁאִין לוֹ אֶלָּא בִיצָה אַחַת - זֶהוּ סְרִיס חֲמָה, וְכָשֶׁר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מַעֲשֶׂה בְּאַחַד בְּכַפֵּר מְנֻדוֹן, שְׁעָלָה לְרֵאשׁ הַזֵּית, וְנָפַל, וְנִפְצָעוּ אַחַת מִבִּיצָיו, וְכָא וּבְעַל אֶת אֲשֶׁתּוּ, וְמַת, וּבָאוּ וְשָׂאוּ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: אֲשֶׁתּוּ, מָה הִיא שְׁתַּתִּיבָם? אָמַר לֵהּ: עַד שְׂאֲתָם שׁוֹאֲלִין אוֹתִי 'מָה הִיא שְׁתַּתִּיבָם', שְׁאֵלוֹנִי: 'מָהוּ שְׂתַאכַל בְּתְרוּמָה?' שְׁנַפְסָלָה מִן הַכְּהוֹנָה וּפְסוּלָה מִלְּאָכַל בְּתְרוּמָה.

מִסְכַּת יְבָמוֹת פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

א. טוֹמְטוּם שְׁקַדְשׁ - קְדוּשָׁיו קְדוּשִׁין. נִתְקַדְשׁ - קְדוּשָׁיו קְדוּשִׁין. חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לֹאֲשֶׁתּוּ. אִם יֵשׁ שֵׁם אַחִים - אֵין חוֹלֵץ וְאֵין מִיבָם, אָבַל מִיבָמִין אֶת אֲשֶׁתּוּ. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: לֹא חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לֹאֲשֶׁתּוּ, מִיבָם וְלֹא מִיבָמִין אֶת אֲשֶׁתּוּ, שְׂמָא יִקְרַע וְיִמְצָא סְרִיס חֲמָה.

ב. סְרִיס חֲמָה, וְאַנְדְרוּגִינוּס, וְאַחַ מֵאָם, וְגַר, וְעַבֵּד מְשַׁחֲרֵר - לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָמִין. כִּיצַד? מַתּוּ וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלֵהֶם אַחִים, בָּאוּ אַחִים וְעָשׂוּ מֵאָמֵר, נִתְּנוּ גִט וְחָלְצוּ - לֹא עָשׂוּ כְלוּם. בְּעָלוּ - פָּסְלוּ מִן הַכְּהוֹנָה, וְחִיבִין בְּקָרְבָן. מַתּוּ אַחִים וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלֵהֶם אַחִים, בָּאוּ הֵם וְעָשׂוּ מֵאָמֵר, נִתְּנוּ גִט אוֹ חָלְצוּ - לֹא עָשׂוּ כְלוּם, וְאִם בְּעָלוּ - פָּסְלוּ מִן הַכְּהוֹנָה וְחִיבִין בְּקָרְבָן.

ג. פְּצוּעַ דְּכָא, וְכְרוֹת שְׁפִכָה, וְסְרִיס אָדָם, וְזָקֵן - אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מִיבָמִין. כִּיצַד? מַתּוּ וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלֵהֶם אַחִים, בָּאוּ אַחִים וְעָשׂוּ

ד. אֵיזָהוּ כְרוֹת שְׁפִכָה? כָּל שְׁנִכְרַת הַגִּיד, מִן הָעֵטְרָה וּלְפָנִים. אִם נִשְׁתִּיר מִן עֵטְרָה לְפָנִים, אָפְלוּ כְחוֹט הַשְּׁעִירָה סְמוּךְ לְרֵאשׁ מִקִּיף אֶת בְּלָה - כָּשֶׁר. נִקַּב מִלְמִטָּה - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹפֵף. נִסְתָּם - כָּשֶׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹלִיד, וְזֶהוּ פְּסוּל שְׁחֹזֵר לְהִכְשָׁרוֹ. מְעוּף וְכַתוּת, נִתּוּק וְכְרוֹת - כָּלָם בְּבִיצִים; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר: כָּלָם בְּגִיד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר: מְעוּף וְכַתוּת - בְּבִיצִים, נִתּוּק וְכְרוֹת - בְּגִיד.

ה. אֵיזָה הוּא סְרִיס חֲמָה? כָּל שֶׁשָּׁהָה עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא לְאַחַר מִכָּאֵן - הָרִי הוּא כְּסָרִיס לְכָל דְּבָרִי. וְאֵלוּ הֵן סִימְנָיו: כָּל

ז

מֵאָמֵר, נִתְּנוּ גֵט אוֹ חֲלָצוֹ - מִה שֶׁעָשׂוּ - עָשׂוּי. אִם בְּעָלוּ - קִנּוּ וּפָטְרוּ אֶת הַצָּרוֹת. מֵתוֹ אַחִים וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלָהֶם אַחִים, בָּאוּ הֵם וְעָשׂוּ מֵאָמֵר, נִתְּנוּ גֵט אוֹ חֲלָצוֹ - מִה שֶׁעָשׂוּ עָשׂוּי, אִם בְּעָלוּ - קִנּוּ וּפָטְרוּ אֶת הַצָּרוֹת, וְאֶסוּרִים לְקַיֵּם, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כג, ב): "לֹא יָבֵא פְצוּעַ דְּכֹא" וְגו'.

ד. וְזֶה וְזֶה אֵינּוּ זֹכָאֵי בִירוּשְׁתָּהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הֵרָאוּ שׁוֹן זֹכָאֵי בִירוּשְׁתָּהּ.

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָה לְמַדִּינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בְּעֵלֶיךָ', וְהוֹרוּהָ בֵּית דִּין לְהַנָּשֵׂא, הִלְכָה וְנִשְׂאָת אֶלְמַנָּה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֲלוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט - חֲזִיבַת קָרְבָן עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: קָרְבָן אֶחָד עַל הַכֹּל, מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁאִם נִשְׂאָת לְחֻמְשָׁה בְּנֵי אָדָם, שֶׁחֲזִיבַת קָרְבָן עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִם עָשׂוּ בֵּית דִּין הוֹרְתִן כְּזוֹדוֹן, אִישׁ בְּאִשָּׁה, נִשְׂאָת עַל פִּי עֵדִים כְּשִׁגְגַת אִישׁ בְּאִשָּׁה.

ו. הָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבְעֵלָה לְמַדִּינַת הַיָּם, בְּאֵתָהּ וְאָמְרָה: 'מֵת בְּעֵלַי', נִשְׂאָת עַל פִּי עֲצָמָה, הִלְכָה לָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם, בָּאָה וְאָמְרָה: 'מֵת בְּעֵלַי', נִשְׂאָת עַל פִּי עֲצָמָה, וְהָרִי בִלָּן מִמִּשְׁכִּין וּבָאִין - תִּצַּא מִכֶּלֶן וּמִתַּרְתֵּי לְרֵאשׁוֹן. בִּיאָתָהּ וְחֲלוּצָתָהּ מֵאַחִין שֶׁל הֵרָאוּ שׁוֹן - פּוֹטְרַת צְרוּתֶיהָ. מִן הַשָּׁנִי וּמִן הַשְּׁלִישִׁי - אִין פּוֹטְרַת צְרוּתֶיהָ, אִם בָּא עָלֶיהָ שְׁנֵי לָשִׁם אִישׁוֹת לְאַחַר מֵיתַת הֵרָאוּ שׁוֹן - בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלוּצָתָהּ מֵאַחִיו שֶׁל שְׁנֵי - פּוֹטְרַת צְרוּתֶיהָ. מִן הַשְּׁלִישִׁי מִן הֶרְבִּיעִי - אִין פּוֹטְרַת צְרוּתֶיהָ.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָה וּבִנְיָה לְמַדִּינַת הַיָּם, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: מֵת בְּנֶךְ וְאַחַר כֶּךָ מֵת בְּעֵלֶיךָ, וְנִתְּיַבְמָה, וְאַחַר כֶּךָ אָמְרוּ לָהּ: חֲלוּף הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהִיתָה רְאוּיָה לְהִתְיַבֵּם אֶלָּא לְהַנָּשֵׂא. כָּל וְלָדוֹת שִׁילְדָה - הָרִי אֵלּוּ מִמְזוּרִים. אָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בְּעֵלֶיךָ וְאַחַר כֶּךָ מֵת בְּנֶךְ', וְנִשְׂאָת, וְאַחַר כֶּךָ אָמְרוּ לָהּ: 'חֲלוּף הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהִיתָה רְאוּיָה לְהִתְיַבֵּם'. אָמְרוּ

אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם', כָּל וְלָדוֹת שִׁילְדָה בְּחַיֵּי יְבָמָה - הָרִי אֵלּוּ מִמְזוּרִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמֵר מִשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִין מִמְזוּר בִּיבָמָה. אָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בְּעֵלֶיךָ', וְנִשְׂאָת, וְאַחַר כֶּךָ אָמְרוּ לָהּ: 'קַיֵּם הִיָּה וְמֵת' - הָרִי זֹו יוֹצֵאת בְּגֵט. כָּל וְלָדוֹת שִׁילְדָה בְּחַיֵּי בְּעֵלָה - הָרִי אֵלּוּ מִמְזוּרִים, לְאַחַר מֵיתַת בְּעֵלָה - כְּשָׂרִים. אָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בְּעֵלֶיךָ', וְנִתְקַדְּשָׁה, וְאַחַר כֶּךָ אָמְרוּ לָהּ: 'קַיֵּם הִיָּה וְמֵת'; הָרִי זֹו יוֹצֵאת בְּגֵט וְחֲלוּצָה, וְכָל וְלָדוֹת שִׁילְדָה בְּחַיֵּי בְּעֵלָה - מִמְזוּרִים, לְאַחַר מֵיתַת בְּעֵלָה - כְּשָׂרִים. אָמְרוּ לָהּ: 'מֵת יְבָמֶיךָ', וְנִשְׂאָת, וְאַחַר כֶּךָ אָמְרוּ לָהּ: 'קַיֵּם הִיָּה וְמֵת', לֹא שֶׁהִיתָה רְאוּיָה לְהַנָּשֵׂא אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם - הָרִי זֹו יוֹצֵאת בְּגֵט, וְכָל וְלָדוֹת שִׁילְדָה בְּחַיֵּי יְבָמָה - מִמְזוּרִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמֵר מִשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִין מִמְזוּרִים מִיבָמָה.

ח. מִי שֶׁהִלְכָה אֶשְׁתּוֹ לְמַדִּינַת הַיָּם, בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אֶשְׁתֶּיךָ', וְנִשְׂאָת אֶתְּחוּתָהּ, וְאַחַר כֶּךָ אָמְרוּ לוֹ: 'קַיֵּמְתִי הִיתָה וְמֵתָה' - הָרִי זֶה יְקִיִּם, וְהוֹלֵד הֵרָאוּ שׁוֹן מִמְזוּר וְהָאַחֲרוֹן אֵינּוּ מִמְזוּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל שְׁפוּסֵל עַל יְדֵי אַחֲרִים - פּוֹסֵל עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, וְכָל שֶׁאִין פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחֲרִים - אִין פּוֹסֵל עַל יְדֵי עֲצָמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אֶשְׁתֶּיךָ', וְנִשְׂאָת אֶתְּחוּתָהּ, וְהִלְכָה לְמַדִּינַת הַיָּם, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אֶשְׁתֶּיךָ', וְנִשְׂאָת אֶתְּחוּתָהּ, לֹא: 'מֵתָה אֶשְׁתֶּיךָ', וְנִשְׂאָת אֶתְּחוּתָהּ, וְהִלְכָה לָהּ לְמַדִּינַת הַיָּם, וְהָרִי בִלָּן מִמִּשְׁמֹשׁוֹת וּבְאֹתוֹ, הֵרָאוּ שׁוֹנָה אֶשְׁתּוֹ, וּפּוֹטְרַת צְרֵתָהּ, וְהִשְׁאָר בִּלָּן אֵינּוּ נָשִׂיו. וְאִם בָּא עַל הַשָּׁנִיָּה לָשִׁם אִישׁוֹת, לְאַחַר מֵיתַת הֵרָאוּ שׁוֹנָה - שְׁנִיָּה אֶשְׁתּוֹ, פּוֹטְרַת צְרוּתֶיהָ, וְהִשְׁאָר בִּלָּן אֵינּוּ נָשִׂיו. אָמְרוּ לוֹ: 'בְּתֶיךָ מֵתָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּךָ מֵת אַחֲרֶיךָ', עֲמַד וְיָבִים אֶת צְרֵתָהּ, וְאַחַר כֶּךָ אָמְרוּ לוֹ: 'חֲלוּף הָיוּ הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהִיתָה רְאוּיָה לְהִתְיַבֵּם'. כָּל וְלָדוֹת שִׁילְדָה - הָרִי אֵלּוּ מִמְזוּרִים. אָמְרוּ

לו: 'אָחִיךָ מֵת תַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּךְ מֵתָה בְּתוֹךְ, הַלֵּכָה צָרְתָה, וְנִשְׁאֵת לְאַחַר, וְאַחַר כֵּךְ אָמְרוּ לוֹ: 'חֲלוּף הָיוּ הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהֵיְתָה רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא אֲלֵא לְהִתְיַבֵּם'. כָּל וְלָדוֹת שִׁילְדָה בְּחַיֵּי יְבָמָה - הָרִי אֵלּוּ מִמְזָרִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוֹם רַבִּי עֲקִיבָא, וְחֻקִּמִּים אוֹמְרִים: אֵין מִמְזָרִים בִּיבְמָה.

ט. חֲרַשׁ שֶׁנְּחַלֵץ, וְחֲרַשֵּׁת שֶׁחֲלָצָה, וְהַחֲלֻצָת מִן הַשּׁוֹטָה, וְכֵן שׁוֹטָה שֶׁחֲלָצָה, וְחֲלֻצָת מִן הַקָּטָן - תִּצָּא הִיא וְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים בָּהּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוֹם רַבִּי עֲקִיבָא, וְחֻקִּמִּים אוֹמְרִים אֵין מִמְזָרִים בִּיבְמָה.

י. בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנַיִם יוֹם אַחַד שְׂבָא עַל יְבָמָתוֹ וְמֵת - חֲלֻצָת וְלֹא מִתְיַבְמָת, שְׂבִיאת בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנַיִם יוֹם אַחַד כְּמֵאֲמַר בְּגִדּוּל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אוֹ חֲלֻצָת אוֹ מִתְיַבְמָת, שְׂאִם בִּיאָתוֹ בִּיאָה - תִּתְיַבֵּם, שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן. אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה - תִּתְיַבֵּם, שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ שֶׁל שֵׁנִי.

יא. בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנַיִם יוֹם אַחַד, שְׂבָא עַל יְבָמָתוֹ - פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחִין בְּדָבָר אַחַד, וְהָאֲחִין פּוֹסְלִין עַל יְדוֹ בְּאַרְבַּעַה דְּבָרִים. הוּא פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחִין בְּבִיאָה, וְהָאֲחִין פּוֹסְלִין עַל יְדוֹ: בְּבִיאָה, בְּגִט, בְּמֵאֲמַר וּבְחֲלִיצָה. וְכֵשֶׁם שֶׁהוּא אֵין פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחִין - בְּמֵאֲמַר, בְּגִט, וּבְחֲלִיצָה, כֵּךְ הָאֲחִין לֹא יִפְסְלוּ זֶה עַל יְדֵי זֶה - בְּבִיאָה, וּבְגִט, וּבְמֵאֲמַר, וּבְחֲלִיצָה. כִּיצַד? שְׁנֵי אַחִים בְּנֵי תִשְׁעַ שְׁנַיִם יוֹם אַחַד, בָּא זֶה וְעָשָׂה מֵאֲמַר, וּבָא זֶה וְעָשָׂה מֵאֲמַר, בָּא זֶה וְנָתַן גִּט, בָּא זֶה וְנָתַן גִּט, בָּא זֶה וְחָלַץ, בָּא זֶה וְחָלַץ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חֲלֻצָת מִן הַקָּטָן, נִפְסְלָה מִזֶּה וּמִזֶּה, בָּא זֶה וּבָעַל, בָּא זֶה וּבָעַל - נִפְסְלָה מִשְׁנֵיהֶם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הִרְאִישׁוֹן יִקָּיֵם וְהַשֵּׁנִי יוֹצִיא. אִם בִּיאָת הִרְאִישׁוֹן בִּיאָה - אֵין בִּיאָת הַשֵּׁנִי בִּיאָה, שְׂאֵין בִּיאָה אַחַר בִּיאָה, וְאִם בִּיאָת הִרְאִישׁוֹן בִּיאָה - אֵין בִּיאָת הַשֵּׁנִי בִּיאָה.

יב. בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנַיִם יוֹם אַחַד שְׂבָא עַל יְבָמָתוֹ, וְחִזּוֹר וּבָא עַל צָרְתָה - פּוֹסֵל עַל יְדֵי עֲצָמוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לֹא פּוֹסֵל, שְׂאִם בִּיאָתוֹ עַל הִרְאִישׁוֹנָה בִּיאָה - אֵין בִּיאָתוֹ עַל הַשֵּׁנִיָּה בִּיאָה, שְׂאֵין בִּיאָה אַחַר בִּיאָה. אֵין בִּיאָתוֹ עַל הִרְאִישׁוֹנָה בִּיאָה - אֵין בִּיאָתוֹ עַל הַשֵּׁנִיָּה בִּיאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבִיאָת בֵּן תִּשְׁעַ שְׁנַיִם יוֹם אַחַד, אֲבָל חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן שְׂבָעֵלוּ - קָנוּ וּפְטְרוּ אֶת הַצָּרוֹת.

יג. שׁוֹטָה וְקָטָן שֶׁנִּשְׂאָו נָשִׁים וּמֵתוּ, נָשִׁיהֶם פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה. זֶה הַכֵּלָל, כָּל בִּיאָה שֶׁצָּרִיכָה דַעַת - אֵינָה בִּיאָה, שְׂאֵין צָרִיכָה דַעַת - הָרִי זֶה בִּיאָה.

מִסְכַּת יְבָמוֹת פָּרָק שְׁנַיִם עָשָׂר

א. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בְּאַנּוּסַת אָבִיו וּמִפְתַּת אָבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יח, ז): "עֲרוֹת אִשְׁתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" וְגו'. וְלַהֲלֵךְ הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים כג, א): "לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתְּ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִּנְפֵי אָבִיו", וְאוֹמֵר (שם כב, ט): "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" וְגו'. הַגִּיּוֹרֵת שֶׁנִּתְגַּיְרוּ בְּנֵיהָ עִמָּה - לֹא חֲלֻצִין וְלֹא מִיבְמִין, הֵיְתָה הוֹרְתָן שֶׁלֹּא בְּקִדְשָׁה וְלָדַתָּן שֶׁלֹּא בְּקִדְשָׁה, וְלֹא חֲלֻצִין וְלֹא מִיבְמִין, וְאֵין חִיבִין מִשּׁוֹם אִשְׁתְּ אָח. הֵיְתָה הוֹרְתָן שֶׁלֹּא בְּקִדְשָׁה וְלָדַתָּן בְּקִדְשָׁה - אוֹ חֲלֻצִין אוֹ מִיבְמִין, אֲבָל חִיבִין מִשּׁוֹם אִשְׁתְּ אָח. הֵיְתָה הוֹרְתָן וְלָדַתָּן בְּקִדְשָׁה - הָרִי הֵם כִּיִּשְׂרָאֵל לְכֹל דְּבָר.

ב. חֲמֵשׁ נָשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְלָדוּתֵיהֶן וְהַגְדִּילוּ הַתְּעַרְבוֹת, וְנִשְׂאָו נָשִׁים וּמֵתוּ. מִקְצָתָן אַחִין וּמִקְצָתָן אֵין אַחִין - הָאֲחִין חֲלֻצִין. שְׂאֵין אַחִין - מִיבְמִין. מִקְצָתָן כֶּהֱנִים וּמִקְצָתָן אֵין כֶּהֱנִים. הַכֶּהֱנִים - חֲלֻצִין. וְשְׂאִינִם כֶּהֱנִים - מִיבְמִין. מִקְצָתָן אַחִין וּמִקְצָתָן כֶּהֱנִים - חֲלֻצִין וְלֹא מִיבְמִין. סִפְקָ שֶׁהִיא אִמּוֹ סִפְקָ שֶׁהִיא בֵּתוֹ, סִפְקָ שֶׁהִיא אַחֲתוֹ - חֲלֻצִין וְלֹא מִיבְמִין. זֶה הַכֵּלָל, כָּל הַסְּפָקוֹת בִּיבְמָה - חֲלֻצִין וְלֹא מִיבְמִין.

אביו וְאֵת אַחַר כְּאֶחָת - חֵיב. הֵיוּ לָהּ בָּנִים מִן הָרֵאשׁוֹן וּבָנִים מִן הַשְּׁנִי - הֵן לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיבְמִין, וְכֵן הוּא לְהֵן - לֹא חוֹלֵץ וְלֹא מִיבֵם. הֵיוּ לוֹ אַחִין מִן הָרֵאשׁוֹן, וְאֶחָין מִן הַשְּׁנִי שְׁלֹא מֵאוֹתָהּ הָאֵם - הוּא לְהֵן חוֹלֵץ וּמִיבֵם, וְהֵן לוֹ - אֵלּוּ חוֹלְצִין וְאֵלּוּ מִיבְמִין.

ו. הָאִשָּׁה שִׁיצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע - וְלָדוֹת כְּשֵׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת הַבַּעַל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנִיָּהֵן מִבֵּית אָב אֶחָד - נוֹטְלִין חֵלֶק אֶחָד.

ז. מִצְוֹת חֲלִיצָה בְּשִׁלְשָׁה, שִׁיהוּ יוֹדְעִין לְקָרוֹת כְּעֵין דִּינִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּחֻמְשָׁה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: מַעֲשֶׂה וְחֲלֻצָה לְפָנֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בִּיחִידִי בְּלִילָה.

ח. חֲלֻצָה בְּסַנְדֵּל שֶׁנִּפְתַּח וּמִקְבַּל אֵת רַב הַרְגֵּל, בְּמַנְעֵל שֶׁנִּפְרַם² וְחוֹפֶה אֵת רַב הַרְגֵּל, בְּסַנְדֵּל שֶׁל שַׁעַם³, בְּסַנְדֵּל שֶׁל סִיב⁴, וּבִקְבַּב הַקֶּטֶץ⁵, בְּמוֹק⁶, וּבִסְמִיכַת הַרְגְּלִים⁷, בְּאַנְפְּלִיאַי שֶׁל עוֹר. וְהַחוֹלְצֵת מִן הַגְּדוּל - בֵּין עוֹמֵד בֵּין יוֹשֵׁב, בֵּין מְטָה. וְהַחוֹלְצֵת מִן הַסּוּמָא - חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה. אֲבָל בְּמַנְעֵל הַנִּפְרָם, וְאִינוּ חוֹפֶה אֵת רַב הַרְגֵּל, בְּסַנְדֵּל שֶׁנִּפְתַּח וְאִינוּ מִקְבַּל רַב הַרְגֵּל, וּבִסְמִיכוֹת

ג. כִּיצַד חוֹלֵץ אָדָם לְאָמוֹ מִסְּפֵק? אָמוֹ וְאִשָּׁה אַחֶרֶת, לְהֵן שְׁנֵי זְכָרִים, וְחֻזְרוֹ וְיִלְדוֹ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחְבָּא, וּבֹא בְּנָה שֶׁל זוֹ וּנְשָׂא אִמָּה שֶׁל זֶה, וְמֵת בְּלֹא בָּנִים - זֶה חוֹלֵץ לְשִׁתִּיָּהֵן וְזֶה חוֹלֵץ לְשִׁתִּיָּהֵן, נִמְצָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד חוֹלֵץ לְאָמוֹ מִסְּפֵק. כִּיצַד חוֹלֵץ אָדָם לְאַחֹתוֹ מִסְּפֵק? אָמוֹ וְאִשָּׁה אַחֶרֶת שִׁילְדוֹ שְׁתֵּי נִקְבוֹת, חֻזְרוֹ וְיִלְדוֹ שְׁתֵּי נִקְבוֹת בְּמַחְבָּא, וּבֹא אֶחֱיָהֶם שְׁלֹא מֵאוֹתָהּ הָאֵם וּנְשָׂאוֹ וְמֵתוּ בְּלֹא בָּנִים - זֶה חוֹלֵץ לְשִׁתִּיָּהֵן, וְזֶה חוֹלֵץ לְשִׁתִּיָּהֵן, נִמְצָא, אָדָם זֶה חוֹלֵץ לְאַחֹתוֹ מִסְּפֵק. כִּיצַד חוֹלֵץ אָדָם לְבֵתוֹ מִסְּפֵק? אִשְׁתּוֹ וְאִשָּׁה אַחֶרֶת שִׁילְדוֹ שְׁתֵּי נִקְבוֹת בְּמַחְבָּא, וּבֹא אֶחֱיָהֶם וּנְשָׂאוֹם, וְמֵתוּ בְּלֹא בָּנִים - חוֹלֵץ לְשִׁתִּיָּהֵן, נִמְצָא אָדָם זֶה חוֹלֵץ לְבֵתוֹ מִסְּפֵק, וְזֶה חוֹלֵץ לְבֵתוֹ מִסְּפֵק.

ד. כִּהְנִת שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְלָדָה בְּוֹלָד שֶׁפְּתָתָה - אֵין אוֹכְלִין בְּמוֹרָם מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים, שְׂאִין עֲבָדֵי כֹהֲנִים אוֹכְלִין בְּמוֹרָם מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים. אֲבָל אוֹכְלִין בְּמוֹרָם מִקְדָּשִׁים קָלִים, שְׁעַבְדֵי כֹהֲנִים אוֹכְלִין מֵהֶם, שְׁנִיָּהֵם יוֹצֵאִין לְגֵרִין וְנוֹטְלִין חֵלֶק אֶחָד, שְׂאִין נוֹתְנִין לְעַבְדֵי אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּה רַבּוֹ עִמּוֹ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: 'אִם בְּרִשׁוֹת רַבִּי כִּהֵן אָנִי - תֵּן לִי בְּרִשׁוֹת רַבִּי! וְאִם לֹא - תֵּן לִי בְּרִשׁוֹת עַצְמִי. הַגְּדִילוֹ הַתְּעוּבוֹת וְשִׁחְרָרוּ זֶה אֵת זֶה - אֵינֶן אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה מִקְדָּשִׁים קָלִים, שְׂאִין הַזְּרִים אוֹכְלִין מֵהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוֹכֵר אֵת הַתְּרוּמָה וְלוֹקַח בְּדַמְיָהּ חֵלִין; שְׁכַל שְׂאִינוֹ אוֹכֵל קְדָשֵׁי אַחֵרִים - אֵינוֹ אוֹכֵל קְדָשֵׁי עַצְמוֹ.

ה. מִי שְׁלֹא שִׁהֲתָה אַחַר בַּעֲלָהּ שְׁלִשָּׁה חֳדָשִׁים, וּנְשֵׂאת וְיִלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּחֻזְקַת הָרֵאשׁוֹן הוּא - הָרִי הוּא בְּנוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן. וְאִם בְּחֻזְקַת הַשְּׁנִי הוּא - הָרִי הוּא בְּנוֹ שֶׁל הַשְּׁנִי. סֵפֶק בֵּין תְּשַׁעֲהָ לְרֵאשׁוֹן סֵפֶק בֵּין שְׂכַעָה לְאַחֲרוֹן, הִכָּה אֵת זֶה וְחֻזְרוֹ וְהִכָּה אֵת זֶה, קָלֵל אֵת זֶה וְחֻזְרוֹ וְקָלֵל אֵת זֶה - הָרִי זֶה פְּטוּר. הִכָּה שְׁנִיָּהֶם כְּאַחַד, קָלֵל שְׁנִיָּהֶם כְּאַחַד - חֵיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמְּכָה אֵת אֲבִיו וְאֵת אַחַר כְּאֶחָת - פְּטוּר. הַמְּקַלֵּל אֵת

1 מִן הַפְּנֵדֵל אֲבָל עוֹדְנוּ מִקְבַּל אֵת רַב הַרְגֵּל.
 2 שְׁנִקְרַע קֶצֶת.
 3 קְלִיפֵי עֵץ הַנִּקְרָא גִּמָּא.
 4 עֶקֶר וְשֵׁרֶשׁ.
 5 אָדָם שֶׁנִּקְטְעוּ רַגְלָיו, וְהוּא הוֹלֵךְ עַל יָדָיו, וּמְשִׁים אֵת יָדָיו וּפְאֵתֵי רַגְלָיו בְּבֵתִים שֶׁל עוֹר, בְּחֻתִּיכוֹת עֵץ חֲקוּקוֹת כְּמוֹ קַב.
 6 נֶעַל שֶׁל לֶבֶד, וְהוּא קוֹשֶׁה וּמְגוֹן.
 7 חֻתִּיכוֹת הָעֵץ הַחֲקוּקוֹת כְּדִי לְהַשִּׁים בְּהֵן אֵת פְּאֵתֵי רַגְלָיו וְלִסְמְכוֹן - חֲלִיצָתָן כְּשֵׁרָה.

מכירין אותה, לפיכך האשה שאמרה: 'חלצתי' - תביא ראיה לדבריה. 'מאנתי' - תביא ראיה לדבריה.

יב. בראשונה היו כותבין שטר חליצה: קרבת לקדמנא ושרת סיניה מרגליה דימינא⁹, ורקת קדמנא רק דמתחזיא, ואמרת¹⁰ (דברים כה, ט): "ככה יעשה" וגו'. רבי שמעון אומר משום רבי עקיבה: חליצה מעפכת ואין ריקה מעפכת. רבי שמעון בן אלעזר אומר: הואיל ולא רצה להקים לאחיו שם בישראל, יבא ויטל לו השם תחת השם (דברים כה, ט): "ונקרא שמו בישראל" וגו'.

יג. מצוה בדינים ולא מצוה בתלמידים. רבי יהודה אומר: מצוה על כל העומדין לומר - "חלוץ הנעל"; שלש פעמים! אומר רבי יהודה: מעשה והיינו יושבין לפני רבי טרפון, ואמר לנו: 'ענו כלכם - חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל'.

מסכת יבמות פ"ק שלשה עשר

יג,א בראשונה היו כותבין שטרי מאון: לא שפיה ליה¹¹, ולא רעיה ליה¹², ולית היא צביא לאיתנסבא ליה¹³. בית הלל אומרים: בבית דין ושללא בבית דין, ובלבד שיהו שלשה. רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אומרים: אפלו בשנים. כיצד מצות מאון? אומרת: 'אי אפשי בפלוני בעלי, אי אפשי בקדושין שקדשני אמא או אחי'. אפלו היא יושבת באפריון והלכה אצל מי שנתקדשה, ואמרה בפניו: 'אי

הידים, ובאנפליא של בגד⁸, וחולצת מן הקטן - חליצתה פסולה. אומר רבי יהודה: אילו ראה רבי אלעזר בסנדל של עץ, עכשו היה אומר עליו: 'הרי הוא פסנדל לכל דבר'. אומר רבי יוסי: מצאתי זקן אחד מנציבין, נמתי לו: 'כלום אתה בקי ברבי יהודה בן בתירה? אומר לי: 'הן! ועל שלחני היה תדיר'. אמרתי לו: 'ראית כשהוא חולץ מימך? נם לי: 'הן! נמתי לו: 'במה ראיתו, במנעל או בסנדל? נם לי: 'וכי חולצין במנעל? אמרתי לו: 'אם כן, מה ראה רבי מאיר לומר: חלצה במנעל - חליצתה כשרה? רבי יעקב אומר משמו: מודה היה רבי מאיר, שחולצין במנעל לכתחלה.

ט. קטנה שחלצה - תחלץ משתגדיל. אם לא חלצה - חליצתה פסולה; דברי רבי אלעזר. וחכמים אומרים: אם לא חלצה - חליצתה כשרה. נשטמו לו רצועות מנעל וסנדל, או שנשטט רוב הרגל - חליצתה פסולה. אם רצה לחזור - לא יחזור. חלצה ולא רקקה, ולא קראה - חליצתה כשרה. אם רצה להחזיר - לא יחזיר. רקקה ולא קראה ולא חלצה - חליצתה פסולה. קראה אבל לא רקקה ולא חלצה - לא עשה כלום, ויכול לחזור.

י. חליצה מטעת - כשרה. חלץ לה, הוא מתכונן והיא אינה מתכוננת. היא מתכוננת והוא אין מתכונן - חליצתה פסולה. חליצה מעשית, בבית דין של ישראל - כשרה. בבית דין של עובדי כוכבים - פסולה. בעובדי כוכבים היו חובטין אותו, ואומרים לו: 'עשה מה שרבי פלוני אומר לך'.

יא. חולצין לאשה אף על פי שאין מכירין אותה, ממאנין לאשה אף על פי שאין

⁹ קרבה לפנינו, והתירה נעלו הימנית מעל רגלו.

¹⁰ ורקקה לפנינו רק שגראה, ואמרה.

¹¹ לא שקט לו.

¹² ולא רצון בו.

¹³ ואין היא רוצה להנשא לו.

⁸ הינו שהנעל היתה של בגד אף היתה מכסה ומחפה בשל עור.

אֶפְשִׁי בַפְלוּנִי בַעֲלֵי זֶה' - אֵין מַאֲוֹן גְּדוֹל מִזֶּה! רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֶפְלוּ נִכְנְסָה לְטוֹל חֶפֶץ מִחֲנוּנֵי, וְאָמְרָה בַפְּנֵי: 'אֵי אֶפְשִׁי בַפְלוּנִי בַעֲלֵי' - אֵין מַאֲוֹן גְּדוֹל מִזֶּה! יִתֵּר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֶפְלוּ אֹרְחִין מִסְבִּין, וְאָמְרָה בַפְּנֵיהֶם: 'אֵי אֶפְשִׁי בַפְלוּנִי בַעֲלֵי' - אֵין מַאֲוֹן גְּדוֹל מִזֶּה! קִטְנָה שֶׁקִּדְּשָׁה אֶת עֲצָמָה, וְהִשְׁיֵאָה אֶת עֲצָמָה בְּחַיֵּי אָבִיהָ - אֵין קְדוּשָׁתָהּ קְדוּשִׁין, וְאֵין נְשׂוּאָתָהּ נְשׂוּאִין.

ב. הַמַּמְאֲנֵת בְּאִישׁ - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה. נִתֵּן לָהּ גִּט - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: אֵין מַעֲשֵׂה הַקִּטְנָה כְּלוּם. אֵין בַּעֲלָה זִכָּאִי - לֹא בַמְצִיאָתָהּ, וְלֹא בַמַּעֲשֵׂה יְדִיהָ, וּבִהֲפֻרְתָּהּ נְדָרֶיהָ, וְיִוְרְשָׁהּ, וּמַטְמָא לָהּ. כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: הָרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, אֲלֹא שְׂיוּצָאָה הֵימֶנּוּ בַמַּאֲוֹן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: בַּעֲלָה זִכָּאִי בַמְצִיאָתָהּ, וּבַמַּעֲשֵׂה יְדִיהָ, וּבִהֲפֻרְתָּהּ נְדָרֶיהָ, וְיִוְרְשָׁהּ, וּמַטְמָא לָהּ; כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: הָרִי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, אֲלֹא שְׂיוּצָאָה מִמֶּנּוּ בַמַּאֲוֹן. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: חֲזֵרְתִי עַל כָּל מַדַּת חֻכְמִים, וְלֹא מְצֵאתִי אָדָם שֶׁמִּדְּתוֹ שׁוּה בַקִּטְנוּת, חוּץ מִרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, וְרוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר מִדְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁרַבִּי אֲלִיעֶזֶר הִשְׁוּה אֶת מַדּוּתָיו, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ חָלַק.

ג. הַמַּמְאֲנֵת בְּאִישׁ, וְהַחֲזִירָה אֵלָיו וְמַת - אוּ חוֹלְצָת אוּ מְתִיבַמַּת. גֵּרְשָׁה וְהַחֲזִירָה לוֹ - אוּ חוֹלְצָת אוּ מְתִיבַמַּת. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבַמַּת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱסָרָה עֲלָיו שְׁעָה אַחַת. מוֹדִים חֻכְמִים לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, כִּי קִטְנָה שֶׁהִשְׁיֵאָה אָבִיהָ, וְגֵרְשָׁה, וְהַחֲזִירָה אֵלָיו וְמַת - שֶׁחוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבַמַּת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱסָרָה עֲלָיו שְׁעָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁגְּרוּשִׁיָּה גְּרוּשִׁין גְּמוּרִים, וְאֵין חֲזֵרְתָהּ חֲזָרָה גְּמוּרָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְנֵן שֶׁגֵּרְשָׁה קִטְנָה וְהַחֲזִירָה קִטְנָה, אֲבָל גֵּרְשָׁה קִטְנָה וְהַחֲזִירָה גְּדוּלָה, אוּ גֵרְשָׁה קִטְנָה וְהַחֲזִירָה קִטְנָה, וְגֵדְלָה תַּחֲתָיו וְמַת, אוּ חוֹלְצָת אוּ מְתִיבַמַּת, מִשּׁוּם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמְרוּ: חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבַמַּת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱסָרָה עֲלָיו שְׁעָה אַחַת.

ד. זֶה הַכֵּלָל: גִּט אַחַר מַאֲוֹן - אֲסוּרָה לְחִזּוֹר לוֹ, מַאֲוֹן אַחַר גִּט - מִתְּרַת לְחִזּוֹר לוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה אֹמְרִים: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, הוֹאִיל וְיִצְאָתָה הֵימֶנּוּ בְּגִט - אֲסוּרָה לְחִזּוֹר לוֹ. מַעֲשֵׂה בְּאַחַת שְׁנֵשׂוּאֹת יְתוּמָה, וְגֵרְשָׁה, וְהַחֲזִירָה אֵלָיו, וּמַאֲנָה בּוֹ וְנִשְׂאָת לְאַחַר, וְמַת. וּבְאוֹ וּשְׂאָלוֹ אֶת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּכָא: מַהוּ שֶׁתִּחְזֹר לְרֵאשׁוֹן? וְאָמַר לָהֶן: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, הוֹאִיל וְיִצְאָתָה הֵימֶנּוּ בְּגִט - אֲסוּרָה לְחִזּוֹר לוֹ.

ה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אִם מַאֲנָה - מַאֲנָה, אִם לֹא - תִּמְתִּין עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְתַחֲלֵץ, וְתִצֵּא הֵלְזוּ מִשּׁוּם אַחוּת אִשָּׁה. שְׁנֵי אַחֲזִין נְשׂוּאִין שְׁתֵּי יְתוּמוֹת, קִטְנָה וְחֲרֻשָׁת, מִת בַּעֲלָה שֶׁל קִטְנָה - חֲרֻשָׁת יוֹצֵאָה בְּגִט, וְקִטְנָה תִּמְתִּין עַד שֶׁתִּגְדִּיל, וְתַחֲלֵץ. מִת בַּעֲלָה שֶׁל חֲרֻשָׁת - קִטְנָה יוֹצֵאָה בְּגִט, וְחֲרֻשָׁת אֲסוּרָה לְעוֹלָם. וְאִם בָּא עָלֶיהָ - יוֹצֵאָה בְּגִט וְהוֹתֵרָה.

ו. מִי שֶׁהִיָּה נְשׂוּי שְׁתֵּי יְתוּמוֹת קִטְנוּת וְמַת. בָּא יָבֵם עַל הָרֵאשׁוֹנָה, וְחִזּוֹר בָּא עַל הַשְּׂנִיָּה - נֶאֱסָרוּ שְׁתֵּיהֶן עֲלָיו. וְכֵן שְׁתֵּי חֲרֻשׁוֹת, קִטְנָה וְחֲרֻשָׁת, בָּא יָבֵם עַל הַקִּטְנָה, וְחִזּוֹר וּבָא עַל הַחֲרֻשָׁת, אוּ שְׂבָא אַחֲיו עַל הַחֲרֻשָׁת - נֶאֱסָרוּ שְׁתֵּיהֶן עֲלָיו. חֲרֻשָׁת יוֹצֵאָה בְּגִט, וְקִטְנָה יוֹצֵאָה בְּגִט וְחֲלִיצָה.

ז. פִּקְחַת וְחֲרֻשָׁת. בָּא יָבֵם עַל פִּקְחַת וְחִזּוֹר וּבָא עַל חֲרֻשָׁת, אוּ שְׂבָא אַחֲיו עַל חֲרֻשָׁת - נֶאֱסָרוּ שְׁתֵּיהֶן עֲלָיו. חֲרֻשָׁת יוֹצֵאָה בְּגִט, פִּקְחַת יוֹצֵאָה בְּגִט וְחֲלִיצָה. גְּדוּלָה וְקִטְנָה, בָּא יָבֵם עַל הַגְּדוּלָה וְחִזּוֹר וּבָא עַל הַקִּטְנָה, אוּ שְׂבָא אַחֲיו עַל הַקִּטְנָה - נֶאֱסָרוּ שְׁתֵּיהֶן עֲלָיו. קִטְנָה יוֹצֵאָה בְּגִט, גְּדוּלָה יוֹצֵאָה בְּגִט וְחֲלִיצָה. רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אָמַר: בְּכָלֵן מִלְּמַדִּין אֶת הַקִּטְנָה שֶׁתִּמְאָן בּוֹ.

ח. יָבֵמָה שֶׁאָמְרָה בְּתוֹךְ שְׁלִשִׁים יוֹם: 'לֹא נִבְעַלְתִּי', בֵּין שֶׁאָמַר: 'בַּעֲלֹתִי', בֵּין שֶׁאָמַר: 'לֹא בַּעֲלֹתִי' - כּוּפִין אוֹתוֹ שֶׁיַּחֲלֵץ לָהּ. אַחַר

שְׁלֵשִׁים יוֹם - מִבְּקָשִׁים הֵימְנוּ שֶׁיִּחְלַץ לָהּ.
 הִיא אוֹמֶרֶת: 'נִבְעַלְתִּי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא
 בְּעַלְתִּי' - הֲרֵי זֶה יוֹצֵאָה בְּגֹט. הוּא אוֹמֵר:
 'בְּעַלְתִּי', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִבְעַלְתִּי', אָף
 עַל פִּי שֶׁחָזַר וְאָמַר: 'לֹא בְּעַלְתִּי' - הֲרֵי זֶה
 יוֹצֵאָה בְּגֹט. רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִדְרָה שְׁלֹא
 תִּתְיַבֵּם, אִפְלוּ בְּחַיֵּי בְּעֻלָּה - מִבְּקָשִׁים
 הֵימְנוּ שֶׁיִּחְלַץ לָהּ.

ט. כִּיצַד מוֹצִיא בְּרַמְיָזָה? רַמְזוּ וְנִתְּן לָהּ
 גֹּטָה, פְּקַחַת לְפַקַּח וְלוֹ אֶחָ פַּקַּח, פְּקַחַת
 לְחֶרֶשׁ וְלוֹ אֶחָ פַּקַּח - אוֹ חוֹלֵץ אוֹ מֵיבֵם.
 פְּקַחַת לְפַקַּח וְלוֹ אֶחָ חֶרֶשׁ - כּוֹנֵס וְאֵינּוּ
 מוֹצִיא לְעוֹלָם. פְּקַחַת לְחֶרֶשׁ, וְלוֹ אֶחָ חֶרֶשׁ,
 חֶרֶשֶׁת לְפַקַּח וְלוֹ אֶחָ פַּקַּח, חֶרֶשֶׁת לְפַקַּח
 וְלוֹ אֶחָ חֶרֶשׁ, חֶרֶשֶׁת לְחֶרֶשׁ וְלוֹ אֶחָ פַּקַּח,
 חֶרֶשֶׁת לְחֶרֶשׁ וְלוֹ אֶחָ חֶרֶשׁ - כּוֹנֵס. אִם
 רָצָה לְהוֹצִיא - יוֹצִיא. אִם רָצָה לְקַיֵּם -
 יְקַיֵּם.

י. שְׁנֵי אַחִים חֶרְשִׁים נִשְׁוֹאֵין שְׁתֵּי אֲחִיוֹת
 פְּקַחוֹת, אוֹ שְׁתֵּי אֲחִיוֹת חֶרְשוֹת, אוֹ שְׁתֵּי
 אֲחִיוֹת, אַחַת פְּקַחַת וְאַחַת חֶרְשֶׁת. וְכֵן שְׁתֵּי
 אֲחִיוֹת חֶרְשוֹת נִשְׁוֹאוֹת לְשְׁנֵי אֲחִין פְּקַחִין,
 אוֹ לְשְׁנֵי אֲחִין חֶרְשִׁין, אוֹ לְשְׁנֵי אֲחִין: אֶחָד
 פַּקַּח וְאֶחָד חֶרֶשׁ. וְכֵן שְׁנֵי אֲחִין: אֶחָד פַּקַּח
 וְאֶחָד חֶרֶשׁ נִשְׁוֹאֵין שְׁתֵּי אֲחִיוֹת, אַחַת
 פְּקַחַת וְאַחַת חֶרְשֶׁת, פְּקַחַת לְפַקַּח וְחֶרְשֶׁת
 לְחֶרֶשׁ - אֵין כָּאֵן לֹא חֲלִיצָה וְלֹא יְבוּם,
 אֲלֵא אֲשֶׁתוֹ עִמּוֹ וְהִלְזוּ תִצָּא מִשּׁוּם אֲחוֹת
 אִשָּׁה. אִם הָיוּ נְכָרִיוֹת - יִכְנָסוּ. אִם רָצָה
 לְהוֹצִיאָה - יוֹצִיא, וְאִם רָצָה לְקַיֵּם - יְקַיֵּם.

ויקרא אל-משה וידבר י-הוה אליו מאהל מועד ולאמר: ויקרא אל משה ומליל יי עמיה ממשכון זמנא למימר:

ויקרא אל משה – לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה. לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר: "ויקרא זה אל זה". אבל לגביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטמאה, שנאמר: "ויקרא א-להים אל בלעם". ויקרא אל משה – הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין. יכול אף להפסקות היתה קריאה? תלמוד לומר וידבר – לדבור היתה קריאה ולא להפסקות. ומה היו הפסקות משמשות? לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין. קל וחמר להדיט הלומד מן ההדיוט. אליו – למעט את אהרן. רבי יהודה אומר: שלש עשרה דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן, וכנגדן נאמרו שלש עשרה מעוטין; ללמדך שלא לאהרן נאמרו, אלא למשה שיאמר לאהרן. ואלו הן שלש עשרה מעוטין: "לדבר אתו", "מדבר אליו", "נדבר אליו", "ונועדתי לך" כלן – בתורת פהנים. יכול ישמעו את קול הדבור? תלמוד לומר: קול לו, קול אליו – משה שמע, וכל ישראל לא שמעו. מאהל מועד – מלמד שיהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר, "את הקול"; מהו "הקול"? הוא הקול המפרש בתהלים, "קול ה' בפתח, קול ה' בדהר, קול ה' שבר ארזים". אם כן, למה נאמר "מאהל מועד"? מלמד שיהיה הקול נפסק. פיוצא בו, "וקול כנפי הפרובים נשמע עד החיצר החיצנה". יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר: "פקול אל ש-די בדברו". אם כן, למה נאמר: "עד החיצר החיצנה"? שפיון שמגיע שם היה נפסק. מאהל מועד לאמר – יכול מפני הבית? תלמוד לומר, "מעל הכפרת", יכול מעל הכפרת בלה? תלמוד לומר: "מבין שני הכרבים". לאמר – צא נאמר להם דברי כפושין: בשבילכם הוא נדבר עמי. שכן מציינו, שכל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר כמגדים, מן המרגלים ואילך, לא נתחדד הדבור עם משה; שנאמר: "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות... וידבר ה' אלי לאמר" – אלי היה הדבור. דבר אחר: צא נאמר להן דברי נהשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר: "וישב משה את דברי העם" וגומר.

דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אדם פיי-יקריב מכם קרבן לי-הוה מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן ותקריבו את-קרבנכם: מליל עם בני ישראל ותימר להון אנש ארי יקריב מנכון קורבנא קדם יי מן בעירא מן תורי ומן ענא תקרבון ית קורבנכון:

אדם פי יקריב מכם – כשיקריב; בקרבנות נדבה דבר הענין. אדם – למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהפיל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. הבהמה – יכול אף חיה בכלל? תלמוד לומר "בקר וצאן". מן הבהמה – ולא בלה, להוציא את הרובע ואת הנרבע. מן הבקר – להוציא את הנעבד. מן הצאן – להוציא את המקצה. ומן הצאן – להוציא את הנוגח שהמית. כשהוא אומר למטה מן הענין: "מן הבקר" – שאין תלמוד לומר, להוציא את הטרפה. תקריבו – מלמד ששנים מתנדבים עולה בשתפות. קרבנכם – מלמד שהיא באה נדבת צבור, היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות.

אם-עלה קרבנו מן-הבקר זכר תמים יקריבנו אל-פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני י-הוה: אם עלתא קורבניה מן תורי זכר שלים יקרבניה לתרע משכון זמנא יתיה לרענא ליה קדם יי:

זכר – ולא נקבה. כשהוא אומר "זכר" למטה, שאין תלמוד לומר, זכר, ולא טמטום ונאדרוגינוס. תמים – בלא מום. אל פתח אהל מועד – מטפל בהקאתו עד העזרה. מהו אומר "יקריב", "יקריב"? אפלו נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון – יקריב כל אחת לשם מי שהוא. וכן עולה בחליו, ימכרו החליו לצרכי עולות, ויהי הן כלן עולות, ותקרב כל אחד לשם מי שהוא. יכול אפלו נתערבה בפסולין או בשאינו מינו? תלמוד לומר, "יקריבנו". יקריב אתו – מלמד שפופין אותו. יכול בעל כרחו? תלמוד לומר "לרצנו". הא פיצד? כופין אותו עד שיאמר "רוצה אני". לפני ה' וסמך – אין סמיכה בבמה.

וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו: ויסמוך ידיה על ריש עלתא ויתרעי ליה לכפרא עלוהי:

על ראש העלה – להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן. העלה – פרט לעולת העוף. ונרצה לו – על מה הוא מרצה לו? אם תאמר על פרייתות ומיתות בית דין, או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי ענשן אמור! הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שנתק לעשה.

ושחט את-בן הבקר לפני י-הוה והקריבו בני אהרן הפהנים את-הדם וזרקו את-הדם על-המזבח סביב אשר-פתח אהל מועד: ויכוס ית בר תורי קדם יי ויקרבון בני אהרן פהניא ית דמא ויזרקון ית דמא על מדבחת סחור סחור דבתרע משכון זמנא:

ושחט... והקריבו... הפהנים – מקבלה ואילך מצות כהנה; למד על השחיטה שפשרה בן. לפני ה' – בעזרה. והקריבו – זו קבלה, שהיא הראשונה. ומשמעה לשון הולכה, למדנו שתיקה שצריכה פהן. בני אהרן – יכול חללים, תלמוד לומר "הפהנים". את הדם וזרקו את הדם – מה תלמוד לומר "דם... דם" שתי פעמים? להביא את שנתערב במינו, או בשאינו מינו. יכול אף בפסולים, או בסטאות הפנימיות או בסטאות החיצוניות, שאלו למעלה והיא למטה? תלמוד לומר במקום אחר: "דמו". וזרקו – עומד למטה וזרק מן הפלי לכתל המזבח, למטה מחוט הסקרא, כנגד הזויות. לכה נאמר סביב, שהיא הדם נתון בארבע רוחות המזבח. או יכול יקיפנו בחוט? תלמוד לומר וזרקו, ואי אפשר

להקיר בנריקה. אי ונרקו, יכול בנריקה אחת? תלמוד לומר סביב. הא כיצד? נותן שמי מתנות שהן ארבע. אשר פתח אהל מועד – ולא בזמן שהוא מפרק.

והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה: **וישלח ית עלתא ויפליג יתה לאברהא:**

והפשיט את העלה – מה תלמוד לומר העלה? לרבות את כל העולות להפשיט ונתוח. אתה לנתחיה – ולא נתחיה לנתחים.

ונתנו בני אהרן הפהו אש על-המזבח וערכו עצים על-האש: **וינתנו בני אהרן פהנא אישתא על מדבחא ויסדרון אעיא על אישתא:**

ונתנו אש – אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצנה להביא מן הקדושים. בני אהרן הפהו – כשהוא בכהונו; הא אם עבד בבגדי פהו קדושים, עבודתו פסולה.

וערכו בני אהרן הפהנים את הנתחים את-הראש ואת-הפדר על-העצים אשר על-האש אשר על-המזבח: **ויסדרון בני אהרן פהניא ית אבריא ית רישא וית תרבא על אעיא דעל אישתא דעל מדבחא:**

בני אהרן הפהנים – כשהם בכהונם; הא פהו קדושים שעבד בשמונה בגדים, עבודתו פסולה. את הנתחים את הראש – לפי שאין הראש בכלל הפשיט ונתוח, שפבר התו בשחיטה, לפיכך הצרו למנותו לעצמו. ואת הפדר – למה נאמר? ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה, וזהו דרוך פבוד של מעלה. אשר על המזבח – שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה.

וקרבו וכרעיו ירחץ במים והקטיר הפהו את-הפל המזבחה עלה אישה ריח-ניחוח לי-הנה: **וגויה וכרעוהי יחליל במיא ויסיק פהנא ית פולא למדבחא עלתא קורבן דמתקבל ברענא קדם יי:**

עלה – לשם עולה יקטירנו. אישה – כשישחטנו, יהא שוחטו לשם האש. וכל "אישה" – לשון אש, פואיד"א בלעז. ניחוח – נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני.

ואם-מז-הצאן קרבנו מן-הכשבים או מן-העזים לעלה זכר תמים יקריבנו: **ואם מן ענא קורבניה מן אמריא או מן בני עזיא לעלתא דכר שלים יקרבניה:**

ואם מן הצאן – ו"ו מוסיף על ענין ראשון. ולמה הפסק? לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה. מן הצאן מן הכשבים מן העזים – הכרי אלו שלשה מעוטין: פרט לזקן, ולחולה, ולמזקם.

ושחט אתו על גרד המזבח צפנה לפני י-הנה ונרקו בני אהרן הפהנים את-דמו על-המזבח סביב: **ויכוס יתיה על שדא דמדבחא צפונא קדם יי ויזרקון בני אהרן פהניא ית דמיה על מדבחא סחור סחור:**

על גרד המזבח – על צד המזבח. צפנה לפני ה' – ואין צפון בכמה.

ונתח אתו לנתחיו ואת-ראשו ואת-פדרו וערו הפהו אתם על-העצים אשר על-האש אשר על-המזבח: **ויפליג יתיה לאברוהי וית רישיה וית תרביה ויסדר פהנא יתהון על אעיא דעל אישתא דעל מדבחא:**

והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הפהו את-הפל והקטיר המזבחה עלה הוא אישה ריח ניחוח לי-הנה: **וגווא וכרעיא יחליל במיא ויקריב פהנא ית פולא ויסיק למדבחא עלתא הוא קורבן דמתקבל ברענא קדם יי:**

שני

ואם מן-העוף עלה קרבנו לי-הנה והקריב מן-התרים או מן-בני היונה את-קרבנו: **ואם מן עופא עלתא קורבניה קדם יי ויקריב מן שפניניא או מן בני יונה ית קורבניה:**

מן העוף – ולא כל העוף. לפי שנאמר: "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים", תמות וזכרות בבמה, ואין תמות וזכרות בעופות; יכול אף מחסר אבר? תלמוד לומר: מן העוף. תרים – גדולים ולא קטנים. בני יונה – קטנים ולא גדולים. מן התרים או מן בני היונה – פרט לתחלת הציחוב שפנה ושפנה, שהוא פסול; שגדול הוא אצל בני יונה, וקטן אצל תורים.

והקריבו הפהו אל-המזבח ומלק את-ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח: **ויקרבניה פהנא למדבחא וימלוק ית רישיה ויסיק למדבחא ויתמצי דמיה על פותל מדבחא:**

והקריבו – אפילו פרידה אחת גביא. **הפהו ומלק** – אין מליקה בכלי אלא בעצמו של פהו, קוצץ בצפרנו ממול הערף, וחותר מפרקתו עד שמגיע לסימנין וקוצצו. **ונמצה דמו** – לשון "מיץ אפים"; "כי אפס המץ": כובש בית השחיטה על קיר המזבח, והדם מתמצה ויורד. **ומלק והקטיר ונמצה** – אפשר לומר כן? מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה? אלא, מה הקטרה, הראש בעצמו והגוף בעצמו, אף מליקה כן. ופשוטו של מקרא, מסרס הוא: **ומלק והקטיר**, וקדם הקטרה – **ונמצה דמו** כבר.

והסיר את־מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח **ויעדי ית זפקיה באוכליה וירמי יתה בסטר מדבחה**
קדמה אל־מקום הדשן: **קדומא באתר דמקרו קטמא:**

מראתו – מקום הראי, זה הזפק. **בנצתה** – עם בני מעיה. ו"נוצה" לשון דבר המאוס, כמו "כי נצו גם נעו". ונהו שתרגם אונקלוס "באוכליה", ונהו מדרשו של אבא יוסי בן חנון, שאמר: נוטל את הקרקבן עמה. ורבותינו זכרונם לברכה אמרו: קודר סביב הזפק בספין פעין ארבה, ונוטלו עם הנוצה שעל האור. בעולת בהמה, שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר: "והקרב והכרעים ירחץ במים וגומר והקטיר"; וכעוף, שנזון מן הגזל, נאמר: "והשליך" את המעים שאכל מן הגזל. **אצל המזבח קדמה** – במזרחו של כבש. **אל מקום הדשן** – מקום שנותניו שם תרומת הדשן בכל בקר ודשון מזבח הפנימי והמזורה, וכלם נבלעים שם במקומן.

ושפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הפהו **המזבחה על־העצים אשר על־האש עלה הוא אשה**
ריח ניחח לי־הוה: **ויפריק יתיה בכנפיה לא יפריש ויסיק יתיה פהנא**
למדבחה על אעיא דעל אישתא עלתא הוא קורבן
דמתקבל ברענא קדם יי:

ושפע – אין שסוע אלא ביד; וכן הוא אומר בשמשון: "וישפעהו כשסע הגדי". **בכנפיו** – עם כנפיו; אינו צריך למרט כנפיו נוצתו. **בכנפיו** – נוצה ממש. והלא אין לה הדיוט שמריח ריח של כנפים נשפרים ואין נפשו קצה עליו, ולמה אמר הכתוב **והקטיר**? כדי שיהא המזבח שבע ומתדר בקרבנו של עני. **לא יבדיל** – אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף **ריח ניחח ונאמר** בבהמה "ריח ניחח", לומר לה: אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכונן את לבו לשמים.

ונפש פ־יתקריב קרבן מנחה לי־הוה סלת יהנה **קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה:**
ואנש ארי יקריב קורבן מנחתא קדם יי סולתא יהי
קורבניה ויריק עלה משתא ויתין עלה לבונתא:

ונפש פי תקריב – לא נאמר "נפש" בכל קרבנות נדבה, אלא במנחה. מי דרפו להתנדב מנחה? עני; אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו. **סלת יהנה קרבנו** – האומר: "הרי עלי מנחה" סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות; ונקמצת פשהיא סלת, כמו ששפרש בענין. לפי שנאמרו כאן חמשה מיני מנחות, וכלן באות אפיוות קודם קמיצה חוץ מזו, לכה קרויה "מנחת סלת". **סלת** – אין "סלת" אלא מן החטין, שנאמר: "סלת חטים", ואין מנחה פחותה מעשרון, שנאמר: "ועשרון סלת למנחה", עשרון לכל מנחה. **ויצק עליה שמן** – על פלה. **ונתן עליה לבנה** – על מקצתה, מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראיית לומר כן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה אלא למעט. דבר אחר: שמן על פלה, מפני שהוא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה ומשמנה"; ולבונה על מקצתה, שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה"; שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה פלה מעליה ומקטירה. **ויצק... ונתן... והביאה** – מלמד שיציקה ובלילה כשרים בור.

והביאה אל־בני אהרן הפהנים וקמץ משם מלא **קמצו מסלתה ומשמנה על פל־לבנתה והקטיר הפהו**
את־אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחח לי־הוה: **ויניתנה לות בני אהרן פהניא ויקמוץ מתמן מלי**
קומציה מסלתה וממשחה על פל לבונתה ויסיק
פהנא ית אזכרתה למדבחה קורבן דמתקבל ברענא
קדם יי:

הפהנים וקמץ – מקמיצה ואילך מצנת פהנה. **וקמץ משם** – ממקום שרגלי הזר עומדות. ללמדך שהקמיצה פשרה בכל מקום בעזרה, אף באחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל. **מלא קמצו** – יכול מברץ, מבצבץ ויוצא לכל צד? תלמוד לומר במקום אחר: "והרים מננו בקמצו", לא יהא פשר אלא מה שבתוך הקמץ. אי "בקמצו", יכול חסר? תלמוד לומר "מלא". הא כיצד? חופה שלש אצבעותיו על פס ידו; ונהו "קמץ" במשמע לשון העברית. **על פל לבנתה** – לבד פל הלבונה יהא הקמץ מלא. **לבנתה והקטיר** – אף הלבונה בהקטרה. **מלא קמצו מסלתה ומשמנה** – הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קרט לבונה, פסולה. **אזכרתה** – הקמץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח.

והנותרת מן־המנחה לאהרו ולבגיו קדש קדשים **ודישתאר מן מנחתא לאהרו ולבונה קדש קודשין**
מאשי י־הוה: **מקורבניא דיני:**

לאהרו ולבגיו – פהו גדול נוטל חלק בראש שלא במחלקת, והקדיט במחלקת. **קדש קדשים** – היא להם. **מאשי ה'** – אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האשים.

וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תגור סלת חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משקים בשמן:

וארי תקריב קורבן מנחתא מאפה תגור סלת גריצן פטירן דפילו במשח ואספוגין פטירין דמשיחין במשח:

וכי תקריב וגומר – שאמר: "הרי עלי מנחת מאפה תגור". ולמד הכתוב שביא או סלות או רקיקין, הסלות בלולות ורקיקין משוחין ונחלקו רבותינו במשיחתן: יש אומרים, מושחן וחוזר ומושחן, עד שקלה כל השמן שבלג; שכל המנחות טעונות לג שמן. ויש אומרים, מושחן כמין "כי", ושאר השמן נאכל בפני עצמו לפניהם. מה תלמוד לומר "בשמן... בשמן" שתי פעמים? להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך שמן ראשון אלא למנוחה, שנאמר בו "נד". ושנינו במנחות: כל המנחות האפויים לפני קמיצתן ונקמצות על ידי פתיחה, פלו באות עשר עשר סלות, והאומר בה 'רקיקין' באה עשרה רקיקין.

ואם מנחה על המנחת קרבנה סלת בלולה בשמן מצה תהיה:

ואם מנחתא על מסריתא קורבנה סולתא דפילא במשח פטיר תהי:

ואם מנחה על המנחת – שאמר: "הרי עלי מנחת מחבת". וכלי הוא שהנה במקדש, שאופין בו מנחה על האור בשמן, והכלי אינו עמק אלא צר, ומעשי המנחה שבתוכו קשין; שמתוך שהיא צפה, האור שורף את השמן. וכלן טעונות שלש מתנות שמן: יציקה, ובלילה, ומסן שמן בכלי קדם לעשינתו. סלת בלולה בשמן – מלמד שכוללן בעודן סלת.

פתות אתה פתים ויצקת עליה שמן מנחה הוא:

בצע יתה בצועין ותריק עלה משחא מנחתא היא:

פתות אתה פתים – לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיחה. } "ד"ה ברש"י|דיבור=ויצקת עליה שמן מנחה הוא. לרבות כל המנחות ליציקה. יכול אף מנחה מאפה תגור פו, תלמוד לומר "עליה", אוציא את הסלות ולא אוציא את הרקיקין, תלמוד לומר "הוא".

שלישי

ואם מנחת מרחשת קרבנה סלת בשמן תעשה:

ואם מנחתא רדתא קורבנה סלת במשח תתעביד:

מרחשת – כלי הוא שהנה במקדש, עמק; ומתוך שהיא עמקה, שמנה צבור ואין האור שורפו, לפיכך מעשי מנחה העשויין לתוכה רוחשין. כל דבר רח על ידי משקה נראה כרוחש ומנענע.

והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לי-הוה והקריבה אל-הפלתו והגישא אל-המזבח:

ותיתי ית מנחתא דתתעביד מאלין קדם יי ויקרבנה לכהנא ויקרבנה למדבחא:

אשר יעשה מאלה – מאחד מן המינים הללו. והקריבה – בעליה אל הפה. והגישא – הפה. אל המזבח – מגיעה לקרן דרומית מערבית של מזבח.

והרים הפה מן המנחה את-אזכרתה והקטירו המזבחה אשה ריח גיחת לי-הוה:

ויפריש כהנא מן מנחתא ית אזכרתה ויסיק למדבחא קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

את אזכרתה – היא הקמץ.

והנותרת מן המנחה לאהרו ולבגיו קדש קדשים מאשי י-הוה:

ודישתאר מן מנחתא לאהרו ולבנוהי קדש קודשין מקורבניא די:

כלי המנחה אשר תקריבו לי-הוה לא תעשה חמץ פי כל-שאר וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה לי-הוה:

כל מנחתא דתקרבון קדם יי לא תתעביד חמיע ארי כל חמיר וכל דבש לא תסקון מניה קורבנא קדם יי:

וכל דבש – כל מתיקת פרי קרוינה דבש.

קרבן ראשית תקריבו אתם לי-הוה ואל-המזבח לא-יעלו לריח גיחת:

קורבן קדמאי תקרבון יתהוון קדם יי ולמדבחא לא יתסקון לאתקבלא ברעוא:

קרבן ראשית תקריבו אתם – מה יש לה להביא מן השאור ומן הדבש? קרבן ראשית; שתי הלחם של עצרת, הבאים מן השאור, שנאמר: "חמץ תאפינה", ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים.

וכל-קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשפית מלח ברית א-להיך מעל מנחתך על כלי-קרבנה תקריב מלח:

וכל קורבן מנחתך במלחא תמלח ולא תבטיל מלח קים אלהך מעל מנחתך על כל קורבנה תקריב מלחא:

מלח:

מלח ברית – שהברית פרוטה למלח מששת ימי בראשית, שהקטחו המים המתתונים לקרב, במזבח במלח, ונסוד המים בַּחַג. על כל קרבנות – על עולת בהמה ועוף ואמורי כל הקדשים כָּלֵן.

ואם תקריב מנחת בפורים לי-הוה אביב קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפוריך:
ואם תקריב מנחת בפורים יי אביב קלי בנור פירוכן רפיכון תקריב ית מנחת בפוריך:

ואם תקריב – הרי "אם" משמש בלשון "פי", שהרי אין זה רשות; שהרי במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא חובה. וכן "ואם יהיה היובל" וגומר. מנחת פורים – במנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב, בשעת בשול התבואה, ומן השעורים היא באה: נאמר פֶּאן "אביב", ונאמר להלן: "פי השעורה אביב". קלוי באש – שמנבשין אותו על האור באבוב של קלאים, שאולולי כן אינה נטחנת בריחים, לפי שהיא לחה. גרש פרמל – גרוסה בעודה לחה. גרש – לשון שבירה וטחינה: גורסה בריחים של גרוסות, כמו: "ויגרס בַּחֲצִי"; וכן: "גרסה נפשי". פרמל – בעוד הכר מלא, שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה. ועל פן נקראים המלילות פרמל, וכן: "וכרמל בצקלוננו".

ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא:
ותתין עליה משתא ותשוי עליה לבונתא מנחתא היא:

והקטיר הכהן את-אזנרתה מגרשה ומשמנה על כל-לבנתה אשה לי-הוה:
ויסיק פהנא ית אדכרתה מגרסה וממשחה על כל לבונתה קורבנא קדם יי:

פרשת השלמים

רביעי

ואם יזבח שלמים קרבנו אם מן-הבקר הוא מקריב אם-זכר אם-נקבה תמים יקריבנו לפני י-הוה:
ואם נכסת קודשניא קורבניה אם מן תורי הוא מקריב אם זכר אם נוקבא שלים יקרבניה קדם יי:

שלמים – שמטילים שלום בעולם. דבר אחר: שלמים, שיש בהם שלום למזבח, ולכהנים, ולבעלים.

ויסמוך ידו על-ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הפתחים את-הדם על-המזבח סביב:
ויסמוך ידו על ראש קורבניה ויכסניה בתרע משפן זמנא ויזרקון בני אהרן פהנא ית דמא על מדבחה סחור סחור:

והקריב מזבח השלמים אשה לי-הוה את-החלב המכסה את-הקרב ואת כל-החלב אשר על-הקרב:
ויקריב מנכסת קודשניא קורבנא קדם יי ית תרבא דחפי ית גנא וית כל תרבא דעל גנא:

ואת כל החלב וגומר – להביא חלב שעל השקה; דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: להביא חלב שעל הדקין.

ואת שתי הפלית ואת-החלב אשר עלהו אשר על-הפסלים ואת-היתרת על-הפבד על-הפליות וסירנה:
וית תרתין כולין וית תרבא דעליהון דעל גססניא וית חצרא דעל כבדא על כוליתא יעדינה:

הפסלים – פלנק"ש בלעז. שהחלב שעל הפליות, כשההמה חיה – הוא בגבה הפסלים מלמטה. וזהו החלב שמתת המִתְנִים, שקורין בלעז לונביל"ש. לכן הנראה למעלה בגבה הפסלים, ובמתחתיתו הפשר חופהו. היתרת – הוא דפן המסך שקורין איברי"ש, ובקשון ארמי: "סצרא דכבדא". על הפבד – שיטל מן הפבד עמה מעט; ובמקום אחר הוא אומר: "ואת היתרת מן הפבד". על הפבד על הפליות – לבד מן הפבד ולבד מן הפליות וסירנה לזו.

והקטירו אתו בני-אהרן המזבחה על-העלה אשר על-העצים אשר על-האש אשה רית גיחת לי-הוה:
ויסקון יתיה בני אהרן למדבחה על עלתא דעל אעניא דעל אישתא קורבן דמתקבל ברענא קדם יי:

על העלה – מלבד העולה; למדנו שפקדים עולת תמיד לכל קרבן על המזבחה.

ואם מן-הצאן קרבנו לזבח שלמים לי-הוה זכר או נקבה תמים יקריבנו:
ואם מן ענא קורבניה לנכסת קודשניא קדם יי זכר או נוקבא שלים יקרבניה:

אם-נפש הוא-מקריב את-קרבנו והקריב אתו לפני י-הוה:
אם אמר הוא מקריב ית קורבניה ויקריב יתיה קדם יי:

אם נפש – לפי שיש באמורי הנפש מה שאין באמורי העז, שהנפש אלנתו קרבה, לכה נחלקו לשתי פרשיות.

וּסְמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קַרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֱהֵל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהֵרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

וַיִּסְמֹךְ יָת יָדֶיהָ עַל רִישׁ קוֹרְבָנֶיהָ וַיִּכּוֹס יָתִיהָ קָדָם מִשְׁפָּן זִמְנָא וַיִּזְרְקוּ בְּנֵי אֱהֵרֹן יָת דָּמִיהָ עַל מִדְבַּחָא סָחֹר:

וַיִּזְרְקוּ – שְׁמֵי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וְעַל יְדֵי הַכֹּלִי הוּא זוֹרֵק, וְאֵינֹו גּוֹמֵן בְּאַצְבָּע אֱלָא בַּחֲטָאֵת.

וְהַקָּרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לִי-הִנֵּה חֲלָבוֹ הָאֵלֶּיָּהּ תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֶצֶה יִסְרְנָה וְאֶת־הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־הַקָּרֵב וְאֶת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֵב:

וַיִּקְרִיב מִזְבַּח קוֹדֶשִׁיא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ תְּרַבִּיהָ אֵלֶיָּתָא שְׁלָמָתָא לְקַבִּיל שְׁזַרְתָּא יַעֲדִינָה וְיָת תְּרַבָּא דְחָפִי יָת גִּנָּא וְיָת כָּל תְּרַבָּא דְעַל גִּנָּא:

חֲלָבוֹ – הַמְּבַחֵר שָׁבוּ; וּמַהוּ? זֶה "הָאֵלֶּיָּהּ תְּמִימָה". לְעֹמֶת הָעֶצֶה – לְמַעַלָּה מִן הַכֹּלִיֹּת הַיּוֹעֲצוֹת.

וְאֵת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלָהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֹּסְלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכֹּלִיֹּת יִסְרְנָה:

וְיָת תְּרַמִּין פּוֹלְזִין וְיָת תְּרַבָּא דְעַלִּיהוֹן דְעַל גִּסְסִיא וְיָת חֲצָרָא דְעַל כַּבְדָּא עַל כּוֹלֵיָתָא יַעֲדִינָה:

וְהַקְטִירוּ הַפֶּהֶן הַמִּזְבָּחָה לָחֶם אִשָּׁה לִי-הִנֵּה:

וַיִּסְקַנְיָה כְּהֵנָּא לְמִדְבַּחָא לְחִים קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:

לָחֶם אִשָּׁה לֵה' – לָחֶמוֹ שֶׁל אִשׁ לְשֵׁם גְּבוּהָ. לָחֶם – לְשׁוֹן מֵאֲכָל; וְכֹן: "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלָחֶמוֹ"; "עֲבַד לָחֶם רַב"; "לְשִׁחֹק עֲשִׂים לָחֶם".

וְאֵם עֵז קַרְבָּנוֹ וְהַקָּרִיבוֹ לִפְנֵי י-הוָה:

וְאֵם מִן בְּנֵי עֲזִיא קוֹרְבָנֶיהָ וַיִּקְרַבְנֶיהָ קָדָם יְיָ:

וּסְמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֱהֵל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֱהֵרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

וַיִּסְמֹךְ יָת יָדֶיהָ עַל רִישִׁיהָ וַיִּכּוֹס יָתִיהָ קָדָם מִשְׁפָּן זִמְנָא וַיִּזְרְקוּ בְּנֵי אֱהֵרֹן יָת דָּמִיהָ עַל מִדְבַּחָא סָחֹר:

וְהַקָּרִיב מִמִּנֹּו קַרְבָּנוֹ אִשָּׁה לִי-הִנֵּה אֶת־הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־הַקָּרֵב וְאֶת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֵב:

וַיִּקְרִיב מִנִּיהָ קוֹרְבָנֶיהָ קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ יָת תְּרַבָּא דְחָפִי יָת גִּנָּא וְיָת כָּל תְּרַבָּא דְעַל גִּנָּא:

וְאֵת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלָהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֹּסְלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכֹּלִיֹּת יִסְרְנָה:

וְיָת תְּרַמִּין פּוֹלְזִין וְיָת תְּרַבָּא דְעַלִּיהוֹן דְעַל גִּסְסִיא וְיָת חֲצָרָא דְעַל כַּבְדָּא עַל כּוֹלֵיָתָא יַעֲדִינָה:

וְהַקְטִירוּם הַפֶּהֶן הַמִּזְבָּחָה לָחֶם אִשָּׁה לְרִיחַ גִּיחַת כָּל־חֶלֶב לִי-הִנֵּה:

וַיִּסְקַנְוּ כְּהֵנָּא לְמִדְבַּחָא לְחִים קוֹרְבָנָא לְאִתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא כָּל תְּרַבָּא קָדָם יְיָ:

תִּקַּח עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֶלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ:

קִיָּם עוֹלָם לְדֹרֵיכֹן בְּכָל מוֹתְבְּנִיכֹן כָּל תְּרַבָּא וְכָל דָּמָא לֹא תִיכְלוּן:

תִּקַּח עוֹלָם – יָפָה מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרַת כְּהֵנִים כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה.

חַמִּישִׁי

פְּרִשְׁת חֲטָאת הַפֶּהֶן הַמְּשִׁית

וַיִּדְבֹר י-הוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֹפֶשׁ כִּי־תַחַטָּא בְּשֹׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת י-הוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשְׂתָה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה:

מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר אֲנָשׁ אָרִי יָחֹוב בְּשִׁלוֹ מִכָּל פְּקוּדֵיא דִּי דְלֹא כָשְׁרִין לְאִתְעַבְדָּא וַיַּעֲבִיד מִן חַד מִנְהוֹן:

מִכָּל מִצְוֹת ה' – פְּרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ: אֵין חֲטָאת בָּאָה אֱלָא עַל דְּבַר שְׁזָדוֹנוֹ לֹא וְכַרְתָּ, מֵאֲחַת מֵהֵנָּה – מִמְקַצַּת אַחַת מֵהֵן, כְּגוֹן הַכּוֹתֵב בְּשִׁבְתָּ שֵׁם' מ'שְׁמַעוֹן', 'נֹחַ' מ'נַחֹר', 'דָּן' מ'דְּנִיאֵל'.

אֵם הַפֶּהֶן הַמְּשִׁית יַחַטָּא לְאִשְׁמַת הָעַם וְהַקָּרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא פֶּר בְּוִבְקָר תְּמִים לִי-הִנֵּה לְחֲטָאת:

אֵם כְּהֵנָּא רַבָּא יָחֹוב לְחֹובַת עַמָּא וַיִּקְרִיב עַל חוֹבְתִיהָ דְחַב תוֹר בַּר תוֹרִי שְׁלִים קָדָם יְיָ לְחֲטָתָא:

אם הפהו המשיח יחטא לאשמת העם – מדרשו: אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, כמו שנאמר: לאשמת העם – ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו". ופשוטו לפי אגדה, כשפנה גדול חוטא –אשמת העם הוא זה, שהן תלויו בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם, ונעשה מקלקל. פר – יכול זקן? תלמוד לומר בן. אי בן, יכול קטן? תלמוד לומר פר. הא כיצד? זה פר בן שלש.

והביא את-הפר אל-פתח אהל מועד לפני י-הוה וייתי ית תורא לתרע משפן זמנא לקדם יי ויסמוך וסמך את-ידו על-ראש הפר ושחט את-הפר לפני י-הוה:

ולקח הפהו המשיח מדם הפר והביא אתו אל-אהל מועד: ויסב פהנא רבא מדמא דתורא ויעיל יתיה למשפן זמנא:

אל אהל מועד – למשפן; ובבית עולמים, להיכל.

וטבל הפהו את-אצבעו בדם והזה מן-הדם שבע פעמים לפני י-הוה את-פני פרכת הקדש:

את פני פרכת הקדש – כנגד מקום קדשתה, מכנו כנגד בין הבדים. ולא היו נוגעים דמים בפרכת; ואם נגעו, נגעו.

ונתן הפהו מן-הדם על-קרנות מזבח קטרת הסמים לפני י-הוה אשר באהל מועד ואת כל-דם הפר ישפך אל-יסוד מזבח העלה אשר-פתח אהל מועד:

ונתן מן-הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני יי דבמשפן זמנא וית כל דמא דתורא ישפוך ליסודא דמזבחא דעלתא דבתרע משפן זמנא:

ונתן כל דם – שגרי הדם.

ונאת-כל-תלב פר החטאת ירים ממנו את-החלב המכסה על-הקרוב ואת כל-החלב אשר על-הקרוב:

ונאת כל חלב פר – 'חלב' הנה לו לומר. מה תלמוד לומר פר? לרבות פר של יום הכפורים, לכליות, ולחלבים, וליותרת. החטאת – להביא שיערי עבודה זרה לכליות ולחלבים וליותרת. ירים ממנו – מן המזכר, שלא ינתחננו קדם הסרת חלבו.

ונאת שתי הפלית ואת-החלב אשר עליהן אשר על-הפסלים ואת-היתרת על-הפכד על-הפלית יסירנה:

כאשר יורם משור זבח השלמים והקטירם הפהו על מזבח העלה:

כאשר יורם – פאותן אמורין המפרשין בשור זבח השלמים. וכי מה פרש בזבח השלמים שלא פרש כאן? אלא להקישו לשלמים: מה שלמים לשמן, אף זה לשמן; ומה שלמים – שלום לעולם, אף זה שלום לעולם. ובשחיטת קדשים מצריכו, ללמד הימנו שאין למדיו למד מן הקלמ דקדשים, בפרק 'איזהו מקומן'. על הפכד, על הפלית, על ראשו ועל פרעיו – פלן לשון תוספת הן, כמו 'מלבד'.

ונאת-עור הפר ואת-כל-בשרו על-ראשו ועל-פרעיו וקרבו ופרשו:

והוציא את-כל-הפר אל-מחוץ למחנה אל-מקום טהור אל-שפך הדשן ושרף אתו על-עצים באש על-שפך הדשן ושרף:

אל מקום טהור – לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטמאה, להשליך אבנים מנגעות ולבית הקברות, הצרף לומר מחוץ למחנה זה, שהוא חוץ לעיר, שיהא המקום טהור. מחוץ למחנה – חוץ לשלש מחנות, ובבית עולמים – חוץ לעיר, כמו שפרשוהו רבותינו במסכת יומא ובסנהדרין. אל שפך הדשן – מקום ששופכין בו הדשן המסלק מן המזבח, כמו שנאמר: "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה". על שפך הדשן ושרף – שאין תלמוד לומר, אלא ללמד, שאפלו אין שם דשן.

ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מפלימדות י-הוה אשר לא-תעשינה ואשמו:

ואם כל פגשמתא דישראל ישתלון ויהי מכוסא פתגמא מעיני קהלא ויעבדון חד מפל פקודינא דיי דלא כשרין לאתעבדא ויחובון:

עדת ישראל – אלו סנהדריון. ונעלם דבר – טעו להורות באסת מכל כרתות ושבתורה שהוא מתר. הקהל ועשו – שעשו צבור על פיהם.

ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר
בן-בקר לחטאת והביאו אתו לפני אהל מועד:
ותתידע חובתא דחבו עליה ויקרבון קהלא תור בר
תורי לחטאת וייתון יתיה לקדם משפן זמנא:

וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר לפני
י-הוה ושחט את הפר לפני י-הוה:
ויסמכון סבי כנשתא ית ידיהון על ריש תורא קדם
יי ויפוס ית תורא קדם יי:

והביא הפתן המשיח מדם הפר אל-אהל מועד:
ויטביל הפתן אצבעו מן הדם והזה שבע פעמים לפני
י-הוה את פני הפרכת:

ויטביל פהנא אצבעיה מן דמא וידי שבע זמנין קדם
יי קדם פרוכתא:
ויטביל פהנא רבא מדמא דתורא למשפן זמנא:

את פני הפרכת – ולמעלה הוא אומר: "את פני פרכת הקדש" ? משל למלך שסרחה עליו מדינה, אם מעוטה סרחו – פמליא שלו מתקנמת, ואם כלם סרחו – אין פמליא שלו מתקנמת. אף כאן, כשחטא כהן משיח – עדין קדשת המקום על המקדש; משחטאו כלם, חס ושלום נסתלקה הקדשה.

ומן הדם יתן ו על-קרנת המזבח אשר לפני י-הוה
אשר באהל מועד ואת כל-הדם ישפך אל-יסוד
מזבח העלה אשר-פתח אהל מועד:
ומן דמא יתין על קרנת מדבחה דקדם יי דבמשפן
זמנא וית כל דמא ישפוך ליסודא דמדבחה דעלתא
דבתרע משפן זמנא:

יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד – זה יסוד מערבי, שהוא כנגד הפתח.

ואת כל-חלבו ירים ממנו והקטיר המזבחה:
ואת כל חלבו ירים – אף על פי שלא פרש כאן יותרת ושמי כליות, למדין הם מ"נעשה לפר כאשר עשה" וגומר. ומפני מה לא נתפרשו בו?

תנא דבי רבי ישמעאל: משל למלך שזעם על אוהבו, ומעט בסרחונו מפני חבתו
ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת פן יעשה-לו
וכפר עליהם הכהן ונסלח להם:

ועשה – לפר זה, כאשר עשה לפר החטאת, כמו שמפרש בפר פהן משיח, להביא יותרת ושמי כליות שפרש שם, מה שלא פרש כאן. ולכפל במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסול; לפי שמצינו בנתינין על המזבח החיצון שנתנו מתנה אחת – כפר, הצרף לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת.

והוציא את-הפר אל-מחול למחנה ושנה אתו
כאשר שרף את הפר הראשון חטאת הקהל הוא:
ויפיק ית תורא למברא למשריתא ויוקיד יתיה כמא
דאוקיד ית תורא קדמאה חטת קהלא הוא:

אשר נשיא יחטא – לשון 'אשרי': אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא פברה על שגגתו, קל נחמר שמתחרט על זדונותיו.
או אתידע ליה חובתיה דחב בה וייתי ית קורבניה
צפיר בר עזין דכר שלים:

אשר נשיא יחטא ויעשה אחת מכל-מצות י-הוה
א-להיו אשר לא-תעשינה בשגגה ואשם:
אם רבא יחוב ויעביד חד מכל פקודיא די י-א-להיה
דלא כשרין לאתעבדא בשלו ויחוב:

או הודע – כמו "אם הודע". הרבה 'או' יש שמשמשין בלשון 'אם' 'ואם' במקום 'או'; וכן: "או נודע כי שור נגח הוא". הודע אליו – כשחטא היה סבור שהוא הטר, ולאחר נודע לו שאסור היה.

וסמך ידו על-ראש השעיר ושחט אתו במקום אשר-
ישחט את-העלה לפני י-הוה חטאת הוא:
ויסמוך ידיה על ריש צפירא ויפוס יתיה באתרא
דיפוס ית עלתא קדם יי חטאת הוא:

במקום אשר ישחט את העלה – בצפון, שהוא מפרש בעולה. חטאת הוא – לשמו כשר, שלא לשמו פסול.

וּלְקַח הַכֶּהֱן מִדָּמַם הַחֹטְאֹת בְּאֶצְבָּעָיו וְנָתַן עַל-קֶרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-דָּמֹו יִשְׁפֹּךְ אֶל-יִסּוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה: דְּעַלְתָּא:

וְאֵת דָּמֹו – שְׁגַרֵי הַדָּם.

וְאֶת-כָּל-חֶלְבוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה כַּחֲלֵב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֹטְאָתֹו וְנִסְלַח לוֹ:

כַּחֲלֵב זֶבַח הַשְּׁלָמִים – כְּאוֹתָן אֵימורֵין הַמְּפָרְשִׁים בְּעַז הָאָמור אֶצֶל שְׁלָמִים.

פְּרֻשֵׁת חֹטְאֹת אָדָם פְּשוּט

שִׁישִׁי

וְאִם-נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת י-הוָה אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָהּ וְאִשָּׁם: וְאִם אָנֹשׁ חַד יַחֲוֹב בְּשָׁלוֹ מֵעֵמָּא דְאַרְעָא בְּמַעֲבָדִיהּ חַד מִפְּקוּדֵיאַ דִּי דְלֹא כְּשָׂרִין לְאַתְּעַבְדָּא וְיַחֲוֹב:

אוּ הוֹדַע אֱלֹוֵי חֹטְאָתֹו אֲשֶׁר חֹטָא וְהִבִּיא קֶרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֲזִים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל-חֹטְאָתֹו אֲשֶׁר חֹטָא: אוּ אַתְּיַדַע לִיה חוֹבְתִיה דְחַב וְיִתִּי קוּרְבָנִיה צְפִירַת עֲזִי שְׁלָמָא נֹוקְבָא עַל חוֹבְתִיה דְחַב:

וְיִסְמוּךְ יַת יְדִיה עַל רִישׁ חֹטְאָתָא וְיַכּוֹס יַת חֹטְאָתָא בְּאַתְרָא דְעַלְתָּא: וְיִסְמוּךְ יַת רִישׁ חֹטְאָתָא וְיַכּוֹס יַת חֹטְאָתָא בְּאַתְרָא דְעַלְתָּא:

וְיִסַּב כְּהֵנָּא מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעִיהּ וְיִתִּין עַל קֶרְנֹת מִדְּבַחָא דְעַלְתָּא וְיַת כָּל דָּמָה יִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבַחָא: וְיִסַּב כְּהֵנָּא מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעִיהּ וְיִתִּין עַל קֶרְנֹת מִדְּבַחָא דְעַלְתָּא וְיַת כָּל דָּמָה יִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבַחָא:

וְיַת כָּל תְּרַבָּה יַעֲדִי כְּמָא דְאַתְעַדָּא תְּרַב מֵעַל גְּכֹסַת קוּדְשִׁיא וְיַסִּיק כְּהֵנָּא לְמִדְּבַחָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יי וְיַכְפֹּר עַל־וְהִי כְּהֵנָּא וְיִשְׁתַּבֵּיך לִיה: וְיַת כָּל תְּרַבָּה יַעֲדִי כְּמָא דְאַתְעַדָּא תְּרַב מֵעַל גְּכֹסַת קוּדְשִׁיא וְיַסִּיק כְּהֵנָּא לְמִדְּבַחָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יי וְיַכְפֹּר עַל־וְהִי כְּהֵנָּא וְיִשְׁתַּבֵּיך לִיה:

כְּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֲלֵב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים – כְּאִמּוּרֵי עֵז הָאִמּוּרִים בְּשְׁלָמִים.

וְאִם-כֶּבֶשׂ יָבִיא קֶרְבָּנוֹ לְחֹטְאֹת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאָנָהּ: וְאִם אָמַר יִתִּי קוּרְבָנִיה לְחֹטְאָא נֹוקְבָא שְׁלָמָא יְיַתִּינָהּ:

וְיִסְמוּךְ יַת יְדִיה עַל רִישׁ חֹטְאָתָא וְיַכּוֹס יַתָּה לְחֹטְאָתָא בְּאַתְרָא דִּיכּוֹס יַת עַלְתָּא: וְיִסְמוּךְ יַת יְדִיה עַל רִישׁ חֹטְאָתָא וְיַכּוֹס יַתָּה לְחֹטְאָתָא בְּאַתְרָא דִּיכּוֹס יַת עַלְתָּא:

וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחֹטְאֹת – שְׁתַּהֲא שְׁחִיטָתָה לְשֵׁם חֹטְאֹת.

וּלְקַח הַכֶּהֱן מִדָּמַם הַחֹטְאֹת בְּאֶצְבָּעָיו וְנָתַן עַל-קֶרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל-יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ: וְיִסַּב כְּהֵנָּא מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעָיו וְנָתַן עַל קֶרְנֹת מִדְּבַחָא דְעַלְתָּא וְיַת כָּל דָּמָה יִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבַחָא:

וְאֶת-כָּל-חֶלְבוֹהּ יִסִּיר כְּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֲלֵב-הַפֶּשֶׁבֶט מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַה עַל אֲשִׁי י-הוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל-חֹטְאָתֹו אֲשֶׁר-חֹטָא וְנִסְלַח לוֹ: וְיַת כָּל תְּרַבָּה יַעֲדִי כְּמָא דְאַתְעַדָּא תְּרַב מִגְּכֹסַת קוּדְשִׁיא וְיַסִּיק כְּהֵנָּא יַתְהוֹן לְמִדְּבַחָא עַל קוּרְבָנִיא דִּי וְיַכְפֹּר עַל־וְהִי כְּהֵנָּא עַל חוֹבְתִיה דְחַב וְיִשְׁתַּבֵּיך לִיה:

כְּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֲלֵב הַפֶּשֶׁבֶט – שְׁנַתְּרַבּוּ אִמּוּרֵיו בְּאַלְיָה; אַף חֹטְאֹת, כְּשֶׁהִיא בְּאֵה כְּשֶׁבָה – טַעוּנָה אֲלֵיָה עִם הָאִמּוּרִין. עַל אֲשִׁי ה' – עַל מְדוּרוֹת הָאֵשׁ הָעֲשׂוּיוֹת לְשֵׁם, פּוּאִיילִ"ש בְּלַעַז.

וְנִפְשׁ כִּי-תִחַטָּא וְשָׁמַעְהָ קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא לֹא יִרְאֶה אוּ יִדַּע אִם-לֹא נִגִּיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ: וְנִפְשׁ אָרִי יַחֲוֹב וְיִשְׁמַע קוֹל מוֹמִי וְהוּא סֶהִיד אוּ חֲזָא אוּ יַדַע אִם לֹא יַתִּי וְיַקְבִּיל חוֹבִיָּהּ: וְנִפְשׁ כִּי-תִחַטָּא וְשָׁמַעְהָ קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא לֹא יִרְאֶה אוּ יִדַּע אִם-לֹא נִגִּיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ:

וּשְׁמָעָה קוֹל אֱלֹהִים – בְּדַבֵּר שֶׁהוּא עַד בּוֹ; שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה, שָׁאֵם יוֹדֵעַ לֹא עֲדוּת – שְׁיַעֲיֵד לוֹ.

אוּ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַעַ בְּכָל-דְּבַר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרֵץ טָמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשָׁם: אוּ אִנְשׁ דִּיקָרַב בְּכָל מַדְעָם מִסָּאב אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּתָא מִסָּאבָתָא אוֹ בְּנִבְלַת בְּעִירָא מִסָּאבָא אוֹ בְּנִבְלַת רְחִישׁ מִסָּאב וַיְהִי מְכוּסָא מִנִּיהּ וְהוּא מִסָּאב וְחָב:

אוּ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַעַ וְגוֹמֵר – וְלֹאֲחֵר הַטְּמֵאָה הַזֹּאת, יֹאכַל קִדְשִׁים אוֹ יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁזֶדוֹנוֹ כָּרַת. בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת נִדְרָשׁ כּוֹן. וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ – הַטְּמֵאָה. וְאָשָׁם – בְּאֲכִילַת קִדְשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ.

אוּ כִי יִגַעַ בְּטַמְאָת אָדָם לְכָל טַמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם: אוּ אַרְי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אִנְשָׁא לְכָל סוֹאֲבַתִּיהּ דִּיסְתָּאב בַּהּ וַיְהִי מְכוּסָא מִנִּיהּ וְהוּא יָדַע וְחָב:

בְּטַמְאָת אָדָם – זֶה טַמְאָת מַת. לְכָל טַמְאָתוֹ – לְרַבּוֹת טַמְאָת מַגַּע זָבִין וְנִבּוֹת. אֲשֶׁר יִטְמָא – לְרַבּוֹת הַנוֹגַע בְּבוֹעֵל נְדָה. בַּהּ – לְרַבּוֹת בּוֹלַע נִבְלַת עוֹף טְהוֹר. וְנִעְלַם – וְלֹא יָדַע, שֶׁשָּׂכַח הַטְּמֵאָה. וְאָשָׁם – בְּאֲכִילַת קִדְשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ.

אוּ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתָיִם לְהִרְעוּ אוֹ לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם לְאַתַּת מַאֲלָה: אוּ אִנְשׁ אַרְי יִקְרַב לְפָרְשָׁא בְּשׁוֹפּוֹן לְאַבְאָשָׁא אוֹ לְאַיִטְבָּא לְכָל דִּיפְרִישׁ אִנְשָׁא בְּקִיּוּם וַיְהִי מְכוּסָא מִנִּיהּ וְהוּא יָדַע וְחָב לְחַדָּא מַאֲלִין:

בְּשִׁפְתָיִם – וְלֹא בָּלַב. לְהִרְעוּ – לְעַצְמוֹ. אוֹ לְהִיטִיב – לְעַצְמוֹ; כְּגוֹן: אֲכַל וְלֹא אֲכַל, אִישׁוֹן וְלֹא אִישׁוֹן. לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא – לְרַבּוֹת לְשַׁעֲבַר. וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ – וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ. כָּל אֵלֶּה בְּקַרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, כְּמִפְרָשׁ כָּאן; אֲבָל שְׁבוּעָה שֵׁישׁ בַּהּ כְּפִירַת מִמּוֹן – אֵינָה בְּקַרְבָּן זֶה, אֲלֵא בְּאֲשָׁם.

וְהָיָה כִּי יִאָשָׁם לְאַתַּת מַאֲלָה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא וַיְהִי אַרְי יָחֹב לְחַדָּא מַאֲלִין וַיִּנְדֵּי דְחָב עָלָה: עָלֶיהָ:

וְהָיָה אִתְ-אֲשָׁמוּ לִי-הִנֵּה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְקָבַח מִן-הַצֹּאֵן כְּשִׁבְבָה אוֹ-שְׁעִירַת עֲזִים לְחַטָּאת וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ: וַיִּנְתִּי יַת אֲשָׁמִיהּ לְקִדְשׁ יְיָ עַל חוֹבַתִּיהּ דְחָב נוֹקְבָא מִן עֲנָא אִמְרָתָא אוֹ צְפִירַת עֲזִי לְחַטָּאת וַיִּכְפֹּר עָלֹהִי כְּהֵנָּא מִחוֹבַתִּיהּ:

וְאִם-לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דִּי שָׁהּ וְהָיָה אִתְ-אֲשָׁמוּ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ-שְׁנַיִם בְּגִיּוֹנָה לִי-הִנֵּה אֶתְדַ לְחַטָּאת וְאֶתְדַ לְעָלָה: וְאִם לֹא תִמְטִי יָדֶיהָ כְּמִסַּת סִימָא וַיִּנְתִּי יַת חוֹבַתִּיהּ דְחָב תָּרִין שְׁפִינִין אוֹ תָּרִין בְּגִי יוֹנָה לְקִדְשׁ יְיָ חַד לְחַטָּאת וְחַד לְעָלָה:

וְהָיָה אִתְּם אֶל-הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת-אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת-רִאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל: וַיִּנְתִּי יַתְהוֹן לְוַת כְּהֵנָּא וַיִּקְרִיב יַת דְּלַחַטָּתָא קְדָמוֹתָא וַיִּמְלוֹק יַת רִישִׁיהּ מִקְבִּיל קְדָלִיהּ וְלֹא יִפְרִישׁ:

וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחַטָּאת רִאשׁוֹנָה – חַטָּאת קוֹדֶמַת לְעוֹלָה. לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה? לְפָרְקִלִיט שְׁנִכְנַס לְרִצּוֹת: רִצָּה פְּרַקִּלִיט, נִכְנַס דּוֹרוֹן אֲחֵרִיו. וְלֹא יִבְדִּיל – אֵינּוּ מוֹלֵק אֲלֵא סִימָן אֶתְדַ. עֶרֶף – הוּא גְבַהּ הָרִאשׁ הַמְּשַׁפֵּיעַ לְצַד הַצֹּנָאֵר. מוֹל עֶרֶף – מוֹל הָרוֹאֵה אֶת הָעֶרֶף, וְהוּא אֲרָךְ כָּל אַחֲרֵי הַצֹּנָאֵר.

וְהִנֵּה מִדָּם הַחַטָּאת עַל-קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמָּצֵה אֶל-יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הוּא: וַיִּנְדֵּי מִדָּמָא דְחַטָּאתָא עַל כְּתָל מִדְּבַחָא וַיִּשְׁתָּאֵר בְּדָמָא יַתְמָצִי לִיסוּדָא דְמִדְּבַחָא חַטָּאת הוּא:

וְהִנֵּה מִדָּם הַחַטָּאת – בְּעוֹלָה לֹא הִטְעִין אֲלֵא מִצּוֹי, וּבַחַטָּאת – הִנָּחָה וּמִצּוֹי: אוֹחַז בְּעוֹף וּמִתִּיז, וְהִדָּם נִתַּז וְהוֹלֵךְ לְמִזְבֵּחַ. חַטָּאת הוּא – לְשִׁמָּה כְּשֶׁרָה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה פְּסוּלָה.

וְאִתְ-הִשְׁנִי יַעֲשֶׂה עָלָה כְּמִשְׁפֵּט וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: וַיַּת תְּנִינָא יַעֲבִיד עָלָתָא פְּדַחְזִי וַיִּכְפֹּר עָלֹהִי כְּהֵנָּא מִחוֹבַתִּיהּ דְחָב וַיִּשְׁתַּבֵּיך לִיהּ:

כְּמִשְׁפֵּט – פְּדַת הָאִמּוֹר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נִדְבָה, בְּרִאשׁ הַפְּרָשָׁה.

ואם לא תדביק ידיה לתרין שפנינין או לתרין בני יונה וייתי נת קורבניה דחב חד מן עסרא בתלת סאין סולתא לחטאתא לא ישוי עלה משחא ולא יתין עלה לבונתא ארי חטאתא היא:

ואם-לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני-יונה והביא את-קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא-ישים עליה שמן ולא-יתן עליה לבנה פי חטאת הוא:

פי חטאת הוא – ואין בדין שיהא קרבנו מהדר.

וייתינה לנת כהנא ויקמוץ כהנא מנה מלי קמצייה נת אדכרתה ויסיק למדבחה על קורבניא דיי חטאתא היא:

והביאה אל-הפהו וקמוץ הפהו ממנה מלוא קמצו את-אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי-יהוה חטאת הוא:

חטאת הוא – נקמצה ונקטרה לשמה – כשרה, שלא לשמה – פסולה.

ויכפר עלוהי כהנא על חובתיה דחב מחדא מאלין וישתביק ליה ותהי לכהנא כמנחתא:

וכפר עליו הפהו על-חטאתו אשר-חטא מאחת מאלה ונסלה לו והיתה לפהו כמנחה:

על חטאתו אשר חטא – כאן שנה הפתוב; שהרי בעשירות ובדלות נאמר: "מחטאתו", וכאן בדלי דלות נאמר: על חטאתו. דקדקו רבותינו מכאן, שאם חטא כשהוא עשיר, והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני, הביא ממקצתו עשירית האפה; והפריש מעות לשתי תורים והעני, הביא ממקצתו עשירית האפה והעשיר, יוסיף עליהו ויביא קרבן עשיר; לכה נאמר כאן על חטאתו. מאחת מאלה – מאחת משלש פפרות האמורות בענין, או בעשירות או בדלות או בדלי דלות. ומה תלמוד לומר? שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה, והקליו יהיו בעורף, והקליו שפקליו יהיו בעשירית האפה? תלמוד לומר מאחת מאלה, להשוות קליו לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידו, ואת החמורין לקליו לעשירית האפה בדלי דלות. והיתה לפהו כמנחה – ללמד על מנחת חוטא שיהיו שגריה נאכלין, זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו: והיתה לפהו – ואם חוטא זה פהו הוא, תהא כשאר מנחת נדבת פהו, שהיא ב"כליל תהנה לא תאכל".

על חטאתו אשר חטא – כאן שנה הפתוב; שהרי בעשירות ובדלות נאמר: "מחטאתו", וכאן בדלי דלות נאמר: על חטאתו. דקדקו רבותינו מכאן, שאם חטא כשהוא עשיר, והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני, הביא ממקצתו עשירית האפה; והפריש מעות לשתי תורים והעני, הביא ממקצתו עשירית האפה והעשיר, יוסיף עליהו ויביא קרבן עשיר; לכה נאמר כאן על חטאתו. מאחת מאלה – מאחת משלש פפרות האמורות בענין, או בעשירות או בדלות או בדלי דלות. ומה תלמוד לומר? שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה, והקליו יהיו בעורף, והקליו שפקליו יהיו בעשירית האפה? תלמוד לומר מאחת מאלה, להשוות קליו לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידו, ואת החמורין לקליו לעשירית האפה בדלי דלות. והיתה לפהו כמנחה – ללמד על מנחת חוטא שיהיו שגריה נאכלין, זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו: והיתה לפהו – ואם חוטא זה פהו הוא, תהא כשאר מנחת נדבת פהו, שהיא ב"כליל תהנה לא תאכל".

ומליל יי עם משה למימר:

וידבר יהוה אל-משה לאמר:

אנש ארי ישקר שקר ויחוב בשלו מקודשיא דיי וייתי נת אשמיה לקדם יי דכר שלים מן ענא בפורסניה כסף סלעין בסלעי קודשא לאשמא:

נפש כיתמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי יהוה והביא את-אשמו ליה-הנה איל תמים מן-הצאן בערקה כסף-שקלים בשקל-הקדש לאשם:

פי תמעל מעל – אין 'מעילה' בכל מקום אלא שנוי, וכן הוא אומר: "וימעלו בא-להי אבותיהם ויזנו אחרי-א-להי עמי הארץ"; וכן הוא אומר בסוטה: "ומעלה בו מעל". וחסאה בשגגה מקדשי ה' – שגגה מן ההקדש. והיכן הנהר, נאמר כאן "חטא" ונאמר להלן "חטא" בתרומה, "ולא ישאו עליו חטא": מה להלן הנהיר, אף כאן הנהיר. אי מה להלן לא הנהיר אלא על האוכל? תלמוד לומר "תמעל מעל", רבה. מקדשי ה' – המיחדים לשם, יצאו קדשים קלים. איל – לשון קשה, כמו: "ונאת אילי הארץ לקח"; אף כאן קשה, בן שתי שנים. בערקה כסף שקלים – שיהא שנה שתי סלעים.

פי תמעל מעל – אין 'מעילה' בכל מקום אלא שנוי, וכן הוא אומר: "וימעלו בא-להי אבותיהם ויזנו אחרי-א-להי עמי הארץ"; וכן הוא אומר בסוטה: "ומעלה בו מעל". וחסאה בשגגה מקדשי ה' – שגגה מן ההקדש. והיכן הנהר, נאמר כאן "חטא" ונאמר להלן "חטא" בתרומה, "ולא ישאו עליו חטא": מה להלן הנהיר, אף כאן הנהיר. אי מה להלן לא הנהיר אלא על האוכל? תלמוד לומר "תמעל מעל", רבה. מקדשי ה' – המיחדים לשם, יצאו קדשים קלים. איל – לשון קשה, כמו: "ונאת אילי הארץ לקח"; אף כאן קשה, בן שתי שנים. בערקה כסף שקלים – שיהא שנה שתי סלעים.

ונת דחב מן קודשא ישלים ונת חומשיה יוסיה עלוהי ויתין יתיה לכהנא וכהנא יכפר עלוהי בדכרא דאשמא וישתביק ליה:

ונאת אשר חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו ונתן אתו לפהו והפהו יכפר עליו באיל האשם ונסלה לו:

ונאת אשר חטא מן הקדש ישלם – קרן וחמש להקדש.

ואם אנש ארי יחוב ויעביד חד מפל פקודינא דיי דלא כשרין לאתעבדא ולא ידע ותיב ויקביל חוביה:

ואם-נפש פי תחטא ועשתה אחת מפל-מצות יהוה אשר לא תעשינה ולא-ידע ואשם ונשא עונו:

ולא ידע ואשם והביא – הענין הנה מדבר במי שבה ספק פרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו, כגון חלב ושמן לפניו, וכסבור ששתייהו הטר, ואכל את האחת; אמרו לו: אחת של חלב היתה, ולא ידע אם זו של חלב אכל, הרי זה מביא אשם תלוי, ומגן עליו כל זמן שלא נודע לו שנדאי חטא; ואם ידע לו לאסור זמן, הביא חטאת. ולא ידע ואשם ונשא עונו – רבי יוסי הגלילי אומר: הרי הפתוב ענש את מי שלא ידע, על אחת כמה וכמה שיעניש את מי שיודע. רבי יוסי אומר: אם נפשך לידע מתן שוכרן של צדיקים, צא ולמד מאדם הראשון, שלא נצטנה אלא על מצות לא מעשה ועבר עליה, ראה כמה מיתות נקנסו עליו וילדורותיו. וכי איזו מדה מרבה, של טובה או של פרענות? הוי אומר מדה טובה. אם מדת פרענות המעטה, ראה כמה מיתות נקנסו לו וילדורותיו; מדה טובה המרבה, היושב לו מן הפגולין והנותרות והמתענה ביום הכפורים, על אחת כמה וכמה שיענה לו וילדורותיו וילדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. רבי עקיבא אומר, הרי הוא אומר: "על פי שנים עדים או שלשה" וגומר; אם מתקנת העדות בשנים, למה פרט לה הפתוב בשלשה? אלא להביא שלישי, להחמיר עליו ולעשות דינו כפיצא באלו לענין ענש וממה. אם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עברה כעוברי עברה, על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה

בעושי מצוה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: "פי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה", הרי הוא אומר: "למען יברכה" וגומר: קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע. אומר מעתה: היתה סלע צרורה בכנפיו, ונפלה הימנו, ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקדוש ברוך הוא קובע לו ברכה.

וְהָבִיָּא אֵיל תְּמִים מִן־הַצֵּאן בְּעֶרְכָּךָ לְאִשָּׁם אֶל־הַפֶּהוּ וְכִפֹּר עָלָיו הַפֶּהוּ עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ:
וַיְתִי דָּכָר שְׁלִים מִן עֵנָא בְּפִרְסָנִיה לְאִשְׁמָא לְוַת פְּהֵנָא וַיְכַפֵּר עֲלוּהִי פְּהֵנָא עַל שְׁלוּתִיה דְּאִשְׁתְּלִי וְהוּא לֹא יָדַע וַיִּשְׁתַּבֵּיך לִיה:

בְּעֶרְכָּךָ לְאִשָּׁם – בערך האמור למעלה. **אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע** – הא אם ידע לאחר זמן, לא נתכפר לו באשם זה, עד שיביא חטאת. הא למה זה דומה? לעגלה ערופה שנתערפה ואחר כך נמצא ההורג, הרי זה נהרג.

אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם לִי־הוּא:
אִשְׁמָא הוּא עַל חוֹבְתִיה דְּחָב אִשְׁמָא יְקָרִיב קָדָם יְיָ:

אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם – הראשון כלו קמוץ, שהוא שם דבר, והאחרון חציו קמוץ וחציו פתח, שהוא לשון פעל. ואם תאמר: מקרא שלא לצורך הוא, כבר דרוש הוא בתורת פהנים. "אשם אשם", להביא אשם שפחה חרופה, שיהא איל בן שתי סלעים. יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצרע? תלמוד לומר **הוא**.

וַיְדַבֵּר יְיָ־הוּא אֶל־מִשְׁה לְאָמַר:
וּמְלִיל יְיָ עִם מִשְׁה לְמִימַר:

נִפְשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעְלָה מַעַל בִּי־הוּא וְכַחַשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אִו־בְּתִשׁוּמַת יָד אִו בְּגִזְלָא אִו עֲשָׂק אֶת־עַמִּיתוֹ:
אֲנָשׁ אַרְי יְחֹב וַיִּשְׁקֵר וַיִּשְׁקֵר קָדָם יְיָ וַיְכַדֵּיב בְּתַבְרִיה בְּפִקְדוֹנָא אִו בְּשׁוֹתְפוֹת יָדָא אִו בְּגִזְלָא אִו עֲשָׂק יְתַבְרִיה:

נִפְשׁ כִּי תַחַטָּא – אומר רבי עקיבא: מה תלמוד לומר **ומעלה מעל בהי**? לפי שכל המלנה והלנה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר; לפיכך בזמן שהוא מכחש, מכחש בעדים ובשטר. אבל המפקיד אצל חברו, אינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם; לפיכך בזמן שהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם. **בתשומת יד** – ששם בידו מומן להתעסק, או במלנה. **אִו בְּגִזְלָא** – שגזל מידו כלום. **אִו עֲשָׂק** – הוא שָׁכַר שָׁכִיר.

אִו־מַצָּא אַבְדָּה וְכַחַשׁ בַּה וְנִשְׁבַּע עַל־שִׁקְרָא עַל־אֶתְּ מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחַטָּא בְּהֵנָה:
אִו אִשְׁפַּח אַבְיָדָתָא וְכַדֵּיב בַּה וַאֲשְׁתַּבַּע עַל שִׁקְרָא עַל חָדָא מִכָּל דִּיעֲבִיד אֲנָשָׁא לְמַחַב בַּהוּן:

וְכַחַשׁ בַּה – שִׁכְפַּר עַל אֶתְּ מִכָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם, לַחַטָּא וְלַשְׁבַּע עַל שִׁקְרָא לְכַפִּירַת מְמוֹן.

וְהִיָּה כִּי־יַחַטָּא וְאִשָּׁם וְהִשִּׁיב אֶת־הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל אִו אֶת־הַעֲשָׂק אֲשֶׁר עֲשָׂק אִו אֶת־הַפִּקְדוֹן אֲשֶׁר הִפְקִד אֵתוֹ אִו אֶת־הָאֲבָדָה אֲשֶׁר מָצָא:
וַיְהִי אַרְי יְחֹטִי וַיְחֹב וַיְתִיב יְתַ גְּזִילָא דְּגִזְלָא אִו יְתַ עוֹשָׂקָא דְּעֲשָׂק אִו יְתַ פִּקְדוֹנָא דְּאִתְּפִקְד לְוַתִּיה אִו יְתַ אַבְיָדָתָא דְּאִשְׁפַּח:

כִּי יַחַטָּא וְאִשָּׁם – כְּשִׁיכִיר בְּעַצְמוֹ לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה לְדַעַת וְלַהוֹדוֹת, כִּי יַחַטָּא וְאִשָּׁם.

אִו מִכָּל אֲשֶׁר־יַשְׁבַּע עָלָיו לְשִׁקְרָא וְשִׁלַּם אֵתוֹ בְּרִאשׁוֹ וְחִמְשִׁתּוֹ יִסַּף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֵנוּ בְּנוֹם אִשְׁמָתוֹ:
אִו מִכּוּלָּא דִּישְׁתַּבַּע עֲלוּהִי לְשִׁקְרָא וַיִּשְׁלִים יְתִיה בְּרִישִׁיה וְחִמְשׁוּהִי יוֹסִיף עֲלוּהִי לְדַהוּא דִּילִיה יִתְּנֵנִיה בְּיוֹמָא דְּחוֹבְתִיה:

בְּרִאשׁוֹ – הוא הקרן, ראש הממון. **וְחִמְשִׁתּוֹ** – רבמה תורה חמשותף הרבה לקרן אסת; שאם פפר בחמש ונשבע והודה, חוזר ומביא חמש על אותו חמש, וכן מוסיף והולך, עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משנה פרוטה. **לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ** – למי שהממון שלו.

וְאֶת־אִשְׁמוֹ יָבִיא לִי־הוּא אֵיל תְּמִים מִן־הַצֵּאן בְּעֶרְכָּךָ לְאִשָּׁם אֶל־הַפֶּהוּ:
וַיְתַ אִשְׁמִיה יְתִי לְקָדָם יְיָ דְּכָר שְׁלִים מִן עֵנָא בְּפִרְסָנִיה לְאִשְׁמָא לְוַת פְּהֵנָא:

וְכִפֹּר עָלָיו הַפֶּהוּ לְפָנֵי יְיָ־הוּא וְנִסְלַח לוֹ עַל־אֶתְּ מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאִשְׁמָה בַּה:
וַיְכַפֵּר עֲלוּהִי פְּהֵנָא קָדָם יְיָ וַיִּשְׁתַּבֵּיך לִיה עַל חָדָא מִכָּל דִּיעֲבִיד לְמַחַב בַּה:

ו בשנות-מות המלך עזיהו וראיה את-א-דני
ישב על-כסא רם ונשא ושוליו מלאים את-
ההיכל: שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים
שש כנפים לאחד בשתים | וכסה פניו ובשתים
יכסה רגליו ובשתים יעופה: וקרא זה אליזה
ואמר קדוש קדוש קדוש י-הוה צ-באות מלא
כל-הארץ כבודו: וינעו אמות הספים מקול
הקורא והבית ימלא עשן: ויאמר אוי-לי כי-
נדמיתי כי איש טמא-שפתים אנכי ובתוך עם-
טמא שפתים אנכי יושב פי את-המלך י-הוה
צ-באות ראו עיני: וינעף אלי אחד מן-השרפים
ויבדו רצפה במלקחים לקח מעל המזבח: ויגע
על-פי ויאמר הנה נגע זה על-שפתיה וסר עונף
וחטאתה תכפר: ויאשמע את-קול א-דני אמר
את-מי אשלח ומי ילך-לנו ואמר הנני שלחני:
ויאמר לך ואמרת לעם הנה שמעו שמוע ואל-
תבינו וראו ראו ואל-תדעו: השמן לבי-העם הנה
ואזניו הכבד ועיניו השע פן-יראה בעיניו
ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו: ויאמר
עד-מתי א-דני ויאמר עד אשר אם-שאו ערים
מאין יושב ובתים מאין אדם והאדמה תשא
שממה: ורתק י-הוה את-האדם ורבה העזובה
בקרב הארץ: ויעוד בה עשריה ושבה והיתה
לבער פאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם זרע
קדש מצבתה:

ז ויהי בימי אחז בן-יותם בן-עזיהו מלך יהודה
עלה רצין מלך-ארם ופקח בן-רמליהו מלך-
ישראל ירושלם למלחמה עליה ולא יכל להלתם
עליה: ויגד לבית דוד לאמר גתה ארם על-
אפרים וינע לבבו ולבב עמו פנוע עצי-יער מפני-
רוח: ויאמר י-הוה אל-ישעיהו צא-נא לקראת
אחז אתה ושאר ישוב בנגד אל-קצה תעלת
הברכה העליונה אל-מסלת שנה כובס: ויאמרת
אליו השמר והשקט אל-תירא ולבבך אל-ירך
משני זנבות האודים העשנים האלה בחרי-אף
רצין וארם ובן-רמליהו: לען פי-יעץ עליך ארם
רעה אפרים ובן-רמליהו לאמר: נעלה ביהודה
ונקיצנה ונבקענה אלינו ונמליך מלך בתוכה את

בן-טבאל: פה אמר א-דני י-הוה לא תקום ולא
תהיה: פי ראש ארם דמשק וראש דמשק רצין
ובעוד ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם:
וראש אפרים שמרון וראש שמרון בן-רמליהו
אם לא תאמינו פי לא תאמנו: ויורס י-הוה דבר
אל-אחז לאמר: שאל-לך אות מעם י-הוה
א-להיך העמק ושאלה או הגבה למעלה: ויאמר
אחז לא-אשאל ולא-אנסה את-י-הוה: ויאמר
שמעו-נא בית דוד המעט מכם הלאות אנשים פי
תלאו גם את-א-להי: לכן יתו א-דני הוא לכם
אות הנה העלמה הרה וילדת בן וקראת שמו
עמנו אל: חמאה ודבש יאכל לדעתו מאוס ברע
ובחור בטוב: פי בטרם ידע הנער מאס ברע
ובחר בטוב תעזב האדמה אשר אתה קץ מפני
שני מלכיה: יביא י-הוה עליך ועל-עמך ועל-
בית אביך ימים אשר לא-באו למיזם סור-אפרים
מעל יהודה את מלך אשור: והנה | ביום ההוא
ישרק י-הוה לזנב אשר בקצה יארי מצרים
ולדבורה אשר בארץ אשור: ויבאו ונחו כלם
בנחלי הבתות ובנקיקי הסלעים ובכל הנעצוצים
ובכל הנהללים: ביום ההוא יגלח א-דני בתער
השכירה בעברי נהר במלך אשור את-הראש
ושער הרגלים וגם את-הזקן תספה: והנה ביום
ההוא יחיה-איש עגלת בקר ושתי-צאן: והנה
מרב עשות חלב יאכל חמאה פי-חמאה ודבש
יאכל כל-הנותר בקרב הארץ: והנה ביום ההוא
יהיה כל-מקום אשר יהיה-שם אלה גפן באלף
כסף לשמיר ולשית יהיה: ובחצים ובקשת יבוא
שמה פי-שמיר ושית תהיה כל-הארץ: וכל
ההרים אשר במעדר יעדרון לא-תבוא שמה
יראת שמיר ושית והנה למשלח שור ולמרמס
שה:

ח ויאמר י-הוה אלי קח-לך גליון גדול וכתב
עליו בחרט אנוש למחר שלל תש בז: ויאעידה
לי עדים נאמנים את אוריה הפהן ואת-זכריהו בן
יברכיהו: ואקרב אל-הנביאה ותהר ותלד בן
ויאמר י-הוה אלי קרא שמו מחר שלל תש בז:
פי בטרם ידע הנער קרא אבי ואמי ישא | את-

חיל דמשק ואת שלל שמרון לפני מלך אשור:
וַיִּסַּף יְהוָה דְּבַר אֱלֹהֵי עוֹד לֵאמֹר: יִזְעַן כִּי מֵאִסְתָּ
הָעַם הַזֶּה אֶת מִי הַשְּׁלַח הַהֲלָכִים לְאֵט וּמִשׁוֹשׁ
אֶת־רָצִין וּבִן־רַמְלִיָּהוּ: וְלָכֵן הִנֵּה אֲדֹנָי מַעֲלֶה
עֲלֵיהֶם אֶת־מִי הַנֶּהָר הַעֲצוּמִים וְהַרְבִּים אֶת־מֶלֶךְ
אֲשׁוּר וְאֶת־כָּל־כְּבוֹדוֹ וְעֹלָה עַל־כָּל־אֲפִיקָיו וְהִלָּךְ
עַל־כָּל־גְּדוּתָיו: וְחִלַּף בִּיהוּדָה שָׁטָף וְעָבַר עַד־
צוּאֵר יִגִּיעַ וְהָיָה מַטּוֹת כְּנָפָיו מְלֵא רַחֲב־אַרְצָה
עַמְּנוּ אֵל: רָעוּ עַמִּים וְחָתוּ וְהֶאֱזִינוּ כָּל מְרַחֲקֵי־
אֶרֶץ הַתְּאֲזָרוּ וְחָתוּ הַתְּאֲזָרוּ וְחָתוּ: יַעֲצוּ עֲצָה
וְתַפֵּר דְּבָרוֹ דְּבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עַמְּנוּ אֵל: כִּי כֹה
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי כְּחֻזְקַת הַיָּד וַיִּסְרְנֵי מַלְכַת בְּדָרָךְ
הָעַם־הַזֶּה לֵאמֹר: לֹא־תֹאמְרוּן קִשָּׁר לְכָל אֲשֶׁר־
יֹאמַר הָעַם הַזֶּה קִשָּׁר וְאֶת־מוֹרָאוֹ לֹא־תִירְאוּ וְלֹא
תַעֲרִיצוּ: אֶת־יְהוָה צַב־אֹתוֹת אֲתוֹ תִקְדִּישׁוּ וְהוּא
מוֹרָאֲכֶם וְהוּא מַעֲרַצְכֶם: וְהָיָה לְמַקְדָּשׁ וּלְאָבוֹן
גָּגָף וּלְצוּר מְכֻשׁוֹל לְשָׁנֵי בְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְפָח
וּלְמוֹקֵשׁ לְיוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם: וַיִּכְשְׁלוּ בָם רַבִּים וַיִּפְּלוּ
וַיִּשְׁבְּרוּ וַיִּנְקָשׁוּ וַיִּנְלַכְּדוּ: צוּר תַעֲזוּדָה חֲתוּם תוֹרָה
בְּלַמְדֵי: וְחֻפְּתִילִי לִי־הָיָה הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית
יַעֲקֹב וְקוֹיִתִי־לוֹ: הִנֵּה אֲנֹכִי וְהִלְדִּים אֲשֶׁר נָתַן־
לִי יְהוָה לְאֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל מֵעַם יְהוָה
צַב־בְּאֹת הַשֶּׁכֶן בְּהַר צִיּוֹן: וַיְכִי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם
דַּרְשׁוּ אֱלֹהֵי־אֲבוֹת וְאֶל־הַיְדֻעֲנִים הַמַּצְפָּצָפִים
וְהַמְהַגִּים הַלּוֹא־עַם אֱלֹהֵי־לֵהוּ יִדְרֹשׁ בְּעַד
הַחַיִּים אֱלֹהֵי־הַמַּתִּים: לְתוֹרָה וּלְתַעֲזוּדָה אִם־לֹא
יֹאמְרוּ פִדְבַר הַזֶּה אֲשֶׁר אֵינוֹ־לוֹ שֹׁמֵר: וַיַּעֲבֵר בָּהּ
נִקְשָׁה וְרַעַב וְהָיָה כִי־יִרְעַב וְהִתְקַצַּף וְקָלַל בְּמַלְכוֹ
וּבֵא־לֵהוּ וּפָנָה לְמַעֲלָה: וְאֶל־אֶרֶץ יִבְיֹט וְהִנֵּה
צָרָה וְחֻשְׁכָה מֵעוֹף צוֹקָה וְאֶפְלָה מִגְּדָח: כִּי לֹא
מוֹעֵף לְאֲשֶׁר מוֹצֵק לָהּ פָּעַת הָרֵאשׁוֹן הַקָּל אֲרָצָה
זְבִלוֹן וְאֲרָצָה נִפְתָּלִי וְהֶאֱחָרוֹן הַכְּבִיד דָּרָךְ הַיָּם
עָבַר הַיַּרְדֵּן גְּלִיל הַגּוֹיִם:

ט «הָעַם הַהֲלָכִים בַּחֲשָׁךְ רָאוּ אֹר גָּדוֹל וְשָׁבִי
בְּאֶרֶץ צִלְמוֹת אֹר נִגַּה עֲלֵיהֶם: הַהֲרַבִּית הַגּוֹי לֹ
הַגְּדִלַת הַשְּׁמֻחָה שְׁמָחוּ לְפָנָיִךְ כְּשִׁמְחַת בְּקִצִּיר
כְּאֲשֶׁר יִגִּילוּ בְּחִלְקֵם שָׁלָל: כִּי אֶת־עַל סִבְלוֹ
וְאֶת מִטָּה שְׁכָמוֹ שָׁבַט הַנִּגְשׁ בּוֹ הַחֲתַת כְּנוֹם

מִדְּיָן: כִּי כָל־סֹאזֹן סֹאזֹן בְּרַעַשׁ וְשִׁמְלָה מְגוֹלְלָה
בְּדָמִים וְהִיתָה לְשׁוֹרֶפֶת מֵאֲכֹלֶת אֵשׁ: כִּי־יִלְד
יִלְד־לָנוּ בֶן נִתְּן־לָנוּ וְתָהִי הַמְּשֻׁרָה עַל־שְׁכָמוֹ
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פִּלָּא יוֹעֵץ אֵל גְּבוּר אֲבִי־עַד שֶׁר־
שָׁלוֹם: לְמַרְבֵּה הַמְּשֻׁרָה וּלְשָׁלוֹם אֵינוֹ־קִץ עַל־
כִּסֵּא דָוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֶתְּךָ וּלְסַעֲדָה
בְּמִשְׁפָּט וּבְצַדִּיקָה מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם קִנְיַת יְהוָה
צַב־בְּאֹת תַעֲשֶׂה־זֹאת: דְּבַר שְׁלַח אֲדֹנָי בְּיַעֲקֹב
וַיִּפְּל בְּיִשְׂרָאֵל: וַיִּדְעוּ הָעַם כָּלֹ אֲפָרַיִם וַיּוֹשֵׁב
שְׁמָרוֹן בְּגִאָה וּבְגָדִל לֵבָב לֵאמֹר: לְבָנִים נִפְּלוּ
וְגִזִּית נִבְנָה שְׁקָמִים גִּדְעוּ וְאֲרָזִים נַחֲלִיף: וַיִּשְׁגְּב
יְהוָה אֶת־צָרֵי רָצִין עֲלָיו וְאֶת־אֵיבָיו יִסְכֶּסֶד:
«אַרְם מְקֻדָּם וּפְלִשְׁתִּים מֵאֲחֹר וַיֹּאכְלוּ אֶת־
יִשְׂרָאֵל בְּכָל־פֶּה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אֲפֹ וְעוֹד יָדוֹ
נְטוּיָה: וְהָעַם לֹא־שָׁב עַד־הַמִּפְּהוּ וְאֶת־יְהוָה
צַב־בְּאֹת לֹא דָרְשׁוּ: וַיִּנְכַּרְת יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל רֹאשׁ
וְזָנַב כִּפָּה וְאֶגְמוֹן יוֹם אֶחָד: וַיִּזְקוּ וַיִּשְׁוֹא־פָנִים
הוּא הָרֹאשׁ וַיִּבְיֵא מוֹרָה־שִׁקָּר הוּא הַזָּנַב: וַיִּבְהִי
מֵאֲשֶׁרֵי הָעַם־הַזֶּה מִתְעַיִם וּמֵאֲשֶׁרֵי מְבַלְעִים:
עַל־כֵּן עַל־בְּחוּרָיו לֹא־יִשְׁמַח | אֲדֹנָי וְאֶת־
יְתָמָיו וְאֶת־אַלְמָנוֹתָיו לֹא יִרְחַם כִּי כָלֹ חֲנָף וּמְרַע
וְכָל־פֶּה דְבַר נִבְלָה בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אֲפֹ וְעוֹד
יָדוֹ נְטוּיָה: כִּי־בַעֲרָה כָּאֵשׁ רִשְׁעָה שְׁמִיר וְשִׁית
תֹּאכֵל וְתַצֵּת בְּסִבְכֵי הַיַּעַר וַיִּתְאַבְּכוּ גֵאוֹת עֲשׂוּ:
«בַּעֲבַרְתָּ יְהוָה צַב־בְּאֹת נַעֲתָם אֶרֶץ וַיְהִי הָעַם
כְּמֵאֲכֹלֶת אֵשׁ אֵלֵּשׁ אֱלֹהֵי־אֲחֵיו לֹא יִחַמְּלוּ: וַיִּגְזַר
עַל־יָמִין וְרַעַב וַיֹּאכֵל עַל־שְׁמָאוֹל וְלֹא שָׁבְעוּ אֵישׁ
בְּשֶׁר־זָרְעוֹ יֹאכְלוּ: מִנְּשֵׂה אֶת־אֲפָרַיִם וְאֲפָרַיִם
אֶת־מִנְּשֵׂה יִתְּדוּ הִמָּה עַל־יְהוּדָה בְּכָל־זֹאת לֹא־
שָׁב אֲפֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה:

י «הוּי הַחֲקָקִים חֲקִי־אֲנוֹן וּמְכַתְּבִים עֲמָל כְּתָבוֹ:
לְהַטּוֹת מִדֵּין דָּלִים וּלְגַזֵּל מִשְׁפָּט עֲנִיִּי עַמִּי לְהִיּוֹת
אַלְמָנוֹת שְׁלָלִם וְאֶת־יְתוּמִים יָבוֹז: וּמָה־תַעֲשׂוּ
לְיוֹם פְּקוּדָה וּלְשׁוֹאָה מִמֶּרְחַק תָּבוֹא עַל־מִל תְּנוּסוּ
לְעִזְרָה וְאָנָה תַעֲזָבוּ כְּבוֹדְכֶם: בְּלִמְתִּי כָרַע תַּחַת
אֲסִיר וְתַחַת הַרוּגִים יִפְּלוּ בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אֲפֹ
וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה: הוּי אֲשׁוּר שְׁבַט אֲפִי וּמִטָּה־הוּא
בְּיָדָם זַעֲמִי: בְּגוֹי חֲנָף אֲשַׁלְּחֵנוּ וְעַל־עַם עֲבָרְתִּי

אֲצִוְנוּ לִשְׁלַל שְׁלָל וְלָבֹז בְּזוֹ וּלְשׁוּמוֹ מִרְמָס כְּחֹמֶר
חוֹצוֹת: וְהוּא לֹא-כֵן יִדְמָה וּלְבָבוֹ לֹא-כֵן יִחְשַׁב
כִּי לְהִשְׁמִיד בְּלִבָּבוֹ וּלְהַכְרִית גּוֹיִם לֹא מְעֻט: כִּי
יֹאמֶר הֲלֹא שָׂרִי יִחְדּוּ מְלָכִים: הֲלֹא כְּכַרְפְּמִישׁ
כָּלְנוּ אִם-לֹא כְּאַרְפֵּל חֶמֶת אִם-לֹא כְּדַמְשֶׁק
שִׁמְרוֹן: כַּאֲשֶׁר מִצָּאָה יָדִי לַמַּמְלָכֹת הָאֵלִיל
וּפְסִילֵיהֶם מִירוּשָׁלַם וּמִשִּׁמְרוֹן: הֲלֹא כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתִי לְשִׁמְרוֹן וְלֹאֲלִילֵיהָ כֵּן אֶעֱשֶׂה לִירוּשָׁלַם
וְלַעֲצָבִיהָ: וְהָיָה כִּי-יִבְצַע א-דָּנִי אֶת-כָּל-מַעֲשָׂהוּ
בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם אֶפְקֹד עַל-פְּרִי-גִדְלֵי לִבָּב
מִלְךְ-אַשּׁוּר וְעַל-תַּפְאֶרֶת רוּם עֵינָיו: כִּי אָמַר
בְּכַח יָדִי עָשִׂיתִי וּבְחֹכְמַתִּי כִּי נִבְנוֹתִי וְאָסִיר |
גְּבוּלֹת עַמִּים וְעַתּוֹדֹתֵיהֶם שׁוֹשְׁתִי וְאוֹרִיד כַּאֲבִיר
יוֹשְׁבֵיהֶם: וְתַמְצֵא כְּקֹן יָדִי לְחֵיל הָעַמִּים וְכַאֲסֹף
בִּיצִים עֲזָבוֹת כָּל-הָאָרֶץ אֲנִי אֶסְפְּתִי וְלֹא הִיָּה נִגְדַּד
כֹּהֵן וּפְצָה פֶה וּמִצַּפְפָּה: הֲיִתְפָּאֵר הַגִּרּוֹן עַל
הַחֲצֵב בּוֹ אִם-יִתְגַּדֵּל הַמְּשׁוֹר עַל-מְנִיפּוֹ כְּהַגִּיף
שֹׁבֵט וְאֶת-מְרִימָיו כְּהַרִים מִטָּה לֹא-עֵץ: לָכֵן
יִשְׁלַח הָאֵדוֹן י-הוָה צ-בָאוֹת בְּמִשְׁמָנֵי רִזּוֹן וְתַחַת
כַּבְדּוֹ יִקַּד יִקַּד כִּי קוֹד אֱשׁ: וְהָיָה אֹר-יִשְׂרָאֵל
לֹאֵשׁ וּקְדוּשׁוֹ לְלִהְבֵּה וּבַעֲרָה וְאֶכְלָה שִׁיתוֹ
וּשְׁמִירוֹ בְּיוֹם אֶחָד: וּכְבוֹד יַעֲרוּ וְכַרְמֵלּוֹ מִגִּפְשׁ
וְעַד-בָּשָׂר יִכְלָה וְהָיָה כְּמַסַּס נֶסֶס: וּשְׂאֵר עֵץ
יַעֲרוּ מִסִּפֵּר יִהְיוּ וְנִעַר יִכְתַּבֵּם: וְהָיָה | בְּיוֹם הַהוּא
לֹא-יִוָּסֵיף עוֹד שְׂאֵר יִשְׂרָאֵל וּפְלִיטַת בֵּית-יַעֲקֹב
לְהִשָּׁעַן עַל-מַפְהוֹ וּנְשָׁעַן עַל-י-הוָה קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל בְּאַמְתּוֹ: שְׂאֵר יָשׁוּב שְׂאֵר יַעֲקֹב אֶל-אֵל
גְּבוּר: כִּי אִם-יִהְיֶה עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם שְׂאֵר
יָשׁוּב בּוֹ כְּלִיּוֹן תְּרוּץ שׁוֹטֵף צְדָקָה: כִּי כָלָה
וּנְחַרְצָה א-דָּנִי י-הוָה צ-בָאוֹת עָשָׂה בְּקֶרֶב כָּל-
הָאָרֶץ: לָכֵן כֹּה-אָמַר א-דָּנִי י-הוָה צ-בָאוֹת אֶל-
תִּירָא עַמִּי יֹשֵׁב צִיּוֹן מֵאַשּׁוּר בְּשֹׁבֵט יִפְכֶּה וּמִטָּהוּ
יִשְׂאֵ-עַלְיָךְ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם: כִּי-עוֹד מְעַט מִזְעָר
וְכָלָה זַעַם וְאִפִּי עַל-תְּבִלֵיתֶם: וְעוֹרֵר עָלָיו י-הוָה
צ-בָאוֹת שׁוֹט כְּמַפֶּת מִדְּגֵן בְּצוּר עוֹרֵב וּמִטָּהוּ עַל-
הַיָּם וּנְשָׂאוֹ בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם: וְהָיָה | בְּיוֹם הַהוּא
יָסוּר סִבְלוֹ מֵעַל שְׁכֻמָּה וְעָלוּ מֵעַל צוּאֲרָךְ וְחָבַל
עַל מַפְנֵי-שָׁמֶן: כִּי בָא עַל-עֵינֶיךָ עָבַר בְּמִגְרוֹן

לְמַכְמֵשׁ יִפְקִיד כְּלָיו: עֲבָרוּ מֵעֲבָרָה גִבַע מְלוֹן
לְנוּ חֲרָדָה הֲרָמָה גִבַעַת שְׂאוֹל גָּסָה: יִצְהַלִי קוֹלְךָ
בַּת-גִּלְיָם הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה עֲנִיָּה עֲנֹתוֹת: וְגִדְדָה
מִדְּמִנָּה יִשְׁבִּי הַגְּבִים הַעֵינָיו: עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב
לְעַמֵּד יִנְפֹף יָדוֹ הָרַ בַּת-צִיּוֹן גִּבַעַת יְרוּשָׁלַם:
וְהָיָה הָאֵדוֹן י-הוָה צ-בָאוֹת מְסַעֵף פְּאֶרְהָ
בְּמַעֲרָצָה וְרַמִּי הַקּוֹמָה גְּדוֹעִים וְהַגְּבִהִים יִשְׁפְּלוּ:
וְיִנְקֹף סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזֵל וְהַלְבָּנוֹן בְּאֲדִיר יִפּוֹל:
יֹא וְיִצְא חֲטָר מִגִּזַע יִשְׂי וְנִצַּר מִשְׂרָשְׁיו יִפְרָה:
וְנִתְחָה עָלָיו רוּחַ י-הוָה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה
וְגִבּוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת י-הוָה: וְהִרְיָחוּ בִּירְאֵת
י-הוָה וְלֹא-לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא-לְמִשְׁמַע
אֲזַנָּיו יִוְכִיחַ: וְשֹׁפֵט בְּצִדֵּק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר
לְעֵנִי-אָרֶץ וְהִפָּה-אָרֶץ בְּשֹׁבֵט פִּיו וּבְרוּחַ שִׁפְתָּיו
יָמִית רָשָׁע: וְהָיָה צֶדֶק אֲזוּר מִתְּנָיו וְהָאֲמוּנָה
אֲזוּר תְּלָצִיו: וְגַר זָאֵב עִם-כֶּבֶשׂ וְנֹמֵר עִם-גְּדִי
יִרְבֹּץ וְעִגֹל וּכְפִיר וּמְרִיא יִחְדּוּ וְנִעַר קֶטָן נִהַג בָּם:
וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה יִחְדּוּ וְרַבְצוּ יִלְדִיָּהוּ וְאַרְיָה
כְּבִקֵר יֹאכַל-תְּבוֹן: וְשֹׁשְׁעֵשׁע יִנְקֵךְ עַל-תֵּר פֶּתוֹ וְעַל
מְאוּרַת צִפְעוֹנָי גְּמוּל יָדוֹ תִּזְדָּה: לֹא-יִרְעוּ וְלֹא-
יִשְׁחִיתוּ בְּכָל-הָרַ קְדוֹשֵׁי כִּי-מִלְאָה הָאָרֶץ דַּעַה
אֶת-י-הוָה כַּמִּים לַיָּם מְכַסִּים: וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא
שָׂרֵשׁ יִשְׂי אֲשֶׁר עָמַד לְגַס עַמִּים אֲלָיו גּוֹיִם יִדְרָשׁוּ
וְהִיָּתָה מְנַחְתּוֹ כְּבוֹד: וְהָיָה | בְּיוֹם הַהוּא יוֹסִיף
א-דָּנִי שְׁנִית יָדוֹ לְקַנּוֹת אֶת-שְׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר
יִשְׂאֵר מֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹס וּמִפּוֹשׁ
וּמִעִילָם וּמִשְׁנַעֲרֵי וּמִחֶמֶת וּמֵאִנֵּי הַיָּם: וְנִשְׂאָ גַס
לְגוֹיִם וְאֶסֶף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ
מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ: וְנִסְרָה קְנָאת אֶפְרַיִם
וְצַרְרֵי יְהוּדָה יִפְרָתוּ אֶפְרַיִם לֹא-יִקְנָא אֶת-יְהוּדָה
וְיְהוּדָה לֹא-יִצַּר אֶת-אֶפְרַיִם: וְעָפוּ בְּכַתֵּף
פְּלִשְׁתִּים לָמָּה יִחְדּוּ יָבֹזוּ אֶת-בְּנֵי-קָדָם אֲדוֹם
וּמוֹאֵב מִשְׁלוֹת יָדָם וּבְגֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתֶּם:
וְהַחֲרִים י-הוָה אֶת לְשׁוֹן יָם-מִצְרַיִם וְהַגִּיף יָדוֹ
עַל-הַנְּהָר בַּעֲיָם רוּחּוֹ וְהִפָּהוּ לְשֹׁבֵעַ גְּחִלִּים
וְהִזְרִיף בְּנֻעָלִים: וְהִיָּתָה מְסֻלָּה לְשְׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר
יִשְׂאֵר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר הִיָּתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ
מֵאָרֶץ מִצְרַיִם:

יב וַאֲמַרְתָּ בַיּוֹם הַהוּא אוֹדֶךָ י-הוָה כִּי אָנֹכֶת בִּי יֵשֵׁב אִפְּךָ וְתִנְחַמְנִי: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֲבַטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי-עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה י-הוָה וַיְהִי-לִי לִישׁוּעָה: וַיִּשְׁאַבְתֶּם-מִים בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לִי-הוָה קִרְאוּ בְשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עַל־לִלְתֵי הַזְּפִירוֹ כִּי גִשְׁבַּב שָׁמוֹ: הִזְמַרוּ י-הוָה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל-הָאָרֶץ: וַצְהִלִי וְרַנִּי יוֹשְׁבֵת צִיּוֹן כִּי-גָדוֹל בְּקִרְבֶּךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

יג «מִשָּׂא בָבֶל אֲשֶׁר חָזָה יִשְׁעֶיהָ בְּרֹא-מִוֶץ: בַּעַל הַר-נִשְׁפָּה שְׂאוֹ-גִס הָרִימוּ קוֹל לְהֵם הַגִּיפוּ יָד וַיָּבֹאוּ פִתְחֵי גְדִיבִים: גֹּאֲנֵי צוּרֵי לְמַקְדָּשֵׁי גָם קָרָאתִי גְבוּרִי לְאִפִּי עַל־יָדַי גְּאוֹתַי: קוֹל הַמּוֹן בְּהָרִים דְּמוֹת עַם-רַב קוֹל שְׂאוֹן מִמְּלָכוֹת גוֹיִם נְאֻסְפִים י-הוָה צ-בָאוֹת מִפְקֵד צָבָא מִלְחָמָה: הַבָּאִים מֵאֶרֶץ מֶרְחָק מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם י-הוָה וְכָלִי זַעֲמוּ לְתַבֵּל כָּל-הָאָרֶץ: הִילְלִילוּ כִּי קָרוֹב יוֹם י-הוָה כְּשֵׁד מִש-דֵּי יָבֹוא: יַעֲלֶכֶן כָּל-יְהוּדִים תַּרְפִּינָה וְכָל-לֵבב אֲנוֹשׁ יִמָּס: וַיִּנְבְּהֻלוּ צִירִים וְחַבְלִים יֵאחֲזוּן כִּי־לִדְהָ יַחֲלוּן אִישׁ אֶל-רַעְהוֹ יִתְמָהוּ פָּנָי לְהִבִּים פְּנִיָהֶם: הִגְהָ יוֹם-י-הוָה בָּא אֲכַזְרִי וְעַבְרָה וְחָרוֹן אַף לְשׁוֹם הָאָרֶץ לְשִׁמָּה וְחַטָּאִיהָ יִשְׁמִיד מִמִּנְהָ: כִּי-כּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכִסְיֵיהֶם לֹא יִהְיוּ אוֹרָם חֲשָׁךְ הַשָּׁמַשׁ בְּצִאתוֹ וַיִּרַח לֹא-יִגִּיהַ אוֹרוֹ: וַיִּפְקְדֵתִי עַל-תַּבֵּל רָעָה וְעַל-רְשָׁעִים עוֹנָם וְהַשִּׁבְתִּי גְּאוֹן זָדִים וְגֵאוֹת עָרִיצִים אֲשֶׁפִיל: וַאֲזַקִּיר אֲנוֹשׁ מִפֶּז וְאֶדָם מִפֶּתֶם אוֹפִיר: וְעַל-כֵּן שָׁמַיִם אֲרַגִּיז וְתַרְעַשׁ הָאָרֶץ מִמְּקוֹמָהּ בְּעַבְרַת י-הוָה צ-בָאוֹת וּבַיּוֹם תָּרוֹן אִפּוֹ: וַיְהִיהַ כַּצְּבִי מִדָּח וְכַצְּאוֹן וְאִין מְקַבֵּץ אִישׁ אֶל-עַמּוֹ יִפְּוּ וְאִישׁ אֶל-אֲרָצוֹ יָנוּסוּ: כָּל-הַנִּמְצָא יִדְקַר וְכָל-הַנִּסְפָּה יִפּוֹל בְּחָרָב: וְעַל־לִיָהֶם יִרְטָשׁוּ לְעֵינֵיהֶם יִשְׁסוּ בְּתִיהֶם וּגְשִׁיהֶם תִּשְׁכַּבְנָה: הִהַנְּנִי מַעִיר עַל־יָהֶם אֶת-מִדְּי אֲשֶׁר-פָּסַף לֹא יִחַשְׁבוּ וְזָהָב לֹא יִחַפְּצוּ-בוּ: וַיִּקְשָׁתוֹת גְּעָרִים תִּרְטָשְׁנָה וּפְרִי-בִטּוֹן לֹא יִרְחֲמוּ עַל-בְּנִים לֹא-תַחֲוֹס עֵינָם: וַיְהִיָה בָבֶל צָבִי מִמְּלָכוֹת תִּפְאָרַת גְּאוֹן כְּש-דִים כְּמַהֲפַכַת א-לֵהִים אֶת-יִסְדָּם וְאֶת-עֲמֻרָה: לֹא-תֵשֵׁב לְנֹצַח

וְלֹא תִשְׁכַּן עַד-דָּוָר וְדָוָר וְלֹא-יִתְהַל שָׁם עַרְבֵי וְרָעִים לֹא-יִרְפְּצוּ שָׁם: וַיִּרְבְּצוּ-שָׁם צִיִּים וּמְלָאוּ בְּתִיהֶם אֲחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ-שָׁם: וַיַּעֲנָה אִיִּים בְּאֶלְמִנוֹתָיו וְתַנִּים בְּהִיכְלֵי עֲנָג וְקָרוֹב לְבֹוא עֲתָה וַיִּמְיָה לֹא יִמְשָׁכוּ: יד «כִּי יִרְחֹם י-הוָה אֶת-יַעֲקֹב וּבְחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחֵם עַל-אֲדָמְתָם וְנִלְוָה הַגֹּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל-בֵּית יַעֲקֹב: וַיִּלְקַחְתוּם עַמִּים וַיְהַבִּיאוּם אֶל-מְקוֹמָם וְהִתְנַחְלוּם בֵּית-יִשְׂרָאֵל עַל אֲדָמַת י-הוָה לְעַבְדִּים וְלַשְׁפָּחוֹת וְהָיוּ שְׂבִיִם לְשִׁבְיָהֶם וְרָדוּ בְּגִישְׁיָהֶם: וַיְהִיָה בַיּוֹם הַגִּיט י-הוָה לְךָ מִעַצְבֶּךָ וּמִרְגָזֶךָ וּמִן-הַעֲבָדָה הַקָּשָׁה אֲשֶׁר עֲבַדְתָּךָ: וַיִּנְשָׂאת הַמַּשָּׁל הַזֶּה עַל-מִלְךָ בָבֶל וְאֲמַרְתָּ אִידָ שָׁבַת נִגַּשׁ שָׁבַתָה מִדְּהַבָּה: שָׁבֵר י-הוָה מַטָּה רְשָׁעִים שֹׁכֵט מִשְׁלִים: מִפְּהָ עַמִּים בְּעַבְרָה מִכַּת בְּלַמִּי סָרָה רָדָה בְּאֶף גוֹלִים מִרְדָּף בְּלִי חֲשָׁךְ: גִּנְחָה שְׁקִטָה כָּל-הָאָרֶץ פָּצְחוּ רִנָּה: גָּם-בְּרוּשִׁים שָׁמְחוּ לְךָ אֲרָזֵי לְבָנוֹן מֵאֵז שְׁכַבְתָּ לֹא-יַעֲלָה הַכְּרַת עֲלֵינוּ: שְׁאוּל מִתַּחַת רָגְזָה לְךָ לְקִרְאֵת בּוֹאֵךְ עוֹרֵר לְךָ רְפָאִים כָּל-עַתּוּדֵי אֶרֶץ הַקִּיִּם מִפְּסָאוֹתָם כָּל מַלְכֵי גוֹיִם: כָּלֵם יַעֲנֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיךָ גָּם-אַתָּה חֲלִיתָ כְּמוֹנוֹ אֵלֵינוּ נִמְשַׁלְתָּ: הַיּוֹרֵד שְׁאוּל גְּאוֹנָךְ הַמִּינַת נְבִלִיךָ תַחַת־יָד יַצַּע רִמָּה וּמְכַסֶּיךָ תוֹלַעָה: וַאֲיֵךְ נִפְלְתָ מִשָּׁמַיִם הִילַל בּוֹ-שָׁחַר נִגְדַעַת לְאֶרֶץ חוֹלֶשׁ עַל-גוֹיִם: וַאֲתָה אֲמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ הַשָּׁמַיִם אֶעֱלֶה מִמַּעַל לְכוֹכְבֵי-אֵל אֲרָיִם כְּסֹאֵי וְאֲשָׁב בְּהַר-מוֹעֵד בִּיַרְכְּתֵי צָפוֹן: אֶעֱלֶה עַל-בְּמִתֵּי עַב אֲדַמָּה לְעַלְיוֹן: וַאֲךָ אֶל-שְׁאוּל תוֹרֵד אֶל-יַרְכְּתֵי-בוֹר: וַרְאִיךָ אֵלֶיךָ יִשְׁגִּיחוּ אֵלֶיךָ יִתְבוֹנְנוּ הַזֶּה הָאִישׁ מִרְגִּיז הָאָרֶץ מִרְעִישׁ מִמְּלָכוֹת: שָׁם תַּבֵּל כַּמְדָּבָר וְעָרִיו תִּרְס אֲסִירָיו לֹא-פָתַח בְּיָתָה: כָּל-מַלְכֵי גוֹיִם כָּלֵם שָׁכְבוּ בְּכַבּוּד אִישׁ בְּבֵיתוֹ: וַאֲתָה הַשְׁלַכְתָּ מִקְבָּרְךָ כְּנֹצָר נִתְעַב לִבְשׁ הַרְגִים מִטְעַנִּי חָרָב יוֹרְדֵי אֶל-אֲבִנֵי-בוֹר כְּפִגְגָר מוֹבָס: לֹא-תַחַד אַתָּם בְּקִבוּרָה כִּי-אֲרָצְךָ שְׁתַּת עִמָּךְ הַרְגַת לֹא-יִקְרָא לְעוֹלָם זָרַע מְרַעִים: הַכִּינּוּ לְבַנְיָו מִטְבַּח בְּעוֹן אֲבוֹתָם בְּלִי-יִקְמוּ וַיִּרְשׁוּ אֶרֶץ וּמְלָאוּ פְנֵי-תַבֵּל עָרִים: וַיִּקְמַתִּי עֲלֵיהֶם נָאֵם י-הוָה צ-בָאוֹת

והכרתי לבבל שם ושאר וגין ונכד נאם-י-הנה: ושמתייה למורש קפד ואגמי-מים וטאטאתיה במטאטא השמד נאם י-הנה צ-באות: ג-נשבע י-הנה צ-באות לאמר אם-לא פאשר דמיתל פן הלתה וכאשר יעצתי היא תקום: ג-לשבר אשור בארצי ועל-הרי אבוסנו וסר מעליהם עלו וסבלו מעל שכמו יסור: ג-זאת העצה היעוצה על-פל-הארץ וזאת היד הנטויה על-פלהגוים: ג-פי-י-הנה צ-באות יעץ ומי יפר וידו הנטויה ומי ישיבנה: ג-בשנת-מות המלך אחז היה המשא הזה: ג-אל-תשמחי פלשת פלך פי נשבר שבט מפקד פי-משרש נחש יצא צפע ופריו שרף מעופף: ורעו בכורי דלים ואביונים לבטח ירבצו והמתי ברעב שרשף ושאריתך יהרג: ג-הילילי שער זעקי-עיר נמוג פלשת פלך פי מצפון עשן בא ואין בודד במועדי: ג-ומה-יענה מלאכי-גוי פי י-הנה יסד ציון ובה יחסו עניי עמו:

טו «משא מואב פי בליל שדד ער מואב נדמה פי בליל שדד קיר-מואב נדמה: ג-עלה הבית ודיכון הבמות לבכי על-נבו ועל מידבא מואב יליל בכל-ראשיו קרחה פל-נקו גרועה: ג-בחוצתיו חגרו שק על גגותיה וברחבתיה פלה יליל ירד בבכי: ג-ותזעק חשבון ואלעלה עד-יהין נשמע קולם על-פן חלצי מואב יריעו נפשו ירעה לו: ג-לבי למואב יזעק בריחה עד-צער עגלת שלשיה פי ו מעלה הלוחית בבכל יעלה-בו פי דרך חורנים זעקת-שבר יעירו: פי-מי נמרים משמות יהיו פי-יבש חציר פלה לשא ירק לא תיה: על-פן יתרה עשה ופקדתם על גחל הערבים ישאום: פי-הקיפה הזעקה את-גבול מואב עד-אגלים יללתה ובאר אילים יללתה: ג-פי מי דימון מלאו לם פי-אשית על-דימון נוספות לפליטת מואב ארליה ולשארית אדמה:

טז «שלחו-כר משל-ארץ מסלע מדברה אל-הר בת-ציון: ויהנה כעוף-נווד קו משלח תהלינה בנות מואב מעברת לארנון: ג-הביאי עצה עשו פלילה שייתי כליל צלך בתוך צהרים סתרי נדחים

נדד אל-תגלי: ג-גורו בך נדחי מואב הוי-סתר למו מפני שודד פי-אפס המץ פלה שד תמו רמס מן-הארץ: ג-והוכן בחסד פסא וישב עליו באמת באהל דוד שפט ודרש משפט ומהר צדק: ושמענו גאון-מואב גא מאד גאנותו וגאונו ועברתו לא-כן בדי: ג-לכן יליל מואב למואב פלה יליל לאשישי קיר-חרשת תהגו אד-נכאים: ג-פי שדמות חשבון אמלל גפון שבמה בעלי גוים הלמו שרוקיה עד-יעזר נגעו תעו מדבר שלחותיה נטשו עברו ים: ג-על-פן אבפה בבכי יעזר גפון שבמה אריוך דמעתי חשבון ואלעלה פי על-קיאך ועל-קצירך היד נפל: ונאסף שמחה וגיל מן-הפרמל ובפרמים לא-ירגו לא ירעע לין ביקבים לא-ידרך הדרך היד השבתי: ג-על-פן מעי למואב כפנור יהמו וקרבני לקיר חרש: ג-והיה כי-נראה פי-נלאה מואב על-הבמה ובא אל-מקדשו להתפלל ולא יוכל: ג-זה הדבר אשר דבר י-הנה אל-מואב מאז: ג-ועתה דבר י-הנה לאמר בשלש שנים פשני שכיר ונקלה כבוד מואב בכל התמון הרב ושאר מעט מזער לוא כביר:

יז «משא דמשק הנה דמשק מוסר מעיר והיתה מעי מפלה: ג-עזבות ערי ערער לעדרים תהלינה ורבצו ואין מתריד: ג-ונשבת מבצר מאפריים וממלכה מדמשק ושאר ארם ככבוד בני-ישראל יהיו נאם י-הנה צ-באות: ג-והיה ביום ההוא ידל כבוד יעקב ומשמן בשרו ירזה: ג-והיה פאסף קציר קמה וזרעו שבלים יקצור והנה כמלקט שבלים בעמק רפאים: ג-ונשאר-בו עוללת פנקה זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעפיה פריה נאם-י-הנה א-להי ישראל: ג-ביום ההוא ישעה האדם על-עשהו ועיניו אל-קדוש ישראל תראינה: ג-ולא ישעה אל-המזבחות מעשה ידיו ואשר עשו אצבעתיו לא יראה והאשרים והתמנים: ג-ביום ההוא יהיו ערי מעוזו כעזובת החרש והאמיר אשר עזבו מפני בני ישראל והיתה שממה: ג-פי שכחת א-להי ישעך וצור מעזרך לא זכרת על-פן תטעל

נטעי נעמנים וזמרת זר תזרענו: ביום נטעך
תשגשגי ובבקר זרעך תפריחי גד קציר ביום
נתלה וכאב אנוש: הוי המון עמים רבים פהמות
מים יהמיון ושאוון לאמים פשאון מים פבירים
ישאוון: לאמים פשאון מים רבים ישאוון וגער
בו וגס ממרתק ורדף פמץ הרים לפני-רות וכגלגל
לפני סופה: לעת ערב והנה בלהה בטום בקר
איננו זה חלק שוסינו וגורל לבזינו:

יח הוי ארץ צלצל פנפים אשר מעבר לנהרי-
כוש: השלח בים צירים ובכלי-גמא על-פני-
מים לכו | מלאכים קלים אל-גול ממשך ומורט
אל-עם נורא מן-הוא והלאה גוי קוקו ומבוסה
אשר-בזאו נהרים ארצו: פלי-ישבי תבל ושבני
ארץ פנשא-גס הרים תראו וכתקע שופר
תשמעו: פי כה אמר י-הוה אלי אשקטה
ואביטה במכוגי פתם צח עלי-אור פעב טל בתם
קציר: פי-לפני קציר פתם-פרח ובסר גמל יהיה
נצה וכרת הזלזלים במזמרות ואת-הנטישות
הסיר התז: יעזבו יחדו לעיט הרים ולבהמת
הארץ וקץ עליו העיט וכל-בהמת הארץ עליו
תחרה: בעת הליא יובל-שני לי-הנה צ-באות עם
ממשך ומורט ומעם נורא מן-הוא והלאה גוי |
קוקו ומבוסה אשר בזאו נהרים ארצו אל-מקום
שם-י-הנה צ-באות הר-ציון:

יט משא מצרים הנה י-הנה רכב על-עב קל ובא
מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו ולבב מצרים
ימס בקרבו: וסכסכתי מצרים במצרים ונלחמו
איש-באחיו ואיש ברעהו עיר בעיר ממלכה
בממלכה: ונבקה רוח-מצרים בקרבו ועצתו
אבלע ודרשו אל-האלילים ואל-האטים ואל-
האבות וא-ל-הידענים: וספרתי את-מצרים בנד
אדנים קשה ומלך עז ימשל-בם גאם האדון
י-הנה צ-באות: ונשתו-מים מהגם ונהר יתרב
ויבש: והאזניחו נהרות דללו ותרבו יארי מצור
קנה וסוף קמלו: ערות על-יאור על-פי יאור וכל
מזרע יאור ייבש נדף ואיננו: ואנו הדיגים
ואבלו כל-משליכי ביאור חכה ופרשי ממרת

על-פני-מים אמללו: ובשו עבדי פשתים
שריקות וארנים חורי: וקנו שתתיה מדפאים
כל-עשי שוכר אגמי-נפש: אד-אולים שרי צען
חכמי יעצו פרעה עצה נבערה איד תאמרו אל-
פרעה בן-חכמים אני בן-מלכי-קדם: אים אפוא
חכמיך ונגידו גא לך ונדעו מה-יעץ י-הנה
צ-באות על-מצרים: גואלו שרי צען נשאו שרי
גף התעו את-מצרים פנת שבטיה: י-הנה מסך
בקרבה רוח עושים והתעו את-מצרים בכל-
מעשהו פהתעות שפור בקיאו: ולא-יהיה
למצרים מעשה אשר יעשה ראש וזנב פפה
ואגמון: ביום ההוא יהיה מצרים פנשים ותרד |
ופחד מפני תנופת יד-י-הנה צ-באות אשר-הוא
מגיה עליו: והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא
כל אשר יזכיר אתה אליו ופחד מפני עצת י-הנה
צ-באות אשר-הוא יועץ עליו: ביום ההוא יהיו
חמש ערים בארץ מצרים מדברות שפת פנען
ונשבעות לי-הנה צ-באות עיר ההרס יאמר
לאחת: ביום ההוא יהיה מזבח לי-הנה בתוך
ארץ מצרים ומצבה אצל-גבולה לי-הנה: והיה
לאות ולעד לי-הנה צ-באות בארץ מצרים פי-
יעקו אל-י-הנה מפני לחצים וישלח להם
מושיע ורב והצילם: ונודע י-הנה למצרים
ונדעו מצרים את-י-הנה ביום ההוא ועבדו זבח
ומנחה ונדרו-גדר לי-הנה ושלמו: ונגף י-הנה
את-מצרים נגף ורפוא ושבב עדי-הנה ונעתר
להם ורפאם: ביום ההוא תהיה מסלה ממצרים
אשורה ובא-אשור במצרים ומצרים באשור
ועבדו מצרים את-אשור: ביום ההוא יהיה
ישראל שלישייה למצרים ולאשור ברכה בקרב
הארץ: אשר ברכו י-הנה צ-באות לאמר ברוך
עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל:

הלכות פלים פרק כג

כג, א המפין הוא המחצלת שאורגין אותה מן החבלים, ומן הסוף והגמא, וכיוצא בהן. ואין המפין בכלל הפלים האמורין בתורה; ואף על פי כן מטמא הוא במדרס דין תורה שחרי רפה הכתוב "כל-המשכב", וזה ראוי למשכב ועשוי לו.

כג, ב וכן מטמא במת ובשאר טמאות מדרגיהם, ככל פשוטי פלי עין כמו שבארנו; וזה כלל גדול, שכל המטמא במדרס מטמא בשאר טמאות.

כג, ג כבר בארנו שהפגד מטמא בשלוש על שלוש בשאר טמאות, ובשלושה טפחים על שלוש טפחים למדרס.

כג, ד השק, שעורו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים; העור, חמשה טפחים על חמשה טפחים; המפין, שישה טפחים על שישה טפחים; בין למדרס, בין לשאר הטמאות. ופחות מן השעורין האלו, טהור מכלום.

כג, ה במה דברים אמורים, בקרע אחד מהן שנקרע בלא בונה. אבל הקוצין בבונה וקציע אפלו טפח על טפח למושכב, או שלוש טפחים על שלוש טפחים למשכב חרי זה מטמא במדרס; בין שהיה הטפח על טפח שקציע או השלושה על שלושה, פגד או שק או עור או מפין.

כג, ו וכן המקציע מאחד מהן לאחיזה כדי שיאחז בו בידו, בדרך שעושין קוציני תאנים שלא יזקו אצבעותיהן חרי זה טמא בכל שהוא; והוא, שלא יהיה פחות משלוש על שלוש שכל פחות משלוש אצבעות, טהור מכלום.

כג, ז המחבר שני טפחים מן הפגד וטפח מן השק, שלוש טפחים מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן המפין חרי זה טהור מן

המדרס; אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפין ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק, שלוש טפחים מן השק ואחד מן הפגד חרי זה טמא מדרס. זה הכלל כל שהשלים שעורו בהמור ממנו, טמא; השלימו מן הקל, טהור.

כג, ח פלויי נפה וכברה שהתקינן לשייבה, טהורין; ואינן מקבלין טמאה עד שיקציע אותן, ואחר כך יהיו כמפין.

כג, ט חלוק שלקטן אינו מטמא במדרס, עד שיהיה בו פשעור שלוש טפחים על שלוש טפחים; ונמדד בפול כברייתו. ואלו נמדדין בפולין: בגדים שפולבישין בהן על הרגלים, ועל השוקים, ואת הראש, והמכנסים, והכובע, וכיס שלפנדה. ומטלית שטליה על השפה אם פשוטה, נמדדת פשוטה; ואם כפולה, נמדדת כפולה.

כג, י הפגד שארג בו שלוש על שלוש, ונטמא במדרס, ואחר כך השלים את כל הפגד הפגד פלו מדרס; נטל חוט אחד מתחלתו, טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס, וחרי הוא ראשון בכלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחלתו, ואחר כך השלים את כל הפגד כל הפגד טמא מגע מדרס.

כג, יא וכן פגד שארג בו שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, ונטמא במת, ואחר כך השלים עליו את כל הפגד הפגד פלו טמא מת; נטל חוט אחד מתחלתו טהור מטמא מת, אבל טמא מגע טמא מת. נטל חוט אחד מתחלתו, ואחר כך השלים את כל הפגד הכל טהור.

כג, יב ולמה יהיה הכל טהור מפני שאמרו שלוש על שלוש שנתמעטה, טהורה מכלום. אבל שלוש על שלוש שנתמעטה אף על פי שטהרה מן המדרס, חרי היא טמאה בכל הטמאות.

כג, יג מטלית שהיא מדרס, וטלאתה על הקפה או

על העזר נעשה הכל ראשון לטמאה; הפריש את המטלית הרי הקפה או העזר ראשון, מפני שנגעו במדרס. והמטלית טהורה שפיון שטלה והפרישה, בטלה.

כגיד טלה על הבגד או על השק נעשה הכל מדרס, והרי הכל אב טמאה. הפרישה הרי הבגד או השק ראשון, שהרי נגע במדרס; והמטלית אב טמאה פשהיתה, שאינה בטלה על האריג.

כגטו תפר המטלית על הבגד פשטלה מרוח אחת או משתי רוחות כמין גם אינה חבור, ולא נעשה הכל אב אלא מנגע מדרס בלבד; תפרה משתי רוחות זו כנגד זו הרי היא חבור, ונעשה הכל אב.

כגטו שלזשה על שלזשה שנטמא במדרס, ואחר כך נחלק טהר מן המדרס; ואין בקרעים אלו טמאה בלל, והרי הן בשברי בלי שנטמא.

אבל בגד שנטמא במדרס, וקרע ממנו שלזש אצבעות על שלזש אצבעות אותו הקרע טהר מן המדרס, אבל טמא במגע מדרס, שבעת פרישתו מן הבגד הגדול, נטמא במגעו.

כגיו סדין שנטמא במדרס, ואחר כך עשהו פרכת טהר מן המדרס. ומאימתי היא טהרתו מן המדרס, משניקשר בו חלולאות שהוא נתלה בהן פשאר הפרוכות.

כגיה טלית שהיא מדרס, והטבילה, וקדם שיעריב שמשה התחיל לקרע ממנו קרע פיון שנקרע בה רבה, שוב אינה חבור וטהרה בלה; אף על פי שעדין נשתיר בה כדי מעפרת שלא נקרע, שהרי הוא קורע וחולה. במה דברים אמורים, בטבולת יום: פיון שלא חס עליה להטבילה, כך לא יחוס לקרע את בלה; ולפיכך טהרה בלה.

הלכות פלים פרק כד

כד, א אלו עזרות מטמאין במדרס: עזר שהשב

עליו לשטחו, ועזר שמניחין על המטות מלמעלה לישן עליו, ועזר שמניחין על החמור תחת המשאוי, ועזר שמניחין בערס תחת הקטן, ועזר הבר, ועזר הכסת.

כד, ב וכן עזר שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפרורים, מפני שהוא נשען עליו ברגלו; ועזר שהוגר החמור עליו, ועזר שהוגר נופין הפשתן עליו בעת שנופין, ועזר שמניח הסבל על כתפו בעת שסובל, ועזר שמניח הרופא על ברקיו בעת שומפים השחינין: מפני שכל אלו העזרות, יושב עליהן.

כד, ג וכן עזר הלב שלקטן, שרירי יורד עליו כדי שלא יפסיד בגדיו; ועזר שעשהו להיות נותנו על לבו בעת הקציר מפני השרב, ועזר שלופפין בו הכסות; ועזר התפור כמו תבה שמניחין בו הבגדים: שכל אלו מתהפכין עליהן, ונשענין עליהן. וכל העזרות המטמאות במדרס, אינן מטמאות עד שיהיה כשעזר המשה טפחים.

כד, ד ואלו עזרות שאין מטמאין במדרס: עזר שהוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועזר שלופף בו הצמר הסרוק, ועזר שלופף בו הארגמן. וכלן מטמאות בשאר טמאות.

כד, ה עזר שעשהו חפוי לכלים, טהור מכלום. עשהו חפוי למשקלת מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה; ואינו מטמא במדרס. עזר שעשהו לעקבו ולפרסתו אם הופה את רב הרגל, מטמא; ואם לאו, טהור. מנעל שעל האמום אף על פי שעדין לא לבשו אדם, הרי זה מטמא במדרס: שפבר נגמרה מלאכתו, כמו שבארנו.

כד, ו כל עזר הראוי להטמא במדרס, ואינו חסר מלאכה המחשבה מטמאתו; ואם השב עליו להיות עזר שלחן וכיוצא בו, הרי זה מטמא במדרס. ואם היה חסר מלאכה אין המחשבה

מועלת בו, עד שתגמר מלאכתו: חוץ מהעור שמוחפין בו המרכב מפני האבק שהמחשבה מועלת בו, אף על פי שלא נגמרה מלאכתו.

כדו בפנה דברים אמורים, בעזרות בעל הבית; אבל עזרות העבדנין, שסתמן למכירה אין המחשבה מטמאתן, עד שיעשה בהן מעשה ויכין אותן למדרס.

כד, ח אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינו שלו, שנאמר "והנגע במשכבו". גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה, הרי זה טהור; ואם נתיאשו הבעלים, טמא.

כד, ט גנב משכב, וישב עליו הרי זה טמא: שחזקתו שנתיאשו הבעלים, שאינן יודעים מי גנבו. ואם נודע שעדין לא נתיאשו הבעלים, הרי זה טהור.

כד, י לפיכך גנב שגנב עור, והשב עליו לשכיבה המחשבה מועלת בו, ומטמא במדרס; אבל הגזלן אין מחשבתו מועלת, אלא אם פן נתיאשו הבעלים.

כד, יא עור שנטמא במדרס, והתחיל לקרעו רצועות הרי הוא בטמאתו, עד שימצטנו פחות פחות מחמשה טפחים.

כד, יב כל פלי עור שנטמא במדרס הזב, ושנהו לכלי אחר אם שנהו מן הפשוט לפשוט, הרי הוא בטמאתו; שנהו מן הפשוט למקבל, ומן המקבל לפשוט טהור. ובבגד, הכל טמא.

כד, יג ביצד: חמת שעשיה שטיח, ושטיח שעשהו חמת טהור; אבל חמת שנטמאת מדרס, ועשיה תרמל, או תרמל, שעשהו חמת הרי הן מדרס בשחיו. פר שלבגד שנטמא במדרס, ועשהו סדין, או סדין שעשהו פר או פסת, בגד שעשהו מטפחת, או מטפחת שעשאה פסת הרי הן מדרס בשחיו.

כד, יד פלים שעיקר עשייתן לקבלה ולמשכב פאחד, כגון הכרים והפסתות והשקין

והמרוצופין אם נפחתו אף על פי שטהרו מלהטמא פמת ובשאר טמאות, מפני שאינן יכולין לקבל, הרי הן מטמאין במדרס, שעדין הן ראויין למדרס.

כד, טו אבל פלים שעיקר עשייתן לקבלה בלבד, כגון החמת והתרמל אם היו גדולים, פרי שיהיו ראויין לישוב עליהן הואיל ויושבין עליהן מפני גדלן, הרי הן מטמאין במדרס כל זמן שהן שלמים. נפחתו, ואף על פי שאפשר עדין לישוב עליהן הרי אלו אין מטמאין במדרס, שעיקר עשייתן לקבלה בלבד, והואיל ובטלו מלקבל, טהרו מלהטמא לא בשאר טמאות ולא במדרס.

כד, טז וכמה הוא שעורן ויהיו ראויין למדרס: החמת, שבעת קביו; והילקוט, חמשת קביו; והקלסטר שתולין בו השעורים בראש הבהמה, ארבעת קביו; והפריתות שפערין בהן תמים, סאה. ופחות מן השעורין האלו אינן ראויין למדרס, ואין דרך העם לישוב עליהן.

כד, יז נפחתו, וצרר מקום הפחת הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר מקום הפחת. וכל החמתות שנפחתו וצררן טהורות, חוץ משלעורפיים: מפני שבהן הוא דרכן תמיד לצררן. וחמת חלילין אינה מטמא במדרס, שחרי אינה ראויה למדרס.

הלכות פלים פרק כה

כה, א כל פשוטי פלי עין העשויון לישיבה או לשכיבה או לרכיבה מטמאין במדרס, כגון המטה והכסא וכיוצא בהן. המטה והכר והכסת שלמת, וכסא שלפלה, ומשבר שלחית, וכסא שלפזבם שהוא פורס עליו את הפלים, וכסא שלקטן שיש לו רגלים אף על פי שאין בו גבה טפה כל אלו מטמאין במדרס.

כה, ב כסא שלברזל שעושין בבית הכסא, והעור נתון עליו הרי הוא מטמא במדרס

ובשאר טמאות. הפריש העור המחפה על
הברזל העור מטמא במדרס, והברזל מטמא
בשאר טמאות אבל לא במדרס. טרסקל שלגמי
וכיוצא בו המחפה בעור, מטמא במדרס
ובשאר טמאות; הפריש העור מעליו, העור
מטמא במדרס, אבל הטרסקל טהור מכלום,
שחרי נעשה פשברי פלים.

כהג ספסליו שבמרחץ, שישתי רגליו שלספסל
שלעין מטמא במדרס. היתה אחת שלעין,
ואחת שלשיש אינו מקבל טמאה. נסרים
שבמרחץ ששגמון, אינו מקבלין טמאה, שאינו
עשויין לשיבה, אלא כדי שיהיו המים מחלבין
תחתיהן.

כהר הסל והפלפלה שמלאן תבן או מוכין אף
על פי שהתקינו לשיבה אינו מקבלין טמאת
מדרס, שאינו ראויין לשיבה. ואם סרגן בגמי
או במשיחה על פיהן, חרי אלו מטמאין
במדרס.

כהר קורת בית הכר שששה ראשה האחד פסא
אינו מטמא במדרס, מפני שאומרין לו עמד
ונעשה מלאכתנו. אבל אם קבע את הפסא
בקורת בית הכר, הפסא מטמא מדרס; ואם
דרס הזב על הקורה, לא נטמא הפסא.

כהו וכן אם קבע הפסא בקורה גדולה. עשה
ראש הקורה הגדולה פסא אין טמא אלא מקום
הפסא בלבד, ושאר הקורה טהור. וכן הדין
בפסא שקבעו בערבה, שהוא טהור.

כהו קצת הקורה שמתקן אותו המסתת את
האבן להיות יושב עליו, חרי מקום ישיבתו
מטמא במדרס. מקום ישיבה שאחורי הקרון
טהור, שאינה אלא ישיבת צער. ראשי פלנסות
שהאמניו יושבין עליהן, ושפין את האבנים
וכיוצא בהן טהורין.

כהח וכן כפת שלתמרה שהוא יושב עליו
אפלו גבה טפה טהור, שאין זה פלי. וכן בגל

שלעין אף על פי שסרקו וכרכמו ועשהו פנים
לשער וכיוצא בו, אינו פלי; ולא מקבל טמאה,
עד שיחק בו.

כהט ראשי פלנסות שהן חקוקין אם חקקו
לדעת, מקבלין טמאה. מצאין חקוקין אם חשב
עליהן, מקבלין טמאה מפאן ולהפא; ואם חשב
עליהן חרש שוטח וקטן, או אדם שאינו שלו
טהורין. וכן כל כיוצא בהן מדברים שאינו
מקבלין טמאה אלא במחשבה שאין לה
מחשבה מועלת, אלא מחשבת בעלים שהן בני
דעה.

כהי העושה פיפה מן השאור, ויבשה ויחדה
לישיבה חרי בטלה מתורת אבל, ומטמאה
במדרס: שחרי היא משמשת תשמישי העין.

כהיב מחצלת הקש, מטמאה במדרס; ומחצלת
הקנים ושלחלה טהורה, מפני שאינה ראויה
למדרס. ושאר המחצלות אם עשאה לשכיבה,
מקבלת טמאה; עשאה לסכוד, טהורה. עשאה
סתם אם היתה גדולה, סתמה לסכוד; והקטנה,
סתמה לשכיבה. ומחצלת שעשה לה קנים
לארפה טמאה מדרס, שעדין ראויה לשכיבה;
עשאן כמין גם, טהורה. עשה קנים לרחבה אם
אין בין קנה לחברו ארבעה טפחים, טהורה.

כהיג נחלקה לרחבה, עדין מקבלת טמאה.
נחלקה לארפה, ונשתירו בה שלוש מעדנים
שלששה טפחים עדין היא ראויה למדרס,
ומטמאה; פחות מפאן, טהורה. וכן אם התיר
ראשי מעדנים, טהורה. ואף טמאת מדרס לא
תקבל המחצלת, עד שתגמר מלאכתה ותתקנב
כמו שפארנו.

כהיד תבה שפתחה מלמעלן טהורה מן
המדרס, שאינה ראויה לישוב עליה; ומקבלת
שאר טמאות. ושפתחה מצודה טמאה במדרס,
ובשאר טמאות. עגלה שלקטן מטמאה במדרס,
שחרי נשען עליה. מקל שלזקנים טהור מכלום,

שאינו אלא לסייע.

כה, יד סנדל שלפידין, והוא סנדל שלעין חרי הוא מטמא במדרס, מפני שהפיד פעמים מטיל בו עד שמגיע לביתו. קב שלקטע שיש בו בית קבול פתיתין מטמא בשאר טמאות, מפני בית קבולו, ומטמא במדרס, שהרי נשען עליו.

כה, טו ואלו טמאין משום מרפב: מרדעת שלחמור, וטפיטן שלפוס, ובר הגמל, ואפה שלנאקה, וכל פיוצא בהן. הלוחות שמניחין על גבי החמור, ואחר כך נותנין עליו המשאוי טהורות; ואם היתה ראויה למרפב, טמאה.

הלכות פלים פרק כו

כז, א פלי עין הראוי למדרס שקבעו בפותל בתוך הפנין קבעו ולא בנה על גביו, או שפנה על גביו ולא קבעו עדין הוא מטמא במדרס פשהיה; קבעו במסמרים, ובנה עליו טהור.

כז, ב וכן מפין שנתנו על גבי הקורות קבעו ולא נתן עליו את המעזבה, או שנתן עליו את המעזבה ולא קבעו עדין הוא מטמא במדרס; קבעו, ונתן עליו את המעזבה טהור.

כז, ג ספסל שנטל אחד מראשיו, ועדין הוא ראוי למדרס נטל השני, טהור; ואם יש בו גבה טפה, מטמא במדרס.

כז, ד בפסא שלפלה שנטלו הפניו, טהור; ואם לא היו הפניו יוצאין, ונטלו עדין הוא ראוי למדרס, שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו.

כז, ה בפסא שנטלו הפניו, ועדין הוא ראוי לישיבה מטמא; נטלו שנים מהפניו זה בצד זה, טהור. שדה שנטל העליון שלה טמאה, מפני התחתון שהוא ראוי למדרס; נטל התחתון טמאה, מפני העליון. נטל העליון, והתחתון חרי הדפין טהורין.

כז, ו תבה שנפחתה מצדה מטמא במדרס

בשאר טמאות, מפני שהיא ראויה אף לישיבה והכל יושבין עליה. נפחתה מלמעלן טהורה מן המדרס, שהרי אינה ראויה לישיבה; ומטמאה בשאר טמאות, שעדין היא מקבלת.

כז, ז נפחתה מלמטן טהורה מכל טמאה, אף על פי שאפשר לישב עליה בכפא, מפני שעיקר מעשיה לקבלה, וכבר בטל העיקר; והמגורות שבה מטמאות, ואינן חפור לה.

כז, ח וכן משפלת שנפחתה מלקבל רמונים אף על פי שהיא ראויה למדרס, חרי היא טהורה מכלום; מפני שעיקר מעשיה לקבלה; והואיל ובטל העיקר, בטלה הטפלה.

כז, ט ערבה שלעין שמגבלין בה הפניין את הגביסין אף על פי שמקבלת שאר טמאות, אינה מטמאה במדרס. ערבה שלעין שלשין בה הפצק, שהיא מחזקת משני לוגין ועד תשעת קבין, שנסדקה עד שאינו יכול לרחץ בה רגלו אחת, מפני הסדק חרי זו מטמאה במדרס; שפתמה שהוא פופה אותה ויושב עליה, לפי גדלה וסדק שלה.

כז, י הניחה בגשמים עד שנתפחה, ונסתם הסדק אינה מטמאה במדרס, שהרי היא ראויה ללוש בה, ותחלת מעשיה ללוש בה; ומקבלת שאר טמאות. חזר והניחה בקדים, ונפתח הסדק חזרה לקבל טמאת מדרס, וטהורה משאר טמאות.

כז, יא ערבה גדולה שהיא מחזקת יתר על תשעת קבין, שנפחתה מלקבל רמונים, והכינה לישיבה חרי זו טהורה אף מטמאת מדרס, עד שיקציע: שאין המחשבה מועלת בערבה גדולה שנפחתה, עד שיעשה בה מעשה. עשיה אבוס לבהמה אף על פי שקבעה בפותל, טמאה בכל הטמאות.

כז, יב מטה שנטלו ארוכות שלה אחר שנטמאת, ועשה לה חדשות, ולא שנה את

הַנְּקִיבִים, וְנִשְׁתַּבְּרוּ הַחֲדָשׁוֹת עֵדִין הִיא
בְּטַמְאָתָהּ; נִשְׁתַּבְּרוּ הַיְשָׁנוֹת טְהוֹרָה, שֶׁחֶפֶל
הוֹלֵךְ אַחַר הַיְשָׁנוֹת.

כּוֹיג מִטָּה שֶׁהִיְתָה טַמְאָה מִדָּרַם, וְנִטְלָה קֶצֶרָה
וְשִׁתִּי פְרָעִים עֵדִין הִיא בְּטַמְאָתָהּ, שְׁעֵדִין צוּרַת
הַמִּטָּה עוֹמֶדֶת; נִטְלָה אַרוּכָה וְשִׁתִּי פְרָעִים,
טְהוֹרָה. קֶצֶץ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת שֶׁלִּמְטָה בְּאַלְכֶסוֹן,
אוֹ שְׁקֶצֶץ שְׁתֵּי פְרָעִים טַפַּח עַל טַפַּח בְּאַלְכֶסוֹן,
אוֹ שְׁמַעְטָן פְּחוֹת מִטַּפַּח הָרִי זֶה נִשְׁבְּרָה
וְטְהוֹרָה.

כּוֹיג נִשְׁבְּרָה אַרוּכָה, וְתִקְנָה עֵדִין הִיא אֵב
טַמְאָה בְּשִׁהִיְתָהּ; נִשְׁבְּרָה הָאַרוּכָה הַשְּׁנֵיָה,
וְתִקְנָה טְהוֹרָה מִן הַמִּדְרָם, אֲבָל טַמְאָה מִגַּע
מִדָּרַם. לֹא הִסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת הָרֵאשׁוֹנָה, עַד
שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַשְּׁנֵיָה טְהוֹרָה.

כּוֹטו מִטָּה שֶׁהִיְתָה טַמְאָה מִדָּרַם, אוֹ בִּשְׂאֵר
טַמְאֹת, וְנִגְנַב חֲצִיָּה אוֹ אֶבֶד, אוֹ שֶׁחֲלָקוּהָ
אַחִין אוֹ שֶׁתִּפִּין הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה בְּכָלִי
שֶׁנִּשְׁבַּר. הַחֲזִירוּהָ, מִקְּבֵלֶת טַמְאָה מִכָּאן
וְלַחֲבָא: הָרִי זֶה דוֹמָה לְמִי שֶׁעָשָׂה פְּלִי אֶחָד,
מִשְׁבְּרֵי פְּלִי שֶׁנִּטְמָא שֶׁהוּא טְהוֹר, וּמִקְּבֵל
טַמְאָה לַחֲבָא.

כּוֹטז מִטָּה שֶׁנִּתְפָּרְקוּ אֲבָרֶיהָ אִם נִשְׂאָרָה
אַרוּכָה וְשִׁתִּי פְרָעִים, אוֹ קֶצֶרָה וְשִׁתִּי פְרָעִים
הָרִי אֵלֶּה מִטַּמְאִין, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְסַמְכֵן לְבוֹתֵל
וְלִישׁוֹן עֲלֵיהֶן. וּמִטָּה שֶׁנִּטְמָאת בְּלָה אִם הִטְבִּילָהּ
אֲבָרִים אֲבָרִים, טְהוֹרָה. הַמִּפְּרָק אֶת הַמִּטָּה
לַחֲטִיבִילָהּ הַנוֹגַע בְּחִבְלִים שְׁלֵהָ, טְהוֹר.

הַלְּבוֹת פְּלִים פֶּרֶק כּוֹז

כּוֹז א שְׁלוֹשׁ תְּבוֹת הֵן: תְּבָה שֶׁפִּתְחָהּ מִצְדָּהּ,
טַמְאָה מִדָּרַם; פִּתְחָהּ מִלְּמַעְלָה, טַמְאָה טַמְאָה
מִתָּה; וְחֲבָאָה בַּמִּדָּה, טְהוֹרָה מִכְּלֹם.

כּוֹזב שְׁלוֹשׁ עֲרֻבוֹת הֵן: עֲרֻבָה מִשְׁנֵי לִוְגִין וְעַד
תְּשַׁעַת מִבֵּין שְׁנַסְדָּקָה, טַמְאָה מִדָּרַם; וְשֶׁלְּמָה,
טַמְאָה טַמְאָה מִתָּה; וְחֲבָאָה בַּמִּדָּה, טְהוֹרָה מִכְּלֹם.

כּוֹג שְׁלוֹשׁ עֲגָלוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה בְּקַתְּדָרָה,
טַמְאָה מִדָּרַם; וְהָעֲשׂוּיָה בְּמִטָּה, טַמְאָה טַמְאָה
מִתָּה; וְשֶׁלְּאַבְנִים, טְהוֹרָה מִכְּלֹם.

כּוֹד שְׁלוֹשָׁה תְּרִיסִין הֵן: תְּרִים הַכְּפוּת, טַמְאָה
מִדָּרַם; וְשְׁמִשְׁחָקִין בּוֹ בְּקַמְפוֹן, טַמְאָה טַמְאָה מִתָּה;
וְדִיצַת הָעֲרֻבִים, טְהוֹרָה מִכְּלֹם לְפִי שֶׁהִיא
עֲשׂוּיָה לְצוּרָה בְּלֶבֶד, וְאֵינָה מִמְּשֻׁמְשֵׁי אָדָם,
וְכָל פְּלִי שְׂאִינוֹ מִמְּשֻׁמְשֵׁי אָדָם, אֵינּוּ מִקְּבֵל
טַמְאָה פֶּל עֵינָר.

כּוֹה שְׁלוֹשָׁה תְּרַבּוּסִין שְׁלֵעוֹר הֵן: שְׁלֶסְפָּרִים,
טַמְאָה מִדָּרַם; וְשֶׁאוֹכְלִין עָלָיו, טַמְאָה טַמְאָה מִתָּה;
וְשֶׁשׁוֹטְחִין עָלָיו אֶת הַזֵּיתִים, טְהוֹר מִכְּלֹם לְפִי
שְׂאִינוֹ מִמְּשֻׁמְשֵׁי אָדָם.

כּוֹז שְׁלוֹשׁ בְּסִיסוֹת הֵן: שְׁלֶפְנֵי הַמִּטָּה וְשְׁלֶפְנֵי
הַסּוּפְרִים, טַמְאָה מִדָּרַם; וְשְׁלֶשְׁלָחַן, טַמְאָה טַמְאָה
מִתָּה; וְשְׁלֶמְגָדֵל, טְהוֹר מִכְּלֹם לְפִי שֶׁהוּא
בְּמִקְצַת הַמְּגָדֵל, וְצוּרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו.

כּוֹז שְׁלוֹשׁ פְּנִקְסוֹת הֵן: הָאֲפִיפּוּרִין שְׁמִנְיָחִין
עָלָיו הַסּוּפְרִים, טַמְאָה מִדָּרַם; וְשִׁישׁ בּוֹ בֵּית קַבּוּל
שְׁעוּדָה, טַמְאָה טַמְאָה מִתָּה; וְחֲלָקָה, טְהוֹרָה מִכְּלֹם
לְפִי שְׂאִין עָלָיו צוּרַת פְּלִי, וְאֵינּוּ רְאוּי לְמִדָּרַם.

כּוֹח שְׁלוֹשׁ מִטּוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה לְשִׁכִּיבָה, טַמְאָה
מִדָּרַם; וְשֶׁלְּזַנְגִּין שְׁנוֹתֵינִין בָּהּ פְּלִי זְכוּכִית,
טַמְאָה טַמְאָה מִתָּה; וְשֶׁלְּסַרְגִּין שְׁמִסְרָגִין עָלֶיהָ אֶת
הַסְּבִכּוֹת, טְהוֹרָה מִכְּלֹם לְפִי שְׂאִינָה מִמְּשֻׁמְשֵׁי
אָדָם.

כּוֹט שְׁלוֹשׁ מִשְׁפָּלוֹת הֵן: שְׁלֶזְבֵּל, טַמְאָה מִדָּרַם;
שְׁלֶתֶבֶן, טַמְאָה טַמְאָה מִתָּה; וְחֶפְחָצֵל שְׁלֶזְמָלִים,
טְהוֹר מִכְּלֹם לְפִי שֶׁחֲחִבְלִים שְׁלֹו קָשִׁים בְּיוֹתֵר
וְעֵבִים וְאֵינּוּ רְאוּי לִישֵׁב עָלָיו, וְעֵינֵי הַסְּבִכָּה
רְחִבִים הַרְבֵּה וְאֵינּוּ רְאוּי לְקַבֵּל תֵּבֶן וְכִיּוֹצֵא
בּוֹ, וְנִמְצָא שְׂאִין עָלָיו תּוֹרַת פְּלִי, אֲלֹא חֲבָלִים
בְּלֶבֶד.

כּוֹז שְׁלוֹשָׁה מִפְּצִין הֵן: הָעֲשׂוּיָה לִישִׁיבָה, טַמְאָה
מִדָּרַם; וְשֶׁלְּצַבְעִין שְׁמִנְיָחִין בּוֹ אֶת הַכְּלִים,

טמא טמא מת; ושלגתות שנותנין עליו ענבים ומחפין בו, טהור מכלום שאינן ממשמשי אדם.

כז, יא שלוש חמתות הן ושלוש תרמלין הן: המקבלין פשעור, טמאין מדרס; וכמה שעורן החמת ארבעת קבין, והתרמל חמשת קבין. ושאין מקבלין פשעור, טמאין טמא מת; ושלעור הדג, טהורות מכלום.

כז, יב שלוש עורות הן: העשוי לשטיח, טמא מדרס; והעשוי לתכריח, טמא טמא מת; ושלרצועות ושלסנדלין, טהור מכלום לפי שאין עליו צורת פלו.

כז, יג שלוש סדינין הן: העשוי לשכיבה, טמא מדרס; והעשוי לפרכת, טמא טמא מת; ושלצורות שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם, טהור מכלום לפי שאין ממשמשי אדם.

כז, יד שלוש מטפחות הן: שלידים, טמאה מדרס; ושלספרים, טמאה טמא מת; ושלתכריכי המת ושלנבלי בני לוי, טהורה מכלום לפי שאינן ממשמשי אדם.

כז, טו עור העשוי כמו יד שמוכניסין בו היד והאצבעות מפני הצנה וכיוצא בהן, והוא הנקרא פרקלים; ושלוש פרקלימין הן: שלצדי חיה ועוף, טמא מדרס שחרי נשען עליו; ושלחגבים, טמא טמא מת מפני שנותנין בו את החגבים; ושלקניצין שמקניצין בו הפרות, טהור מכלום לפי שאינו ממשמשי אדם.

כז, טז שלוש סבכות הן: שלילדה, טמאה מדרס; ושלזקנה, טמאה טמא מת; ושעושין לצחק בה לשותי שכר, טהורה מכלום לפי שאינה ממשמשי אדם.

כז, יז שלוש סנדלין הן: שלאדם, טמא מדרס; שלמתכת ושלבהמה, טמא טמא מת; שלשעם ושלצפירה, טהור מכלום.

כז, יח כללו שלדבר: כל פלי שאינו ראוי למשכב או למרפב, או שהוא ראוי ולא נעשה לקב אלא למלאכה אחרת הרי הוא טהור מן המדרס. נעשה למלאכה אחרת ומשמש עמה את הישיבה, כגון השלית והרדיד מטמא במדרס; וכל המטמא במדרס, מטמא במת. ויש שמטמא במת ואינו מטמא במדרס, כמו שבארנו. וכל המטמא במת מטמא בשאר אבות הטמאות, בין אבות שלתורה בין שלדבריהם; ומטמא במשקין.

כז, יט שלוש קפות הן: מהוהה שפליה על הפריאה, הולכין אחר הפריאה; קטנה על הגדולה, הולכין אחר הגדולה. היו שוות, הולכין אחר הפנימית; פיצד הולכין אחריה שאם נקבה במוציא רמון, שתיחן טהורות.

הלכות פלים פרק כח

כח, א כל הפלים שיש להן בית קבול, שנטמאו אחריהן במשקין לא נטמא תוכן לתרומה, ולא חגניהן, ולא אזניהן, ולא ידיהן, ולא מקום האצבע השוקע בשפת הפלי; נטמא תוכו שלפלי, נטמאו פלן. נפלו משקין טמאין על פני הפלים, או על חגניהן, או על אזניהן, או על ידות הפלים המקבלין הרי זה מנגבן, וטהורין; ואפלו אחורי הפלי פלו, לא נטמאו.

כח, ב אחד פלי השק, כגון השקין והמרצופין, או פלי העור, כגון הכרים והכסתות, ואחד פלי העץ, אפלו קפות ומשפלות אם נטמאו אחריהן במשקין, לא נטמא תוכן.

כח, ג פשוטי פלי שטף שאינן ראויין למדרס, כגון השלחן וטבלה שאין לה דפן חזאיל ואין מקבלין טמאה מן התורה אם נטמאו אחריהן במשקין, לא נטמא תוכן.

כח, ד אבל פשוטי פלי שטף הראויין למדרס כגון המטה, והעור שישנים עליו, והכפא, וכיוצא בהן אין להם אחורים ותוף; אלא בין

שנגעו משקין בהן מתוכן, או מאחוריהן נטמא הכלי בלוי.

כה, ה וכן מדות יין ושמן, וזומי לסטרת, ומסננת שלחרדל, ומשמרת שליין אין להן אחרים ותוף; אלא אם נפלו משקין על מקצתו, נטמאו כלן כמו הבגדים.

כהו המרדע, והוא המלמד יש לשני קצותיו אחרים ותוף. כיצד: נפלו משקין על החרחור לא נטמא מן העץ הסמוך לחרחור אלא שבעה טפחים בלבד, ושאר העץ טהור; וכן אם נפלו משקין על הדרבן, לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרבן. נפלו חוץ לשבעה, וחוץ לארבעה הרי זה בכלי קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא במקום מגעו ולחוץ.

כהז פים בתוף פים, שנטמא אחד מהן במשקין לא נטמא חברו. במה דברים אמורים, בשחיו שפתותיהן שווין. אבל אם היה החיצון

עורה, ונטמא הפנימי נטמא החיצון; נטמא החיצון, לא נטמא הפנימי. ובשרץ בין כף ובין כף אם נטמא אחד מהן, לא נטמא חברו.

כה, ה החוקק רבע וחצי רבע בעץ אחד, ונטמא אחד מהן במשקין לא נטמא השני, אף על פי שהן עץ אחד. כיצד: נגעו משקין טמאין בתוף הרבע הרבע ואחוריו טמאין, וחצי הרבע ואחוריו טהור; נגע בחצי הרבע מתוכו חצי הרבע ואחוריו טמאין, והרבע ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל, מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרבע, או אחורי חצי הרבע במשקין הרי אחורי הכלי טמא, שאין חולקין את האחרים.

כה, ט קמקמום שחיו אחוריו טמאין, והיה מרתיה אין חוששין שמה יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחרו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה.

הלכות מקוות

מקוות עשה אחת, והיא שיטביל כל טמא במי מקוה ואחר כך יטהר. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות מקוות פרק א

א, א כל הטמאים בין אדם, בין כלים, בין שנטמאו בטמאה חמורה שלתורה, בין שנטמאו בטמאות שלדבריהם אין להן טהרה, אלא בטבילה במים הנקוים בקרקע.

א, ב כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכבוס בגדים מן הטמאות, אינו אלא טבילת כל הגוף במקוה; וזה שנאמר בזב "וידין לא-שטף במים", בלומר שיטביל כל גופו. והוא הדין לשאר הטמאים שאם טבל בלוי חוץ מראש אצבעו הקטנה, עדין הוא בטמאתו. וכל הדברים האלה אף על פי שהן מפי השמועה, הרי נאמר "במים יובא וטמא עד-הערב, וטהר": בנין אב לכל הטמאים, שיבואו במים.

א, ג כל הכלים שנטמאו יש להן טהרה במקוה, חוץ מבלי חרס ובלי זכוכית; וכן המפץ. ובלי חרס, נאמר בו "ואתו תשפרו" אין לו טהרה אלא שבידה. אפלו חברו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר, ואפלו מלאהו סיד או גבסים הרי הוא במקוה שהיה, עד שישבר. ובלי זכוכית, בכלי חרס עשו אותן בדבר זה.

א, ד המפץ אינו בכלל הכלים המקבלין שאר כל הטמאות: לפי שאינו בלי קבול, אינו בכלל כלי עץ האמורים בתורה; והואיל והוא ראוי למשכב, נתרבה לטמאת מדרס בלבד דין תורה; וכיון שאין לו טמאה ולא טהרה בפרוש, ונתרבה לטמאה לא יתרבה לטהר במקוה, שאין מטהר במקוה אלא הכלים האמורים בתורה. ואין למפץ טהרה אלא

קריעתו, עד שישאר פחות מששה על ששה טפחים.

אם הוב אין לו טהרה אלא במעין, שחרי נאמר בו "במים חיים"; אבל הזבה ושאר הטמאים, בין אדם בין פלים טובלין אף במקוה.

אם כל חיבי טבילות, טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת, שטבילתן בלילה כמו שבארנו בענין נדה. ובעל קרי טובל והולך כל היום כלו, מתחלת הלילה שנאמר "והיה לפנות-ערב, ירחץ במים", שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב שמש.

אם כל הטובל צריך שיטבל כל גופו כשהוא ערב, בבת אחת. ואם היה פעל שער, יטביל כל שער ראשו; וחרי הוא כגופו, דין תורה. וכל הטמאים שטבלו בבגדיהם, עלתה להן טבילה מפני שהמים באין בהן, אינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה בבגדיה, מתרת לבעלה.

אם כל הטובל צריך להתפון לטבילה; ואם לא נתפון, עלתה לו טבילה לחלין. אפלו נדה שטבלה בלא פונה, כגון שנפלה לתוך המים או ירדה לחקר חרי זו מתרת לבעלה; אבל לתרומה וקדשים אינה טהורה, עד שתטבל בכונה.

אם הכופת ידיו ורגליו, וישב לו באמת המים אם נכנסו מים דרך פלו, טהור. הקופץ לתוך המקוה, חרי זה מוגנה. והטובל פעמים במקוה, חרי זה מוגנה. והאומר לחברו כבש ירך עלי במקוה, חרי זה מוגנה.

אם בית הסתרים ובית הקמטים, אינן צריכין שיבואו בהן המים: שנאמר "וידינו לא-שטף במים", אברים הנראים בלבד. ואם על פי כן צריכין להיות ראויין שיבואו בהן המים, ולא יהיה בהן דבר חוצץ. לפיכך אמרו חכמים לעולם ילמד אדם בתוך ביתו, שתהיה אשה

מדיחה קמטיה פמים ואחר כך תטבל. האשה טובלת בדרך גדילתה באזנות, וכמניקה את בנה.

אם היא אשה אינה טובלת בנמל, מפני שמתבישת מפני אדם ואינה טובלת בהגן; ואם הקוף לה מפץ וכיוצא בו כדי להצניעה, טובלת בנמל. ולא תטבל על גפי כלי חרס או סל וכיוצא בהן, מפני שהיא מפורדת ולא תעלה לה טבילה.

אם אחר האדם ואחר הפלים, לא יהיה דבר חוצץ בינם לבין המים: כגון שהיה בצק או טיט מדבק על פשר האדם, או על גוף הפלי חרי זה טמא כשהיה, ולא עלתה להן טבילה.

אם דבר תורה: אם היה דבר החוצץ חופה את רב האדם, או רב הפלי לא עלתה להן טבילה. והוא שיהיה האדם מקפיד עליו, ורוצה להעבירו; אבל אם אינו מקפיד עליו, ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר אינו חוצץ, ואם על פי שהוא חופה את רבו. וכן אם היה חופה מעוטו אינו חוצץ, אף על פי שהוא מקפיד עליו.

אם מדברי סופרים: שכל דבר החוצץ אם היה מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה, אף על פי שהוא על מעוטו; גזרה, משום רבו. וכל דבר החוצץ אם היה חופה את רבו לא עלתה לו טבילה, אף על פי שאינו מקפיד עליו; גזרה, משום רבו המקפיד עליו.

אם נמצאת אומר שאם היה על פשר האדם או על גוף הפלי דבר מדברים החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן אפלו טפה פתחל, והוא מקפיד עליה לא עלתה לו טבילה; ואם אינו מקפיד עליה עלתה לו טבילה, אלא אם כן היה חופה את רב הפלי או רב האדם כמו שבארנו.

דער רבי זאגט (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן רס"א) אז אַ איד דארף יעדן טאג אָנהייבן פון ניי. פון שבת החודש, קען אַ מענטש נעמען אַ פרישע התחדשות, זיך צו באַנייען טאקע אין דעם ענגן, אַריינצונעמען קלאר אין קאפּ: "נישט קיין חילוק וואס עס איז געווען געכטן, נישט קיין חילוק וואס עס וועט זיין מאַרגן, איד וועל פֿרובירן צו קוקן נאַר אויפֿן היינטיגן טאג, און זען וואס איד קען אויפטון גוטע זאַכן".

דער פֿסוק זאגט: "החודש הזה לכם ראש חדשים", ראשון הוא לכם 'לחדשי השנה', עס ווערט דריי מאל דערמאנט דער ווארט "חדש - ניי". דריי מאל איז אַ חזקה, יעצט איז די ריכטיגע צייט זיך צו באַנייען אינגאַנצן.

ווען מען ליינט די פֿרשת החודש, איז די צייט צו בעטן דעם אייבערשטן: "באשעפער העלף מיר איד זאל זוכה זיין צו די מדה פון התחדשות, איד זאל יעדן טאג אָנהייבן פון ניי, נישט איבערטראכטן וואס עס איז געווען ביז יעצט, און נישט מורא האבן וואס עס וועט זיין ווייטער, נאר איד זאל זיך שטענדיג קאַנצעטרירן נאַר אויף די יעצטיגן מינוט, וואס איד קען יעצט טון גוטע זאַכן ברוחניות ובגשמיות, און אזוי וועל איד זייער מצליח זיין".

דאס איז באַמט די פֿרשת החודש, די מצוה פון קידוש החודש, דער אייבערשטער האט געהייסן אז די אידן זאלן ציילן די חדשים לויט די לבנה צו ווייזן אז אידן זענען אזוי ווי די לבנה, סוף חודש ווערט עס קלענער און קלענער, אבער נאכדעם ווערט עס באַנייעט און ווערט צוריק גרויס, אזוי גייט דאס לעבן פון אַ איד, מען פילט אסאך מאל אז מען פאלט און פאלט, מען ווערט קלענער און קלענער, אבער נאכדעם באַנייעט מען זיך און מען ווערט צוריק גרויס. און אזוי גייט עס איבער נאכאַמאל און נאכאַמאל.

				Rosh Chodesh Nisan	ראש חודש ניסן
30 Mar	ראשון Sunday	א 1	בבלי: סנהדרין קג ירושלמי: מועד קטן טז תוספתא: יבמות ז ב"ך: ישעיה ו-ז רמב"ם: כלים כג	6:43.....נץ החמה 9:51.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:54.....סו"ז תפלה - גר"א 8:31.....צה"כ לשיטת ר"ת	עלות השחר 5:30..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:15... סו"ז תפלה - מג"א 10:30. שקיעה 7:18.....
31 Mar	שני Monday	ב 2	בבלי: סנהדרין קד ירושלמי: מועד קטן יז תוספתא: יבמות ח ב"ך: ישעיה ח-ט רמב"ם: כלים כד	6:41.....נץ החמה 9:50.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:53.....סו"ז תפלה - גר"א 8:32.....צה"כ לשיטת ר"ת	עלות השחר 5:28..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:14... סו"ז תפלה - מג"א 10:29. שקיעה 7:19.....
1 Apr	שלישי Tuesday	ג 3	בבלי: סנהדרין קה ירושלמי: מועד קטן יח תוספתא: יבמות ט ב"ך: ישעיה יא-יב רמב"ם: כלים כה	6:40.....נץ החמה 9:49.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:53.....סו"ז תפלה - גר"א 8:33.....צה"כ לשיטת ר"ת	עלות השחר 5:27..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:13... סו"ז תפלה - מג"א 10:29. שקיעה 7:20.....
2 Apr	רביעי Wednesday	ד 4	בבלי: סנהדרין קו ירושלמי: מועד קטן יט תוספתא: יבמות י ב"ך: ישעיה יב-יג רמב"ם: כלים כו	6:38.....נץ החמה 9:48.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:52.....סו"ז תפלה - גר"א 8:34.....צה"כ לשיטת ר"ת	עלות השחר 5:25..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:12... סו"ז תפלה - מג"א 10:28. שקיעה 7:21.....
3 Apr	המישי Thursday	ה 5	בבלי: סנהדרין קז ירושלמי: יבמות א תוספתא: יבמות יא ב"ך: ישעיה יד-טו רמב"ם: כלים כז	6:36.....נץ החמה 9:47.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:51.....סו"ז תפלה - גר"א 8:36.....צה"כ לשיטת ר"ת	עלות השחר 5:23..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:11... סו"ז תפלה - מג"א 10:27. שקיעה 7:23.....
4 Apr	ששי Friday	ו 6	בבלי: סנהדרין קח ירושלמי: יבמות ב תוספתא: יבמות יב ב"ך: ישעיה טז-יז רמב"ם: כלים כח	6:35.....נץ החמה 9:46.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:50.....סו"ז תפלה - גר"א 8:37.....צה"כ לשיטת ר"ת	עלות השחר 5:22..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:10... סו"ז תפלה - מג"א 10:26. שקיעה 7:24.....
5 Apr	הפטרה: עם זו יצאתי שב"ק Shabbos	ז 7	בבלי: סנהדרין קט ירושלמי: יבמות ג תוספתא: יבמות יג ב"ך: ישעיה יח-יט רמב"ם: מקוואות א	6:33.....נץ החמה 9:45.....סו"ז קר"ש - גר"א 10:50.....סו"ז תפלה - גר"א 8:38.....צה"כ לשיטת ר"ת	עלות השחר 5:20..... סו"ז קר"ש - מג"א 9:09... סו"ז תפלה - מג"א 10:26. שקיעה 7:25.....

די טעג פון חודש ניסן זענען טעג פון תשובה, אזוי ווי די טעג פון חודש תשרי.
(ליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן מ"ט)